V. K. ARSENJEV

prin taigaua extremului orient

*

V. K. ARSENIEV

PRIN TAIGAUA EXTREMULUI ORIENT

Volumul I

PRIN ȚINUTUL USSURI

Expediția din 1902—1906 în regiunea muntoasă Sihote-Alin

Versiunea în limba română de
TATIANA MEDVEDEV
Prefața de
GHEORGHE NEAMU

EDITURA MERIDIANE
București, 1987

Coperta de
ŞTEFAN DAMÓ

В. К. АРСЕНЬЕВ
В дебрях уссурийского края
Государственное издательство географической литературы
Москва, 1952

Toate drepturile
asupra prezentei ediţii în limba română
sînt rezervate Editurii Meridiane

PREFAȚA

Cu Vladimir Klavdievici Arseniev, unul dintre cei mai cunoscuți exploratori pe care i-a avut Rusia la începutul secolului nostru, aveam să fac cunoștință, cum s-ar spune „la el acasă".

În primăvara anului 1983, într-o zi de aprilie capricioasă, un avion al companiei sovietice „Aeroflot" mă luă din Irkutskul Angarei, vrăjit încă de gerurile taigalei, cu țurțuri de gheață la streașina caselor, ce aveau pereți tripli din bîrne groase de zadă, și mă ducea spre Habarovskul trezit din lunga hibernare de musonul cald aducător de ploaie și de miresmele îmbătătoare ale pădurilor ussuriene.

Drumul aerian de la Irkutsk la Habarovsk se străbate în două ore, lăsîndu-ne sub priviri uriașele aglomerări de gheață de pe marginile celui mai mare lac cu apă dulce de pe Terra — lacul Baikal. Tot aici se vede Selenga care se varsă în lacul Baikal îmbogățind rezerva de apă a uriașului bazin lacustru, precum și rîul Angara, care izvorăște din lacul Baikal și se varsă în fluviul Ienisei. Urmărești, de asemenea, fascinat, culmile Hamar Daban și munții Cerski ce mărginesc conturul de gheață al lacului la est și la vest de acesta, și Saianul, spre sud, cu vîrfurile de gheață scînteind în lumina orbitoare a soarelui siberian. Două elemente îți stăruie însă sub priviri — pădurea cu verdele ei închis, ce se întinde cît vezi cu ochii, pudrată de zăpadă, și orașele înșirate de-a lungul

primei magistrale transsiberiene, construită în cea de a doua jumătate a secolului trecut : Ulan-Ude, Cita, Blagoveşcensk, Komsomolsk pe Amur şi... Habarovsk.

Acum, cînd rememorez traseul spre Habarovsk, meditez la faptul că tot ce-am parcurs noi în două ore a fost străbătut de membrii expediţiilor descrise de Vladimir Klavdievici Arseniev în decursul mai multor săptămîni, iar imaginile „fotografiate" de ochii noştri în secvenţe de secunde sau minute au fost pe îndelete „disecate" de privirile iscoditoare ale acestora.

La sosire ne-a întîmpinat un oraş modern, care îşi sărbătorea în anul vizitei noastre 125 de ani de existenţă (Habarovskul a fost fondat în anul 1858) şi număra deja peste 600.000 de locuitori. Iniţial, mica localitate întemeiată pe malul Amurului purta numele de Habarovka. A devenit oraş abia în anul 1880, iar actualul nume de Habarovsk datează din 1893.

Pe vremea cînd Vladimir Klavdievici Arseniev îşi depunea materialele ştiinţifice adunate din ţinutul Ussuri şi ţinutul Primorie în Muzeul de ştiinţe naturale din Habarosvk, oraşul nu depăşea 150.000 de locuitori, fiind destul de slab dezvoltat din punct de vedere industrial. Aşa cum îl descrie Arseniev în memoriile sale, Habarovskul avea, înainte de Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie, doar o moară, o fabrică de bere, o fabrică de muniţii şi un şantier de reparaţii navale instalat pe Amur.

În anii puterii sovietice şi în special în ultimele trei decenii, oraşul Habarovsk s-a dezvoltat ocupînd azi peste 400 de km². Străzile şi bulevardele sale sînt străjuite de clădiri cu patru, şase şi zece nivele, ce alternează cu edificii monumentale în care se află Teatrul de operă şi balet, Filarmonica, Teatrul Comsomolului, Muzeul de artă a Extremului Orient, precum şi Muzeul de ştiinţe ale naturii pentru Extremul Orient, muzeu cu care ne-am

început vizita în orașul situat pe același meridian cu Osaka din Japonia și Adelaide din Australia și pe aceeași paralelă cu orașele Botoșani și Satu Mare de la noi din țară.

La intrarea în muzeu, pe peretele din dreapta, sub portretul lui V.K. Arseniev, sînt inserate date din biografia celui ce o perioadă de timp a fost director și custode al acestui muzeu. S-a născut la 10 septembrie 1872, la Petersburg, în casa unor intelectuali. Aici își desăvîrșește pregătirea trecînd cu succes examenele școlii medii și școlii superioare de iuncheri, după care obține gradul de sublocotenent. Timp de aproape cinci ani activează ca sublocotenent în garnizoana din Petersburg, unde are posibilitatea să-și facă o cultură geografică solidă audiind cursurile și conferințele lui Piotr Alekseevici Kropotkin, cel ce întreprinsese călătorii în Extremul Orient încă din anul 1864 și care a scris lucrarea Schema orografică a Siberiei *(în anul 1870), distinsă de Societatea rusă de geografie cu medalia de aur.*

Dorința de a-și urma înaintașii în explorarea ținuturilor din Extremul Orient îl determină pe Arseniev să ceară superiorilor săi transferul în ținutul Ussuri, unde sosește în anul 1899. Din acest moment începe practic activitatea de explorator al regiunilor cuprinse între Amur și Ussuri, activitate ce nu se va încheia decît odată cu trecerea sa în neființă, survenită în plină maturitate intelectuală, la 58 de ani, în orașul Vladivostok, un alt mare oraș al ținuturilor cercetate de Arseniev.

Astăzi V. K. Arseniev este considerat drept unul din cei mai mari exploratori, etnografi și geografi din secolul nostru. A condus expediția din sudul regiunii Primorie între anii 1902—1903, a explorat masivul muntos Sihote-Alin din Siberia răsăriteană în perioada 1906—1910, a cercetat peninsula Kamceatka în anul 1918, insulele Komandor în 1923 și regiunea de pe dreapta Amurului în anul

1926. A parcurs un itinerar geografic între Habarovsk și Sovetskaia Gavani cu trei decenii înainte de moartea sa. Adunînd un imens material faptic, V. K. Arseniev l-a ordonat în peste 300 de articole și comunicări în revistele de specialitate și revistele de popularizare a științei, în ziarele locale și cele centrale. În anul 1912 a elaborat Schiță militaro-geografică și statistică a ținutului Ussuri ; *în 1921 editează prima lucrare complexă asupra regiunilor cercetate, purtînd titlul* Prin ținutul Ussuri *(apare în două ediții succesive la Vladivostok, în 1921 și 1923). Acest volum este considerat drept cartea sa de căpătîi și este continuat de o a doua carte dedicată colaboratorului său apropiat, goldul Dersu Uzala, tovarăș de drum și prieten credincios, căruia i se scot în relief înaltele însușiri morale și, mai ales, cunoștințele multiple dobîndite în mijlocul naturii în care s-a născut și și-a trăit modesta existență.*

Omul de știință Arseniev, renumit explorator, pe care istoria descoperirilor geografice îl așază în galeria marilor exploratori ruși și sovietici alături de N. M. Prjevalski, N. N. Mikluho-Maklai, P. P. Semionov-Tian-Sanski, A. P. Fedcenco, este dublat de un talentat scriitor. Calitățile lui literare sînt scoase în evidență de Maxim Gorki în scrisoarea pe care i-a trimis-o din Italia, de la Sorrento, la 24 ianuarie 1928, din care citățm : „Am citit cartea dumneavoastră cu desfătare. Fără să mai vorbesc de valoarea ei științifică — desigur neîndoielnică și mare —, am fost cucerit și vrăjit de forța ei plastică. Ați reușit să întruniți în persoana dumneavoastră pe Brehm și pe Fenimore Cooper, și acest lucru vă rog să mă credeți, nu este o laudă tocmai mică".

Aceste frumoase cuvinte scrise de un mare scriitor sovietic au deschis ediția din 1951 a cărții Prin taigaua Extremului Orient, *îndemnînd astfel cititorii la lectură.*

Eşti de la început tentat să cauţi tu însuţi acele pasaje care să te încinte prin plasticitatea descrierilor, a imaginilor artistice create, şi aceste pasaje sînt nenumărate. Am ales unul, la întîmplare :

„Era o zi extrem de călduroasă. Bolta cerului părea o cupă albastră de cristal cu care o mînă nevăzută acoperise parcă înadins pămîntul, aşa cum se acoperă lăstarii abia răsăriţi ca să crească mai repede, şi tocmai de aceea era atîta zăpuşeală şi arşiţă. Nici o adiere de vînt pe pămînt, nici un petec de nor pe cer. Aerul înfierbîntat plutea deasupra drumului. Arborii şi tufele înţepeniseră de arşiţă şi frunzele li se lăsaseră în jos. Rîul curgea liniştit, fără zgomot. Soarele se reflecta în apă dînd impresia că luminează doi sori : unul de sus şi altul de undeva de jos. Toate animalele mici se ascunseseră prin vizuini ; doar păsările mai dădeau semne de viaţă. Ciocîrlia manciuriană mai avea puteri să descrie cercuri largi prin văzduh şi să întîmpine vara călduroasă cu cîntece voioase.“

Cartea de faţă este scrisă, cum singur autorul o mărturiseşte, „în lungile nopţi de iarnă, între 1918 şi 1920.“ Arseniev menţionează în prefaţa la prima ediţie că lucrarea „este o trecere în revistă, în formă de popularizare, a călătoriei pe care am întreprins-o în regiunea muntoasă Sihote-Alin în anul 1906. Ea cuprinde descrierea geografică a itinerariilor parcurse şi jurnalul de călătorie.“

Ca unul care am avut şansa să colind Siberia în lung şi-n lat, am putut constata că acest pămînt care este sinonim cu zona gerurilor cumplite a devenit în anii puterii sovietice un uriaş şantier, unde apar oraşe noi, iar cele vechi cresc pe orizontală şi pe verticală, se construiesc fabrici, uzine, şantiere navale, conducte magistrale pentru petrol şi gaze naturale. Siberia, regiunea adormită de odinioară, este astăzi producătoarea unor uriaşe cantităţi de

energie electrică. Din adîncurile ei se scot la suprafață, fiind puse în circuitul valorilor economice, toate elementele din Tabloul lui Mendeleev.

Regiunea Amur-Ussuri, cutreierată la începutul secolului de Vladimir Klavdievici Arseniev, s-a transformat în ultimii aproape 70 de ani din temelii. Au apărut marile orașe Komsomolsk pe Amur, Blagoveșcensk, Ussuriisk, Nahodka. Cele vechi — Habarovsk și Vladivostok — și-au triplat populația, în special în ultimii treizeci de ani. Aici s-au construit întreprinderi în domeniul electronicii, electrotehnicii, aparaturii medicale, avioane, nave autopropulsate, întreprinderi la care nici nu gîndeau membrii expediției conduse de Arseniev și, cu atît mai puțin, localnicii din fanzele de altădată.

Este cu atît mai interesantă lectura acestei cărți cu cît pasajele conținînd o multitudine de date și informații de ordin științific, modele de erudiție în domeniul botanicii, zoologiei, geologiei, alternează cu palpitante scene de vînătoare, descrieri ale peisajului natural, de un pitoresc fără seamăn, cu episoade evocînd peripeții, întîmplări pline de neprevăzut, momente înduioșătoare din viața animalelor și păsărilor taigalei — toate acestea redate într-un stil expresiv, colorat, variat.

GHEORGHE NEAMU

PRIN ȚINUTUL USSURI

Expediția din 1902—1906 în regiunea muntoasă Sihote-Alin

Capitolul I
VALEA DE STICLĂ

Golful Maitun. — Satul Şkotovo. — Rîul Beiţa. — Intîlnire cu pantera. — Da-dean-şan. — Cerbii siberieni

Anul 1902. Cu prilejul unei misiuni, mă strecuram, cu o grupă de vînători, în sus, pe rîul Ţimuhe[1], care se varsă în golful Ussuri, nu departe de satul Şkotovo. Grupa era alcătuită din şase vînători siberieni şi patru cai încărcaţi cu poveri. Scopul misiunii consta în cercetarea regiunii Şkotovo din punct de vedere militar şi explorarea trecătorilor din masivul muntos Da-dean-şan[2], unde îşi au izvoarele rîurile Ţimu, Maihe, Daubihe[3] şi Lefu. Urma să mai cercetez potecile din preajma lacului Hanka şi pe cele din apropierea căii ferate ussuriene.

Lanţul de munţi de care este vorba începe lîngă Iman şi înaintează spre sud, paralel cu rîul Ussuri, de la nord — nord-est spre sud — sud-vest, avînd astfel la apus rîul Sungacea şi lacul Hanka, iar la răsărit rîul Daubihe. Apoi, el se desparte în două ramuri : una se îndreaptă către sud-vest şi formează lanţul Bogataia-Griva*, care se întinde de-a lungul întregii peninsule Muraviov-Amurskii, iar cealaltă ramură, orientată către sud, se uneşte cu un masiv deluros care constituie cumpăna apelor dintre rîurile Daubihe şi Sucean[4].

* Coama-Bogată (în l. rusă) *(n. ed.)*.

Partea superioară a golfului Ussuri se încheie cu un alt golf, mai mic, numit Maitun. Înainte vreme, acesta pătrundea mult mai adînc în interiorul uscatului, ceea ce te frapează de la prima vedere. Malul abrupt se află acum la aproximativ cinci kilometri adîncime în interiorul uscatului. Odinioară, gura rîului Tangouza [5] se găsea pe locul ce-l ocupă astăzi lacurile San [6], şi El-Douza [7], iar gura rîului Maihe [8] se afla ceva mai sus de punctul în care astăzi trece calea ferată. Toată această suprafaţă de 22 km² reprezintă o depresiune mlăştinoasă, alimentată de aluviunile rîurilor Maihe şi Tangouza. Printre mlaştini s-au mai păstrat ici-colo mici ochiuri de apă, delimitînd porţiunile cele mai adînci de altădată. Procesul lent de retragere a mării şi de înaintare a uscatului continuă şi astăzi. Malurile apusene ale golfului sînt alcătuite din porfir, iar cele răsăritene — din depuneri terţiare : în valea rîului Maihe abundă granitul, iar la est de această vale — bazaltul.

Satul Şkotovo se află chiar la gurile rîului Ţimuhe, pe malul său drept. Am petrecut aici două zile cercetînd împrejurimile şi făcînd pregătiri pentru drumul lung ce ne aştepta. Rîul Ţimuhe curge în direcţia est-vest, avînd pe dreapta un singur afluent, Beiţa. Albia rîului Ţimuhe coloniştii localnici o numesc *Valea de Sticlă*. Numele i se trage de la fanza* unui vînător chinez care-şi pusese la fereastră, în chip de geam, un ciob de sticlă. Trebuie spus că pe atunci în ţinutul Ussuri nu exista fabrică de sticlă, ceea ce a făcut ca în pustietatea acelor locuri, orice bucată de sticlă să valoreze enorm. În afundul munţilor şi al pădurilor sticla căpătase chiar rolul de unitate de schimb. O butelcuţă sau o simplă sticlă goală puteau fi

* Casă de ţăran chinez *(n. ed.)*.

schimbate pe făină, sare, ciumiză * și chiar pe blănuri. Bătrînii povestesc că dacă se întîmpla ca doi oameni să se ia la harță, mai întîi și întîi căutau să pătrundă unul în casa celuilalt ca să-i spargă toate vasele. Așa stînd lucrurile, nu e de mirare că un ciob de sticlă la fereastra unei fanze chinezești [9] era socotit ca ceva de mare lux. Impresionați de acest fapt „extraordinar", primii coloniști i-au zis „de sticlă" și fanzei, și rîului, dar și întregii așezări.

De la Șkotovo în sus, pe valea Țimuhe, urcă mai întîi un drum de țară, care, cum treci de satul Novorosiiskoe, devine brusc potecă. Urmînd-o, poți ieși fie la Sucean, fie chiar la rîul Kangouza [10], spre satul Novonejino. Drumul trece cînd pe un mal al rîului, cînd pe celălalt și din această pricină, în anotimpul revărsării apelor, devine impracticabil.

Din Șkotovo am plecat devreme și în aceeași zi am ajuns chiar pe Valea de Sticlă. Rîul Beița curge spre vest—sud-vest, aproape în linie dreaptă și abia la vărsare o cotește spre vest. Ca lărgime, Valea de Sticlă nu este peste tot egală ; cînd se îngustează pînă la aproape o sută de metri, cînd ajunge la peste un kilometru. Ca mai toate văile din ținutul Ussuri este foarte netedă. Munții care o delimitează sînt acoperiți cu stejari noduroși și au versanții foarte abrupți. Linia în care valea vine în contact cu munții are un contur bine precizat, ceea ce dovedește că aici au avut loc importante procese de denudație. Înainte vreme, valea era mult mai adîncă, dar formațiile aluvionare i-au schimbat cu timpul înfățișarea.

Pe măsură ce pătrundeam mai mult în adîncul munților, vegetația devenea tot mai abundentă. Pădurea rară de stejari ceda locul unor păduri dese de diferite esențe,

* Plantă înrudită cu meiul *(n. ed.)*.

predominînd cedrul. Ca punct de reper ne servea o potecuță făcută de vînătorii chinezi și de căutătorii de jenșen *. După două zile de mers am ajuns la locul unde fusese pe vremuri *Fanza de sticlă*, din care, însă, n-am mai găsit decît niște ruine. Cu cît înaintam, poteca se făcea tot mai îngustă. Era clar că de mult nu mai călcase pe aici picior de om. O năpădise iarba și în multe locuri zăceau de-a curmezișul arbori doborîți de furtună. Curînd a dispărut de-a binelea. Am întîlnit și cărări bătute de animale sălbatice : le-am urmat atîta timp cît duceau în direcția care ne interesa ; cea mai mare parte a drumului am străbătut-o, însă, mergînd prin desișuri neumblate. A treia zi, spre seară, am ajuns la creasta Da-dean-șan care, aici, este orientată în direcțiile nord-sud și are o înălțime medie de 700 m. Lăsînd oamenii la poalele muntelui, am urcat cu Olentiev pe una din culmile învecinate ca să ne dăm seama cît mai era pînă la trecătoare. De sus se vedeau bine toți munții. Pînă la cumpăna apelor mai erau cel puțin doi-trei kilometri. Fără îndoială că pînă seara n-am fi putut ajunge pînă acolo sau, admițînd c-am fi izbutit, riscam să rămînem la noapte fără apă. Aveam în vedere faptul că în această perioadă a anului izvoarele rîurilor de munte seacă aproape cu totul. Am hotărît, prin urmare, să ne așezăm tabăra pe locul unde lăsasem caii, iar a doua zi, cu forțe sporite, să pornim mai departe, spre trecătoare.

---

* *Jenșen* (în l. chineză : „rădăcina vieții") — *Panax ginseng* ; specie de plantă perenă din familia araliaceelor ; crește pe soluri umede, în pădurile din nord-vestul Chinei, nordul Coreei și în Extremul Orient sovietic. Rădăcinile de jenșen au proprietăți medicinale cunoscute din timpuri străvechi ; în medicina populară chineză ele se folosesc ca tonic general, ca analeptic, afrodiziac etc. Legendele o socotesc ca un panaceu universal, capabil mai ales să prelungească viața și să mențină tinerețea *(n. ed.)*.

De regulă, îmi stabileam traseul în așa fel, încît să nu ne prindă pe drum întunericul, iar instalarea corturilor, pregătirea lemnelor pentru focul de noapte și alte treburi de-astea să se facă tot pe lumină. Cît timp pușcașii trebăluiau prin tabără, profitam de cîteva momente libere pentru a cerceta împrejurimile. În aceste așa-zise recunoașteri îl aveam ca însoțitor permanent pe Polikarp Olentiev — admirabil om și excelent vînător. Avea pe atunci vreo douăzeci și șase de ani ; nici înalt nici scund — era bine făcut : dacă mai spun că avea părul blond, trăsături pronunțate ale feței, o mică mustață — vor fi, cred, suficiente elemente pentru ca cititorul acestor rînduri să-și formeze cît de cît o imagine asupra chipului lui. Olentiev ăsta era un mare optimist. În situațiile cele mai critice, cînd totul părea pierdut, el reușea să-și păstreze buna dispoziție și elanul, dîndu-și toată osteneala pentru a mă convinge și pe mine de infailibilul principiu că... „tot răul e spre bine" — cum zicea el. Așadar, să revenim la „oile noastre". După ce-am dat dispozițiile de rigoare privind instalarea taberei, Olentiev și cu mine ne-am luat, fiecare, cîte o pușcă și-am plecat în recunoaștere.

Soarele abia scăpătase, poleind cu aur crestele muntoase, cînd peste întinderile văilor se și iviră umbrele înserării. Pe fundalul unui cer alburiu se reliefau vîrfurile copacilor cu frunza galbenă. În lumea smerită a păsărilor, a tot felul de gîngănii, prin iarba uscată, palidă, ce mai ! — peste tot și în toate, chiar și în aer se făcea simțită de pe acum apropierea toamnei.

Am trecut peste o creastă scundă și am ajuns într-o vale vecină, acoperită de o pădure deasă. Albia largă și seacă a unui pîrîiaș de munte tăia vadul de-a curmezișul. Aici ne-am despărțit. Eu am luat-o spre stînga, pe o limbă de prundiș, iar Olentiev, spre dreapta. Nu trec nici

două minute cînd, deodată, aud o detunătură de armă din direcţia către care se dusese el. Mă răsucesc brusc pe călcîie şi-n aceeaşi clipă — ce-mi văd ochii ! O siluetă prelungă, ceva tărcat şi teribil de flexibil, într-un maiestuos salt în aer. Mă reped spre Olentiev. Îşi încărca, cu gesturi febrile, carabina, dar ca un făcut, cartuşul se înţepenise în încărcător şi nu reuşea să urnească închizătorul.

— În ce-ai tras ? — îl întreb.

— S-ar părea că-i un tigru — îmi răspunse. — Fiara era în copac. De ţintit, am ţintit bine şi sînt aproape sigur c-am nimerit-o.

În fine, cartuşul înţepenit a fost scos. Olentiev şi-a încărcat din nou arma şi, cu multă băgare de seamă, am luat-o pe-acolo pe unde dispăruse jivina. Urmele de sînge de pe iarba uscată erau o dovadă în plus că animalul fusese rănit. Deodată, Olentiev s-a oprit locului, ascultînd cu atenţie. Din faţă, ceva mai în dreapta noastră, se auzea un horcăit. Prin desişul de ferigi nu se zărea nimic. Un ditamai copac doborît ne tăia calea. Olentiev a schiţat gestul de a trece peste el, dar animalul rănit i-o luă înainte şi se năpusti asupra lui. Fără să mai ochească, Olentiev a slobozit focul în plin. Glonţul a nimerit drept în capul fiarei, care se prăvăli peste copacul căzut şi rămase frîntă în două : cu capul şi picioarele dinainte atîrnînd deoparte a copacului şi, cu restul corpului, în cealaltă. Dihania răpusă mai zvîcni de cîteva ori, apoi muşcă pămîntul, rămînînd ţeapănă. Mutîndu-se centrul de greutate, animalul lunecă, prăbuşindu-se greoi la picioarele vînătorului.

Am recunoscut dintr-o ochire pantera manciuriană, pe care localnicii o numesc *bars*. Splendidul reprezentant al felinelor era un exemplar impunător. Lungimea corpului, de la bot pînă la rădăcina cozii, era de 1,4 m. De un galben-ruginiu pe lături şi pe spinare, albă pe burtă, avea

pete negre dispuse în dungi, ca la tigru. Pe părți, pe labe și pe cap, petele erau mici, compacte, iar pe gît, pe spinare și pe coadă erau mari și inelate. În ținutul Ussuri, pantera manciuriană trăiește numai în partea sudică, îndeosebi în regiunile Suifun, Posietsk și Barabaș. Este cel mai aprig vînător de cerbi pătați, căprioare sălbatice și fazani. Fiara este extrem de vicleană și de precaută. Cînd se ferește din calea omului, se suie într-un copac, alegîndu-și o ramură așezată pe partea opusă urmelor ei de pe pămînt, ieșind astfel din cîmpul vizual al vînătorului. Lungită pe cîte o creangă, își așază capul pe labele din față și încremenește în această poziție : își dă bine seama că, privit din față, corpul ei lipit de creangă este mai puțin vizibil decît lateral.

Jupuirea animalului împușcat ne-a luat mai mult de-o oră. Cînd am pornit să facem cale-ntoarsă se întunecase de-a binelea. Am mers mult, foarte mult pînă să zărim focurile taberei. Scurt timp după aceea, însă, am putut desluși printre copaci și siluetele oamenilor. Tot foindu-se de colo-colo — cînd unul, cînd altul — veneau exact în dreptul luminii și ne astupau vederea. Cîinii din tabără ne-au întîmpinat cu lătrături vesele, manifestîndu-și astfel bucuria revederii. Pușcașii s-au adunat roată în jurul panterei aduse de noi, privind-o și examinînd-o pe toate părțile, lansîndu-se care mai de care în tot felul de comentarii. Am stat la taclale pînă noaptea tîrziu.

A doua zi ne-am continuat drumul. Valea se îngusta întruna, așa că înaintam din ce în ce mai anevoie. Mergeam așa, prin desișuri necălcate de picior de om, atenți doar la pasul următor pe care-l aveam de făcut, și nu ne interesa nimic alteeva decît să înaintăm drept, să evităm pe cît posibil ocolișurile.

La amiază am ajuns aproape de creastă. Urcușul era anevoios, trebuia luat pieptiș. Caii se luptau din răspu-

teri să cîştige teren ; de încordare le tremurau picioarele, se poticneau la fiecare pas, cădeau şi, cu nările larg deschise, răsuflau greu şi sacadat. Ca să nu fie mai uşor a trebuit să înaintăm în zigzag, să facem dese opriri pentru a îndrepta samarele care împovărau caii şi care tot mereu alunecau spre grumazul bietelor animale.

În sfîrşit, am ajuns pe creastă. Aici am dat dispoziţie să facem un popas de o jumătate de oră. E bine de ştiut că pe o creastă acoperită de pădure deasă trebuie să calci întotdeauna cu grijă, trebuie să te opreşti din loc în loc şi să te orientezi ; altfel, o clipă de neatenţie şi imediat, poţi rătăci drumul ; mai cu seamă cînd e ceaţă. Mi s-a întîmplat de nu ştiu cîte ori să greşesc drumul în împrejurări ca cea de acum. Şi, ca să nu mai comit aceeaşi greşeală am urcat şi mai sus, pînă am atins creştetul.

De sus puteam să văd ca-n palmă tot lanţul munţilor Da-dean-şan. Se îndrepta către nord, cu o uşoară curbură către est. În partea asta se zărea nedesluşit, fără contururi precise, dar mai încolo, spre răsărit (probabil în amonte de Daubihe şi Ulahe [1]) îşi proiecta semeţ spinările înalte. Versanţii de vest păreau abrupţi şi ripoşi, cei estici — cu pante domoale. Departe, în zare, mai pe stînga se vedeau Maihe şi Ţimuhe, iar în dreapta — bazinul complex al Suceanului. În această zonă terenul este atît de accidentat, încît n-am putut pricepe multă vreme încotro curg rîurile şi din ce bazin fac parte ele. În faţă, la vreo cinci kilometri depărtare, înălţimea era dominată de un munte în formă de cupolă. Pe dată l-am marcat pe hartă cu un punct, ca semn că pentru următoarea etapă a drumului de acolo va trebui să stabilesc coordonatele de orientare.

Pe culmile lanţului Da-dean-şan pădurea o formează arbori mari, toţi unul şi unul, fără desişuri sau copaci culcaţi la pămînt, ceea ce ne-a înlesnit mult drumul. Am

putut să ne strecurăm destul de rapid cu samarele noastre. Într-un loc am dat peste o pereche de cerbi siberieni, un mascul și o femelă. Speriați, s-au îndepărtat puțin, rămînînd apoi stană de piatră, cu capetele întoarse spre noi. Un cazac a dat să tragă dar l-am oprit la timp. Era păcat să ucidem aceste animale superbe. Hrană, oricum, aveam destulă iar caii erau atît de încărcați, încît tot n-am fi putut căra după noi cerbii împușcați. Preț de cîteva minute am stat să-i admir. Pînă la urmă, unul din ei, masculul, n-a mai rezistat : brăhnind scurt, cu coarnele culcate pe spinare și în salturi lungi a luat-o pieziș, sus, pe munte.

Cerbul-nobil care trăiește în ținutul Primorie se numește *iziubr**. Acest animal, plin de grație și de o rară frumusețe, măsoară în lungime 1,9 m, iar în înălțime — 1,4 m. Greutatea lui atinge 197 kg. Vara, blana este de culoare brună-deschis iar iarna — brună-cenușie, cu o pată alb-gălbuie la noadă. Pe gîtul lung și vînjos, împodobit — la masculi — cu o coamă, se înalță un cap frumos cu urechi mari, adevărate pîlnii mișcătoare. Coarnele înfurcate au în față cîte un colț drept și cîteva ramuri în partea de sus. Iarna coarnele cad, iar primăvara cresc la loc, de fiecare dată cu o ramură mai mult. În acest fel, vîrsta cerbului se poate stabili după numărul ramurilor, adăugînd un an, în care cerbul tînăr n-a avut coarne. Totuși, numărul ramurilor are o limită. De obicei, masculul adult are cel mult șapte. După această vîrstă, coarnele cresc doar în greutate, lungime și grosime. Coarnele tinere, de primăvară, sînt moi și pline cu sînge. În ținutul Ussuri cerbul-nobil trăiește în partea de sud, în întreaga vale a rîului Ussuri și pe afluenții lui, fără să treacă dincolo de pădurile

* *Cervus elaphus xarthopigus*, foarte apropiat de cerbul maral siberian *(n. ed.)*.

de răşinoase din Sihote-Alin. Pe litoral îl întîlnim pînă la Capul Oimpiadei.

Vara, cerbul se împacă mai bine cu versanţii umbriţi ai munţilor împăduriţi, iar iarna stă pe părţile bătute de soare şi în văi, în taigaua de şes, unde poienile alternează cu crîngurile. Hrana care-i place cel mai mult în timpul verii este lespedeţa *, iar iarna mănîncă lăstăriş de plop de munte, plop şi mesteacăn pitic.

La amiază făcurăm un popas. După calculele mele trebuia să fim acum în apropierea muntelui în formă de cupolă.

Într-o expediţie trebuie să ţii seama nu atît de rezistenţa oamenilor, cît de forţa animalelor de povară. Într-adevăr, ele duc greutăţi mari şi de aceea, la orice popas mai lung sau mai scurt, spinările lor trebuie lăsate libere.

De îndată ce am deşeuat caii i-am lăsat slobozi. Sub frunzişul scuturat iarba era încă verde, lucru care ne îngădui să folosim cît de cît furaj proaspăt pentru animale.

---

* *Lespedeza bicolor (n. ed.).*

Capitolul II
ÎNTÎLNIREA CU DERSU

Tabără în pădure. — Oaspetele nocturn. — O noapte nedormită. — Zori de zi.

După ce ne-am odihnit, am pornit mai departe. De data asta aveam de străbătut o pădure plină cu arboret doborît de furtuni, așa că înaintam foarte, foarte încet. Către ora patru după-amiază ne-am pomenit la poalele unei înălțimi. Oamenii și caii au rămas pe loc, iar eu am urcat pînă-n vîrf ca să mă mai orientez o dată.

Pentru a căpăta cît de cît o certitudine asupra punctului în care te afli, cel mai bun lucru este să te urci în vîrful unui copac, de unde să examinezi împrejurimile. Dar o treabă ca asta n-o puteam încredința vreunui pușcaș. Trebuia neapărat să văd și să observ totul cu proprii mei ochi, să nu-mi scape nimic. După spusele altuia este foarte greu să te orientezi, oricît ar fi de complete și de exacte relatările lui asupra celor constatate. M-am cățărat, așadar, în vîrful unui copac și, ceea ce mi-a fost dat să văd de acolo, de sus, mi-a risipit pe loc orice urmă de îndoială : muntele în formă de cupolă, pe care ne aflam chiar în clipa aceea, făcea parte din lanțul de munți pe care-l căutam. La vest de acest grup de munți se întindea un masiv deluros cu versanții nordici abrupți, prăpăstioși. De cealaltă parte a cumpenei de ape văile se orientau mai mult spre nord-vest. Bănuiam că acolo se află izvoarele rîului Lefu.

M-am dat jos din copac și m-am întors la ai mei. Soarele coborîse mult, aproape de linia orizontului și trebuia să ne grăbim să facem rost de apă. Erau tare însetați și oamenii, și caii. Domoală la început, panta de coborîre se făcea din ce în ce mai abruptă. Caii coborau din greu, lăsîndu-se pe picioarele dinapoi ; samarele lunecau spre ceafă și, să nu fi avut șeile chingi, ar fi ajuns în capul cailor. Am fost nevoiți să facem mari ocoluri în unghi — și asta cu foarte multă trudă din pricina numeroșilor copaci doborîți.

Dincolo de trecătoare ne-am pomenit într-un loc numai rîpe și văgăuni. Terenul era extrem de accidentat. Strîmtori și văi adînci în care se încolăceau ca niște șerpi fel de fel de rădăcini, șuvoaie de apă țîșnind printre stînci acoperite cu straturi dense de mușchi — toate astea îți dădeau senzația unui coșmar, alcătuiau un decor ce te ducea cu mintea la un fel de Noapte a Valpurgiei. Un loc mai sălbatic și mai neprietenos decît defileul ăsta nici că se putea închipui.

Se mai întîmplă uneori ca și munții, și pădurile să-ți ofere o priveliște veselă, plină de viață. Parcă te îmbie să rămîi pe acele meleaguri, să te statornicești acolo. Alteori, dimpotrivă, tot ce vezi e atît de sumbru ! Atît de sălbatic ! Și..... curios ! Toți avem aceeași senzație. De multe ori mi-am analizat gîndurile comparîndu-mă cu ceilalți membri ai expediției și-am putut să mă conving că așa este. Întocmai ca în clipa de față. Simțeam cum stăruie o atmosferă apăsătoare, un fel de tristețe plină de spaime, tristețe și apăsare pe care le încercam cu toții în egală măsură.

— Ei, n-are-a face ! — ziceau pușcașii. O noapte trece ea cumva. Că doar n-avem de stat aici cine știe cît. Mîine găsim noi vreun loc mai acătării.

Nimic nu mă ispitea să ne oprim aici, dar n-am avut încotro. Venea întunericul peste noi și trebuia să-i dăm

zor. Pe fundul trecătorii gonea zgomotos un pîrîu. Am luat-o într-acolo și, după ce am ales un teren mai plan pentru popas, am dispus să se întindă corturile.

Adînca și solemna liniște a pădurii prinse deîndată glas : bocănituri de topoare, oameni strigîndu-se unii pe alții, dînd comenzi. Puștașii se apucară să care lemne, să deșeueze caii și să pregătească ceva de-ale gurii.

Caii, bieții de ei ! Drumurile bolovănoase, înțesate de arbori doborîți, fără pic de pășune, i-au lăsat complet nemîncați. Mîine, da, mîine, dacă izbutim să ajungem pînă la fanzele țăranilor-agricultori, îi hrănim pe săturate.

În pădure întunericul cade mai devreme. În timp ce la asfințit, prin desișul brazilor se mai puteau zări ici-colo petice de cer alburiu, jos, pe pămînt, își făceau loc de pe acum umbrele nopții. Flacăra tot mai vie a focului arunca lumini strălucitoare peste tufe și trunchiuri de copaci, decupîndu-le din întuneric.

Printre surpături, un iepure-fluierător* trezit din somn scoase un chițăit ascuțit, dar, speriat de ceva, dispăru iute în vizuina lui și nu se mai arătă.

Treptat, în tabără se restabili liniștea. După ce ne-am băut ceaiul, fiecare și-a văzut de treburile lui : unul își curăța arma, altul meșterea la șa, un altul găsea ceva de cusut la haină. Cîte nu sînt de făcut ! În fine, au început să se pregătească de culcare. Frînți de oboseală, s-au lipit strîns unul de altul, și-au tras peste ei mantalele și au adormit îndată. Caii, negăsind hrană în pădure, tiptil-tiptil au revenit în preajma taberei și, cu capetele plecate au ațipit și ei. Numai eu și cu Olentiev eram treji. În timp ce-mi notam în jurnal datele drumului străbătut, Olentiev își dregea bocancii. Era aproape de ora zece. Am închis caietul și, înfășurat în cojoc, m-am întins cît mai

* *Ochotona hyperborea (n. ed.).*

aproape de foc. Dogoarea lui se înălța odată cu fumul, punînd în mișcare ramurile bătrînului brad la picioarele căruia ne așezasem. În ușoara lor legănare ramurile lăsau să se întrevadă, sau, închideau vederii cerul întunecat, spuzit de stele. Trunchiurile copacilor păreau o nesfîrșită colonadă care se afunda în pădure, topindu-se în bezna nopții.

O clipă, caii au tresărit ciulindu-și urechile, după care, liniștiți, și-au continuat moțăiala. La început n-am dat prea mare atenție faptului și ne-am văzut de-ale noastre, stînd de vorbă. La un moment dat l-am întrebat ceva pe Olentiev. Neprimind nici un răspuns, am întors capul spre el. Stătea în picioare, parcă în așteptarea a ceva ce trebuie să se întîmple și, ferindu-și ochii de lumina focului, privea țintă într-o anume direcție.

— Ce se-ntîmplă ? — l-am întrebat.

— Coboară cineva de pe munte — mi-a răspuns el în șoaptă.

Neclintiți, cu respirația tăiată, am încercat să surprindem vreo mișcare. Nimic ! Tăcere ! O liniște și o tăcere cum numai în pădure, la un miez de noapte rece de toamnă, le poți afla. Deodată ajunse pînă la noi zgomotul unor pietricele rostogolindu-se la vale.

— O fi vreun urs — și-a dat cu părerea Olentiev, în timp ce-și încărca carabina.

— Trage nu trebuie ! Oameni meu !... — se auzi din beznă o voce și în clipa următoare am văzut un om apropiindu-se de focul nostru.

Era îmbrăcat cu o haină și cu pantaloni din piele de cerb tăbăcită. Pe cap purta un fel de legătură, iar în picioare cizme înalte îmblănite *, în spinare o traistă volumi-

* În text : *uli* [12] *(n. ed.)*.

noasă, iar în mînă ducea o crăcană de sprijinit arma şi o puşcă lungă de tip vechi.

— Să trăieşti, căpitan ! — rosti către mine noul venit.

Apoi îşi rezemă carabina de trunchiul unui copac, îşi dădu jos traista şi, ştergîndu-şi faţa asudată cu mîneca de la cămaşă, se aşeză lîngă foc. Acum îl puteam privi în voie. Să tot fi avut patruzeci de ani. Era un om scund, bine legat şi părea vînjos. Avea pieptul bombat, braţe puternice cu muşchi tari, dar picioarele puţin cam strîmbe. Faţa lui arsă de soare era tipică băştinaşilor : fălcile proeminente, nasul mic, ochii cu cuta pleoapelor mongoloidă şi o gură mare cu dinţi zdraveni. O mustăcioară castanie-deschis îi mărginea buza de sus şi o barbă roşcată îi împodobea bărbia. Avea nişte ochi fermecători. De un cenuşiu-închis, aproape căprui, priveau blînd, cu candoare. Se răsfrîngea în ei o fire dîrză, deschisă, dar în acelaşi timp blajină.

Străinul nu ne iscodea cu privirea aşa cum îl iscodeam noi pe el. Scoase din sîn o pungă cu tutun, îşi îndesă bine luleaua şi începu să tragă din ea tăcut. Fără să-l întreb cine e şi de unde vine, l-am poftit să guste ceva de-ale mîncării, după cum e obiceiul în taiga.

— Mulţumesc, căpitan ! — zise. — La mine tare vreau să mănînci. La mine astăzi nu este mănînci.

Cît a mîncat, am continuat să-l privesc cu luare-aminte. La brîu îi atîrna un cuţit de vînătoare. Era de bună seamă vînător. Avea nişte mîini bătucite şi pline de zgîrieturi. Era zgîriat şi pe faţă : o zgîrietură adîncă pe frunte, o alta pe obraz, lîngă ureche. Străinul îşi scoase legătura de pe cap şi-am putut să văd că are părul blond şi des, crescut în neorînduială, şuviţe lungi atîrnîndu-i pe la urechi.

Oaspetele nostru nu se arăta a fi prea vorbăreț. In cele din urmă, Olentiev nu se mai putu stăpîni și-l întrebă fără ocol :

— Ce ești tu, chinez sau coreean ?

— La mine este gold* — răspunse el scurt.

— Ești vînător, nu ? — îl întrebai la rîndu-mi.

— Da — răspunse omul. — La mine tot timp vînătoare merge, alt lucru nu este, pește prins tot nu pricepe, numai la vînătoare pricepe.

— Dar unde locuiești ? — continuă să-l iscodească Olentiev.

— La mine casă nu este. La mine tot timp trăiește dealuri. Foc face, cort întinde, doarme. Dacă tot timp vînătoare merge, cum trăiește casă ?

Ne spuse apoi că astăzi a vînat cerbi, că a rănit o ciută, dar ușor. Urmărind animalul rănit a dat de urmele noastre, care l-au adus pînă aici, în văgăuna asta. Cînd s-a întunecat a văzut focul și a venit încoace.

— La mine fără zgomot merge — mai adăugă. — Gîndește la mine : care oameni departe pe dealuri merge ? Privește : căpitan este, soldați este. La mine atunci drept merge.

— Cum te cheamă ? — îl întrebai pe străin.

— Dersu Uzala — îmi răspunse.

Omul ăsta mi-a stîrnit interesul. Avea în el un nu-știu-ce original, ieșit din comun. În felul cum vorbea, domol, degajat, vădea o sfielnică modestie, fără să pară umil. Din vorbă-n vorbă am aflat mai multe despre el. Mi-a povestit viața lui și pe măsură ce povestea, îmi devenea din ce în ce mai simpatic. Aveam în fața mea un vînător primitiv care-și petrecuse întreaga viață în taiga. Din spusele lui am aflat că-și agonisea cu pușca cele tre-

* Nanaez *(n. ed.)*.

buitoare vieții, iar ceea ce dobîndea din vînătoare schimba cu chinezii pe tutun, plumb și praf de pușcă, și că arma o avea moștenire de la tatăl său. Apoi mi-a mai spus că are cincizeci și trei de ani, că n-a avut niciodată casă, că trăia tot timpul sub cerul liber și că numai pe timp de iarnă își înjgheba și el cîte o iurtă vremelnică din scoarță de copac. Cele dintîi imagini de care-și aduce aminte din copilărie sînt rîul, coliba, focul, tatăl, mama și o surioară.

— Toți de mult murit — își încheie el povestea vieții și rămase pe gînduri. Tăcu un timp, apoi urmă : — Înainte avut la mine și nevastă, un băiat și un fată. Vărsat negru isprăvit toți oameni. Acum la mine singur rămas...

Fața i se întunecă de aducerile-aminte. Încercai să-l consolez. Dar ce importanță puteau să aibă vorbele mele pentru acest biet însingurat căruia moartea îi secerase familia, singura alinare a bătrîneții ? Nu-mi răspunse nimic, plecîndu-și mai mult capul. Vroiam cumva să-mi exprim compasiunea, să fac ceva pentru binele lui, dar nu știam ce anume aș fi putut face. În sfîrșit, îmi veni o idee : îi propusei să facem un schimb, să-mi dea mie arma lui veche, iar eu să i-o dau pe a mea, care era nou-nouță, dar nu se învoi, spunînd că străvechea lui carabină *Berdan* îi e dragă, fiind amintire de la taică-său, că s-a obișnuit cu ea și că trage foarte bine. Întinse mîna spre trunchiul copacului, își luă pușca și începu s-o mîngîie duios.

Stelele, în drumul lor pe bolta cerească își schimbaseră poziția, ceea ce însemna că e trecut mult peste miezul nopții. Orele zburau una după alta, iar noi tot mai ședeam în jurul focului și nu mai conteneam de vorbit. Vorbea mai mult Dersu, iar eu îl ascultam, îl ascultam chiar cu nespusă plăcere. Îmi povesti despre vînătorile lui, îmi spuse cum a căzut o dată prizonier la hunhuzi și cum a reușit să fugă. Îmi povesti despre întîlnirile lui cu tigrii, îmi spuse că nu-i îngăduit să-i împușți căci sînt zeități care păzesc jenșenul

de lăcomia omului, îmi vorbi despre duhurile rele, despre revărsările de ape și despre cîte și mai cîte...

Odată a fost atacat de un tigru care l-a rănit zdravăn de tot. Nevastă-sa l-a căutat zile în șir, a bătut cale de peste două sute de kilometri și l-a găsit, în sfîrșit, după urmele lăsate, zăcînd fără puteri din pricina pierderii de sînge. Cît a fost bolnav, s-a dus ea la vînătoare în locul lui.

Apoi începui să-i pun întrebări privitor la locurile în care ne aflam. Îmi spuse că eram la izvoarele rîului Lefu și că a doua zi vom putea ajunge la cea dintîi fanză de vînătoare.

Unul dintre pușcași se trezi, ne aruncă o privire mirată, mormăi ceva și adormi din nou.

Pe pămînt și în cer mai stăpînea întunericul. Numai dinspre partea în care se iveau mereu alte și alte stele se simțea apropierea zorilor. Căzuse rouă din belșug, semn neîndoielnic că a doua zi va fi vreme bună. O adîncă și netulburată liniște domnea acum peste tot. Părea că întreaga fire își îngăduie cîteva clipe de odihnă.

După o oră, răsăritul începu să se împurpureze. Mă uitai la ceas : șase. Era timpul să-l trezesc pe cel care urma să preia garda. L-am zgîlțîit ușor de umăr. Pușcașul se ridică somnoros, îndreptîndu-se de spate ca după un somn greu. Lumina puternică a focului îl orbea, își mijì ochii. Apoi, zărindu-l pe Dersu, zise zîmbind ironic :

— Da' arătarea asta cine-o mai fi ?... — și începu să se încalțe.

Din negru, cerul se făcu albastru, apoi cenușiu, tulbure. Umbrele nopții se refugiau în tufișuri și prin rîpe. Ele se vor ivi iară cînd soarele se va ascunde după orizont. Peste puțin timp, tabăra noastră prinse din nou viață : se auziră glasuri, caii se dezmorțiră, iepurele-fluierător chițăi pe undeva, iar jos, în rîpă, îi ținu isonul un altul ; se auzi piruitul ciocănitorii și țîrîitul melodios al ciocăni-

torii negre*. Taigaua se deștepta. Lumina se făcea clipă de clipă tot mai puternică, apoi, deodată, razele strălucitoare ale soarelui țîșniră de dincolo de munți, scăldînd în lumină întreaga pădure. Tabăra noastră arăta și ea acum cu totul altfel. Pe locul unde arsese focul lucitor și plin de văpăi zăcea doar un biet morman de cenușă ; pe jos — cutii de conserve goale, iar unde fusese cortul n-au mai mai rămas decît bețele și iarba bătătorită.

* *Picus martius (n. ed.).*

Capitolul III
VÎNĂTOAREA DE MISTREŢI

Descifrarea urmelor. — Grija pentru drumeţ. — Fanza de vînătoare. — Muntele Tudinza şi cursul superior al rîului Lefu. — Mistreţii. — Dersu — adept al animismului. — Visul.

După ce-şi băură ceaiul, puşcaşii începură să încarce samarele şi să pregătească caii de drum. Dersu se pregăti şi el de plecare. Îşi puse traista în spinare, luă într-o mînă carabina, în cealaltă — crăcana. După cîteva minute, detaşamentul nostru porni la drum. Dersu merse şi el cu noi.

Defileul prin care înaintam era îngust şi şerpuitor. Din stînga şi din dreapta lui porneau alte asemenea defileuri. Prin ele apa gonea zgomotoasă. Valea îngustă se lărgea din ce în ce. Pe copaci am observat nişte semne mai vechi care ne-au dus la o potecă. Goldul mergea în faţă şi privea tot timpul în jos, la picioare. Din cînd în cînd se apleca, dînd la o parte cu mîna frunzele căzute.

— Ce se-ntîmplă ? — l-am întrebat.

Dersu se opri, apoi zise că poteca nu este bătută de vreun cal, ci de picior de om, că duce la capcanele întinse pentru prins samuri *, că acum cîteva zile a trecut pe aici un om care, după toate semnele, trebuie să fi fost chinez.

Am rămas uluiţi de atîtea cîte ne-a spus. Şi-a dat seama că nu eram prea convinşi de afirmaţiile lui atît de categorice şi, uşor contrariat, adăugă :

— Cum voi nu înţelege ? Priveşte tu singur !

* Samur sau zibelină *(Martes zibellina) (n. ed.)*.

Ne servi o sumedenie de alte probe în sprijinul celor spuse mai înainte, așa că nu mai era cazul să ne îndoim. Totul deveni atît de simplu și de limpede, încît mă și miram cum de n-am reușit niciodată să observ tot ce era de observat. Primo : pe potecă nu apăreau deloc urme de cal ; secundo : pe de lături copacii nu fuseseră curățați de crengi întrucît caii noștri se strecurau cu greu și-și agățau mereu samarele de ramurile stufoase ; terțio : curbele fiind atît de dese și de bruște, caii nu reușeau să se întoarcă și trebuiau să facă ocoluri ; peste pîraie, urmele stăruiau pe cîte o bîrnă și poteca nu cobora pe nicăieri spre apă ; copacii doborîți de vînt nu fuseseră dați la o parte : oamenii noștri înaintau cu ușurință, în timp ce caii trebuiau duși pe ocolite. Judecînd după toate astea, era clar că poteca n-ar fi putut sluji drept loc de trecere pentru niște cai încărcați cu samare.

— De mult oameni nu merge, — zise Dersu încet, de parcă s-ar fi adresat sieși. — Oameni isprăvit merge, ploaia merge, — după care începu să facă socoteala cam cînd a plouat ultima oară.

Am mers pe poteca asta vreme de două ore și ceva. Treptat-treptat, coniferele au cedat locul unor păduri mixte. Tot mai des întîlneam plopul de munte, arțarul, mesteacănul și teiul. Era cît pe ce să anunț un nou popas, dar Dersu a fost de părere să mai mergem puțin.

— Noi repede găsește colibă, — zise, și arătă înspre niște copaci cu scoarța jupuită.

Am înțeles imediat ce vroia să spună. De vreme ce copacii fuseseră jupuiți de scoarță, era logic că pe undeva pe-aproape trebuie să se găsească și obiectul căruia îi fusese destinată această scoarță. Am grăbit pasul și, după încă vreo zece minute de mers, am zărit pe malul pîrîului o colibă mică, avînd acoperișul înclinat pe o singură parte,

înghebată probabil de niște vînători sau de căutătorii de jenșen. Cenușa bătătorită de ploaie, patul de iarbă ca pentru un singur om și genuncherele uzate din *daba* [1] aruncate pe jos adevereau presupunerile lui Dersu. M-am convins atunci că acest Dersu nu e un fitecine. Aveam de-a face cu un experimentat cititor în urme, și fără să vreau, mi-au venit în minte eroii care populează cărțile lui Fenimore Cooper și Mayne Reed.

Era timpul să hrănim caii. Profitînd de acest răgaz, m-am culcat la umbra unui cedru și-am adormit pe loc. După vreo două ceasuri, trezit de Olentiev, am constatat că între timp Dersu spărsese niscaiva lemne, adunase coajă de mesteacăn și le dusese pe toate înăuntru, în colibă. Am crezut că vrea să-i dea foc și i-am zis să nu facă așa ceva. Drept răspuns m-a rugat să-i dau un pic de sare și o mînă de orez. Curios să aflu ce are de gînd să facă, i le-am dat. Ce credeți c-a făcut ? A înfășurat cu grijă într-o coajă de mesteacăn cîteva bețe de chibrit și, aparte, într-o altă bucățică de coajă — sarea și orezul, apoi le-a agățat pe undeva în colibă. A adunat la un loc grămada de scoarță, potrivind-o frumușel și, odată isprăvită toată treaba, se arătă gata de drum.

— Ai de gînd să mai treci pe-aici ? — l-am întrebat.

A dat din cap în semn că nu. Nedumerit, l-am întrebat pentru cine lăsase aici orezul, sarea și chibriturile.

— Cine-cine altul oameni merge — mi-a răspuns goldul — coliba găsește, chibrituri găsește, mănînci găsește, moare nu !

Îmi amintesc cît de mult m-a impresionat atunci gestul lui. Am stat să reflectez... Vasăzică așa stau lucrurile : goldul, prevenitor și grijuliu, s-a gîndit la un om complet necunoscut care, eventual, va trece pe acolo în urma noastră și cu care nu-i va fi dat să se întîlnească vreodată. La rîndul său, necunoscutul acela n-are cum să știe cine

anume i-a purtat de grijă lăsîndu-i acel pic necesar pentru supraviețuire : lemne de foc și ceva de mîncare. Noi n-am procedat niciodată așa. Oamenii mei, la plecare din tabără, de regulă, puneau pe foc scoarța de copac rămasă. Făceau asta nu din răutate, ci pur și simplu așa, ca să se afle în treabă, iar mie niciodată nu mi-a venit ideea să mă opun. Goldul, însă, în fond un primitiv, iată, se dovedea a fi mult mai uman decît mine. Grija pentru drumeț, dorința de a-l ocroti !... Lucru mare ! Și mă întreb : cum se explică oare că oameni civilizați, orășenii, și-au pierdut acest nobil și înălțător simțămînt, această solicitudine pentru semenul lor ? Da. Fără îndoială că dorința, imboldul de a se face util în chip cu totul dezinteresat au fost sădite în om de cînd lumea...

— Caii sînt gata ! Ar cam trebui să mergem — se auzi vocea lui Olentiev.

Furat de gînduri, uitasem de clipa prezentă. Am tresărit.

— M'da, da, să mergem...

— Tot înainte ! — am dat puștașilor comanda și-am trecut în față, luînd-o pe potecă.

Către seara, am ajuns la confluența a două pîraie, de unde începe propriu-zis cursul rîului Lefu [14].

M-am culcat devreme, îndată după cină, și-am adormit repede.

În dimineața următoare, cînd m-am trezit, toată lumea era deja în picioare. Pînă să se înșeueze caii și să fie toți gata de drum, mi-am luat planșeta topografică și, însoțit de gold, am pornit-o înaintea celorlalți.

De la punctul unde poposisem peste noapte valea o lua puțin spre apus. Povîrnișurile din stînga erau repezi, cele din dreapta, mai domoale. Poteca devenea tot mai mare, mai bună. Pe drum, ceva mai încolo, zăcea răsturnat

un copac care se vedea că fusese tăiat cu toporul. Dersu a venit mai aproape, l-a cercetat cu atenție și... citi ca din carte :

— Primăvara tăiat : doi om lucrat ; unul om înalt — toporul lui știrb, — altul om mic — toporul la el bine ascuțit.

Fantastic ! Omul ăsta le știa pe toate. Cu o excepțională clarviziune reușea să descifreze, să dezvăluie tot ce se petrecuse pe locurile pe unde trecea el. Era cazul să devin și eu mai atent, să învăț și eu să „citesc" urmele. Ceva mai încolo am dat peste un alt butuc ciopîrțit cu toporul. Primprejur era plin de așchii smolite. Am priceput că pe aici careva s-a chinuit să-și facă rost de surcele pentru foc. B-u-u-n ! Și altceva ? Ce-a mai făcut ? Altceva nu mi-a venit în minte. Șirul deducțiilor mele se oprea aci.

— Fanza aproape — zise goldul, ca și cum ar fi răspuns gîndurilor mele.

Într-adevăr, după alți cîțiva pași am dat din nou de niște arbori descojiți (deja cunoșteam semnificația), iar la vreo două sute de metri de locul acela, chiar pe malul rîului, în mijlocul unei mici poiene, trona fanza unui vînător. Era o construcție mică, cu pereții de lut și înveliș din scoarță de copac. Era nelocuită. Asta se putea constata și după cum era proptită pe dinafară, la intrare, cu un par. Pe lîngă fanză — o mică grădină de zarzavat, răvășită de mistreți, iar puțin mai la stînga — un fel de lăcaș de închinăciune orientat, după rînduială, cu fața spre miazăzi.

Interiorul fanzei era ca vai de lume ! Un ceaun de tinichea înțepenit într-o vatră joasă, de la care porneau fumarele, un pat de scînduri improvizat, două-trei copăițe din lemn scobit, o cană de apă tot de lemn, un cuțit de bucătărie rudimentar, o lingură de metal, o măturică pentru curățatul ceaunului, două sticle prăfuite, niște cîrpe aruncate pe jos, vreo două scăunele, o lampă (nu cu petrol,

ci cu ulei) și cîteva bucăți de piei de animale risipite pe podea — alcătuiau întregul ei mobilier.

De aici porneau în sus pe rîul Lefu trei poteci. Pe una venisem noi, a doua ducea în munți, spre est, iar a treia se îndrepta către vest. Cea din urmă se vedea că-i mult umblată și că e făcută pentru cai. Am urmat-o pe aceasta. Pușcașii au trecut frîul pe după gîtul cailor și i-au lăsat în voia lor să-și aleagă singuri drumul. Animale inteligente, aceștia înaintau cu grijă, ferindu-se să nu se agațe cu samarele de crengi. Prin locurile mlăștinoase sau pe surpăturile de piatră nu săltau, ci călcau încet, cu atenție, tatonînd terenul la fiecare pas înainte de a pune piciorul jos. Foarte dibaci în a umbla astfel sînt mai cu seamă căluții de prin partea locului, deprinși să bată drumurile taigalei încărcați cu samare.

Încă din dreptul fanzei de vînătoare rîul Lefu cotea treptat spre nord-est.

Mai străbăturăm vreo șase kilometri și ajunserăm la fanzele agricultorilor, așezate pe malul drept al rîului, la poalele unui munte înalt pe care chinezii îl numesc Tudinza [15].

Apariția neașteptată a unui detașament militar i-a speriat pe chinezi. L-am rugat pe Dersu să le spună că nu au de ce să se teamă și să-și vadă de treburile lor.

Eram curios să aflu cum trăiesc chinezii și cu ce se îndeletnicesc ei prin taiga.

Pieile de animale întinse la uscat, coarnele de cerb stivuite în hambar, coarnele noi atîrnate și ele la uscat, săculețele cu fiere de urs [16], puii de cerb nefătați [17], blănurile de rîs, jder, samur și veveriță și sculele pentru capcane arătau că localnicii chinezi se ocupă mai mult de vînătoare decît de agricultură. Pe lîngă fanze erau mici suprafețe de pămînt lucrat. Chinezii semănau grîu, ciumiză și porumb.

Se plîngeau de necazurile pricinuite de mistreți și spuneau că nu de mult turme întregi, coborînd din munți în văi, începuseră să pustiască semănăturile. De aceea fuseseră nevoiți să strîngă recolta înainte de vreme, iar porcii se retrăseseră din nou în stejărișuri, unde se hrăneau acum cu ghinda căzută.

Soarele era încă sus, așa că m-am hotărît să urc pe muntele Tudinza, de unde să cercetez împrejurimile. Dersu mă însoți. Nu luarăm cu noi decît carabinele.

Muntele Tudinza este un masiv ce se prăvale brusc în valea rîului Lefu, fiind dantelat pe partea nordică de văi înguste și adînci. Frunzișul îngălbenit al copacilor începuse să se scuture. Arborii, dezgoliți dădeau impresia că pădurea s-a rărit ; doar stejarii își mai purtau veșmintele veștede, pe jumătate uscate.

Urcușul era greu, așa că am fost siliți să facem mai multe popasuri pentru a ne odihni, apoi ne-am urniat drumul. Pămîntul era rîmat peste tot. Dersu se tot oprea și cerceta urmele. După urme el afla totul : vîrsta animalelor care trecuseră pe-aici, de erau femele ori masculi, deosebea urma cîte unui mistreț șchiop, ba a descoperit și locul exact unde avusese loc o încăierare între doi mistreți. Îmi relata toate astea cu atîta siguranță și atît de plastic, încît vedeam totul ca derulîndu-se pe un ecran. Mă întrebam nedumerit cum se face că mai înainte niciodată nu băgam de seamă urmele și chiar dacă le observam, ele nu-mi spuneau mare lucru, cel mult direcția către care a luat-o un animal sau altul.

După o oră am atins vîrful muntelui, acoperit cu grohotișuri. Aici ne așezarăm pe pietre și privirăm în jur.

La răsărit se ridica o creastă înaltă între bazinul Lefu și apele care se varsă în Daubihe. Un alt lanț de munți se întindea de la răsărit spre apus și forma granița între Lefu

şi rîul Maihe. La sud-est, acolo unde cele două lanţuri se uneau, se înălţa muntele Da-dean-şan în formă de cupolă.

De aici, de pe vîrful Tudinza, vedeam bine tot bazinul cursului superior al rîului Lefu, format din trei pîraie, toate de aceeaşi mărime. Două se unesc mai curînd şi curg spre est — nord-est, iar al treilea, pe care am mers noi, curge spre sud. Izvoarele fiecăruia sînt alcătuite din cîteva pîriiaşe de munte, care se unesc într-un singur loc. Din punct de vedere topografic, munţii cursului superior al rîului Lefu sînt nişte înălţimi netede cu versanţi extrem de abrupţi, acoperiţi cu pădure deasă mixtă în care predomină rădăcinoasele.

În apropierea fanzelor agricultorilor, rîul Lefu face o cotitură mică, din cauza unei ramificaţii de munţi care se desprinde din masivul sudic. Mai departe, rîul merge spre sud, şi, ocolind muntele Tudinza, se întoarce din nou spre nord-est, păstrînd această direcţie pînă la vărsarea lui în lacul Hanka. Chiar în dreptul muntelui Tudinza, Lefu mai primeşte un afluent : Otradnaia, de-a lungul căruia o potecă pentru cai de povară duce la rîul Maihe.

— Priveşte, căpitan ! îmi zise Dersu cu mîna întinsă în direcţia versantului de pe partea cealaltă a văii. Ce-i aia ?

M-am uitat într-acolo şi-am văzut o pată, o pată întunecată. Credeam că este umbra vreunui nor şi i-am zis lui Dersu cam ce cred eu c-ar fi. A început să rîdă arătînd spre cer. Privii în sus : pe albastrul infinit al cerului nu se zărea nici urmă de nor. În clipa următoare pata căpătă o altă formă, deplasîndu-se uşor într-o parte.

— Ce-i aia ? l-am întrebat la rîndu-mi pe Dersu.

— Ţie înţelege nu este, îmi răspunse. Trebuie merge vede.

Am început să coborîm şi, curînd, am băgat de seamă că pata venea spre noi. La vreo zece minute mai tîrziu

goldul se oprește, se așază pe o piatră și mă îndeamnă prin semne să fac același lucru.

— La noi trebuie așteptat, zise. Trebuie liniștit stat, nici vorbit, nici rupt creangă.

Ne-am pus pe așteptat. Curînd pata reapăru. Se făcea din ce în ce mai mare și acum puteam să deslușesc ce reprezenta. Era o îngrămădeală de niște vietăți într-o continuă mișcare.

— Mistreți ? ! — strigai.

Într-adevăr, erau mistreți. Peste o sută. Cîte unul se dădea deoparte, apoi revenea la locul de unde plecase. Curînd, i-am putut distinge pe fiecare în parte.

— Un oameni foarte mare, îmi șopti Dersu.

Nu înțelesei despre ce fel de „oameni" vorbea, și privii nedumerit.

Din mijlocul turmei se desprindea ca o movilă mare spinarea unui mistreț uriaș. Îi depășea pe toți ceilalți și cîntărea poate peste 250 de kg. Turma se tot apropia. Se auzea acum limpede foșnetul frunzelor uscate strivite de sute de copite, trosniturile crengilor prăbușite, grohăitul aspru pe care-l scoteau vierii, cel al scroafelor și guițatul purceilor.

— Oameni mare nu merge aproape, spuse Dersu, și iarăși nu-l înțelesei.

Mistrețul cel mare era în mijlocul turmei, numeroase animale rătăceau pe de lături, iar unele se îndepărtau destul de mult de turmă, și de aceea, cînd mistreții desprinși de turmă apărură chiar în fața noastră, namila nu ajunsese încă în bătaia armelor. Ședeam nemișcați.. Brusc, un mistreț, din cei care se aflau în imediata noastră apropiere, își ridică rîtul. Mesteca ceva. Îl am și acum în fața ochilor : un cap enorm, urechile ciulite, ochii haini, rîtul cu două căscături în chip de nări și niște colți albi, uriași. Fiara încremeni ; se opri din mestecat și-și pironi asupra

noastră ochii iscoditori, dușmănoși. În cele din urmă simți primejdia și scoase un răcnet strident. Cît ai clipi, toată turma, stîrnind un vacarm nemaipomenit, grohăind și îmbulzindu-se, se năpusti într-o parte. În aceeași fărîmă de secundă răsună împușcătura. Una dintre lighioane se prăvăli la pămînt. Carabina din mîna lui Dersu mai fumega încă. Cîteva momente în pădure se mai putea auzi trosnet de crengi rupte, apoi totul amuți.

Mistrețul care trăiește în ținutul Ussuri este o specie apropiată de mistrețul japonez și ajunge la o greutate de 295 de kg, atingînd doi metri lungime și un metru în înălțime. Culoarea predominantă este brună ; spinarea și picioarele sînt negre ; purceii sînt totdeauna vărgați pe lung. Corpul oval, puțin teșit pe lături, se sprijină pe patru picioare puternice. Are grumazul scurt și îndesat, deosebit de vînjos. Capul e conic, iar botul rotunjit se încheie cu un rît zdravăn, într-un continuu neastîmpăr, cu care scurmă pămîntul. Mistrețul face parte din familia animalelor cu dinții în colțuri, dar, afară de dinții principali, masculii sînt înarmați cu niște colți ascuțiți care cresc o dată cu vîrsta, se răsucesc spre spate și ating 20 de cm. Deoarece mistrețului îi place să se scarpine de trunchiurile de brad, cedru și pin, părul aspru este deseori îmbîcsit de rășină. Toamna, pe frig, se bălăcește în noroi, apa îi îngheață pe păr, iar țurțurii care cresc din ce în ce mai mari formează, uneori, un strat de gheață atît de gros încît îl împiedică în mișcări.

Zona de răspîndire a porcilor mistreți în ținutul Ussuri este strîns legată de răspîndirea cedrului, nucului, alunului și a stejarului. Limita nordică a acestei zone trece de la cursul inferior al rîului Hunhari prin cursul mijlociu al rîului Aniui, cursul superior al lui Hora și izvoarele lui Bikin, iar de acolo trece prin Sihote-Alin spre nord către peninsula Uspenie. Mistreți răzleți se întîlnesc și pe rîurile

Kopi, Hadi și Tumnin. Animalul este cît se poate de iute în mișcări și puternic, vede și aude de minune și are un deosebit simț al mirosului. Rănit, mistrețul devine foarte periculos. Vai de vînătorul neînțelept care ar porni în căutarea animalului rănit fără să-și ia toate măsurile de prevedere ! În asemenea împrejurări, mistrețul se răsucește în loc și se așază pe burtă cu capul spre urmăritor. Cînd zărește omul, se aruncă cu o iuțeală atît de mare asupra lui, încît acesta n-are adesea nici timpul necesar să ducă arma la umăr.

Mistrețul împușcat de gold era o scroafă de doi ani. L-am întrebat pe bătrîn de ce n-a tras într-un vier.

— La el om bătrîn, spuse el despre mistrețul cu colți. — La el rău mîncat, carnea puțin-puțin miroase.

Mă miram de ce Dersu numește porcii „oameni" și-l rugai să mă lămurească.

— La el tot un fel oameni, spuse el. Numai cămașa altul. Păcălește — înțelege, supărat — înțelege, peste tot înțelege ! Tot fel oameni...

În fine, m-am lămurit. Era o formă primitivă de personificare a forțelor și fenomenelor naturii, prin care goldul Dersu antropomorfiza diverse elemente ale mediului înconjurător : animale, plante, apa, focul... Dersu era un adept al animismului.

Am stat acolo, pe munte, destul de mult. Pe nesimțite ziua s-a apropiat de sfîrșit. Norii îngrămădiți la apus scînteiau pe margini ca tiviți cu metal incandescent ; ici-colo răzbăteau ultimele raze de soare ce se răsfirau apoi în evantai pe crîngul cerului.

Dersu jupui la iuțeală mistrețul, și-l aruncă în spinare și plecarăm. După o oră ne aflam în tabără.

În fanzele chinezilor era mare înghesuială și un fum... de-l tăiai cu cuțitul, așa că am preferat, și eu și Dersu, să dormim afară, sub cerul liber.

— La mine gîndește — spuse el cu ochii la cer — noaptea cald este, mîine seară ploaie...

Multă vreme n-am putut să adorm. Mă obseda imaginea mistreţului, rîtul lui cu nările căscate. Nu vedeam nimic altceva decît nările alea ; îmi apăreau mai întîi ca niște puncte care apoi creșteau, deveneau tot mai mari, din ce în ce mai mari... La un moment dat ceea ce mi-a apărut în fața ochilor nu mai era capul mistreţului, ci un... munte, iar nările... nările, se făcea că sînt niște grote în care mișunau, vai ! — mistreți, aceiași mistreți cu rîturile lor scorboroșite. Ceva de groază !

Ce mi-e și cu creierul ăsta al omului ! Din atîtea impresii culese peste zi, din vălmășagul feluritelor fapte și întîmplări, din mii și mii de lucruri surprinse în cîmpul vizual, ți se întipărește în minte, pregnant și obsedant, doar unul singur și, de cele mai multe ori, nici măcar unul esențial, ci un fapt mărunt, banal, dar care le covîrșește pe toate celelalte. Unele locuri în care nu s-a petrecut nimic îmi sînt mai vii în memorie decît altele, care au fost într-adevăr marcate de cine știe ce întîmplări și evenimente. Nu știu cum se face că, de pildă, iată, revăd un copac, un copac ca toți copacii, cu nimic deosebit, sau — să zicem — un mușuroi de furnici, o frunză gălbejită, un anume soi de lichen și cîte altele... Am impresia că pe toate astea le-aș putea reproduce, le-aș putea desena cu cea mai mare exactitate, pînă-n cele mai mici amănunte...

Capitolul IV
ÎNTÎMPLAREA DINTR-UN SAT COREEAN

Date despre starea vremii în viziunea lui Dersu. — Schimb de focuri. — Satul Kazakevicevo. — O mică excursie pe terasele fluviatile. — Dersu „se duce" la culcare. — Poteca pînă la satul Lealici.

Dimineața m-am trezit în urma tuturor. M-a surprins că nu era nici pic de soare. Tot cerul era înnorat.

Văzîndu-i pe pușcași cum își strîng lucrurile ca pentru vreme ploioasă, Dersu le spuse :

— Nu trebuie grăbit. La noi ziua merge bine, seara ploaie.

L-am întrebat ce-l face să creadă că nu va ploua în timpul zilei.

— La tine singur vede, răspunse goldul. Vezi cum păsări mici merge încolo, încoace, joacă, mănîncă. Ploaie curînd — atunci ele stă liniștit, ca și cum dormit.

Ce-i drept e drept, mi-am zis ; de regulă, ploaia este precedată de o acalmie, de o posomoreală. Or, acum, nici gînd de așa ceva : pădurea își trăia viața din plin, ghionoaiele, gaițele-de-munte și alunarii se chemau unele pe altele, iară scorțarii forfoteau și zbîrniiau vesel.

După ce aflarăm de la chinezi unele amănunte cu privire la drumul pe care îl aveam de făcut, am pornit mai departe.

Dincolo de muntele Tudinza, valea rîului Lefu se lărgește brusc. De aici începe zona locuită. Către ora două am ajuns la Nikolaevka, sat care număra pe atunci 36 de gos-

podării. Ne-am odihnit puțin, apoi i-am zis lui Olentiev să cumpere niște ovăz și să aibă grijă ca în primul rînd caii să fie bine hrăniți. Însoțit de Dersu, am luat-o înainte. Țineam să ajung cît mai degrabă la satul coreean Kazakevicevo, unde puteam găsi pentru tovarășii mei de drum un adăpost sigur la noapte.

Toamna și, mai cu seamă, într-o zi cînd cerul e închis și mohorît, se întunecă foarte devreme. Pe la cinci a început să picure. Am iuțit pasul. Curînd, drumul s-a bifurcat. Unul o lua peste rîu, iar celălalt părea că duce spre munți. L-am ales pe cel de-al doilea. Ceva mai încolo s-au ivit sumedenie de alte drumuri care, după ce-l întretăiau pe al nostru, se răsfirau care încotro. Cînd am intrat în sat era complet întuneric.

În răstimp, pușcașii, ajungînd la răspîntie, n-au mai știut pe unde s-o ia și traseră două focuri de armă. Ca să le dau de știre în ce direcție ne aflăm noi, le-am răspuns în același mod. Pe dată auzirăm răcnete — veneau dinspre fanza așezată chiar la marginea satului —, după care răbufni pe fereastră o împușcătură, apoi alta, încă una, încă două, trei... pînă se umplu tot satul de un vacarm nemaipomenit. Nu pricepeam nimica : ploaie, răcnete, schimb de focuri... Ce să-nsemne toate astea ? Din ce s-o fi stîrnit atîta tărăboi ? Deodată, dindărătul unei fanze licări o lumină. Un coreean ducea într-o mînă o făclie de gaz aprinsă, iar în cealaltă — o armă. Alerga și striga ceva pe limba lui. Ne repezirăm spre el. Flacăra tremurătoare, roșiatică a făcliei sălta din băltoacă în băltoacă și-i lumina fața schimonosită de spaimă. Cînd ne zări, aruncă făclia la pămînt și trase drept în Dersu, după care o luă la fugă. Gazul răspîndit pe jos se aprinse cu o flacără fumegîndă.

— Ești rănit ? l-am întrebat pe Dersu.

— Nu, îmi răspunse și ridică de jos făclia.

Vedeam cum trăgeau în Dersu dar el, rămînînd în picioare, făcea semne cu mîna, strigîndu-le ceva.

Auzind împuşcăturile, Olentiev a crezut c-am fost atacaţi de hunhuzi. Lăsă doi oameni la cai şi sări în grabă în ajutorul nostru împreună cu ceilalţi oameni. În fine, împuşcăturile încetară şi Dersu intră în tratative cu coreenii. N-a fost chip să-i convingem să ne deschidă uşa fanzei. Toate îndemnurile şi făgăduielile noastre nu duseră la nici un rezultat. Coreenii, baricadaţi, înjurau de mama focului şi ameninţau cu redeschiderea „ostilităţilor".

N-am avut încotro şi am fost nevoiţi să ne aşezăm tabăra chiar acolo. Am aprins focuri pe malul rîului şi am întins corturile. Prin preajmă se afla o fanză părăsită, numai ruine, iar alături stive de lemne pe care coreenii şi le pregătiseră pentru iarnă. Împuşcăturile au mai durat multă vreme. De prin fanzele mai mărginaşe s-a tras toată noaptea. În cine trăgeau ? Cred că nici ei habar n-aveau. Puşcaşii noştri ba înjurau, ba făceau haz.

Pentru a doua zi s-a hotărît un repaus. Am dat dispoziţie să se facă o revizie a şeilor, să se pună la uscat toate lucrurile peste care plouase, să se cureţe armele.

Nu mai ploua ; un vînt rece dinspre nord-vest împrăştiase norii şi se ivi soarele.

M-am îmbrăcat şi-am plecat să dau o raită prin sat. Firesc ar fi fost, ca după „canonada" de ieri, coreenii să vină pînă-n tabăra noastră pentru a avea şi ei o idee în cine au tras. Da' de unde ! Dintr-o fanză vecină ieşiră doi bărbaţi. Purtau un fel de scurte albe cu mîneci largi, şalvari tot albi, vătuiţi, iar în picioare nişte încălţări împletite din sfoară. Au trecut pe lîngă noi fără să ne arunce măcar o privire. La uşa unei alte fanze şedea un bătrîn răsucind o aţă. În momentul în care m-am apropiat de el, şi-a ridicat încet capul, şi cu un aer de totală nepăsare m-a privit cu nişte ochi care nu vădeau deloc c-ar fi fost curios

sau mirat. Pe drum venea înspre noi o femeie. Purta o fustă și o bluză, ambele albe, cu gîtul dezgolit. Ducea pe cap un ulcior de lut cu apă ; mergea drept, cu pași egali și cu ochii în pămînt. Ajunsă în dreptul nostru nu s-a dat în lături și fără să-și ridice ochii a trecut mai departe. Coreenii de pe-aici sălășluiesc în cătune, iar fanzele lor sînt așezate departe una de alta, fiecare avînd în juru-i cîte o bucată mare de ogor și cîte o grădină de zarzavat proprie. Așa se explică faptul că pînă și cel mai amărît sat coreean se întinde pe o suprafață foarte mare, de cîțiva kilometri pătrați.

La întoarcere, în drum spre tabără, am intrat într-o fanză. Pereții subțiri erau lipiți pe dinafară și pe dinăuntru cu lut. Avea trei uși cu deschizături apărate de gratii, lipite cu hîrtie. Acoperișul de paie, cu patru suprafețe înclinate, era învelit cu o împletitură din ierburi uscate.

În interior, fanzele coreene arată toate la fel : o laviță de lut, care ocupă mai mult de jumătate din încăpere ; pe sub laviță trec fumarele de la plită, care încălzesc dușumeaua și răspîndresc aerul cald prin toată casa. Fumarele comunică cu exteriorul printr-un copac scorburos care ține loc de horn. O fanză este împărțită în două părți egale, fiecare avînd o anume destinație : partea unde sînt așezate lavițele servește drept locuință propriu-zis, iar în cealaltă jumătate, cu pămînt pe jos, își țin găinile, caii și vitele. Jumătatea locuită este compartimentată la rîndul său în mai multe încăperi, despărțite prin pereți de scînduri. Într-una din odăi stau femeile cu copiii, iar în cealaltă — bărbații și oaspeții. Pe jos, în aceste odăi, sînt așternute rogojini curate.

În fanza în care am intrat am dat peste femeia care ne ieșise atunci în cale ducînd un ulcior pe cap. Ședea pe vine și, cu o cană de lemn turna apă într-un cazan. Făcea treaba asta cu mișcări lente, tacticos și într-un chip tare

ciudat : mai întîi ridica brațul sus de tot, cu cana adusă la înălțimea capului, apoi o golea prin răsucire la dreapta, cum s-ar zice, peste mînă. Mi-a aruncat o privire plină de indiferență, apoi și-a văzut de treabă fără să zică măcar o vorbă. Pe laviță ședea un bărbat de vreo cincizeci de ani, trăgînd din lulea. Cînd am dat bună ziua n-a catadicsit să-mi răspundă și nici nu s-a clintit. Am mai stat un pic și-am plecat în direcția taberei.

După masa de prînz am întreprins, de unul singur, o mică excursie. Am traversat rîul trecînd pe malul celălalt și am urcat pe un colnic. Mă aflam pe o străveche terasă fluviatilă de vreo 20 m înălțime. Straturile ei inferioare sînt alcătuite din gresii, iar stratul superior — din lavă poroasă. Golurile mari din lavă arătau că în momentul erupției lava fusese suprasaturată cu gaze. Multe din aceste goluri erau umplute cu un mineral de culoare neagră sau albastră-cenușie.

De pe înălțimea terasei, valea rîului Lefu oferea o priveliște încîntătoare. Malul drept, unde se statornicise satul coreean, alcătuia un teren depresionar. În aceste locuri rîul Lefu preia patru afluenți : Malaia Lefu (Lefu cel Mic) și Picinza — pe stînga, Ivanovka și Lubeanka — pe dreapta. Între cheile acestor două rîuri, pe o veche terasă fluviatilă similară celei dintîi, este așezat satul rusesc Ivanovskoe, numărînd vreo 200 de gospodării [18]. De aici încolo valea rîului Lefu se lărgește mult. Dealurile joase, ce se înalță cu puțin peste nivelul propriu acelor zone, sînt acoperite cu rariști de stejar și de mesteacăn negru.

Am colindat așa vreme de două ceasuri, reluînd apoi drumul spre colnic.

Ziua era pe sfîrșite. Pe cer pluteau alene nourași rozalii. În depărtare, munții învăluiți de ultimele raze ale soarelui în asfințit băteau în violet. Copacii despuiați de

podoaba frunzișului prinseră o culoare cenușie sumbră, monotonă. Satul corecan rămînea cufundat în aceeași deplină liniște. Pe coșurile înalte ale fanzelor se torceau lin fire de fum alburiu ce se mistuiau de îndată în aerul răcoros al serii. Pe cărări, ici-colo, apăreau din vreme-n vreme siluetele albe ale corecnilor. Jos de tot, chiar pe marginea rîului ardea un foc. Era tabăra noastră.

Am ajuns pe întuneric. Rîul părea negru. Pe luciul netulburat al apei se răsfrîngeau luminile focului laolaltă cu licărul stelelor. Pușcașii ședeau pe lîngă foc ; unul nu știu ce povestea, ceilalți rîdeau.

— La ma-a-să ! — se auzi chemarea lansată de ostașul de serviciu.

Ca prin farmec amuțiră cu toții.

După ce ne-am luat ceaiul, prima mea grijă a fost să-mi trec însemnările în jurnal. Dersu în acest timp tot scotocea prin lucrurile lui din traistă și mai punea din cînd în cînd lemne pe foc.

— Puțin, puțin frig, zise el zgribulindu-se.

— Du-te de te culcă în fanză, i-am sugerat.

— La mine nu vrea, mi-a răspuns. La mine totdeauna așa doarme

Apoi a luat cîteva crenguțe de salcie pe care le-a înfipt în pămînt ca să se poată rezema de ele cu spatele. Peste crengi a întins o foaie de cort, pe jos și-a așternut o blană de capră, s-a așezat pe blană și și-a aprins luleaua. După puțin timp am deslușit un sforăit ușor. Cu capul lăsat în piept, cu brațele căzute, cu luleaua stinsă pe care o scăpase din gură și acum îi lunecase pe genunchi... dormea.

„Și cînd te gîndești că de o viață întreagă tot așa o duce... Cu cîtă trudă, cu prețul cîtor privațiuni își cîștigă omul ăsta existența !“ Spontan, însă, ca o replică la acest gînd, mi-a venit și o altă idee : „Cu siguranță — mi-am

zis — acest vînător de sălbăticiuni pentru nimic în lume nu şi-ar dori o altă viaţă în schimbul căreia să fie nevoit să-şi piardă bucuria libertăţii".

Din dreptul rîului răzbătea pînă la noi vuietul surd, monoton al apei ; pe undeva, dincolo de sat, lătra un ciine : într-o fanză, departe, departe de tot, plîngea un copil. Am tras cojocul peste mine şi cu spatele la foc am adormit ca un prunc.

În dimineaţa următoare, nici nu se crăpase bine de ziuă cînd noi eram deja în picioare. Azi-noapte caii, neaflînd păşuni pe terenurile coreenilor ajunseseră tocmai pe otavele muntoase. Pînă să-i găsim, ostaşul de serviciu pregăti de ceai şi ne prepară şi o *kaşă* *. Între timp veniseră şi oamenii aducînd caii. La ora opt fix am pornit la drum.

Din satul coreean Kazakevicevo [19], pe valea rîului Lefu, se deschid două drumuri. Unul, ocolit, duce pînă în satul Ivanovskoe, iar celălalt, mai puţin umblat şi pe alocuri mlăştinos, se aşterne paralel cu malul stîng al rîului. Am optat pentru acesta din urmă.

Pe măsură ce înaintam, valea aducea tot mai mult a luncă. După toatele semnele se părea că vom ieşi din munţi. La un moment dat, parcă se dăduseră cumva în lături făcînd loc unor măguri prelungi şi domoale, încărcate de lăstăriş. Arar, în pîlcuri sau izolat, cu vîrfurile degerate, cresc pe-aici stejarul şi teiul, bun doar ca lemn de foc. Mai către rîu se întîlnesc zăvoaie dese de sălcii, arini şi mălini. Poteca noastră o lua la stînga, înspre munţi, şi ne duse la vreo patru kilometri depărtare de rîu.

În aceeaşi zi am ajuns pînă aproape de satul Lealici [20], dar n-am intrat în sat şi am înnoptat în ponorul unui mic şi foarte şerpuit pîrîiaş.

* Fel de mîncare scăzută din diferite crupe (hrişcă, mei, griş şi alte cereale) *(n. ed.)*.

Seara am stat în jurul focului discutînd pe îndelete cu Dersu despre viitorul nostru traseu pe rîul Lefu. Ţineam foarte mult să văd lacul Hanka de care fusese atît de impresionat N.M. Prjevalski. * Goldul zicea că de-aici încolo, pe mari distanţe, sînt numai mlaştini, fără drumuri, şi că ne sfătuieşte să luăm calea apei, cu barca, iar caii şi o parte din detaşament să rămînă în sat, în Lealici. Era un sfat înţelept pe care l-am şi urmat, cu mici modificări în ce priveşte locul de instalare al detaşamentului.

* Nikolai Mihailovici Prjevalski (1839—1888) — mare explorator rus, cercetător al Asiei Centrale şi estice. În 1868—1869 a studiat ţinutul Ussuri din Extremul Orient. Între 1870 şi 1885 a întreprins patru importante expediţii străbătînd întreaga suprafaţă cuprinsă între Pamir, Altai, Marele Hingan şi Kunlun ; a făcut observaţii preţioase în special în deşertul Gobi şi în Tibet, trecînd pe hărţi întinse regiuni care pînă la el nu fuseseră cunoscute. A descoperit calul sălbatic, care-i poartă numele, şi cămila sălbatică (*n. ed.*).

Capitolul V
CURSUL INFERIOR AL RÎULUI LEFU

Popas de noapte nu departe de satul Lealici. — Oceanul de iarbă. — Migraţia de toamnă a păsărilor. — Tirul lui Dersu. — Satul Halkidon. — Apa şi focul viu. — Lumea păsărilor de baltă. — Conul de umbră al Pămîntului. — Un somn greu, agitat, însoţit de semne de boală. — Se schimbă vremea.

A doua zi de dimineaţă i-am luat cu mine pe Olentiev şi pe puşcaşul Marcenko iar pe ceilalţi i-am trimis la Cernigovka, cu ordinul să ne aştepte acolo pînă ne întoarcem. Mai-marele satului ne-a ajutat să facem rost de o barcă. Era o barcă din acelea cu fundul plat, nu prea grozavă, dar în orice caz destul de acceptabilă. Am dat pe ea 12 ruble bani peşin şi două sticle de vodcă. Echiparea bărcii ne-a luat toată ziua. Cel mai mult a muncit la ea Dersu. Singur, fără ajutorul nimănui, a stat să potrivească vîslele, să aranjeze banchetele ; din nişte bucăţi de lemn meşteri strapazanele *, sticiurile ** şi tot felul de alte chestii. Ţi-era mai mare dragul să-l priveşti cu cîtă îndemînare şi pricepere le făcea pe toate. Cu mult calm, chibzuind la fiece următoare mişcare pe care o avea de făcut, cu gesturi măsurate executa operaţiunile una după alta dînd impresia că nu depune nici cel mai mic efort, că nimic nu-i e prea

* *Strapazan* — un fel de ţăruş de lemn sau de fier, de care se leagă vîslele *(n. ed.)*.

** *Stici* — prăjină de 3—4 m lungime, dreaptă şi netedă, care serveşte la împingerea bărcii în locurile puţin adînci ; un fel de ghionder *(n. ed.)*.

greu. Se vedea că trecuse printr-o temeinică şcoală a vieţii, care l-a învăţat să fie un om energic, întreprinzător şi în tot ce face să nu-şi irosească nici o clipă. Întîmplarea a făcut ca într-o izbă* să găsim nişte pesmeţi gata făcuţi. Altceva nici că ne trebuia fiindcă ceai, zahăr, sare, crupe şi conserve aveam din belşug. La povaţa lui Dersu, în aceeaşi seară ne-am încărcat tot avutul în barcă, iar noi ne-am pregătit să ne culcăm.

Era o noapte foarte rece cu vînt puternic. Din lipsă de lemne n-am putut face un foc ca lumea şi toată noaptea am tremurat de frig. N-am dormit decît foarte puţin. Oricît m-am căznit să mă înfăşor în cojoc, vîntul subţire, afurisit tot pătrundea prin cîte un pliu de-mi îngheţa cînd umărul, cînd şoldul, cînd spinarea. Lemnele erau tare proaste : trosneau, pîrîiau, împroşcînd scîntei primprejur. Dersu îşi pîrlise pătura. În starea aceea dintre somn şi veghe îl auzeam cum ocărăşte lemnele numindu-le în graiul lui *sui-generis* „rău oameni".

— La el totdeauna aşa arde, ca şi cum zbiară — comenta Dersu adresîndu-se cuiva, nu se ştie cui, şi încercînd totodată printr-o mişcare a buzelor să imite trosnetul şi păcănitul unor buturugi care refuză să ardă. — La el trebuie gonit.

După aceea, am auzit un „pleosc" şi-un „sfîrr" — pesemne că bătrînul azvîrlise tăciunele în apă. Cu chiu cu vai am reuşit să mă încălzesc nitel şi în cele din urmă am adormit.

Peste noapte m-am trezit şi-l văd pe Dersu şezînd lîngă foc şi tot punînd lemne. Vîntul sufla peste flacără stîrnind vîlvătăi. Foindu-mă în culcuşul meu, constat că peste cojoc am şi o pătură. Vasăzică de-aia reuşisem eu să mă încălzesc, mă acoperise goldul cu pătura lui ! A avut

* Denumirea rusească a caselor din zonele păduroase, construite din bîrne de lemn (*n. ed.*).

grijă și de ceilalți, de pușcașii noștri, pe care i-a învelit pe deasupra mantalelor cu foaia lui de cort. I-am oferit lui Dersu locul meu, să se culce și el un pic, dar a refuzat.

— Nu trebuie, căpitan, mi-a spus. — La tine doarme, la mine păzește focul. La el tare rău! — și-mi arătă lemnele.

Acest om îmi devenea tot mai drag pe măsură ce reușeam să-l cunosc. Zi de zi și în toate împrejurările aflam în el noi valori spirituale. Pînă mai deunăzi am avut întotdeauna impresia că un om primitiv trebuie să fie neapărat și un egoist. Am crezut că omenia, iubirea de oameni, puterea de sacrificiu și renunțarea la propriile-ți interese în favoarea altuia sînt trăsături care ne caracterizează pe noi, europenii. Să mă fi înșelat? Cu aceste gînduri am adormit din nou și nu m-am mai trezit decît dimineața. Ne-a sculat Dersu. Se luminase de-a binelea. Tot Dersu a fost cel care a pus de ceai, ba ne-a prăjit și niște carne. După ce-am mîncat, am expediat detașamentul și caii la Cernigovka, iar noi am pornit mai departe, de data asta cu barca.

Împinsă cu sticiurile și ajutată de curent, barca noastră înainta repede. Am parcurs astfel vreo cinci kilometri pînă am ajuns în dreptul podului de cale ferată, unde am făcut un popas. Dersu și-a amintit că mai fusese prin locurile astea încă de pe cînd era copil și venea aici cu taică-său la vînătoare de căprioare. De calea ferată auzise de la chinezi, dar n-o văzuse pînă acum niciodată.

După un scurt popas ne-am continuat drumul cu barca. Munții se sfîrșeau chiar la podul de cale ferată. Am coborît din barcă și am urcat pe cel mai apropiat dîmb ca să mai cercetez o dată cu privirea, pentru ultima oară, împrejurimile. Era o priveliște tare frumoasă! În spate, la răsărit, se îngrămădeau norii; la miazăzi se profilau coline joase acoperite cu rariști de pădure; la miazănoapte, cît puteai

cuprinde cu privirea, pe o nețărmurită întindere depresionară, se așterneau spații acoperite cu iarbă. Oricît m-am căznit, mijindu-mi ochii, mi-a fost cu neputință să le zăresc capătul. Se pierdeau pe undeva în depărtări, mistuindu-se dincolo de linia orizontului. Din vreme-n vreme, adierile de vînt legănau iarba, unduiau luciul ei închipuind o mare ușor agitată. Pe alocuri, în grupuri sau răzleți, creșteau mesteceni, lariție pipernicite și alți copaci necunoscuți mie. De la înălțimea la care mă aflam se putea urmări cu ușurință cursul rîului Lefu pînă hăt, departe, și asta judecînd după ariniștile și zăvoaiele de sălcii care abundau pe malurile lui. La început rîul își păstrează direcția nord-est, dar înainte de a ajunge la dealurile care se văd la apus, la vreo opt kilometri, coteşte spre nord și se înclină puțin spre răsărit. O sumedenie de brațe laterale, albii părăsite, golfuri și lăculețe îl mărginesc pe amîndouă părțile. Depresiunea părea lipsită de viață și pustie. Bălțile, care străluceau la soare din loc în loc, arătau că valea rîului Lefu se inundă ușor în anotimpul ploios.

Pe toată această întindere, rîul Lefu primește pe stînga doi afluenți : rîurile Sandugou [21] și Hunuhezu [22]. Acesta din urmă curge printr-o vale la fel de depresionară și de mlăștinoasă ca și a rîului Lefu.

Către amiază am ajuns într-un loc înalt, așezat chiar pe malul stîng al rîului. Dealul are o înălțime de 120—140 m și este acoperit cu pădure rară de stejar, mesteacăn, tei, arțar, nuc și salcîm. De aici pleca o potecă, de bună seamă spre satul Voznesenskoe, care se găsește mai la apus, la vreo doisprezece kilometri.

În a doua jumătate a zilei străbăturăm încă pe atîta drum și ne oprirăm pentru tabără la o oră timpurie.

Șederea în barcă ne amorțise și de aceea doream cu toții să coborîm pe uscat și să ne dezmorțim mădularele înțepenite. Pe mine mă ispitea cîmpia. Olentiev și Marcenko

începură să se ocupe de tabără, iar Dersu şi cu mine am plecat la vînătoare. Am făcut doar un pas şi năvalnica iarbă ne-a împresurat din toate părţile. Un potop de iarbă, atît de înaltă şi atît de deasă, încît aveai senzaţia de înec. La picioare — iarbă, în faţă şi în spate — iarbă, în dreapta şi în stînga — iarbă, şi doar sus de tot, pe deasupra capului — o dîră de cer albastru. Aveam impresia că paşii ne poartă pe fundul unui... ocean de iarbă. Această impresie devenea şi mai puternică ori de cîte ori mă cocoţam pe cîte un pinten de piatră şi contemplam zbuciumul acestei imensităţi a stepei. Temător şi precaut mă cufundam din nou în acel noian de iarbă şi plecam mai departe. Printre ierburile astea te poţi rătăci la fel de uşor ca şi într-o pădure. În cîteva rînduri chiar greşisem drumul, dar am avut grijă ca... urgent să ne reparăm greşeala. Cînd dădeam peste o moviliţă de pămînt mă săltam uşor ca să văd dacă era ceva de văzut în faţă. Dersu, agitîndu-şi braţele, culca la pămînt de o parte şi de alta trestia-de-cîmp şi pelinul. Cît vedeai cu ochii, în toate cele patru zări — doar nemărginita întindere de iarbă într-un neostoit zbucium. Înotam într-un ocean de iarbă.

Cîmpia mlăştinoasă din această zonă a stepei este populată îndeosebi de păsări. Ceea ce ţi se înfăţişează privirii aici, pe cursul inferior al rîului Lefu, în timpul migraţiei de toamnă a păsărilor, depăşeşte limitele oricărei închipuiri. Mii şi mii de păsări, în cîrduri mari, în stoluri mici pluteau spre sud. Cîte unele veneau în sens contrar, altele o luau de-a curmezişul îndreptîndu-se în toate direcţiile. Rotindu-se în şiruri-şiruri spiralate, aci se înălţau, aci coborau şi, intersectîndu-se în volte mari, îngemănate cele de departe cu cele de aproape, laolaltă, se proiectau pe fundalul cerului, mai cu seamă în josul bolţii, aproape de linia orizontului care, din această pricină, părea învăluit ca într-o pînză de păianjen. Era un spectacol fas-

cinant. Sus de tot, în tăriile văzduhului zburau vulturii. Cu aripile lor puternice larg desfăcute planau în înălțimi, descriind mari cercuri. Ce importanță au pentru ei distanțele ? ! Unii se roteau atît de sus încît abia se zăreau. Ceva mai jos de linia de zbor a vulturilor, dar totuși la o apreciabilă înălțime, puteau fi văzute gîștele. Aceste păsări temătoare, precaute treceau în unghiuri regulate și dînd din aripi greoi, dezordonat umpleau văzduhul cu un țipăt asurzitor. Prin preajma lor zburau gîrlițele * și lebedele. Și mai jos, mai aproape de sol, zburătăceau precipitat zgomotoasele rațe. Cîrduri întregi de rațe mari, greoaie lesne de recunoscut după șuieratul aripilor în zbor, un șuierat specific lor. Pe deasupra apei, atingîndu-i aproape suprafața, zburau cu miile și sarsele și tot soiul de alte specii de rațe mici. Ici-colo se zăreau spintecînd aerul șoricari-încălțați și vinderei-roșii. Din neamul șoimilor, aceștia, cu ample și măiestre mișcări circulare se opreau o clipă locului și bătînd scurt din aripi își ațînteau ochii ageri spre pămînt după vreo pradă. Cînd și cînd, dîndu-se în lături cu aceleași mișcări circulare, se repezeau glonț cu aripile strînse pentru ca de îndată ce atingeau firul de iarbă să ia din nou înălțime. Pescărușii grațioși și iuți, chirighițele elegante și sprintene străfulgerau cu albul lor imaculat pe albastrul de azur al cerului. Plaierul zbura lin, ușor, în rotiri spectaculoase. Bodîrlăii-ferăstrău, cu ciocul ascuțit, în plin zbor trăgeau cu ochiul în dreapta și în stînga ca și cum ar căuta un loc să aterizeze. *Sivki-moreaki* ** se ațineau pe lîngă smîrcurile joase. Se pare că ochiurile de apă stătătoare le slujeau drept indicatoare de direcție. Și, toată puzderia asta imensă de păsări s-o vezi în nă-

* *Gîrlița* — specie de gîscă polară, mai mică decît gîsca sălbatică obișnuită și mai închisă la culoare *(n. ed.)*.

** Denumirea acestor păsări nu are corespondent în limba română *(n. ed.)*.

valnica ei înaintare către sud, mereu către sud... Mirific peisaj !

Deodată, la vreo șaizeci de pași de noi, apărură ca din senin două căprioare. În iarba deasă, aproape că nu se vedeau ; doar din cînd în cînd li se zăreau capetele cu urechile ciulite și petele albe de pe picioarele dinapoi. Fugiră cam o sută cincizeci de pași și se opriră. Trăsei un foc, dar nu le nimerii. Ecoul purtă detunătura din loc în loc, ducînd-o pînă departe, pe rîu. Mii de păsări se ridicară în clipa aceea de pe apă și se împrăștiară, cu fel de fel de strigăte, în toate părțile. Speriate, căprioarele o luară la goană în salturi mari. Atunci ochi și Dersu și, în clipa cînd capul unei căprioare apăru deasupra ierbii, trase. După ce fumul se împrăștie, animalele nu se mai văzură. Goldul își încărcă din nou carabina și, fără grabă, o luă înainte. Îl urmai în tăcere. Dersu se uită de jur împrejur, se întoarse, coti într-o parte și apoi se înapoie. Căuta ceva.

— Ce cauți ? îl întrebai.

— Căprioara, îmi răspunse.

— Bine, dar a fugit...

— Nu, spuse el hotărît. Eu nimerit la cap.

Începui să caut și eu animalul ucis, deși puneam la îndoială spusele goldului. Mi se păruse că a dat greș. Peste vreo zece minute, găsirăm căprioara. Într-adevăr, era împușcată în cap. Dersu o săltă pe umeri și porniram încet înapoi. Ajunserăm la tabără în amurg.

Lumina se mai lua la întrecere cu întunericul, dar, neputîndu-l răpune, se dădu învinsă, îi ceda locul și dispăru după orizont. Stelele licăriră de îndată pe cer, ca și cum s-ar fi bucurat că, în sfîrșit, apusul soarelui le reda libertatea.

Lîngă prival se zărea un crîng întunecat. Copacii nu se mai puteau distinge, — toți păreau la fel. Printre ei se vedea focul din tabără. Seara era liniștită și răcoroasă, iar

undeva, prin apropiere, un cîrd de rațe se lăsa pe apă. După zbor, puteai ghici că erau sarse.

După cină, Dersu și Olentiev jupuiră căprioara, iar eu îmi văzui de treburile mele. După ce terminai cu jurnalul de zi, mă culcai, dar nu reușii să adorm multă vreme. Cum închideam ochii, îmi apărea o pînză de păianjen legănîndu-se neîncetat : erau valurile oceanului de iarbă și nenumăratele cîrduri de gîște și rațe. În sfîrșit, spre dimineață, aținii.

În ziua următoare ne trezirăm destul de vreme, băurăm în grabă ceaiul, ne încărcarăm lucrurile în barcă și pornirăm pe Lefu. Cu cît înaintam, rîul devenea mai șerpuitor. Cotiturile lui descriu cercuri aproape perfecte, se întorc în loc, cotesc din nou, așa că rîul nu curge nicăieri în linie dreaptă.

Pe cursul său inferior, Lefu primește pe partea dreaptă doi mici afluenți : Monastîrka și Cernigovka. O mulțime de privaluri și brațe lungi închise vin perpendicular pe el, pieziș sau paralel, alcătuind un păienjeniș de ape cum nu se poate mai încîlcit. La vreo 8 km mai jos de Monastîrka, munții se apropie de Lefu și se termină aici cu o colină fără nume, înaltă de 290 m. La picioarele ei se află satul Halkidon. E cea din urmă așezare rusească. Mai departe, spre nord, pînă la lacul Hanka, nu se mai întîlnesc locuri populate.

Provizia noastră de hrană era pe sfîrșite. Trebuia s-o completăm. Traserăm barca pe mal și pornirăm în sat, care era străbătut de o uliță largă și avea casele așezate la mare depărtare una de alta. Aproape toți țăranii erau locuitori vechi. Intrai în prima izbă care-mi apăru în cale. Nu s-ar putea spune că în curte era curat ; nici în casă nu domnea prea mare curățenie.

Cînd intrarăm în ogradă, ne întîmpină o femeie cu un copil în brațe.

Mă uitai întîmplător la ferestre. Erau duble, cu cîte patru ochiuri. Golul dintre ele era umplut aproape pînă la jumătatea geamurilor de jos cu ceva cenușiu-gălbui. Crezui la început că e rumeguș și-o întrebai pe gospodină pentru ce-l pusese acolo.

— Ce rumeguș ? ! — zise femeia. Ăștia-s țînțari.

Mă dădui mai aproape. Într-adevăr țînțari erau, pe puțin o jumate de kil de țînțari morți și uscați.

— Numa' așa putem scăpa de ei — urmă femeia. Punînd două rînduri de geamuri. Se vîră acolo și mor, iar în izbă facem fum și mergem de ne culcăm în poloage.

— Mai bună treabă ați face dacă ați da foc la iarba de pe mlaștină, că de-acolo vin — intră în vorbă pușcașul Marcenko.

— I-am dat noi foc, da' degeaba, n-ajută la nimic. Țînțarii șed în apă, pe sub mlaștină, și de-acolo ies afară. Ce le pasă lor de foc ! Și-apoi, vara, iarba e jilavă, nu se aprinde.

Între timp s-a înapoiat și Olentiev care ne anunță că a cumpărat pîine. Am dat o raită prin sat și ne-am întors la barcă. Dersu ne aștepta cu friptură de căprioară și cu ceaiul gata făcut. Toți copiii satului au venit fuga după noi pe mal. Nu îndrăzneau să se apropie dar, foarte curioși, ne urmăreau pe sub sprîncene.

Peste o jumătate de oră pornim mai departe. Mă uit în urmă. Copiii se înghesuiau pe mal și ne urmăreau cu privirea. Rîul făcea un cot la dreapta și satul dispăru din unghiul nostru vizual.

Albia rîului Lefu e greu de urmărit în labirintul lui de afluenți. Lățimea apei variază aici între 15 și 80 m. De o parte și de alta se răsfiră brațe secundare moarte, de la care se întind departe privaluri lungi, înguste și adînci, care comunică cu lacurile și bălțile sau cu niște rîulețe ce se varsă tot în Lefu, dar mult mai la vale. Pe măsură ce

înaintam spre lacul Hanka, rîul devenea tot mai leneș. Sticiurile cu care pușcașii împingeau barca se înfigeau uneori atît de adînc în mîlul de pe fund, încît le scăpau din mîini. Adîncimea rîului Lefu e foarte schimbătoare. Barca noastră trecea cînd peste bancuri de nisip, cînd peste adîncimi în care sticiul se cufunda aproape cu totul.

De-a lungul malurilor, pămîntul grindului e mai mult sau mai puțin stabil, dar, de îndată ce te abați, dai de mlaștini. Printre desișuri se ascund ochiuri prelungi de apă. Acestea, împreună cu pîlcurile de sălcii și arinițile care cresc în șiruri lungi, stau mărturie că rîul Lefu avusese odinioară alt curs, pe care și l-a schimbat de mai multe ori. Spre seară ajunserăm în preajma rîului Cernigovka și ne făcurăm tabăra pe o limbă îngustă de pămînt între rîu și un mic braț secundar.

Zborul de seară al rațelor ne-a fost în ziua aceea deosebit de prielnic. Olentiev împușcă cîteva rațe, din care ne pregătirăm o masă pe cinste. De cum s-a întunecat, toate păsările și-au încetat zborul. Liniștea puse stăpînire pe tot ce ne înconjura. Îți venea să crezi că întinsele cîmpii erau cu totul lipsite de viață, deși, nu găseai ochi de apă, prival sau golfuleț, în care să nu fi rămas peste noapte cîrduri de lebede, gîște, bodîrlăi, rațe și alte păsări de apă.

Seara, Marcenko și Olentiev se culcară înaintea noastră, iar eu cu Dersu rămaserăm, ca de obicei, să mai tăifăsuim. Ceainicul uitat pe foc ne aduse aminte de el printr-un sfîrîit stăruitor. Dersu îl dădu puțin la o parte, dar ceainicul își continuă cîntecul. Goldul îl luă cu totul de pe foc, dar ceainicul bîzîi înainte pe un glas subțirel.

— Cum la el strigă ! — spuse Dersu. Oameni rău !

Sări în picioare și vărsă pe pămînt apa clocotită.

— Cum „oameni" ? îl întrebai eu mirat.

— Apa — răspunse el simplu — la el poate strigă, poate plînge, poate și joacă.

Acest om primitiv îmi vorbi multă vreme despre felul lui de a înțelege lumea. În apă el văzuse o forță vie, ascunsă, văzuse cursul ei liniștit, dar îi auzise și vuietele din timpul inundațiilor.

— Uite ! — spuse Dersu arătînd focul. La el este tot oameni.

Mă uitai atent la foc. Lemnele scăpărau scîntei și trosneau. Focul pîlpîia cu limbi cînd lungi, cînd scurte ; acum era strălucitor, acum pălea ; din tăciuni se-ntruchipau castele, peșteri, apoi dispăreau toate și iar se ridicau. Dersu rămase tăcut, iar eu continuai să privesc multă vreme *focul viu*.

Pe rîu un pește plescăi zgomotos. Tresării și-l privii pe Dersu. Stătea nemișcat și picotea. Pe cîmpie era liniște ca mai înainte. Pe cer stelele arătau că-i miezul nopții. Mai aruncai cîteva lemne pe foc, îl trezii pe gold și ne pregătirăm amîndoi de culcare.

A doua zi ne trezirăm cu toții foarte devreme.

De îndată ce zorii învăpăiară cerul, împărăția zburătoarelor se ridică în înălțimi cu mare zarvă, îndreptîndu-se din nou spre sud. Cele dintîi porniră la drum gîștele, apoi lebedele, rațele și în urma lor plecară și celelalte păsări călătoare. La început zburau jos, deasupra pămîntului, dar cu cît se lumina mai bine, cu atît se ridicau în văzduh mai sus, tot mai sus.

Pînă la răsăritul soarelui străbătusem vreo 8 km și ne apropiam acum de muntele Ceaidînza [23], acoperit cu ulmi și cu plopi tremurători. La picioarele lui curge un rîuleț cu numele de Seaoheza [24].

Afară de Seaoheza, în Lefu se varsă încă două pîraie : Liuganka, pe partea dreaptă și Seuzgu [25], pe stînga. Mai departe, pînă la lacul Hanka, Lefu nu mai are nici un afluent.

Pluteam pe albia principală și numai cînd eram siliți o luam pe vreun braț lateral, pentru ca, la cel dintîi prilej, să revenim pe rîu. Brațele acoperite cu răchită și trestie ne ascundeau cu totul barca. Pluteam fără pic de zgomot, așa că adesea ne apropiam de păsări pînă la mai puțin de o bătaie de pușcă. Uneori ne opream înadins și le observam îndelung, pe îndelete.

Văzurăm mai întîi un stîrc alb cu picioare negre și cu ciocul galben-verzui. Pășea solemn de-a lungul malului dînd ritmic din cap și cerceta cu atenție fundul rîului. Zărind barca, făcu un dublu salt, se ridică domol în aer și, după ce se îndepărtă puțin, coborî pe un braț vecin. Apoi văzurăm un buhai-de-baltă. Coloritul galben-cenușiu al penelor, ciocul de un galben-murdar, ochii și picioarele-i tot galbene, îl fac cît se poate de neatrăgător. Această pasăre urîtă și posacă pășea gîrbovită pe nisip, urmărind tot timpul o becațină vioaie și agitată. Becațina se depărta cîte puțin în zbor și, de cum se așeza pe pămînt, buhaiul țop-țop după ea iar cînd se apropia îndeajuns se repezea la becațină, căutînd să dea într-însa cu ciocul lui ascuțit. Zărind barca, buhaiul se ascunse în iarbă, își întinse gîtul și, ridicînd capul, încremeni. Cînd barca trecu prin fața lui, Marcenko trase un foc, dar nu-l nimeri, deși glonțul trecuse așa de aproape, încît atinsese trestiile din preajmă. Buhaiul nici nu se clinti, iar pe Dersu îl pufni rîsul.

— La el tare viclean. Pe oameni totdeauna așa păcălește — spuse el.

Într-adevăr, nu-l mai puteai distinge. Culoarea penelor și ciocul ridicat în sus se pierduseră cu totul în iarbă. Mai departe asistarăm la o altă scenă. Jos, lîngă mal, deasupra apei, ședea singuratic pe o ramură de răchită un pescăruș. Pasărea aceasta mică, cu cap mare și cioc lung, părea că dormitează. Deodată se aruncă în apă, se scufundă și se ivi din nou la suprafață, ținînd în plisc un peștișor.

înghiți prada, se așează pe o ramură și se lăsă din nou legănată de vise, dar, auzind zgomotul bărcii care se apropia, porni țipînd de-a lungul rîului. Albastrul strălucitor al penelor ei săgetă văzduhul. Se depărtă puțin, se așeză pe o tufă, apoi trecu pe alta, mai depărtată, și pînă la urmă dispăru.

Întîlnirăm de cîteva ori lișițe — niște păsări negre, cu picioare lungi, care calcă ușor pe frunzele plantelor de apă. În schimb, zboară cu mare greutate. Se vedea cît de colo că în aer nu sînt în elementul lor. În zbor dădeau foarte ciudat din picioare, de parcă atunci ar fi ieșit din cuib și n-ar fi învățat încă să stăpînească aerul.

Din loc în loc, în apa stătătoare zăream cufundari cu urechi ciulite și gulerașe de pene colorate. Nu zburau, ci se grăbeau să se ascundă în iarbă sau să se cufunde în apă.

Era o vreme foarte frumoasă. O zi caldă de toamnă așa cum sînt mai toate zilele lui octombrie aici, în partea sudică a ținutului Ussuri. Cerul era senin, fără nici un nor. Dinspre apus se simțea o ușoară adiere de vînt. O vreme ca asta, de cele mai multe ori poate fi și înșelătoare ; se întîmplă să-i urmeze o perioadă de vînt rece care bate dinspre nord-vest și, cu cît acalmia e mai de lungă durată, cu atît mai brusc survine o schimbare.

Dimineața, pe la unsprezece, am făcut un popas ceva mai îndelungat pe lîngă rîul Liuganka. După prînz, oamenii s-au oulcat să mai tragă un pui de somn, iar eu m-am dus să hoinăresc puțin pe mal. Oriîncotro priveam, nu vedeam decît ierburi și mlaștini. În depărtare, spre apus, profilul munților abia-abia se deslușea în ceață. Pe întinsul șes, lipsit cu desăvîrșire de păduri, se zăreau din loc în loc, ca niște mici oaze, pîlcuri cenușii de lăstăriș și tufe. În drumul meu pînă acolo speriai o bufniță — „acea pasăre de noapte a spațiilor libere". — Era o bufniță mare de baltă care în timpul zilei stă de obicei ascunsă

prin iarbă. Buimăciță de sperietură zbură ceva mai încolo, apoi iar se lăsă în iarba de pe mlaștină. M-am așezat pe sub o tufă să-mi trag un pic sufletul, cînd, deodată, aud un foșnet. Oarecum speriat am întors capul. Mă speriasem degeaba. Nu erau decît niște privighetori de stuf. Țopăiau din trestie în trestie, zvîcnind tot timpul din codițe. Dar iată și doi sfredeluși, niște păsărele cu pene roșcate, pestrițe, foarte drăgălașe. Se pitulau prin lăstăriș pentru ca în clipa următoare să iasă iar la iveală, de fiecare dată într-alt loc și apoi dispăreau cu totul în iarba uscată. Pe lîngă sfredeluși era și o presură. Se tot foia printre trestii și cu căpșorul întors către mine mai iscodea trăgînd cu ochiul. Mai mișunau pe-aici o grămadă de alte păsărele de tot soiul pe care nu le cunosc, nu știu cum se cheamă.

Am stat așa vreme de un ceas după care m-am înapoiat la ai mei. Marcenko mă aștepta cu ceaiul gata făcut. Ne-am potolit setea, ne-am îmbrăcat și... pe-aici ți-e drumul! Ca să-mi pun la punct jurnalul, l-am rugat pe Dersu să-mi spună cam ce urme de animale descoperise el pe traseul pe care-l parcurseserăm din momentul cînd am părăsit munții și pînă am ajuns la mlaștini. Mi-a răspuns că prin aceste locuri sînt căprioare, ciini-raton, bursuci, lupi, vulpi, iepuri, dihori, vidre, șobolani-de-apă, șoareci și chițcani.

În a doua jumătate a zilei, parcurserăm încă 12 km și ne făcurăm tabăra într-una din nenumăratele insule întîlnite.

În acea zi am avut prilejul să observăm, la est, conul de umbră lăsat de Pămînt. Cerul înserării avea culori strălucitoare. La început fusese palid, apoi de un verde de smarald și pe acest fond verde se ridicară, ca două coloane ce pornesc în două direcții deosebite de după orizont, două raze de un galben-deschis. După cîteva minute,

razele dispărură, iar lumina verde a înserării deveni portocalie, apoi roşie. În ultima fază a fenomenului, orizontul roşu-aprins deveni fumuriu. Odată cu apusul soarelui, la est, apăru conul de umbră lăsat de globul pămîntesc. Un capăt al lui atingea orizontul nordic, iar celălalt pe cel sudic. Marginea dinafară a acestei umbre era purpurie şi cu cît soarele cobora mai jos, cu atît conul de umbră se ridica mai sus. Curînd, fîşia purpurie se contopi cu roşeaţa amurgului şi se făcu noapte.

Priveam în extaz fenomenul, dar, spre surprinderea mea, îl auzii pe Dersu bombănind :

— Nu este înţelege !

Mi-am dat seama că la mine se referea şi l-am întrebat despre ce este vorba.

— Rău este, spuse el arătînd cerul. La mine crede vînt mare vine.

Seara am stat îndelung în jurul focului. În ziua aceea ne sculaserăm foarte de dimineaţă, eram din cale-afară de obosiţi şi, ca atare, îndată după ce-am mîncat de seară, ne-am şi culcat. Înspre zori am simţit cu toţii că ceva nu era în regulă. Aveam un somn agitat, chinuit. Simţeam o stare de slăbiciune, o sfîrşeală în tot corpul, ne dureau mădularele şi ne lua cu leşin. Văzînd că absolut toţi acuzam aceleaşi simptome m-am speriat foarte tare. Eram aproape convins că ne-au prins frigurile, vreo malarie, ori că ne-am intoxicat cu ceva. Interveni, însă, Dersu care mă linişti pe dată, asigurîndu-mă că nu-i vorba de nici o boală, că, de regulă, aşa se întîmplă ori de cîte ori se schimbă vremea. Am mîncat în silă şi-am pornit mai departe, de data asta, fără nici un chef.

Era cald ; nici cea mai mică adiere ; trestiile, ţepene, păreau că dormitează. Munţii cei de departe, care pînă mai deunăzi ofereau o imagine limpede, deveniră acum pîcloşi. Pe cerul palid se aşterneau firave urme de nouraşi,

iar soarele apos, nimbat își pierduse strălucirea. Tot freamătul vieții care pulsase nu mai departe decît ieri, acum era stins. Cîrdurile nesfîrșite de gîște, rațe, tot păsăretul parcă intrase-n pămînt, nici urmă de ele. Doar vulturii ce mai planau în înalturile văzduhului. Se vede treaba că schimbările atmosferice care exercitau o înrîurire atît de puternică asupra a tot ce este viu pe pămînt, cufundînd întreaga suflare într-o stare de apatie, de somnolență, nu-i afectau cîtuși de puțin.

— N-are-a face ! zicea Dersu. La mine crede jumătate soare trece, alt vînt trebuie pornește.

L-am întrebat de ce nu se mai văd păsări zburînd, pe unde-au dispărut toate, la care goldul îmi ținu o veritabilă prelegere pe tema migrației.

După spusa lui, păsările preferă întotdeauna să zboare contrar direcției vîntului. Cînd e acalmie, pe vreme liniștită și caldă, stau pe baltă. Dacă vîntul le suflă din spate, le ia cu frig, aerul rece pătrunzîndu-le pe sub pene. În acest caz se pitesc în iarbă și stau cuminți. Numai căderea neașteptată a zăpezilor le poate sili să-și urmeze drumul, căci atunci nu mai țin seama nici de vînt, nici de frig.

Cu cît ne apropiam mai mult de lacul Hanka, cu atît cîmpia devenea mai mlăștinoasă. Copacii de pe malurile brațelor de rîu dispărură și în locul lor se iviră niște tufe rare și sărăcăcioase. Încetinirea curentului apei a dus și la o schimbare o vegetației. Acum, defilau prin fața noastră nuferi albi și galbeni, piciorul-cocoșului, cornacii și altele. Pe alocuri, iarba și tufele erau atît de dense încît ne împotmoleam și-am fost siliți să facem mari ocoluri. La un moment dat, chiar am rătăcit drumul și ne-am pomenit într-o fundătură. Olentiev a dat să coboare din barcă, dar

nici n-apucă să pună bine piciorul pe mal că se şi afunde pînă la genunchi. A n tras barca înapoi pînă am intrat într-un ochi de apă şi, spre norocul nostru, de acolo am putut relua drumul pe braţul pe care-l pierdusem. Labirintul de ape şi ierburi rămas acum în urma noastră, nu ne mai rămînea decît să zicem bogdaproste c-am scăpat relativ uşor. Zi de zi se iveau tot mai multe obstacole şi ne era din ce în ce mai greu să ne orientăm pentru a afla drumul cel bun.

Pînă aici ne puteam orienta după pomi. Crescuţi de o parte şi de alta a rîului ne călăuzeau cu cea mai mare precizie. Pe unde treceam acum, însă. nu mai creşteau nici măcar tufe care să ne indice cît de cît direcţia braţului de apă pe care înaintam. Nu puteai să-ţi dai seama ce te aşteaptă nici cu doi-trei metri mai încolo pentru că nu puteai să vezi dacă la următorul cot trebuie s-o iei la dreapta ori la stînga.

Timpul probabil pronosticat de Dersu se adeveri întocmai. Pe la amiază a început să sufle un vînt dinspre sud. Treptat s-a înteţit tot mai mult schimbîndu-şi totodată direcţia către apus. Gîştele şi raţele şi-au reluat zborul, dar la mică înălţime, foarte aproape de sol.

Pe drum am dat de nişte grămezi de buşteni aduşi de revărsările de ape. Un noroc deloc neglijabil căci pe rîul Lefu dacă nu eşti precaut rişti să rămîi fără lemne de foc la noapte. În cîteva minute puşcaşii descărcară barca, iar Dersu aţîţă focul şi întinse cortul.

Pînă la lacul Hanka mai aveam puţin de mers. Ştiam că aici rîul coteşte spre nord-est şi se varsă în colţul răsăritean al Golfului Lebeajii, numit astfel după mulţimea mare de lebede care se aciuează prin preajma lui în timpul migraţiei. Golful are o lungime de 6—8 km şi o lăţime de aproape 1 km. Apa lui e foarte puţin adîncă şi e legată de lac printr-un prival. Astfel, ca să ajungem la Hanka cu

barca mai aveam vreo 15 km, iar pe uscat cel mult 2,5—3 km. Ne hotărîrăm ca a doua zi să mergem pe jos cu Dersu pînă la lac şi spre seară să ne înapoiem. Olentiev şi Marcenko trebuiau să rămînă în tabără şi să ne aştepte.

Seara, am avut cu toţii mult timp liber. Am stat pe lîngă foc, am băut ceai şi am sporovăit îndelung. Lemnele uscate ardeau cu vîlvătăi. Stuful se clătina şi foşnea ; de aceea, vîntul părea mai puternic decît era în realitate. O pîclă deasă cuprinsese cerul, prin care abia se mai zăreau stelele. Dinspre lac ajungea pînă la noi tumultul valurilor izbindu-se de ţărm. Către ziuă cerul se acoperi cu nori grei ; vîntul sufla din direcţia nord-vest. Vremea se înrăutăţise, dar nu într-atît încît să ne oprească din drum.

Capitolul VI
VISCOL PE HANKA. — „LACUL ÎNFLORIRII ŞI AL BUNĂSTĂRII"

Date istorice şi geografice despre lacul Hanka. — Zborul zorit al păsărilor. — Rătăciţi. — Viscolul. — Coliba din iarbă. — Înapoierea la tabără. — Drumul la Dmitrovka. — Dersu are grijă de barcă. — Dersu îşi face tabăra lîngă sat. — Proiectele lui Dersu. — Despărţirea. — Înapoi la Vladivostok.

Lacul Hanka (în limba goldă : Kenka) are forma unui ou. Este situat între 44°36' şi 45°2' latitudine nordică, încît baza rotunjită se află la nord, iar capătul ascuţit la sud. În părţi, ovalul este puţin turtit.

Lăţimea cea mai mare a lacului este de 60 km, iar cea mai mică de 30. Perimetrul lui are vreo 260 km, iar lungimea — 85. Suprafaţa — vreo 2 400 km^2.

În timpul dinastiei chineze laoţiene, lacul Hanka se numea Bei-ţin-hai, iar acum se numeşte Hanka, Hinkai şi Sinkai-hu, ceea ce înseamnă „lacul înfloririi şi al bunăstării". E de presupus că denumirea lacului Hanka provine de la alt cuvînt, şi anume de la Hanhai, care înseamnă „depresiune". Cu acest termen chinezii denumesc orice loc adîncit, cum ar fi o zănoagă — seacă sau umplută cu apă. Aşa numesc ei, de pildă, partea apuseană a deşertului Takla-Makan. Împreună cu mlaştinile înconjurătoare, formează în adevăr o depresiune ; de aceea, denumirea de Hanhai îi corespunde pe deplin. Mai tîrziu, ruşii i-au schimbat numele în Hanka, iar ţăranii din partea locului l-au denaturat şi mai mult, spunîndu-i Hanikan.

Smîrcurile şi mlaştinile continue din nordul, apusul şi sudul lacului arată că înainte vreme era mult mai întins. Gura rîului Lefu era pe undeva la Halikdon, poate chiar mai la sud. Rîul Sungacea nu exista probabil nici el, iar lacul s-a unit direct cu rîul Ussuri printr-un braţ secundar. Astăzi, lacul Hanka se găseşte la cel mult 50 m deasupra nivelului mării. Înălţimea medie a culmii care desparte bazinul Suifun [26] de lac este de 180 m. Aşa se explică mulţimea de mlaştini şi smîrcuri de pe văile rîurilor din bazinul interior. Malul cel mai vechi al lacului Hanka este cel apusean. Aici, pe porţiunile dezgolite, apare argila de formaţie terţiară. Cele mai vechi aşezări de pe lac sînt Turii Rog şi Kamen-Rîbolov, pe care chinezii o numesc Hontu-Naiza. La fel ca toate lacurile prin care trece rîul, Hanka este în perioada de înnămolire. Cea mai mare adîncime a lacului este de 10 m. Procesul lent de umplere a lacului cu nisip şi nămol continuă şi acum.

Din pricină că nu-i prea adînc, lacul este foarte furtunos. Chiar cele mai mici valuri ajung pînă la fund şi astfel talazurile se formează nu numai pe lîngă maluri, ci şi la mijloc.

A doua zi, pe la 10 dimineaţa, după ce am dat dispoziţiile necesare, am pornit la drum împreună cu Dersu. Aveam de gînd să ne întoarcem pe înserat, şi de aceea am plecat fără bagaje, lăsînd în tabără tot ce era de prisos. Din prevedere, mi-am pus pe sub haină o flanelă, iar Dersu a luat o foaie de cort şi două perechi de ciorapi de blană.

Pe drum, Dersu tot căta spre cer, şoptindu-şi în barbă şi, în fine, mă întrebă :

— Căpitan, la noi repede merge înapoi sau nu ? La mine crede noapte fie rău.

I-am răspuns că pînă la Hanka nu mai e aşa mult şi că n-o să zăbovim acolo.

De felul său, Dersu era un om conciliant şi lesne de convins. Socotea întotdeauna că este de datoria lui să ne prevină asupra primejdiei — dacă ne ameninţa vreuna —, iar dacă vedea că nu-i dam ascultare, supus şi tăcut ne urma şi niciodată nu ne-a contrazis.

— Bine, căpitan ! mi-a răspuns. La tine singur vede. La mine bine şi aşa, bine şi aşa.

Era vorba lui obişnuită cu care îşi exprima asentimentul.

Se putea înainta numai pe malurile braţelor secundare şi ale micilor ochiuri de apă, unde pămîntul era mai zvîntat. Ţineam malul «tînga al braţului, lîngă care era aşezată tabăra. Braţul înainta pe o distanţă destul de mare în direcţia care ne interesa, dar mai tîrziu o coti brusc în sens invers. Lăsarăm braţul şi, trecînd printr-o mică mlaştină, dădurăm de alt braţ, îngust dar foarte adînc. Sărirăm peste el şi ne continuarăm drumul prin stuf. Îmi mai aduc aminte că în stînga noastră apărûse alt braţ, pe al cărui mal ne continuarăm drumul. Văzînd că o ia spre sud, îl părăsirăm şi înaintarăm cîtva timp pe pămînt solid, ocolind băltoacele de apă stătută şi sărind peste muşuroaie. Aşa am străbătut vreo 3 km. În sfîrşit, mă oprii să mă orientez. Vîntul sufla acum de la nord, tocmai dinspre lac. Trestiile se legănau puternic şi foşneau. Din cînd în cînd, vîntul le pleca pînă la pămînt, şi atunci puteam desluşi ce mă interesa în faţă. La miazănoapte, orizontul era acoperit de un fel de pîclă ca fumul. Printre nori, soarele apărea ca prin ceaţă, ceea ce mi se părea un semn bun. În sfîrşit, zărirăm lacul Hanka, învolburat şi înspumat.

Dersu îmi atrase atenţia că păsările vădesc o stare de nelinişte care îl pune pe gînduri. Nu era un zbor calm, firesc, ci aducea mai degrabă a fugă precipitată. Zburau val-vîrtej şi într-o înverşunată neorînduială. Gîştele, venind razant cu pămîntul, păreau nişte arătări stranii. Cum

goneau așa glonț spre noi, în clipa cînd au ajuns exact la înălțimea ochilor noștri, păreau a fi mai mult niște șopîrle zburătoare, din cele antedeluviene. Cînd îți venea una parcă drept în ochi, nu-i mai vedeai nici capul, nici picioarele ; vedeai o matahală cioturoasă cu aripi nebune, năpustindu-se cu o viteză amețitoare. Zărindu-ne, gîștele odată au zvîcnit luînd înălțime, pentru ca imediat după asta, ocolind primejdia, să se înșiruie în ordinea de ele știută și să coboare din nou.

Pe la amiază am ajuns cu Dersu la lacul Hanka. Marea asta de apă dulce oferea un spectacol de-a dreptul terifiant. Era un cazan în clocot ! După atîta drum prin mlaștinile ierboase era o plăcere să privești aceste ape în sloboda lor dezlănțuire. M-am așezat pe nisip și priveam apa. Talazurile spumegînde, izbindu-se unul după altul de țărm, emană un fel de vrajă. Poți sta așa să le privești ore în șir.

Lacul era pustiu. Nicăieri nu se vedea nici o velă, nici o barcă Hoinărirăm pe mal vreme de o oră și vînarăm păsări.

— Rața gata merge, — rosti tare Dersu.

În adevăr, zborul păsărilor încetă dintr-o dată.

Pîcla neagră, care pînă atunci acoperise zarea, începu să se ridice dintr-o dată. Soarele nu se mai vedea deloc. Pe cerul cenușiu părea că norii alburii se iau la întrecere. Dar de marginile lor, care păreau zdrențuite, atîrnau parcă smocuri de vată murdară.

— Căpitan, la noi trebuie repede merge înapoi, spuse Dersu. La mine puțin-puțin frică.

Era timpul să ne gîndim la înapoierea în tabără. Ne schimbarăm încălțămintea și făcurăm cale-ntoarsă. Ajungînd la desișuri, mă oprii să privesc pentru cea din urmă oară lacul. Se zbuciuma între maluri ca o fiară întărîtată,

ferecată în lanțuri, iar pe suprafața lui se îngrămădea o spumă gălbuie.

— Apa crește, zise Dersu privind-o cu mare atenție.

Avea dreptate. Vîntul puternic împingea apa spre gura rîului Lefu și de aceea rîul ieșise din matcă și începea să inunde cîmpia. Curînd ajunserăm la un braț mare, care ne tăia calea. Locul îmi părea necunoscut, și nici Dersu nu-l recunoscu. Se opri, se gîndi puțin și porni spre stînga. Brațul începuse să cotească și o lua într-o parte. L-am părăsit și ne-am îndreptat spre miazăzi. După cîteva minute am intrat în niște smîrcuri, așa că am fost nevoiți să ne înapoiem. Luînd-o spre dreapta, am dat de alt braț pe care l-am trecut prin apă. De acolo ne-am urmat drumul spre răsărit, dar în față ne aștepta o altă mlaștină. Într-un loc am dat de o limbă de pămînt zvîntat, care se întindea ca o punte peste mlaștini. Încercînd pămîntul cu piciorul, am înaintat cu grijă și, după vreo jumătate de kilometru, ne-am pomenit într-un loc uscat, acoperit cu iarbă deasă. Mlaștina rămăsese în urma noastră.

Mă uitai la ceas. Era numai patru după-amiază, dar părea că-i seară. Norii grei coborîseră și mai mult și goneau grăbiți spre sud. După socoteala mea, pînă la rîu mai rămîneau vreo 2 km și jumătate. Dealul singuratic din depărtare, în fața căruia se găsea tabăra noastră, ne servea ca punct de orientare. Nu ne puteam rătăci ; puteam doar să întîrziem. Dintr-o dată, ca din senin, ne-am pomenit în fața unui lac destul de mare, pe care am avut intenția să-l ocolim ; drumul era însă foarte lung. Am luat-o atunci spre stînga. După vreo sută cincizeci de pași ne-a apărut în față alt braț, care făcea cu lacul un unghi drept. Ne-am repezit în altă direcție ca în curînd să dăm de aceeași mlaștină. Hotărîi să ne mai încercăm o dată norocul pe partea dreaptă. Curînd sub picioarele noastre plescăi apa, iar mai departe se vedeau alte ochiuri

mari de apă. Ne rătăcisem. Situaţia devenea din ce în ce mai gravă. I-am propus lui Dersu să ne înapoiem şi să căutăm limba aceea de pămînt care ne adusese pe insulă. Goldul fu de acord, ne-am înapoiat, dar n-am mai găsit-o.

Deodată vîntul se domoli. Din depărtare ajungea pînă la noi tumultul lacului Hanka. Începuse să se întunece, iar în văzduh se roteau cîţiva fulgi de zăpadă. Liniştea aceasta nu a durat decît cîteva minute, după care vijelia se dezlănţui brusc. Ninsoarea se înteţi.

„Va trebui să înnoptăm aici", mă gîndii şi-mi adusei aminte că pe insulă nu erau lemne de foc : nu întîlniserăm nici un copăcel, nici măcar o tufă, nimic în afară de apă şi iarbă. Gîndul acesta mă înfricoşă.

— Ce facem ? îl întrebai pe Dersu.

— La mine tare frică, răspunse el.

Abia acum înţelesei în ce mare pericol ne aflam : ne aştepta o noapte de viscol printre mlaştini, fără foc şi fără îmbrăcăminte călduroasă. Singura mea nădejde era Dersu. Numai în el îmi vedeam mîntuirea.

— Ascultă, căpitan ! spuse el. Bine ascultă ! La noi trebuie lucrat repede. Nu lucrat bine, la noi mort ! Trebuie repede tăiat iarba.

Nu-l întrebai nimic. Un singur lucru era limpede pentru mine — „trebuie repede tăiat iarba". Lepădarăm iute tot ce aveam cu noi şi ne apucarăm de lucru cu o grabă înfrigurată. Pînă să tai eu un braţ de iarbă, Dersu tăia atîta, că abia o putea duce cu amîndouă braţele. Vîntul sufla în rafale, şi cu atîta putere, că abia ne mai puteam ţine pe picioare. Îmbrăcămintea începuse să îngheţe pe mine. Nici n-apucam să aşezăm pe pămînt iarba tăiată, că ninsoarea abundentă o şi acoperea cu zăpadă. În unele locuri Dersu nu mă lăsa să tai iarba şi se supăra rău dacă nu-i dădeam ascultare.

— La tine nu înțelege ! striga el. La tine trebuie ascultă și lucrează. La mine înțelege !

Dersu scoase curelele de la arme, apoi luă centura și o sfoară pe care o găsi în buzunar, le înfășură pe toate și le băgă în sîn. Se întuneca din ce în ce mai mult și se făcea tot mai frig. Pe albul zăpezii căzute tot se mai putea distinge cîte ceva. Dersu se mișca cu o energie nemaipomenită. De cum mă opream din lucru, îmi striga că trebuie să ne grăbim. În glasul lui se simțea o oarecare teamă și supărare. Atunci puneam numaidecît mîna pe cuțit și lucram înainte, pînă la istovire. Pe cămașă mi se așternuse un strat gros de zăpadă ; topindu-se, simțeam șiroaie de apă rece alunecîndu-mi pe spinare. Cred că am lucrat așa mai bine de o oră. Vîntul pătrunzător și zăpada înțepătoare îmi biciuiau fața. Mîinile îmi înghețaseră și începui să suflu în ele ; în clipa aceea cuțitul îmi căzu din mînă. Observînd că m-am oprit din lucru, Dersu îmi strigă din nou :

— Căpitan, lucrează ! La mine foarte frică ! Repede murim !

Îi spusei c-am pierdut cuțitul.

— Rupe iarba cu mîinile ! îmi strigă el tare, ca să acopere vîjîitul vîntului.

Mașinal, aproape buimac, începui să frîng stuful și-mi tăiai mîinile, dar mă temui să las lucrul și continuai să rup iarba pînă simții că puterile mă părăsesc. Pe dinaintea ochilor îmi apărură cercuri-cercuri, dinții îmi clănțăneau de parcă eram bolnav de friguri. Îmbrăcămintea udă se prefăcu într-o scoarță, care pîrîia la fiece mișcare. Mă cuprinse somnul. „Așa degeră oamenii", îmi trecu prin minte și după aceea căzui într-un fel de toropeală. Cît timp dură starea asta de leșin nu mai știu. Deodată simții că cineva mă scutură de umăr. Îmi revenii și-l văzui pe Dersu aplecat asupra mea.

— Așază-te în genunchi ! îmi spuse el.

Mă supusei și-mi proptii mîinile în pămînt. Dersu mă acoperi cu foaia lui de cort și începu să așeze pe deasupra iarbă tăiată. Numaidecît simții că mi-e mai cald. Auzii picurînd apa. Dersu tot umbla primprejurul meu rînind zăpada și îndesînd-o cu picioarele.

Începui să mă încălzesc și apoi căzui într-o stare de somnolență grea. Auzii glasul lui Dersu :

— Căpitan, faci la mine loc !...

Făcui o sforțare și mă ghemuii strîns. Goldul se strecură sub foaia de cort, se culcă lîngă mine, acoperindu-ne pe amîndoi cu haina lui de piele. Întinsei mîna și simții în picioare bine cunoscuții colțuni de blană.

— Mulțumesc, Dersu ! îi spusei. Ai grijă ca tu să fii învelit.

— La mine nu trebuie, căpitan, îmi răspunse. Acum nu trebuie temem. La mine legat tare iarba. Vînt nu poate rupe.

Cu cît zăpada ne acoperea mai mult, cu atît se făcea mai cald în coliba noastră improvizată. Apa nu mai picura de sus. Afară se-auzea vîntul urlînd. Părea că se aud sirene sunînd, că bat pe undeva clopote și se cîntă prohodul. Apoi, tot felul de năluciri îmi apărură pe dinainte : ba niște oameni sau nu știu ce drăcovenii care țopăiau, ba avui senzația că vin agale în jos, tot mai jos și, în sfîrșit, mă cufundai într-un somn greu și adînc... Cred că am dormit vreo douăsprezece ore. Cînd m-am trezit era întuneric și liniște deplină. Băgai de seamă îngrijorat că sînt singur.

— Dersu ! strigai.

— Urșii ! auzii vocea lui. Urșii iese afară ! Trebuie iese din bîrlog în care doarme mult.

Ieșii grăbit afară și-mi acoperii ochii cu mîna. Totul strălucea de albul zăpezii. Aerul era curat și transparent,

iar gerul se înteţise. Pe cer pluteau nori printre care, pe alocuri, se zărea bolta albastră. Cu toate că timpul era la fel de posomorît şi întunecat, simţeam că în curînd va ieşi soarele. Iarba bătută de zăpadă era culcată fîşii-fîşii. Dersu adună un braţ de vreascuri şi aţîţă un foc pirpiriu, la care îmi uscă încălţămintea.

Abia acum înţelesei de ce goldul mă oprise să tai iarba de pe unele porţiuni. Iarba rămasă netăiată a răsucit-o şi, cu ajutorul curelelor şi al sforii a tras-o peste colibă pentru ca vîntul să n-o spulbere. Primul lucru pe care l-am făcut a fost să-i mulţumesc lui Dersu pentru că ne salvase.

— La noi umblă împreună, lucrează împreună. Nu trebuie mulţumeşte.

Şi, intenţionat vrînd să schimbe vorba, îmi spuse :

— Astă noapte mulţi oameni murit.

Înţelesei că „oamenii" de care vorbea Dersu erau de fapt păsările.

După aceea desfăcurăm coliba de iarbă, ne luarăm puştile şi pornirăm în căutarea limbii de pămînt. O găsirăm foarte aproape de locul unde ne petrecuserăm noaptea. Trecînd mlaştina, o luarăm din nou spre lacul Hanka, cotind apoi spre răsărit, către Lefu.

După viscol, cîmpia arăta ca fără viaţă, pustie şi tăcută. Gîştele, raţele, pescăruşii şi toate celelalte păsări dispăruseră fără urmă. Pe un fond brun-gălbui se vedeau petele albe ale mlaştinilor acoperite de zăpadă. Era plăcut să mergi pe pămîntul îngheţat peste noapte, în care piciorul nu se mai afunda.

În scurtă vreme am ajuns la rîu şi, după o oră, la tabără.

Olentiev şi Marcenko nu fuseseră defel îngrijoraţi de absenţa noastră. Bănuiau că am găsit lîngă lacul Hanka vreun adăpost unde puteam înnopta. Mi-am schimbat încălţămintea, am băut un ceai fierbinte, apoi m-am culcat

lîngă foc şi am adormit buştean. Am visat că nimeriserăm iar printre mlaştini şi că de jur împrejur se dezlănţuise un viscol năprasnic. Îmi scăpă un strigăt şi mă trezii, dînd pătura la o parte. Se înserase şi pe cer scînteiau stele argintii. Calea-Laptelui se întindea ca o fîşie infinită. Vîntul care se stîrnise în timpul nopţii întreţea focul şi împrăştia scînteile pe cîmp. De cealaltă parte a focului dormea Dersu. Marcenko făcu de mîncare şi ne sculă pe amîndoi.

A doua zi s-a lăsat un ger de crăpau pietrele. Peste tot apa îngheţase bocnă ; pe rîu curgeau sloiuri. Trecerea peste braţele laterale ale rîului Lefu ne răpi toată ziua. Nimeream deseori pe braţe înfundate şi trebuia să facem cale-ntoarsă. După ce-am străbătut vreo doi kilometri pe privalul pe care poposisem, am cotit şi am dat de alt prival, îngust şi şerpuitor. În locul unde acesta se vărsa în albia principală se înălţa un colnic acoperit cu lăstăriş de stejar. Petrecurăm noaptea acolo şi ne făcurăm ultima tabără. Mai departe urma să înaintăm pînă la Cernigovka, unde ne aşteptau ostaşii cu caii. La plecarea din tabără, Dersu îl rugă pe Olentiev să-l ajute să tragă barca pe mal. Apoi goldul o curăţă cu grijă de noroi, o şterse cu iarbă, o răsturnă cu fundul în sus şi o aşeză pe butuci. Nu-l mai întrebai de ce face asta. Ştiam că o pregăteşte pentru vreun „oameni" care s-o poată folosi la nevoie.

A doua zi dimineaţa ne luarăm rămas bun de la Lefu şi-n după-amiaza aceleiaşi zile ajunserăm în satul Dmitrovka, aşezat de partea cealaltă a căii ferate ussuriene. Cînd trecurăm peste terasament, Dersu se opri, pipăi şinele, se uită împrejur şi spuse :

— Hm ! La mine auzit asta. Peste tot oamenii au vorbit. Acum înţelege este.

În sat ne-am încartiruit pe la casele ţăranilor ; numai goldul a refuzat să stea în izbă şi, ca de obicei, a rămas să

doarmă sub cerul liber. Seara am simţit că-mi lipseşte şi m-am dus să-l caut.

Deşi noaptea era întunecoasă, mulţumită zăpezii albe se putea zări cîte ceva. În toate izbele ardea focul în sobe. De prin hornuri se prefirau şuviţe subţiri de fum alburiu, mistuindu-se încet-încet. Ferestrele luminate desenau pătrare pe troienele de zăpadă. În afara satului, într-un loc mai dosnic, la pîrîu, se vedea un foc. Am ghicit de îndată că nu poate fi altceva decît „tabăra" lui Dersu. M-am dus direct într-acolo. Cufundat în propriile-i gînduri, glodul şedea singuratic pe lîngă foc.

— Hai în izbă să bem cîte un ceai, l-am poftit.

Îmi răspunse printr-o întrebare :

— Mîine unde merge ?

I-am răspuns că o luăm spre Cernigovka, iar de acolo la Vladivostok şi i-am propus să vină cu mine. I-am făgăduit că peste puţin timp vom mai face un drum prin taiga şi-i pomenii şi de plată... O clipă, amîndoi am căzut pe gînduri. Nu ştiu ce era în mintea lui Dersu ; ştiu, însă, că eu am simţit o adîncă strîngere de inimă. Am pus la bătaie toate argumentele în sensul că la oraş viaţa este mult mai uşoară, că-ţi oferă tot confortul etc. etc. Mă ascultă în tăcere, apoi scoase un oftat şi zise :

— Nu, mulţumesc, căpitan. La mine Vladivostok nu poate merge. Ce munceşte la mine acolo ? Vînătoare merge nu este, samur vînează tot nu este, oraş trăieşte — la mine repede moare.

„Asta cam aşa e — mă gîndii eu. Om al pădurilor, Dersu nu va putea suporta viaţa de la oraş. E bine oare ceea ce fac eu, încercînd să-l abat de pe un făgaş al vieţii cu care s-a deprins încă de mic copil ?"

Dersu nu zicea nimic. Se gîndea, pesemne, la ceea ce avea de făcut de acum încolo. A stat ce-a stat aşa, apoi

începu să vorbească tălmăcindu-şi parcă propriile-i calcule şi socoteli :

— Mîine la mine merge drept, şi arătă cu mîna spre răsărit. Către soare merge. Daubihe găseşte, apoi Ulahe merge. apoi Fu-dzin, Dzub-gîn [27] şi marea La mine auzit acolo pe partea mării mult samur este, cerb tot mult este.

Am stat mult lîngă foc discutînd de una, de alta. Era o noapte liniştită şi geroasă. Cîte o suflare de vînt şăgalnic foşnea prin frunzişul care mai îmbrăca încă stejarii. Tot satul dormea ; o singură casă mai era luminată, aceea la care trăsesem eu cu tovarăşii mei de drum. Constelaţia Orionului arăta miezul nopţii. În cele din urmă m-am ridicat, mi-am luat rămas bun de la Dersu, m-am dus către izbă şi m-am culcat. Simţeam că mă apasă ceva pe suflet, îmi era inima grea de o nelămurită tristeţe. Într-un răstimp atît de scurt reuşisem să mă ataşez de omul ăsta, şi faptul că sosise vremea să ne despărţim mă mîhnea nespus. Frămîntat de aceste gînduri, am aţipit.

A doua zi de dimineaţă, primul lucru care mi-a venit în minte a fost ideea că Dersu urmează să ne părăsească. Mi-am luat ceaiul şi, mulţumind gazdelor, am ieşit din casă.

Puşcaşii erau gata de plecare. Dersu era şi el cu ei. Dintr-o privire mi-am dat seama că era echipat ca de un drum lung : traista bine îndesată, cureaua strînsă, în picioare încălţările de blană.

La vreun kilometru de Dmitrovka, Dersu se opri o clipă locului. Sosise şi clipa grea a despărţirii noastre.

— Rămîi cu bine, Dersu ! i-am spus dînd mîna cu el. Toate cele bune ! N-am să uit niciodată tot ce-ai făcut pentru mine. Adio ! Şi, poate, ne-o mai fi dat să ne vedem vreodată.

Dersu îşi luă la revedere de la puşcaşi, mai îmi aruncă o privire şi o luă la stînga, printre tufe. Am rămas locului

uitîndu-ne lung în urma lui cum se depărta tot mai mult, tot mai mult... La vreo două sute de metri de locul unde stăteam se înălța o colină mică acoperită cu tufișuri scunde. În cinci minute Dersu ajunsese pînă la ea. Pe fundalul senin al cerului se profila clar silueta lui Dersu cu traista pe umeri, cu crăcana și arma în mînă. În aceeași secundă o dîră de soare sclipitor țîșni de dincolo de munți aruncînd din plin lumină asupra goldului nostru. Ajungînd în vîrful colinei, se opri pe creștetul ei, se întoarse cu fața spre noi, ne făcu semn cu mîna și... nu se mai văzu. Am simțit cum mi se frînge sufletul. Știam că pierd un bun, foarte bun prieten.

— Un om tare cumsecade ! — zise Marcenko.

— Da, da, oameni ca el mai rar, îi replică Gentiev.

„Adio, Dersule ! mi-am spus în gînd. Doar tu mi-ai salvat viața. Asta n-am s-o uit cîte zile voi avea ".

Mai pe înserat am ajuns la Cernigovka, făcînd joncțiunea cu restul detașamentului. Ceva mai tîrziu, în aceeași seară, am luat trenul spre Vladivostok — la slujba de birou.

Capitolul VII
PREGĂTIRI DE DRUM ŞI ECHIPAREA UNEI EXPEDIŢII (1906)

Altă expediţie. — Alcătuirea detaşamentului. — Convoiul animalelor de povară. — Echipamentul ştiinţific. — Îmbrăcămintea şi încălţămintea. Hrana. — În ce constă activitatea unui explorator ? — Plecarea. — Rîul Ussuri. Vegetaţia de lîngă staţia Şmakovka. Reptilele. Rozătoarele. — Păsările. — Programul zilei. — Satul Uspenka. — Daubihe şi Ulahe. — Mlaştinile. — Vînătoarea de albine. — Războiul albinelor cu furnicile.

Au trecut patru ani. În acest timp s-au petrecut unele schimbări în serviciul meu. Mă mutasem la Habarovsk şi filiala Societăţii ruse de geografie din Primorie îmi propusese să organizez o expediţie pentru cercetarea lanţului de munţi Sihote-Alin şi a fîşiei de litoral din ţinutul Zaussurie * — de la Golful Olga spre nord, cît va îngădui timpul, precum şi a cursului superior al rîurilor Ussuri şi Iman. Ca adjuncţi ai mei au fost numiţi G. I. Granatman, Anofriev şi A. I. Merzleakov. Pe lîngă aceştia, în alcătuirea detaşamentului expediţionar au mai intrat şase puşcaşi siberieni (Diakov, Egorov, Zagurski, Melian, Turtîghin, Bocikariov) şi patru cazaci ussurieni (Belonojkin, Epov, Murzin, Kojevnikov).

În afară de cei cuprinşi în ordinul de numire, la expediţie au mai participat : generalul-locotenent P. K. Rutkovski, şeful statului-major regional din acea vreme, şi

* Transussuri *(n. ed.)*.

N. A. Palicevski, șeful ocolului silvic, ca botanist. Scopul expediției : studii și cercetări privind științele naturii. Traseele au fost fixate pe rîurile Ussuri, Ulahe și Fu-dzin, pe o hartă la scara 1/10 verste, iar în regiunea de litoral pe o hartă la scara 1/40 verste, ambele editate în 1889.

În acea vreme, informațiile asupra părții centrale a lanțului muntos Sihote-Alin erau foarte puține și nu depășeau cadrul unor recunoașteri accidentale. În ceea ce privește însă litoralul mării de la nord de Golful Olga, nu existau decît informații răzlețe de la ofițerii de marină, care le cercetaseră sporadic, cu prilejul măsurătorilor marine făcute în golfuri.

Pregătirile pentru expediție au început pe la jumătatea lui martie și au durat aproape două luni. Aveam dreptul să-mi aleg pușcași din toate unitățile aflate în regiune, afară de cele de pionieri și de artilerie de fort. Mulțumită acestui lucru, în detașamentul expedițional au intrat cei mai buni oameni, originari mai ales din Siberia, din guberniile Tobolsk și Ienisei. E adevărat că toți erau cam ursuzi, tăcuți și puțin sociabili, dar în schimb oameni obișnuiți din copilărie să îndure orice nevoi.

Mulți ar fi dorit să ia parte la expediție. Îi înscriam pe toți iar după aceea luam informații despre ei de la comandanții de plutoane și-i eliminam pe cei necorespunzători. În cele din urmă, în detașament rămaseră numai vînători și pescari. Cînd îi alegeam, aveam în vedere ca toți să știe să înoate și să cunoască un meșteșug. În afară de ostași, în expediție țineau să plece și mulți alți indivizi. Acești „domni" își închipuiau că o expediție este un fel de excursie de agrement. Nu pricepeau deloc că este vorba de o muncă foarte grea. În închipuirea lor apăreau caravane, corturi, focuri de tabără, mese îmbelșugate și o vreme minunată. Uitau, însă, de ploi, de roiurile de musculițe san-

guisuge şi de ţînţarul nordic („gnus“ [28]), uitau de foametea şi de nenumăratele alte privaţiuni, pe care le îndură neîncetat orice călător de îndată ce iese din zonele locuite şi se înfundă în pustiul codrilor.

De regulă, la plecare se anunţă mulţi, dar la locul de întîlnire abia dacă se prezintă vreo doi, trei. Chiar în ajunul plecării încep să sosească scrisori care sună cam aşa : „Un caz de forţă majoră mă împiedică să iau parte la expediţie. Vă urez drum bun...“ şi aşa mai departe. Într-un tîrziu, la locul de adunare sosesc şi telegrame cu un conţinut asemănător, iar la „start“ te trezeşti cu cel mult doi, trei „candidaţi“. Unul arată ca un vînător de ocazie, celălalt pare un om modest, serios şi ia aminte la toate. Primul vorbeşte mult, se agită, critică ba una ba alta, vociferează şi, cu aerul unui om trecut prin multe, călăreşte fudul înaintea detaşamentului ; dar asta numai cît nu-l ajunge plictisul şi cît e vremea frumoasă. De îndată ce cad cîţiva stropi de ploaie sau apar ţînţarii, „eroul“ nostru dă bir cu fugiţii, blestemînd ziua şi ceasul în care s-a hotărît să plece în expediţie. Celălalt, modestul, seriosul merge tăcut şi se vede că e pus pe treabă. În scurt timp cîştigă încrederea şi simpatia tuturor ; de oameni ca ăştia îţi aduci aminte întotdeauna cu plăcere şi-ţi pare bine că i-ai cunoscut. Nici de data asta regula nu s-a dezminţit : „Mulţi chemaţi — puţini aleşi“. Din cîţi şi-au exprimat intenţia, au rămas ferm pe poziţie şi ne-au însoţit în expediţie numai cei cîţiva pe care i-am enumerat.

Cred că ar fi necesar să spun şi cîteva cuvinte despre modul în care a fost organizat convoiul animalelor de povară. Aveam cu noi în detaşament 12 cai. Esenţial este ca oamenii să-şi cunoască bine caii, după cum este obligatoriu ca şi caii să fie deprinşi cu cei care-i călăuzesc. Cu mult timp înainte de plecarea în expediţie, ostaşii trebuie învăţaţi cum să îngrijească un cal, cum să-l înşeueze, să se

descurce în folosirea harnașamentului ; pe de altă parte, caii trebuie deprinși cu căratul samarelor etc. etc. Avînd în vedere toate acestea, echipa expediționară a fost convocată cu o lună înainte de data plecării.

Șeile pentru samare, cu pieptare și chingi au fost bine potrivite pe trupurile cailor și adaptate atît pentru transportul greutăților, cît și pentru călărit. De altfel, trebuie spus că regula era ca nimeni să nu meargă călare, ci numai pe jos. O deosebită grijă și atenție s-a acordat confecționării șeilor și anexelor la șa : arcade înalte, scheletul propriu-zis corect îndoit, teltiile groase și moi, din pîslă de cea mai bună calitate. În probleme de genul acesta nu este permis să te zgîrcești, căci cel mai mic neajuns, cea mai mică greșeală comisă cît ești încă acasă — cum s-ar zice — te costă mult mai mult în plină drumeție, cînd n-o mai poți repara. Echipamentul cailor a mai fost completat cu căpestre solide, prevăzute cu inele de fier, desagi pentru grăunțe și piedici, scule de potcovit și caiele, potcoave de rezervă (cîte trei perechi de fiecare cal), un clopoțel pentru calul înaintaș după care se iau ceilalți cai cînd sînt la păscut. Am mai pus să se confecționeze pentru cai un fel de glugi care să le acopere și urechile protejîndu-i astfel de roiurile de musculițe ce-i chinuie îngrozitor ; li se vîră în urechi și le provoacă iritații pînă la sîngerare.

Drept samare serveau sacii făcuți din prelate și lăzile de campanie căptușite cu piele și date cu vopsea de ulei. Asemenea lăzi pot fi ușor transportate de cai și pot fi rînduite perfect în bărci și pe săniile trase de cîini. În plus, ne mai slujeau drept scaune și mese.

În afară de cai, detașamentul nostru mai avea și doi cîini : unul al meu — Alipa, și unul proprietate comună — Léșii, un cîine mare de vînătoare care, ca talie și culoare, aducea a lup.

Echipamentul științific al expediției îl constituiau următoarele aparate și instrumente : busole Schmalkalder, pedometru, cronometru, două barometre aneroide, hipsotermometre, termometre pentru măsurarea temperaturii aerului și a apei, anemometru, ciocan geologic, busolă minieră, ruletă, aparat fotografic, caiete, creioane și hîrtie. Apoi aveam casete pentru colecțiile de insecte, instrumente de disecție, o presă manuală, hîrtie pentru uscat plante, borcane cu formalină etc.

Pe lîngă instrumentele amintite, detașamentul mai transporta un numeros inventar : ceaune, ceainice, topoare, ferăstrău, lopată de campanie, ciocan de lipit, rindea, pile și altele.

Toți pușcașii erau înarmați cu carabine (fără baionetă) de cavalerie, adaptate astfel ca să poată fi purtate în bandulieră. Am luat pentru fiecare cîte 300 de cartușe, din care le-am dat cîte 50, iar restul au fost trimise la bazele de aprovizionare amenajate pe malul mării. Afară de acest armament, corpul expediționar mai avea două carabine sistem Mauser și Winchester, o armă de calibru mic marca Francotte și o pușcă de vînătoare cu alice marca Sauer.

Echipamentul pușcașilor cuprindea : cuțite de vînătoare finlandeze, cartușiere care se purtau în loc de curea, frînghii lungi de doi metri, cu inele, și mici genți de piele pentru diferite mărunțișuri (ace, ață de cusut, cîrlige, cuie și altele). Pușcașii modificaseră agățătorile sacilor de pînză pentru rufărie în așa fel încît să-i poată purta în spinare. Greutatea unui balot nu depășea 12—15 kg. Îmbrăcămintea de vară a pușcașilor era alcătuită din cămăși și pantaloni căzăcești de culoare kaki, șepci ușoare și mînecuțe care strîng mîneca la încheietura mîinii, servind vara împotriva țînțarilor și musculițelor,

iar în timpul iernii pentru a opri vîntul rece să pătrunda sub îmbrăcăminte. În loc de cizme li s-au confecționat ciorapi de blană după modelul indigen. Această încălțăminte s-a dovedit a fi cea mai adecvată. E drept că se udă repede, dar tot atît de repede se și usucă. De la genunchi pînă la glezne își înfășurau picioarele în moletiere de postav. La început treaba mergea greu. Moletierele lunecau mereu în jos pe picior, iar dacă se înfășurau strîns, închingau prea tare pulpele. Mai tîrziu postavul s-a întins, oamenii au învățat cum să le folosească și în restul drumului nu au mai fost nevoiți să și le îndrepte mereu. Pentru iarnă am luat mantale, haine călduroase, flanele, pantaloni din postav de păr de cămilă, ciorapi de lînă, glugi, mănuși și căciuli caucaziene numite „papáha". Ca încălțăminte de iarnă am luat tot ciorapi de blană, însă de dimensiuni mai mari, ca să poată fi umpluți cu iarbă uscată, iar oamenii să-și poată pune și obiele de lînă.

Din experiența dobîndită în anii precedenți s-a constatat că se poate lucra bine numai după o noapte de somn odihnitor. Ziua se mai pot găsi mijloace de apărare împotriva țînțarilor, seara însă nu mai exista salvare împotriva lor și a musculițelor. Aceste insecte odioase nu te lasă să închizi ochii toată noaptea, oamenii devin nervoși și așteaptă cu nerăbdare zorii zilei. Singura pavăză împotriva lor este pologul făcut din pînză albă rară, prin care aerul pătrunde ușor. Pologul e așa fel alcătuit, încît, folosind cîteva șipci transversale și mai multe inele, se poate întinde între doi copaci și formează un fel de cort în care poți să te întinzi, să stai jos și să lucrezi. În caz de ploaie se întinde peste polog o foaie de cort în formă de acoperiș în două ape. Ca așternut, fiecare om avea o bucată de pîslă subțire, căptușită pe o parte cu foaie de cort ; dedesubtul ei se vîrau marginile pologului. Astfel poloagele

apărau oamenii de ploaie, de vînt rece şi de insectele sîcîitoare. Participanţii la expediţie care efectuau lucrări ştiinţifice aveau pentru fiecare cîte un polog, iar puşcaşii cîte unul mai mare, pentru doi oameni. Toamna, odată cu dispariţia insectelor, cînd nopţile sînt reci, din pologe se fac corturi. În faţa lor se aprind focuri mari, dispuse pe lung, care dau multă căldură şi lumină.

Să spun acum cîte ceva şi despre provizii. Toată rezerva de alimente fusese calculată pentru şase luni şi cuprindea făină, biscuiţi, orez, ciumiză, ulei de export, zarzavaturi uscate şi presate, sare, piper, făină de mazăre, extract de răchiţele, zahăr şi ceai.

Lăzile cu alimente au fost expediate din timp la bazele de aprovizionare, fiind descărcate la gurile rîurilor Taduşu, Tetiuhe şi în golfurile Djighit şi Ternei. Acolo unde prin apropiere locuiau chinezi, lăzile au fost lăsate în fanzele lor, iar unde malul era nelocuit, au fost aşezate în stive şi acoperite cu prelate, locul fiind marcat cu cîte o prăjină lungă.

Pesmeţii care ţin locul pîinii nu pot fi folosiţi decît în anotimpurile uscate, adică toamna * şi iarna. Vara, pesmeţii absorb cu lăcomie umezeala din aer şi, cu cît îi acoperi mai mult cu prelata, cu atît se strică mai repede. Acelaşi lucru se întîmplă cu praful de carne. Numai după 24 de ore de la deschiderea unei cutii, praful de carne se face cocoloaşe şi după încă o zi mucegăieşte şi prinde miros. Preferam să uscăm carnea în fîşii subţiri. E adevărat că, astfel preparată, ocupa mai mult loc şi nici nu era ferită de mucegai ; totuşi, se putea consuma. Înainte de a o pune la fiert, se pîrleşte pe foc, mucegaiul dispare prin ardere, iar carnea se înmoaie şi poate fi mîncată.

* În ţinutul Ussuri toamna este un anotimp uscat *(n. ed.)*.

Albușul de ou conservat prin deshidratare și ciocolata erau destinate numai pentru cazuri de foamete și erau transportate ca o rezervă intangibilă în cutii speciale, zincate. Mult mai ușor se păstrează făina albă. Sacul cu făină se udă pe dinafară. Apa care pătrunde prin pînză intră în amestec cu făina și face un strat de cocă, gros cam de un deget. Astfel, se formează o crustă absolut impermeabilă la umezeală, iar pînza de sac se întărește și nu se mai rupe pe drum.

Detașamentul dispunea și de o mică farmacie de campanie bine dotată, de o trusă de instrumente chirurgicale (bisturiu, foarfece, pipete, lanțete, ace, catgut, port-ace, pară de cauciuc pentru efectuarea de spălături în urechi, păhărel special pentru dezinfectarea ochilor, seringă Pravaz) și de o cantitate considerabilă de pansamente.

La 14 mai totul era pregătit. Pe data de 15 mai au fost expediați cu trenul ostașii împreună cu caii, iar la 16 mai au părăsit orașul Habarovsk toți ceilalți membri ai expediției.

Ca loc de adunare a fost fixată gara Șmakovka, situată ceva mai la sud de intersecția căii ferate cu rîul Ussuri.

Un explorator trebuie să îndeplinească următoarele cerințe : să știe să organizeze o expediție și să efectueze toate lucrările pregătitoare acasă, cu mult înainte de plecare ; trebuie să mai știe să alcătuiască colecții, să țină un jurnal (de zi), să distingă, pe traseu, lucrurile esențiale de cele neesențiale, să se priceapă la transportul colecțiilor și la prelucrarea materialului colecționat.

Vreți să știți ce înseamnă o călătorie de explorare și în ce constă munca cercetătorilor ? Din păcate, nu se poate elabora în acest sens un cod de legi universal valabil. Foarte multe aspecte depind de personalitatea și de tipul temperamental al călătorului-explorator, de gradul lui de pregătire pentru o atare activitate. Pentru noi, prima

etapă, aceea de pregătire și de echipare trecuse. Acum venise vremea călătoriei propriu-zise. În preziua plecării sînt întotdeauna atît de multe de făcut ! Totul, absolut totul trebuie bine gîndit de la un cap la altul pentru ca să nu-ți scape nimic. Mai ai de expediat niscaiva telegrame, să-ți faci propriul tău bagaj, să dai nu știu cîte telefoane pentru a comunica diverse lucruri și așa mai departe. Toată ziua alergi prin oraș, te prezinți la conducere și dai cele din urmă dispoziții. Seara o folosești pentru a-ți pune la punct corespondența. Noaptea n-ai somn. Te obsedează un singur gînd : Totul e în ordine ? N-ai uitat nimic ? Ai rezolvat și aia, și aia, și ailaltă ? A doua zi, la prima geană de lumină ești deja în picioare.

Ultima etapă a acestui trepidant du-te-vino se încheie în gară, în fața casei de bilete. Iată ! Gongul, șuieratul locomotivei, trenul s-a pus în mișcare. Simți dintr-o dată cum ți s-a luat o piatră de pe inimă. Toată starea de agitație, tensiunea, a rămas în urmă. Numai la ideea că timp de un an de zile nu vei mai avea de-a face cu tot felul de secții, birouri, direcții, că un an încheiat nu te va mai sîcîi nimeni cu instructaje și telefoane — numai și la ideea asta, te simți liber, descătușat, într-un desăvîrșit echilibru sufletesc. Ești nerăbdător să te apuci de treabă și o faci cu multă plăcere, cu tragere de inimă, de te miri și singur de unde atîta energie și elan.

Aveam la dispoziție un vagon separat, atașat la capătul garniturii de tren. Nimeni nu ne deranja, așa că am putut să ne instalăm cît se poate de confortabil — ca acasă. Ne-am petrecut ziua discutînd de-ale noastre, consultînd hărțile și făurind planuri de viitor.

Era o vreme mohorîtă. Ploua neîntrerupt. De o parte și de alta a terasamentului de cale ferată se așterneau nesfîrșite mlaștini cu mușuroaie inundate de apă și mărginite cu o vegetație sărăcăcioasă. Prin fața ferestrelor vagonului

treceau în goană pomi, stîlpi de telegraf, urme adînci ale excavaţiilor executate în acele locuri. Era un peisaj monoton, apăsător. Aveam impresia că ziua nu se mai termină. În fine, se lăsă întunericul. A trebuit să aprindem lumînările. Sfîrşiţi de oboseală, de tot zbuciumul care însoţise zile de-a rîndul ultimele noastre pregătiri de drum, legănaţi de balansul vagonului şi de bătaia ritmică a roţilor, foarte curînd, adormirăm cu toţii.

În ziua următoare am ajuns în staţia Şmakovka, locul de adunare, de unde urma să purcedem în călătoria noastră. Peste noapte ploaia a stat şi acum ne zîmbea soarele. Sub acel soare sclipitor, frunzişul stropit de ploaie părea dat cu lac. Din pămînt ieşea abur. Puşcaşii ne întîmpinară şi ne arătară locuinţa.

Restul zilei l-am petrecut desfăcîndu-ne zestrea şi orînduind samarele.

Ziua următoare, la 18 mai, ostaşii şi-au văzut de treburile lor personale. Şi-au ajustat ciorapii de blană, şi-au cusut genuncherele, şi-au pregătit cartuşierele, făcînd, în general, o ultimă revizie a tot ce adusesem cu noi. La început nu le poţi prevedea chiar pe toate. Experienţa personală reprezintă lucrul cel mai de preţ. Important este să nu omiţi problemele esenţiale ; cele mici se aranjează pe parcurs.

Profitînd de timpul liber, pornii să vizitez împrejurimile împreună cu P. K. Rutkovski.

În acest loc, cursul rîului Ussuri este teribil de întortocheat. Dacă lungimea lui s-ar trasa pe o hartă în linie dreaptă, ar fi de bună seamă de două ori mai lung. Nu s-ar putea spune că rîul are mulţi afluenţi, dar meandrele îi dau o înfăţişare dantelată.

Aproape toate rîurile din ţinutul Ussuri au cursul destul de drept cît timp curg prin văi longitudinale, aşezate între cute de relief. De îndată însă ce ies din munţi în

cîmpii, încep să facă meandre. Lucrul este cu atît mai de mirare, cu cît structura malurilor este peste tot aceeași ; sub iarbă se găsește un strat subțire de cernoziom, mai jos urmează o argilă nisipoasă iar apoi straturi de mîl amestecate cu prundiș. Cred că faptul se poate explica astfel : cît timp rîul curge în munți, el își poate deplasa lateral cursul doar între anumite limite. Datorită căderii bruște a talvegului [29], apa din rîu curge cu iuțeală, spală tot ce-i iese în cale și-și îndreaptă cursul. Rîul acționează în același timp și ca ferăstrău, și ca pilă. Cu totul altceva se întîmplă în cîmpie. Aici viteza apei scade foarte mult, adîncimea e mai uniformă, iar malurile mai omogene. În aceste condiții, rîul e foarte lesne silit să-și schimbe direcția. De pildă, îi apare în cale o aglomerare întîmplătoare de argilă sau prundiș, în timp ce alături se găsesc nisipuri afînate, prin care-și croiește ușor drumul. Iată de ce asemenea meandre nu sînt statornice : ele se modifică după fiecare inundație, rîul formează alte coturi și acoperă cu nisip locurile prin care cursese înainte. De foarte multe ori intrările în albiile vechi se închid și se formează brațe lungi, înfundate, așa cum se văd în cazul de față pe rîul Ussuri. Printre aluviunile rîului se găsește multă argilă. Așa se explică înmlăștinirea văii.

Vara anului 1906 a fost ploioasă. Peste tot în locurile joase stagna apa formînd bălțoace și, dacă n-ar fi fost copacii care ieșeau în evidență, le-ai fi putut lua drept lacuri. De la satul Nijne-Mihailovski pînă la pîrîul Kabarga, bălțile se întind pe malul drept al lui Ussuri, iar mai sus, înspre satul Nijne-Romanovskoe (Uspenka), ele se înșiră pe amîndouă părțile, dar mai mult pe stînga. Aici, în mijlocul cîmpiei, se înalță două dealuri cu vechi semne trigonometrice : cel de nord (cu înălțimea de 370 m), care se cheamă muntele Medvejia, și cel sudic (de 250 m), care a păstrat denumirea lui chinezească : Hando-Dindza-Sîcio [30].

Între aceste dealuri se află izvoarele minerale de la Șmakovka. La nord-est, muntele Medvejia se lega probabil de lanțul muntos Tîrîdînza [31], de care a fost despărțit mai tîrziu de rîul Ussuri.

Printre mlaștinile ussuriene sînt multe grinduri, pe care localnicii le numesc „relka", cu pămînt bun, roditor, pe care-l cultivă țăranii. La 5 km de rîu, spre răsărit, încep munții. Cu vreo zece ani în urmă, munții erau acoperiți cu păduri din care astăzi n-a mai rămas nici urmă. Vegetația pe care o vedem astăzi în valea rîului Ussuri n-o putem nicidecum numi pădure. Se văd jalnice lăstărișuri, alcătuite mai ales din tei, mesteacăn alb și negru, plop și salcie, care cresc ca semiarbuști și, în sfîrșit, tufe bogate în ramuri care seamănă cu lespedeța.

Trunchiurile înnegrite ale arborilor, butucii carbonizați și lipsa subarboretelui dovedesc că pe aici au fost dese incendii. Lîngă o linie ferată nici nu poate fi altfel.

Plantele cresc într-o masă atît de omogenă, încît pare că aici nu există comunități ecologice. Se întîlnesc suprafețe întinse ori numai cu pelin, ori cu trifoi alb tîrîtor, ori cu trestie, stînjenel, lăcrămioare și altele.

Fiindcă peste tot era foarte multă umezeală, grindurile s-au transformat în locuri de refugiu pentru felurite animale mici. Pe un asemenea grind am văzut doi șerpi de casă și un șarpe veninos cu cap lanceolat. Pe un alt grind — parcă s-ar fi vorbit — se strînseseră rozătoarele și insectivorele : șoarecii roșii de cîmp, șoarecii de casă și chițoranii de Ussuri.

Dincolo de drum se întindea o apă mare, pe marginea căreia stăteau cîțiva graui cenușii. Aceste păsări, guralive de obicei, erau acum tăcute ; se lăsau în apă ca să se îmbăieze și dădeau din aripi, încercînd să-și arunce apă pe spinare. În apropiere de cîmpurile cultivate întîlneam presuri perciunate. Țopăiau pe cărare și lăsau oamenii să

se apropie, dar de îndată ce apăreau cîinii, se ridicau cu zgomot de la pămînt şi se aşezau în cei mai apropiaţi copaci sau prin tufe. La marginea pădurii văzui o altă pasăre mică, cenuşie. P. K. Rutkovski o împuşcă. Era o buhă est-asiatică, aceeaşi pe care chinezii o numesc „li-u" şi care, după spusele lor, abate pe căutătorii de jenşen de la locurile unde se ascunde această rădăcină preţioasă.

Cîţiva coroi albaştri-cenuşii de Amur urmăreau insectele, rotindu-se cu iuţeală prin văzduh. Unele păsări stăteau pe muşuroaie şi priveau cu nepăsare la oamenii care treceau pe lîngă ele.

Cînd ne-am înapoiat la gară, se înserase. În aerul cald de primăvară se auzea un murmur neîncetat. Pe unda de vînt, broaştele îşi transmiteau concertul din mlaştini, în sat lătrau cîinii, iar undeva pe cîmp se auzea clinchetul unui clopoţel.

Mîine „demarăm". Ce ne aşteaptă oare ?

Membrii expediţiei îşi împărţiseră astfel munca : G. I. Granatman avea în sarcină gospodăria detaşamentului şi furajele cailor, A. I. Merzleakov avea de îndeplinit unele misiuni pe drumuri care se abăteau de la ruta principală. Eu am preluat cercetările etnografice şi ridicările topografice de pe traseu, iar N. A. Palicevski s-a îndreptat direct spre Golful Olga, unde, în aşteptarea grupului, se hotărî să culeagă plante, iar apoi să se alăture expediţiei şi odată cu ea să meargă mai departe, pe litoralul mării.

Activitatea unei zile de lucru în cadrul expediţiei se desfăşura după următorul program : ostaşul de serviciu, ales pe un termen de două săptămîni, se scula cel dintîi. Prepara o *kaşă*, ceaiul şi, cînd micul dejun era gata, îi deştepta pe toţi ceilalţi. Pregătirile de dimineaţă durau cam un ceas. Între 7 şi 8 plecam la drum. La

amiază se făcea un popas mai lung. Caii erau descărcați de poverile lor și lăsați slobozi să pască. Mîncare gătită, caldă, aveam de două ori pe zi, dimineața și seara, iar în timpul zilei, la popasuri, luam cîte un ceai cu pesmeți sau cu turte din făină coapte din ajun. La amiază plecam mai departe și înaintam cam pînă la ora 4. Astfel într-o zi reușeam să străbatem între 15 și 20 km, după cum era regiunea, vremea și lucrările pe care le aveam de făcut. Locul pentru tabără ni-l alegeam totdeauna lîngă un rîu. Pînă se pregătea cina și se întindeau corturile, aveam vreme să însemnez pe hîrtie drumul parcurs. În acest timp, tovarășii mei de drum uscau plantele, împăiau păsările, așezau insectele în casete și sortau materialul geologic. Masa de la ora 5 era și prînz și cină totodată. După aceea porneam cu pușca în mînă prin împrejurimi și uneori mă depărtam atît de mult, încît nu întotdeauna reușeam să ajung înapoi pe lumină. Întunericul mă prindea pe drum, și aceste plimbări prin pădure în nopți cu lună mi-au lăsat amintiri de neșters. Pe la ora 9 seara luam ultimul ceai al zilei, apoi ostașii își vedeau de treburile lor : curățau armele, reparau îmbrăcămintea și încălțămintea, puneau la punct șeile... În acest răstimp îmi completam jurnalul.

Pe parcursul unei călătorii este exclus să te plictisești vreodată. Peste zi ești atîta de obosit încît abia îți tîrăști picioarele pînă la tabără. Cortul, focul și o pătură călduroasă ți se par atunci cele mai de preț comori de pe mapamond. Un hotel de lux e nimic pe lîngă asta. Îți sorbi în grabă ceaiul fierbinte, te bagi în sacul de dormit și dormi dus — cum s-ar zice —, așa cum numai oamenii osteniți pot dormi. În fiecare zi eram pe drum. Popasuri de o zi întreagă, de dimineață pînă a doua zi dimineață se făceau numai incidental : dacă, de pildă, vreun cal a pățit ceva, s-a rupt vreo șa etc. În cazul că zona prezenta

vreun interes deosebit pentru noi, ne opream şi cîte două zile, ba chiar mai multe zile în şir. Tot aşa, popasuri mai lungi făceam în timpul ploilor mari. Experienţa ne învăţase că mersul prin ploaie e o treabă fără rost : n-ai spor la drum, atît oamenii cît şi caii obosesc foarte repede, se strică şeile, se udă planşeta ş.a.m.d. În afară de asta, te pomeneai în situaţia absurdă cînd, pe vreme urîtă şi mizerabilă, te chinuiai să baţi drumurile, iar în cîte o zi splendidă, cu soare, numai bună de drum şedeai în cort ocupîndu-te de scriptologie, de punerea la punct a tot felul de socoteli, de completarea jurnalului sau mai ştiu eu ce altceva, tot treburi din astea cu care constaţi că ai rămas mult în urmă.

În ziua plecării, pe 19 mai, ne-am sculat cu toţii foarte devreme, dar la drum am pornit tîrziu. Era şi firesc. Cum s-ar zice, „tot începutu-i greu". Pe parcurs, oamenii se deprind cu anumite rînduieli care devin automatisme, fiecare ajunge să-şi cunoască bine calul cu năravurile lui cu tot, să ştie exact ce obiecte se află în cutare sau cutare sac, cutie, ladă, să deprindă „tehnica" împachetatului punînd mai la îndemînă lucrurile necesare la mers aparte de cele trebuincioase în tabără.

În prima zi a expediţiei am pornit cu toţii la drum bine dispuşi, veseli şi vioi.

Era foarte cald, un soare strălucitor, cerul limpede-limpede fără pic de nori, dar în aer se simţea un plus de umiditate. Drumeagul noroios dintre aşezările Şmakovka şi Uspenka trecea peste costişele muntelui Hando-Dinza-Sîcio. Toate pădurile din calea noastră fuseseră distruse de inundaţiile din primăvară şi, de aceea, traversarea pîraielor, devenite acum cursuri de apă vijelioase, nu era deloc o treabă uşoară.

Pe locurile înalte vegetaţia era aceeaşi ca şi în lungul căii ferate : o pădure rară de tei, stejar şi mesteacăn.

În comparație cu s prafețele despădurite care o înconjurau, pădurea — așa. ară cum era — părea deasă.

Pe la ora 3 după miază, grupul nostru s-a apropiat de rîul Ussuri. Un och experimentat ar fi observat de îndată că sîntem la prima noastră expediție : caii erau foarte obosiți, șeile lunecau întruna de pe ei, chingile se desfăceau, oamenii se opreau mereu și-și potriveau încălțămintea. Cine a călătorit mult știe că așa se întîmplă de obicei. Zi de zi aceste opriri devin tot mai puțin necesare ; treptat, totul intră în normal și expediția decurge în bună rînduială, fără piedici. Experiența fiecărui om în parte își spune cuvîntul.

Cînd pleci la un drum lung, în primele zile nu trebuie să străbați distanțe mari. Dimpotrivă, trebuie să mergi mai puțin și cu popasuri mai dese. După o oarecare acomodare, și oamenii, și caii merg mai repede, fără să fie îndemnați.

Sosirea noastră la Uspenka a însemnat un adevărat eveniment în viața satului. Copiii își lăsară joaca și dădură năvală de după porți. Pe ferestre, femeile ne priveau speriate ; țăranii își lăsară lucrul și urmăreau cu privirea detașamentul care trecea prin fața lor.

Uspenka este situată pe terasele înalte de pe malul stîng al rîului Ussuri. Înființat în 1891, satul avea acum vreo 180 de gospodării.

Fiind vacanță, am fost găzduiți la școală : caii i-am lăsat în curte, iar tot avutul nostru și șeile le-am adăpostit sub un șopron.

Seara am fost vizitați de țăranii care locuiau de mult prin partea locului. Ne-au povestit despre viața lor, despre drumul care ne așteaptă și ne-au dat sfaturi.

A doua zi, am plecat mai departe. Dincolo de sat, drumul ne-a dus spre rîul Ussuri. Toată valea era inundată. Locurile mai înalte păreau niște insule. În această mare de apă, albia rîului era marcată de curentul rapid

şi de copacii de pe maluri. La nivel obişnuit, rîul Ussuri are cam 200 m lăţime şi vre 4 m adîncime, iar viteza curentului e de 3,5 km pe or Ţăranii care ne însoţeau ne-au povestit că în timpul i ndaţiilor legăturile cu satele vecine se întrerup cu to l, nemaiputîndu-se ajunge la ele decît cu barca.

După ce am ţi ut sfat, ne-am hotărît să mergem în susul apei pînă în locul unde ea curge numai în albie, şi acolo să încercăm să-l trecem înot cu caii.

În zori, ziua părea că va fi posomorîtă şi ploioasă, dar pe la ora 10 timpul se îmbunătăţi. Văzurăm atunci ceea ce căutam. La vreo 5 km, rîul colecta toate braţele laterale. O mulţime de grinduri uscate ne îngăduiau să ajungem pînă la albia rîului. Pentru aceasta însă trebuia să ocolim mlaştinile şi să coborîm în vale lîngă muntele Kabarga.

Caii se obişnuiseră unii cu alţii, nu mai zvîrleau din copite şi nu se mai muşcau între ei. De frîu trebuia dus numai primul, iar ceilalţi îl urmau supuşi. Unul dintre puşcaşi mergea cu schimbul în spate şi mîna caii care o luau pe dé lături sau rămîneau în urmă.

Ajunşi în dreptul muntelui Kabarga, ne îndreptarăm spre răsărit, către fanza Haudien [32], situată de cealaltă parte a rîului Ussuri, lîngă gura rîului Situhe. Păşind de pe un grind pe altul şi ocolind smîrcurile, atinserăm pădurea care creştea pe malul rîului. Spre norocul nostru, chinezii aveau o barcă. Lua ea apă ca o sită, totuşi ne uşura mult trecerea rîului. Am pierdut mai mult de o oră cu repararea ei. Am călăfătuit crăpăturile, am bătut scîndurile în cuie, iar în locul furcheţilor am bătut strapazane de lemn, de care am legat cîte o cujbă *. Cînd totul fu gata, începurăm transbordarea. Mai întîi am trecut şeile, apoi

* Buclă de frînghie sau de piele, care serveşte la prinderea vîslelor (*n. ed.*).

oamenii. Mai rămîneau caii, care nu voiau să intre în apă singuri, aşa că trebuia să-i însoţească cineva. Pentru această treabă primejdioasă se oferi cazacul Kojevnikov. Se dezbrăcă pînă la piele, încălecă pe un cal alb, unul dintre cei mai buni, şi intră cu mult curaj în apă. Numaidecît, ostaşii mînară în apă şi ceilalţi cai. De îndată ce calul alb se desprinse cu picioarele de fundul apei, Kojevnikov descălecă şi, prinzîndu-l de coamă, înotă alături de el. Ceilalţi îl urmară. De pe mal se vedea cum Kojevnikov îşi îmbărbăta calul şi-l mîngîia pe gît. Caii înotau fornăind, cu nările umflate, cu dinţii rînjiţi. Deşi îi stînjenea curentul, înaintau destul de repede.

Izbuti-va Kojevnikov să traverseze caii ?

Mai devale creşteau arbuşti şi arbori, malul devenea abrupt şi era acoperit de nenumăraţi buşteni, aduşi de apa rîului. După zece minute, calul lui dădu de fund. Din apă îi apăru mai întîi gîtul, apoi spinarea, crupa şi picioarele. De pe coamă şi coadă apa curgea şiroaie. Cazacul încălecă fără întîrziere şi ieşi pe mal călare. Fiindcă unii cai erau mai puternici iar alţii mai slăbănogi şi înotau mai încet, toată herghelia se întinse şirag pe rîu. Cînd calul lui Kojevnikov ajunsese pe celălalt mal, ultimul se afla încă la mijlocul rîului. Era limpede că apa îl va duce la vale. Îşi încorda toate puterile şi lupta împotriva curentului, încercînd să-l biruie dar apa îl ducea din ce în ce mai departe. Kojevnikov îşi dădu seama că situaţia devine critică şi porni în galop de-a lungul malului, în jos, pe rîu. Alese un loc fără buşteni, se strecură printre tufişuri pînă la rîu, se opri aşa încît să fie văzut de calul care venea înot şi începu să-l strige pe nume. Vuietul rîului îi acoperea însă glasul. Calul alb pe care călărea Kojevnikov ciuli urechile şi privi apa ţinînd capul ridicat în sus. Deodată, un nechezat puternic străbătu rîul. Calul din apă îl auzi, îşi schimbă direcţia de înot iar peste cîteva

minute ieşi pe mal. După ce-l lăsă să răsufle, cazacul îi puse frîul şi-l mînă la ceilalţi. Între timp, încărcătura şi oamenii fuseseră transportaţi cu barca.

După traversarea rîului, lîngă fanza Haudien, o luarăm în sus pe rîul Situhe [33], străduindu-ne să ocolim mlaştinile şi să ajungem cît mai curînd în zona munţilor.

Rîul Situhe curge în direcţia est-vest. Are o lungime de vreo 50 km. Pe cei mai mulţi dintre afluenţii săi îi primeşte pe partea stîngă. Situhe este un rîu mic, dar cu 5 km înainte de a intra în Ussuri se transformă într-un canal lat şi adînc. Aici este confluenţa rîurilor Daubihe şi Ulahe şi de aici începe propriu-zis rîul Ussuri care, pe porţiunea pînă la rîul Sungacea, primeşte pe dreapta două pîraie : Ghirma-Biru şi Kurma-Biru.

Rîul Ulahe curge cîtva timp de la sud spre nord, apoi, la înălţimea fanzei Linda-Pau, coteşte brusc spre apus. Aici Ulahe se varsă cu putere în rîul Daubihe şi împinge apele acestuia în malul stîng. De aceea, chiar în dreptul gurii rîului Ulahe s-a format un golf lung. Golful împreună cu amîndouă rîurile (Daubihe şi Ulahe) şi cu rîul Ussuri sînt astfel aşezate încît formează la un loc o cruce. În timpul revărsărilor se adună aici multă apă. De fapt, de aici începe să se inunde valea rîului Ussuri. De la locul în care Ulahe o ia spre apus pe o direcţie paralelă cu Ussuri, printre mlaştini se înşiră un lanţ lung de mici lacuri, care se sfîrşeşte lîngă canalul Situhe. Aceste lacuri şi canalul Situhe indică matca vechiului curs al rîului Ulahe. Înainte vreme, confluenţa lui cu rîul Daubihe se făcea mult mai la vale decît acum.

Simţind pămînt sigur sub picioare, oamenii şi caii porniră mai vioi la drum. Pe la amiază trecurăm prin satul Podgornaia, alcătuit din 25 de gospodării. Era destul de devreme, de aceea hotărîrăm să nu poposim aici. Drumul

ducea în sus pe rîul Situhe. Pe stînga se vedea pădurea, iar pe dreapta o luncă inundată. Mai departe, traversarăm încă un rîuleţ, care curgea printr-o vale îngustă, dar foarte înmlăştinită. Oamenii săreau din muşuroi în muşuroi, dar bieţii cai avură de luptat din greu. Ţi-era mai mare mila să vezi cum li se înfundau picioarele pînă la burtă, cum se poticneau şi cădeau mereu. Unii se împotmoleau atît de rău încît nu mai puteau ieşi fără ajutorul oamenilor. A trebuit să-i deşeuăm şi să transportăm încărcătura pe braţe.

Cînd ultimul cal trecu mlaştina, ziua era pe sfîrşite. După ce am mai străbătut o bucată de drum, ne-am instalat tabăra pe lîngă o apă curgătoare limpede şi liniştită.

Pe înserat, puşcaşii şi cazacii, şezînd roată în jurul focului s-au pornit pe cîntat. Apăru de nu se ştie unde şi o armonică. Destinşi şi veseli se distrau nevoie mare. Privindu-i, n-ai fi zis că doar cu două ceasuri mai devreme aceiaşi oameni, istoviţi şi sleiţi de puteri s-au luptat pe viaţă şi pe moarte înfruntînd acea masă de apă mocirloasă. Pe chipurile lor vedeai toată bucuria trăirii clipei prezente, de ziua de mîine nici că le păsa. Un alt grup de oameni şedea ceva mai departe ; consultau hărţile, se sfătuiau asupra traseului.

Ziua următoare a fost consacrată unui răgaz de lungă durată. Era necesar ca toate lucrurile să fie puse la uscat, şeile trebuiau şi ele zvîntate şi curăţate, iar caii lăsaţi să se odihnească. Dis-de-dimineaţă se porni o activitate febrilă. Fiecare ştia ce are de făcut, de reparat, de aranjat

În ziua aceea am avut prilejul să vedem cum ştiu cazacii să-şi facă rost de miere de albine. În timp ce ne beam ceaiul, unul luă o cană cu niţică miere pe fund. Numaidecît, în tabără îşi făcură apariţia albinele, venind una cîte una. Pe cînd numărul celor nou-venite sporea mereu, altele, gata încărcate, plecau în grabă, ca apoi să revină

să mai ia din miere. Cel care-şi propusese să depisteze „depozitul" de miere al albinelor a fost cazacul Murzin. Urmărind încotro zburau albinele, se sculă în picioare şi se întoarse cu faţa în direcţia respectivă, ţinînd în mînă cana cu miere. În clipa următoare apăru o albină. După ce zbură înapoi în sensul de unde venise, Murzin o urmări pînă o pierdu din vedere. Se aşeză apoi într-un alt loc, aşteptînd o a doua albină ; se mută iară din loc, urmări pe o a treia şi tot aşa mai departe. În felul acesta, mergea, încet dar sigur, către stup. Pentru o „vînătoare" ca asta trebuia, însă, să fii înarmat cu multă răbdare !

Cam după vreo oră şi jumătate, Murzin se înapoie şi ne declară că descoperise cuibul albinelor, dar că merita să mergem să vedem cu toţii ce tărăşenie extraordinară se petrece acolo. Albinele erau... în război cu furnicile. Peste cîteva minute o luarăm din loc aducînd cu noi un ferăstrău, un topor, cîteva castronaşe şi chibrituri. Murzin mergea în frunte în chip de ghid. Curînd zărirăm un tei bătrîn, crescut înclinat sub un unghi de 45°. În jurul lui roiau albinele. Aproape tot roiul era pe-afară. Urdinişul era jos, lîngă rădăcina teiului. Pe partea însorită rădăcinile erau împletite şi făceau un prag uşor înclinat. Lîngă urdiniş, albinele stăteau grămadă, înghesuite una-ntr-alta. Drept în faţa lor se desfăşura masa neagră a unei hoarde de furnici. Era interesant de văzut cum cele două oşti vrăjmaşe stăteau faţă-n faţă, fără să se poată hotărî să pornească la atac. „Furnicile-cercetaşi" înaintară pe de lături. În cele din urmă, albinele le atacară, venind în picaj, iar furnicile, cu capul în sus, proptite în coadă, încordate la maximum, cu... mandibulele larg deschise, se apărau din răsputeri. Din timp în timp încercau o mişcare de învăluire căutînd să atace albinele pe la spate. Cercetaşii din spaţiul aerian le descopereau însă şi, atunci, cîteva

„batalioane" de albine se mutau într-acolo, barînd din nou calea furnicilor.

Urmăream lupta cu un viu interes. Care pe care ? Vor izbuti furnicile să pătrundă în stup ? Cine o să se dea bătut mai întîi ? Sau, te pomenești că odată cu apusul soarelui inamicii se vor retrage pe la „casele" lor pentru ca a doua zi să reînceapă bătălia ; sau, se prea poate să nu fi fost azi prima zi de asediu ; oare de cînd o fi izbucnit războiul ăsta ?

Nu se știe cum s-ar fi terminat lupta dacă n-ar fi sărit cazacii în ajutorul albinelor. Încălziră niște apă și începură să toarne peste furnici apă clocotită. Furnicile se chirceau, o luau la fugă și mureau pe loc cu miile. Albinele erau grozav de întărîtate. Cînd cineva scăpă din greșeală apă clocotită peste albine, tot roiul se ridică într-o clipă în văzduh. Făcea să vezi cum au luat-o cazacii la sănătoasa ! Albinele îi ajungeau din urmă și-i înțepau în ceafă și pe gît. Într-un minut, lîngă tei nu mai rămase nimeni. Oamenii se opreau la distanță să răsufle, înjurau, rîdeau și glumeau unii pe socoteala altora, dar deodată începeau să dea din mîini și porneau în goană mai departe.

Hotărîrăm atunci să dăm răgaz albinelor să se liniștească. Pe înserate, doi cazaci se duseră din nou la stup, dar nu mai găsiră nici miere, nici albine ; stupul fusese prădat de un urs. Așa s-a încheiat, fără succes, expediția noastră după miere de albine sălbatice...

În noaptea de 25 spre 26 iunie ne prinse o ploaie mare, care se potoli abia spre zori. Dimineața, cerul era posomorît ; nori grei se tîrau jos, deasupra pămîntului, și acopereau vîrfurile munților ca un lințoliu. Era de așteptat o nouă ploaie.

Cînd pleci la drum lung, nu-ți mai pasă de vreme. Azi te udă pînă la piele, mîine te usuci, apoi iar te udă. Pe drept cuvînt, dacă ai sta pe loc în toate zilele de ploaie n-ai

ajunge departe într-o vară întreagă. Hotărîrăm să ne încercăm norocul, şi bine făcurăm. Pe la ora 10, vremea se îmbunătăţi. Apoi, în cursul zilei se schimbă de cîteva ori : cînd strălucea soarele, cînd ploua. Drumul, care se zvîntase, se înmuie şi apărură din nou băltoacele.

Trecînd peste rîul Situhe, ajunserăm în satul Krîlovka, alcătuit din 66 de gospodării. Satul următor, Mejgornaia (17 gospodării), era atît de sărac încît nu puturăm cumpăra nici 4 kg de pîine cît ne-ar fi trebuit nouă cu totul. Ţăranii oftau şi se jeluiau de soarta lor. Ultima inundaţie îi îngrozise.

Capitolul VIII
ÎN SUS PE USSURI

Iepurele manciurian. — Golzii din tribul Iukomika. — Picla uscată. — Schimbarea vremii. — Şarpele de casă Schrenk. — Furtuna. — Rîul Vangou. — Cătunul Zagornaia. Panaciov.

Mai departe, pe drumul expediţiei care trecea prin munţi, ne aştepta încă o încercare. Am avut de traversat cinci văi scurte, dar largi, foarte înmlăştinite. Cea dintîi venea îndată după sat, iar ultima — cea mai mare — era în apropiere de rîul Ulahe. Drumul făcut de ţărani n-avea nici şanţuri, nici podine de nuiele sau de buşteni peste mlaştini. Noroiul era de netrecut. Cazacii încercară să mîne caii pe pămîntul înţelenit, dar acolo le venea şi mai greu. Pentru a mai întări locurile mocirloase, puşcaşii tăiau crengi de salcie şi le aşezau sub picioarele cailor. E drept că astfel reuşeau să uşureze mersul oamenilor, dar caii tot se chinuiau. Aceste crengi îi amăgeau numai, deoarece călcau pe de lături şi cădeau. Trebuiau deşeuaţi, iar samarele — purtate pe umerii oamenilor. În sfîrşit, învinserăm şi aceste mlaştini.

După informaţiile primite de la ţărani, mai departe drumul ducea prin pădure ; de aceea, de îndată ce detaşamentul ajunse pe teren solid, am făcut popas.

Deodată, din tufişuri ţîşni un iepure. Într-o clipită oamenii se repeziră pe urmele lui. Făcea să vezi ce zarvă se stîrnise în detaşamentul nostru. Unii fluierau, alţii chiuiau, unul aruncă un băţ după iepure, altul o piatră

sau ce-i pică și lui în mînă. Bietul iepuraș fugea în zigzaguri, vrînd să se ascundă printre tufe. Și poate c-ar fi reușit dacă Zagurski n-ar fi tras un foc după el. Glonțul se izbi de pămînt chiar la capul iepurelui și-l ameți. În acel moment, un alt ostaș veni în fugă și-l prinse cu amîndouă mîinile. Iepurele se smuci, scoase un țipăt și, lipindu-și urechile de spinare, se făcu ghem în brațele lui. Biata făptură era speriată de moarte ! Buza crestată i se mișca cu iuțeală, iar inima îi bătea să-i spargă pieptul. Ședea în brațele lui Turtîghin, ciulindu-și urechile și privind îngrozit în jur.

Era un iepure de talie mică, de culoare brună-cenușie, colorit pe care îl are în tot timpul anului. Aria de răspîndire a acestei specii de iepure în Primorie este valea rîului Ussuri cu afluenții lui și litoralul mării, pînă la Capul Belkin. Afară de acest soi de iepure, în ținutul Ussuri mai trăiește iepurele alb și cel negru, specie nedescrisă încă pînă acum. E complet negru și se întîlnește foarte rar. Trebuie să fie o deviație melanistică a iepurelui alb.

Iepurașul prins stîrni o mare însuflețire printre membrii expediției. Ploile, mlaștinile, oboseala — toate fură date uitării. Ostașii vorbeau toți odată luîndu-se aproape la ceartă pentru a-și disputa întîietatea în meritul de a fi observat iepurele. Fiecare povestea cum și ce fel a fost, cum o zbughise iepurele, cum fusese prins și cîte și mai cîte. Nici o lighioană din lume n-ar fi fost în stare să devină obiect al unor atît de aprige dispute. Toți se îngrămădiră în jurul lui Turtîghin. Fiecare ținea neapărat să-și manifeste în vreun fel sau altul simpatia pentru iepurașul prins. Unul îl mîngîia pe spate, pe cap, altul îl trăgea de codiță, un altul îl tot zădăra cu țigara pe la nas și-l trăgea de urechi. Ce de glume se mai făcură pe seama bietului iepure, povestindu-se de zeci de ori întîmplarea !

Ordinul de a înşeua caii îi puse pe ostaşi la treabă. După o scurtă consfătuire s-a luat decizia ca iepurele să fie pus în libertate. De îndată ce simţi pămîntul sub picioare, urecheatul o tuli ca din puşcă. Bătăi din palme, fluierături, rîsete şi strigăte îl însoţiră pînă nu se mai văzu.

După ce-am înşeuat caii, am pornit mai departe. Poteca ducea peste povîrnişuri, înconjurînd izvoare de munte şi urcînd spre trecătoare. Pădurii de stejar îi luară locul arţarii, teii şi mestecenii daurici. Ici-colo apăreau cedri singuratici şi vîrfuri ascuţite de brazi şi pini. Cam într-o oră şi jumătate ajunserăm la trecătoare. Aici, la picioarele unui stejar bătrîn, se ridica un mic altar clădit din lespezi, închinat unor idoli. Altarul fusese ridicat de vînătorii şi căutătorii chinezi de jenşen şi era împodobit cu o pînză roşie purtînd o inscripţie hieroglifică : „Sanlinci-jiciju", adică „Stăpînitorului munţilor şi al pădurilor (tigrului)".

De sus, din trecătoare ni se înfăţişă o privelişte minunată spre rîul Ulahe. Soarele era tocmai pe punctul de a scăpăta, grăbit să dispară dincolo de linia orizontului. Norii cumulus de pe înaltul bolţii cereşti şi munţii îndepărtaţi căpătară un gingaş colorit purpuriu. În dreapta drumului, rîul şerpuia ca o panglică albă. În depărtare se zăreau nişte fanze. Fumul ce ieşea de prin fanze nu se ridica în sus, ci se făcea una cu pămîntul şi părea încremenit acolo. Prin apropiere era un mic lac, lîngă care ne făcurăm tabăra.

Ca de obicei, prin preajma focurilor domnea o atmosferă de mare însufleţire : zvon de glasuri, rîsete, îngînări de cîntece. Curînd, zarva prinse a se domoli. După cină, ostaşii se culcară, iar noi am mai stat mult pe lîngă foc, împărtăşindu-ne impresiile din ultimele zile şi făurind planuri de viitor. Era o linişte impresionantă. Dinspre

luncă se auzeau caii cum mușcă din iarbă ; pe undeva în munți uguia o buhă, iar din mlaștini ajungea pînă la urechile noastre corul broaștelor care orăcăiau.

A doua zi ne-am trezit devreme și am plecat grabnic la drum. Fanzele pe care le văzuserăm aseară erau ale unor golzi. Regiunea se numește Cijuntaiza [34]. Golzii de pe aici aparțineau cîndva tribului Iukomika, astăzi aproape dispărut din pricina molimelor de vărsat. Odinioară, așezările lor se găseau pe Amur, acolo unde astăzi e situat orașul Habarovsk. Actualmente n-au mai rămas din ei decît 12 oameni : trei bărbați, cinci femei și patru copii.

Bărbații, îmbrăcați chinezește, purtau haine și pantaloni de postav albastru. Îmbrăcămintea femeilor și-a păstrat mai bine caracterul național. Era împestrițată de cusături pe margini și la poale, și împodobită cu fel de fel de zorzoane. Copiii, murdari și ca vai de ei, ieșiți de prin fanze, se uitau la noi foarte speriați. Greu de spus ce culoare avea pielea lor. Pe ea se așezaseră una peste alta, și pîrleala de soare, și murdăria și fumul. Acești golzi nu-și uitaseră limba, dar preferau să vorbească cu noi chinezește, iar copiii lor nu mai știau nici un cuvînt gold.

După ce vizitarăm fanzele, detașamentul porni mai departe. Poteca începea să se apropie de munți. În locul acesta, rîul Ulahe prinde a-și schimba orientarea est-vest-est către nord-vest. Lățimea lui este de 170 m și are o viteză medie a curentului de vreo 5 km pe oră. Cei mai de seamă afluenți ai lui sînt : pe partea dreaptă — Situhe, pe care îl cunoaștem ; apoi Cijumtaiza, Teapigou [35], Noto [36], Vambaheza [37] și Fu-dzin [38], iar pe stînga — Huaniheza [39] și Vangou. De la fanzele golzilor se fac două drumuri : unul ocolește pe malul stîng al lui Ulahe și duce la Noto, iar celălalt merge spre sud-est, pe lîngă munții Huaniheza și Igîdinza. Am optat pentru cel de-al doilea drum.

Se luă hotărîrea să expediem întreaga încărcătură cu bărcile golzilor în sus pe rîul Ulahe, iar noi să traversăm apa şi, prin valea rîului Huaniheza, să ajungem în cătunul Zagornîi, de unde, cu samarele uşoare, să pornim drept spre satul Kokşorovka.

Încă de pe la amiază se putea prevedea că ziua următoare va fi ploioasă. În ţinutul Ussuri, aşa-numita „pîclă uscată" prevesteşte adesea vremea rea. Primele ei semne s-au observat cu o seară înainte. A doua zi, spre dimineaţă, pîcla s-a îngroşat, iar la amiază ajunsese să nu se mai vadă la cîţiva paşi. Conturul munţilor îndepărtaţi nu-l puteau distinge decît cei care le cunoşteau dinainte profilul. Părea că tot văzduhul s-a umplut de fum. Cerul se făcuse alburiu, în jurul soarelui palid apărură nişte cercuri, iar pînza subţire ca de păianjen a norilor stratificaţi luase o nuanţă de un cenuşiu-murdar. Apoi, aerul deveni limpede şi străveziu. Munţii îndepărtaţi luară o culoare albastră-închis şi se posomorîră. Că soarele apusese ne dădurăm seama numai după căderea amurgului. Natura întreagă amorţi. Numai broaştele păreau că se bucură de vremea aceea urîtă, luîndu-se care mai de care la întrecere în orăcăieli.

Seara, începu să plouă.

După ce trecurăm peste Ussuri, merserăm cîtva timp în sus pe rîul Situhe, apoi cotirăm brusc spre rîul Ulahe. Rîul Ussuri începe propriu-zis de la punctul de confluenţă a lui Ulahe cu Daubihe.

Credeam că spre dimineaţă ploaia se va potoli, dar ne-am înşelat. Spre ziuă, ploaia se înteţi. Pentru ca apa să nu stingă focul, am fost nevoiţi să-l întreţinem cu lemne mai multe. Ardeau prost şi scoteau fum mult. Oamenii se înfundară în poloage cu cap cu tot. Timpul se scurgea încet, chinuitor, de parc-ar fi stat în loc.

În ținutul Ussuri ploile cad simultan pe suprafețe foarte întinse și au un caracter constant. Ele cuprind mai multe bazine hidrografice dintr-o dată, iar uneori chiar întregul ținut. Așa se explică marile inundații de acolo.

Îmi amintesc că Dersu avea o teorie : dacă în timp ce plouă apare în munți o ceață care se întinde ca o pătură nemișcată, înseamnă că ploaia se va opri curînd. Dacă însă ceața se deplasează cu repeziciune, e semn de ploaie de lungă durată și chiar de uragan.

Dimineața, înainte de răsăritul soarelui, ploaia a stat, dar apa rîului începu să crească, așa că trebuia să grăbim traversarea. De data asta golzii ne-au fost de mare ajutor. La iuțeală, fără să șovăie o clipă, ne transportară lucrurile pe malul celălalt. Calul mai slab trecu rîul legat de barcă, iar ceilalți îl străbătură singuri.

Pe la ora 8, razele soarelui scăpară din înlănțuirea norilor și începură să joace în valurile de ceață, scăldîndu-le în potopul lor de aur. Era un decor ce se putea asemui — cred — cu trecutul îndepărtat, cînd pe suprafața încinsă a întregului pămînt pluteau aburi grei ridicați din ape.

În sfîrșit, ceața se risipi ; natura, încremenită de vremea rea, prinse a se însufleți : se auziră ciocîrliile, prin văzduh săgetară gîzele.

De îndată ce barca porni în larg, ne urnirăm și noi. Munții îi aveam acum pe dreapta, iar rîul pe stînga. Mlaștinile rămaseseră în urmă, dar de umezeală nu scăparăm. După ultimele ploi, pămîntul mustea tot de apă ; pîraiele ieșiseră din matcă și se rostogoleau la vale.

De la un timp, lăsarăm caii în urmă și o luarăm înainte. La marginea pădurii dădurăm de o fanză veche, dărăpănată, lîngă care ne așezarăm, pe niște pietre, în așteptarea cailor. Deodată, o fîșie lungă, închisă la culoare, țîșni de lîngă noi. Ostașii se repeziră într-acolo. Se vedea clar

că era o reptilă mare, care luneca pe iarbă, îndreptîndu-se spre tufe. Ostaşii alergară pe dreapta şi pe stînga ei, neîndrăznind însă să se apropie. Îi înspăimînta mărimea şarpelui care, într-o clipă se tîrî pînă la un copac doborît şi dispăru vîrîndu-se într-o scorbură. Copacul era putred pe dinăuntru, măsura vreo 4 m în lungime, gros de circa 15 cm. Merzleakov puse mîna pe un băţ şi începu să scormonească în gaura prin care dispăruse şarpele. Ca urmare, în scorbură se auzi un bîzîit, după care ţîşni de acolo un roi de bondari. Deci bondarii îşi aveau cuibul în acea scorbură. În cazul ăsta, unde-i şarpele ? Să fi intrat peste bondari ? Atunci, cum de-au stat bondarii aşa cuminţi în clipa cînd năvălise şarpele peste ei, şi au dat buzna afară abia cînd îi răscolirăm noi cu băţul ? Am devenit foarte curioşi. Puşcaşii s-au apucat să despice copacul. Fiind putred a cedat repede, desfăcîndu-se în bucăţi. Şarpele era băgat acolo. Se mlădia lent, încercînd să se ascundă în putregai, dar nu i-a mers. Cazacul Belonojkin izbi cu toporul şi reteză pe dată capul lighioanei. Apoi l-a tras afară. Era un şarpe de casă din cei descrişi de Schrenk [40] ; lung de 1,9 m şi gros de 6 cm.

Pe dinăuntru, scorbura era ceva mai strîmtă la intrare şi se făcea tot mai mare înspre rădăcină. Grămăjoare de pene şi puf, fire de iarbă uscată şi resturi din pielea şarpelui, pe care acesta o lepădase la năpîrlire erau dovada evidentă că aici îşi avusese el sălaşul ; iar la intrare se afla cuibul de bondari. Şarpele, ori de cîte ori intra sau ieşea din scorbură se tîra tiptil pe lîngă cuibul bondarilor fără să-l atingă. Se vede treaba că făceau casă bună bondarii cu şarpele.

Puşcaşii se tot uitau la şarpele răpus, sucindu-l pe toate părţile.

— Ştiţi ceva ? zise Belonojkin. Ăsta o avea ceva mare de tot în burtă de-i aşa umflat. Ia să vedem !

Chiar era interesant de aflat cu ce se hrănesc aceste reptile aproape uriaşe. Nu mică ne-a fost mirarea cînd găsirăm în stomacul şarpelui... o becaţină dolofană cu un cioc lung-lung. Cum, Dumnezeu, o fi reuşit să înghită ditamai pasărea fără să se înece ?

Golzii povestesc că şarpele ussurian e un mare vînător de păsări. După spusele lor, acest şarpe se caţără de obicei într-un copac, sus de tot, şi din vîrful copacului se năpusteşte direct asupra cuibului înhăţînd prada. Atacul îi reuşeşte şi mai şi cînd cuibul se află într-o scorbură, lucru lesne de înţeles. De neînţeles este altceva. Cum de s-a priceput el să înhaţe o pasăre care fuge, care zboară, şi cum a putut să dea pe gît o becaţină întreagă fără să se împiedice de ciocul ei lung ?

— Să ne grăbim, vine furtuna ! zise A. I. Merzleakov cu ochii spre cer.

Ca o întărire a celor spuse, din depărtare ajunse pînă la noi un bubuit înfundat, prelung. Tuna.

Ocupaţi cu prinderea şarpelui, nici nu băgarăm de seamă cît de mult se apropiase norul. Brusc s-a făcut întuneric. Oamenii au trebuit să se ducă să-şi adune caii care pînă atunci păscuseră liniştiţi iarba de pe marginea drumului. Golzii care ne însoţeau ne-au spus că nu departe se găsesc două fanze de-ale chinezilor, unde ne-am putea adăposti de ploaie.

Un nor mare, cu poale negre, se deplasa în mare viteză, vălătucindu-se, însoţit pe de lături de o mulţime de alţi nori, mai mărunţi care în fuga lor pe cerul plumburiu parcă se luau la întrecere cu norul cel mare.

N-am scăpat de furtună. Abia porniram, că ploaia începu şi ea. Mai întîi căzură cîteva picături mari, apoi toarnă cu găleata.

Asemenea ploi torenţiale nu sînt de obicei de lungă durată, dar în ţinutul Ussuri se mai întîmplă şi astfel

Deseori, tocmai ploile lungi încep cu furtună. Aşa s-a şi întîmplat. Furtuna trecu, dar soarele nu se arătă. Peste tot, pînă departe, spre orizont, cerul se acoperi cu straturi groase de nori din care cădea o ploaie măruntă şi deasă. Nu mai avea rost să ne grăbim spre fanze. Înţeleseră lucrul acesta şi oamenii şi caii.

Fanzele chinezeşti erau toate într-o direcţie, dincolo de un braţ secundar al apei. Pentru a ajunge la ele trebuia să facem un mare ocol. De aceea hotărîrăm să mergem de-a dreptul în cătunul Zagornaia.

Munţii nu prea înalţi care mărginesc valea rîului Vangou aveau în cea mai mare parte o formă conică. Între munţi se găseau văi largi şi adînci. De bună seamă că, luminată de soare, regiunea este pitorească, dar acum avea un aspect sumbru.

Nu puteam nădăjdui într-o îmbunătăţire a vremii. La ploaie se adăugă vîntul şi apăru ceaţa, care acum acoperea vîrfurile munţilor, acum se lăsa în vale, acum se ridica brusc în sus, şi atunci ploua şi mai tare.

Vangou este un rîu mic ; are o lăţime de 4—6 m şi o adîncime de 40—60 cm ; în acest moment însă era revărsat şi avea un aspect înfricoşător. Apa se întinsese pînă în pădure. Oamenii treceau fără dificultate prin locurile inundate, dar caii aveau mult de suferit. Călcau la întîmplare şi cădeau în gropi adînci.

În sfîrşit, ieşirăm din pădure. Înaintea noastră se deschidea o poiană întinsă. Pe marginea opusă, la poalele munţilor, se afla pitulat cătunul Zagornaia. Dar nu era uşor să ajungi acolo căci podul fusese luat de apă. Ne căznirăm cu repararea lui mai bine de două ceasuri. Nimeni nu mai lua în seamă ploaia. De voie, de nevoie, am făcut cu toţii o baie bună.

În sfîrşit, am biruit şi obstacolul ăsta şi am intrat în cătunul alcătuit din opt gospodării curate şi îngrijite.

Izbele erau trainic construite. Se vedea că localnicii le-au clădit pe îndelete, că au făcut treaba conştiincios, şi nu de mîntuială. La una din ferestre apăru un chip de femeie, apoi în prag îşi făcu apariţia un bărbat. Era starostele aşezării, care aflînd cine sîntem şi încotro mergem, ne pofti la el şi ne îndemnă să rămînem în casa lui. Uzi leoarcă, oamenii s-au grăbit să deşeueze caii şi repede, repede au fugit să se adăpostească de ploaie.

Gazda noastră era un bărbat de statură mijlocie, de vreo patruzeci şi cinci de ani. Avea în ochii lui căprui o sclipire de om inteligent. Purta o barbă mare, iar pletele şi le retezase de jur împrejur, lăsîndu-le la fel de lungi şi pe ceafă şi pe frunte. Îmbrăcămintea îi era alcătuită dintr-o cămaşă largă de stambă, peste care se încinsese cu un brîu împletit din şiret, pantaloni pluşaţi şi cizme cu tocuri plate.

Izba avea două odăi. Într-una se găsea o sobă rusească pe lîngă care erau agăţate, pe pereţi, blidare cu perdeluţe şi un vas de aramă pentru spălat pe mîini, care străluceau de curăţenie. De-a lungul pereţilor — două laviţe ; în colţ — o masă acoperită cu un ştergar alb.

Familia gazdei era alcătuită din soţie şi doi copilaşi. Femeia purta o bluză albă şi un sarafan viu colorat, strîns mai sus de talie şi susţinut pe umeri cu bretele încrucişate pe spate. Pe cap purta o basma legată sub forma unui *kokóşnik* *. La intrarea noastră, se înclină frîngîndu-şi mijlocul, după obiceiul vechi.

A doua cameră era mai încăpătoare. Aici, lîngă perete, se găsea un pat mare, acoperit cu un polog de stambă. Pe sub ferestre se întindeau laviţe, iar în colţ o masă, acoperită cu un ştergar ţesut în casă. Între ferestre era agăţat

* Veche podoabă purtată de rusoaice ; are forma unei jumătăţi de scut şi se pune deasupra frunţii *(n. ed.)*.

un ceas, iar alături o poliță cu cărți vechi, legate în piele. În alt colț se afla o mașină de cusut marca „Singer", iar lîngă uși atîrna într-un cui o carabină Mauser de calibru mic și un binoclu „Zeiss". În toată casa, podelele erau bine spălate, tavanele bine rindeluite, pereții bine călăfătuiți.

Începurăm să ne dezbrăcăm și cam făcurăm murdărie. Ne simțeam jenați.

— Nu-i nimic, nu-i nimic ! ne spuse stăpînul. O să steargă femeile. Nu vedeți ce timp urît e ? Din taiga numai curat nu poți ieși...

După cîteva minute, pe masă apăru pîine caldă, miere, ouă și lapte. Ne repezirăm cu poftă — ca să nu zic cu lăcomie — asupra bucatelor oferite.

Timpul ce ne mai rămase din zi îl petrecurăm vorbind despre drumul ce-l aveam de urmat pînă la Kokșarovka. Aflarăm că mai departe nu mai era nici un drum și că un singur localnic, pe nume Panaciov, ne putea călăuzi într-acolo prin desișuri, peste munți.

Starostele trimise după el și Panaciov se prezentă de îndată. Părea trecut de patruzeci de ani. Purta și el barbă, dar netunsă și crescută la întîmplare, în șuvițe. Făcea impresia că atunci se trezise din somn și n-avusese timp să și-o pieptene. Se vedea cît colo că era un om bun și îndatoritor. Intrînd în izbă, Panaciov se înclină spre noi tot de trei ori, atingînd cu mîna podeaua. Părul lung îi intra în ochi. Își sălta întruna capul și-și da părul pe spate.

— Să trăiți ! spuse el încet, apoi se apropie de ușă și începu să-și frămînte șapca în mîini.

Îi propuserăm să ne călăuzească pînă la Kokșarovka, iar el se arătă bucuros să ne însoțească.

— Bine, merg, spuse el simplu, și în acest „merg" se întrezărea dorința de a ne ajuta, supunere și conștiința faptului că numai el cunoaște drumul într-acolo.

Hotărîrăm ca a doua zi, dacă va sta ploaia, să pornim. Panaciov plecă, iar noi mai stăturăm de vorbă cu gazdele. Merzleakov dori să vadă cărţile vechi de pe poliţă.

— Pot să mă uit prin ele ? îl întrebă el pe staroste.

— Dacă ştiţi limba slavonă, — răspunse acesta — poftim, citiţi-le !

Şi începu să-i scoată carte după carte.

Afară, furtuna era în toi. Ploaia şi vîntul izbeau întruna ferestrele. Din întuneric se auzeau sunete de jale ; părea că urlă un cîine sau geme cineva în pod, sub acoperiş. Legănaţi de aceste zgomote nedesluşite, adormirăm cît ai clipi.

Capitolul IX
DRUMUL PESTE MUNŢI SPRE SATUL KOKŞAROVKA

Taigaua ussuriană. — Ridicarea topografică a drumului străbătut în pădure. — Rătăciţi. — Subarboretul pădurii. — Mijloace de apărare împotriva ţînţarilor şi musculiţelor. — Satul Kokşarovka. — Riul Ulahe. — Arşiţă şi zăpuşeală.

A doua zi (31 mai), de cum se lumină, mă repezii la fereastră. Ploaia se oprise, dar vremea era posomorîtă şi umedă. Ceaţa învăluia munţii ca un linţoliu. Printre golurile lăsate de ceaţă abia se zăreau valea, pădurea şi cîteva construcţii de pe malul apei.

Dacă a stat ploaia, însemna că putem pleca mai departe. Un singur lucru ne mai oprea : încă nu era gata pîinea.

Pe la opt dimineaţa, cocoşii, toţi deodată, s-au pornit pe cîntat.

— O să avem vreme frumoasă. I-auzi cum cîntă cocoşii ! Asta-i semn bun ! spuneau cazacii.

Se ştie că păsările domestice sînt foarte sensibile la schimbările vremii. Drept e că de multe ori se şi înşală. Cîteodată e suficient să se lumineze un petic de cer şi cocoşii prind numaidecît glas. Acum însă nu se înşelau. Curînd ceaţa se destrămă lăsînd să se întrevadă azurul cerului, după care se ivi şi soarele.

La zece dimineaţa, detaşamentul nostru în frunte cu Panaciov ieşi din sat şi porni în sus, pe rîul Vangou. Aveam de trecut creasta care desparte Daubihe de Ulahe

şi apoi, pe un rîu fără nume, să ajungem la gura rîului Fu-dzin.

De cum ieşirăm din sat, drumul deveni potecă şi ne duse la stupina lui Panaciov.

— Să vină cu mine unul din băieţi ! spuse Panaciov cazacilor, apoi sări gardul, deschise o putinică şi începu să scoată miere.

Albinele roiau în juru-i, i se aşezau pe umeri şi-i pătrundeau adînc în barbă. Panaciov vorbea cu ele, le alinta, le scotea din barbă şi le dădea drumul. După cîteva minute, se înapoie şi pornirăm cu toţii mai departe.

Vremea se îmbunătăţi încetul cu încetul, ceaţa dispăru, apa se infiltră repede în pămîntul reavăn, florile îşi înălţară corolele, iar gîzele începură să zburde din nou.

Panaciov ne călăuzi prin locuri neumblate, mergînd din cioplitură în cioplitură *. De cum am pătruns mai adînc în pădure, am fost nevoiţi să recurgem la topoare.

Cititorul se înşală dacă îşi închipuie că taigaua este un fel de crîng. Taigaua ussuriană este o pădure virgină şi primitivă, formată din cedri, mesteceni negri, pini de Amur, ulmi, plopi, brazi siberieni, tei manciurieni, larişe, daurice, frasini, stejari de Mongolia, aluni albi, filodendroni cu frunza ca a frasinului şi cu coaja de plută frumoasă, catifelată la pipăit, nuci manciurieni cu frunză mare aşezată la capetele nodurilor ca la palmier, şi multe alte esenţe. Subarboretul este alcătuit din tufişuri dese. Dintre acestea, enumerăm : elenterococus, — plantă spinoasă cu fructul roşu şi frunzele ascuţite, — călinul de pădure cu floare albă, caprifoiul galben cu ramuri noduroase şi cu coaja zbîrcită, creţuşca de pădure cu frunze dinţate ascuţite şi zîrna persană agăţătoare. Printre toate acestea se împletesc : viţa de vie, lianele şi tufele de sta-

* Cioplituri făcute pe copaci, — un fel de marcaje care slujesc la recunoaşterea drumului (*n. ed.*).

fide, cu coarde care ating uneori grosimea unui braţ de om.

Panaciov ne spuse că, fără bagaje, parcurgea într-o singură zi distanţa de la Zagornaia la Kokşarovka. E drept că socotea ziua de cînd se lumina pînă în amurg. Fiindcă eram însă încărcaţi cu samare şi înaintam destul de încet, ne făcurăm socoteala că parcurgem drumul în două zile şi că o noapte va trebui să dormim în pădure.

La amiază făcurăm un popas mai lung. Oamenii se dezbrăcară numaidecît şi începură să-şi scoată unul altuia căpuşele din piele. Mai rău o păţi Panaciov care se scărpina întruna ; căpuşele îi năpădiseră barba şi ceafa. După ce se curăţară de căpuşe, oamenii trecură la deparazitarea cîinilor. Animalele, inteligente, au priceput perfect despre ce-i vorba şi au suportat cu răbdare operaţia. Cu totul altfel s-au comportat caii ; dădeau mereu din cap şi se zbăteau. A trebuit să depunem eforturi serioase ca să le scoatem paraziţii ce li se înfipseseră adînc în buze şi în pleoape.

După ce ne luarăm ceaiul, Panaciov porni mai departe. Îl urmară puşcaşii înarmaţi cu topoare, iar la un sfert de oră după el se porniră şi caii cu samarele.

— Iar o să plouă ! zise Murzin.

— N-o să ţină mult ! îi răspunse Panaciov. Pînă seara s-o îndura să sfea.

Şi — mai zicea Panaciov — dacă după vreme rea şi ploioasă nu bate vîntul şi iese soarele, atunci trebuie să te aştepţi ca în aceeaşi zi, spre seară, să plouă iar, dar mai puţin. Din pămîntul reavăn, încălzit de razele soarelui, ies aburi din belşug. Aburii, atingînd straturile superioare ale atmosferei, se condensează şi se transformă într-o ploaie măruntă.

Panaciov avusese dreptate : pe la cinci după-amiază începu să bureze, iar cu puţin înaintea amurgului ploaia încetă şi norii se risipiră. O lumină diafană se revărsă peste

întreaga pădure. Era ultimul surîs al soarelui. Tot ce părea amorțit se reînsufleți, veveriţele siberiene începură iarăși să se agite, se auziră din nou strigătele pupezei şi ale grangurilor. Apoi cerul se întunecă. De sub brazii bătrîni şi de sub tufe se ridicară umbrele nopții. Văpaia focului deveni mai albă, chemînd oamenii să se îngrămădească în jurul ei. Panaciov, stînd deoparte, mînca pîine şi culegea cu grijă firimiturile care-i căzeau în poală.

Cazacii trebăluiau la samare, întindeau poloagele şi făceau de mîncare. Unii, dezbrăcaţi pînă la piele, îşi scoteau căpuşele şi înjurau cu năduf.

— Ia spune, nene, cîte verste or mai fi pînă la Kokşarovka ? îl întrebă Belonojkin pe Panaciov.

— Parcă ştie cineva ? A stat careva să măsoare taigaua de-a lungul şi de-a latul ? Taigaua tot taiga rămîne ! Miine ar cam trebui s-ajungem, răspunse el.

În acest „ar cam trebui s-ajungem" se simţea însă o doză de nesiguranţă.

— Cunoşti bine locurile astea ? continuă cazacul.

— Chiar aşa grozav de bine n-aş zice că le cunosc. Deh ! În două rînduri însă, cît fusei prin taiga, de rătăcit nu m-am rătăcit. Lasă că încet-încet om ajunge şi noi.

Isprăvind de mîncat, fără să se simtă stingherit de prezenţa celorlalţi, Panaciov îşi făcu rugăciunea, apoi îşi luă toporul şi începu să-l tragă la piatră.

A doua zi era 1 iunie. Dimineaţa, cînd răsări soarele, ceaţa din timpul nopţii se risipi de parcă nici n-ar fi fost. Panaciov porni primul din tabără. Îşi scoase căciula, îşi făcu cruce şi plecă înainte, urmărind ciopliturile. Doi puşcaşi îl ajutau să deschidă drumul.

Călătoria prin taiga este totdeauna destul de monotonă : azi pădure, mîine pădure, poimîine iarăşi pădure. Pîraiele pe care trebuie să le treci intrînd cu picioarele în apă, şi care sînt pline de tufişuri şi de grămezi de pietre,

apa lor curată și limpede, copacii uscați, arborii doborîți acoperiți cu mușchi, ferigile — toate seamănă uimitor unele cu altele. Pentru că vezi tot timpul copacii atît de aproape, ochiul obosește și caută întruna spații libere. Ochii te supără mereu și simți o nestăvilită dorință să privești în depărtări.

Uneori, în pădurea întunecată apare deodată un luminiș. Călătorul fără experiență pornește într-acolo, dar ajunge într-un loc plin de arbori doborîți de furtună. Un luminiș în pădure înseamnă de obicei o mlaștină, locul unui incendiu sau arbori doborîți și rupți de vînt. Arborii doborîți nu-i poți ocoli lesne.

Dacă arborii căzuți sînt mici, trebuie tăiați cu toporul, iar dacă drumul e întrerupt de un copac mare, atunci va trebui să-i retezi ramurile laterale și pe cele de sus, ca să poată păși caii peste el. Toate acestea împiedică transportul samarelor și de aceea prin taiga se circulă foarte încet cu caii.

Dacă mergi prin pădure fără treabă, atunci călătoria te plictisește curînd. Prin taiga poți merge numai cu condiția să ai toată ziua de lucru. Atunci nici nu bagi de seamă cum trece vremea, uiți de necazuri și te împaci cu toate lipsurile.

Notele de drum trebuie făcute fără întîrziere, chiar la fața locului. Dacă nu procedezi așa, peisajele și impresiile noi le umbresc pe cele vechi și uiți ce ai văzut mai înainte. Aceste note de drum le poți face pe marginile planșetei sau într-un caiet special, pe care trebuie să-l ai tot timpul la îndemînă. Seara completezi cu amănunte notele prescurtate și le treci în jurnalul de drum. Nici acest lucru nu trebuie să-l lași pe a doua zi, cînd ai altele de notat.

Deoarece prin pădure poteca face curbe de rază mică și ocoluri care nu pot fi trecute pe planșetă la scară, se

recomandă ca cel care face ridicarea topografică a traseului să meargă în urmă la o asemenea distanţă încît acela care încheie detaşamentul să poată fi văzut printre arbori. Direcţia se ia după ultimul cal. Dacă însă detaşamentul merge cu o viteză mai mare decît aceea la care poate lucra topograful, atunci, pentru a nu opri caii cu samarele, eşti nevoit să-i laşi să plece înainte, iar pentru măsurători opreşti un puşcaş care merge pe urmele cailor la o distanţă la care operatorul să-l poată vedea în permanenţă. În desişuri, unde nu se vede nimic, direcţia se fixează după sunet, după clinchetul unui clopoţel, după lovituri date cu băţul în copaci, după strigăte, fluierături şi altele.

Pe drum, detaşamentul s-a împărţit în trei. Avangarda de lucru, sub conducerea lui Granatman şi avînd în frunte pe Panaciov, mergea înainte, iar după ea veneau caii cu samarele sub comanda lui Merzleakov. Toţi ceilalţi mergeau în urmă. Înaintam încet. Ne opream des şi aşteptam ca echipa de lucru să deschidă drumul în faţă. La amiază, caii se opriră cu totul.

— Daţi-i drumu, mai departe ! vociferau cei de la urmă, nerăbdători.

— Stai aşa, că Panaciov şi-a pierdut ciopliturile ! răspundeau cei din faţă.

— Da' el unde-i ?

— Păi, a luat-o înainte să dibuie drumul.

Trecură vreo douăzeci de minute cînd, în fine, Panaciov se înapoie. Era suficient să-l vezi cum arată ca să-ţi dai seama prin ce-a trecut şi cîte a păţit. Era năduşit tot, cu faţa lividă, privirea rătăcită, părul în dezordine.

— Ei, ai găsit ciopliturile ? Pe unde-s ? îl întrebă Granatman.

— Nu-s ! răspunse Panaciov. Or fi rămas pe undeva mai pe stînga de cum trecurăm noi. Trebuie să mergem

uite-așa ! — spuse el, indicînd cu palma într-o dungă spre nord-est.

Merserăm mai departe. Panaciov nu mai înainta cu aceeași siguranță : cînd o lua la stînga, cînd se repezea spre dreapta și apoi zorit venea înapoi ; în felul acesta, soarele pe care pînă atunci îl avusesem în față, rămînea în spatele nostru. Se vedea cît de colo că Panaciov mergea la întîmplare. Încercai să-l opresc de cîteva ori și să-i mai pun niște întrebări ajutătoare, dar atunci se zăpăcea și mai tare. Ținurăm o mică consfătuire la care Rutkovski propuse s-o luăm înapoi pînă vom da de cioplituri. Dar Panaciov susținea că el n-are neapărată nevoie de un drum marcat, doar s-apuce să ajungă pe un vîrf de culme și de-acolo află el direcția cea bună.

Caii trebuiau lăsați să mai răsufle. I-am deșeuat ca să pască în voie. Cazacii se apucară să facă ceai, iar Panaciov și Granatman urcară pe dealul învecinat. Peste o jumătate de oră se înapoiară. Granatman ne înștiință că nu văzuse nimic altceva decît munți împăduriți. Panaciov era tulburat și, deși ne asigura că cunoaște locurile în care ne aflăm, în voce i se ghicea nesiguranța.

Abia părăsisem locul popasului că am și nimerit într-o rîpă atît de adîncă încît n-am mai putut ieși de acolo pînă seara. Panaciov ne călăuzea într-un fel ciudat. Ba urcam, ba mergeam pe creastă, ba coboram în vale. De obicei, cînd te rătăcești, mergi fără să-ți mai faci vreo socoteală.

În ziua aceea am mers întruna și ne-am oprit acolo unde ne-a prins noaptea. Nu se poate spune că eram prea veseli. Gîndul că ne-am rătăcit îi neliniștea pe toți deopotrivă. Cel mai amărît părea a fi Panaciov. Ofta, se tot uita spre cer, își smulgea părul din cap și se izbea cu palmele peste pulpanele hainei.

— Mai bine ți-ai scoate căpușele din barbă — îl îndemnau pușcașii.

— Ce belea, fir-ar să fie ! zicea el. Cum de-am putut eu să pierd din ochi ciopliturile ! ?

Trebuia să vedem ce rezerve de hrană mai avem. Plecînd din Zagornaia, luasem pîine pentru trei zile ; însemna că mîine mai avem ce mînca, dar dacă mîine nu ajungem la Kokșarovka ? La sfatul de seară s-a hotărît să mergem numai spre răsărit și să nu ne mai luăm după Panaciov.

A doua zi eram cu toții în picioare de cu noapte. Dată fiind situația în care ne aflam, trebuia să ne grăbim.

După vreo doi kilometri și jumătate dădurăm, cu totul întîmplător, de niște cioplituri mai vechi și aproape șterse.

— Da' ciopliturile astea cine le-o fi făcut ? întrebă Merzleakov.

— Sînt de-ale chinezilor, răspunse Panaciov.

Ciopliturile erau dese și ne duceau în direcția pe care ne-o alesesem. Ca atare, eram hotărîți să le urmăm cît va fi cu putință. Panaciov pierduse drumul fiindcă ciopliturile după care se ținuse erau marcate la distanțe foarte mari una de alta. În afară de asta, nu și-a dat seama că, cu timpul, ele se închid la culoare și nu mai sînt vizibile de departe.

Mergînd ghidați de cioplituri, găsirăm în curînd capcane de samuri. Unele erau vechi, altele noi, probabil atunci făcute. O capcană ne tăia drumul. Kojevnikov ridică bîrna și o aruncă într-o parte. Dedesubtul ei văzurăm oasele unui samur. Probabil că ninsese scurt timp după ce animalul căzuse în capcană și-l acoperise zăpada. Era curios însă de ce nu-și cercetase chinezul capcanele înainte de a pleca din taiga. Poate că, tocmai cînd își controla cursele, l-a împiedicat vreo furtună să ajungă pînă la ultimele cioplituri, sau o fi căzut bolnav și n-a mai putut să-și vadă de vînătoare. Samurul prins l-a așteptat multă

vreme pe cel care pusese astfel stăpînire pe el ; primăvara, cînd s-au topit zăpezile, s-au ivit corbii şi au mîncat tot ce mai rămăsese din acest răpitor de preţ, iar acum nu se mai vedeau din el decît cîteva smocuri de blană şi o brumă de oscioare.

Îmi amintii de Dersu. Să fi fost el acum cu noi, aflam imediat de ce rămăsese samurul în capcană. Goldul găsea cu siguranţă drumul şi ne scotea din această încurcătură.

Spre amiază, urcarăm pe o creastă de munte păduroasă care se întindea de la nord — nord-est spre sud — sud-vest şi avea o înălţime mijlocie de vreo 500 m. Printre arbori se putea vedea în faţă o creastă asemănătoare, iar mai departe, alţi munţi, necunoscuţi. Sus, creasta semăna cu buza unei cupe enorme, iar valea, cu o groapă adîncă, al cărei fund se pierdea în ceaţă.

Analizînd starea de lucruri, hotărîrăm să coborîm în vale şi să mergem pe firul apei. Versantul răsăritean al lanţului de munţi era abrupt, plin de copaci doboriţi şi acoperit cu grohotişuri. Am coborît făcînd ocoluri mari, care ne-au răpit mult timp. Pîrîul de care ne-am ţinut coti curînd spre sud ; atunci pornirăm din nou prin pădure şi întîlnirăm alte cîteva ramuri de munţi. Panaciov mergea înainte fără să scoată o vorbă, iar noi ne tîram în urma lui. Acum ne era perfect egal. Nu mai puteam îndrepta greşeala şi nu ne rămînea altceva decît să urmăm cursul apei, care avea să ne ducă la rîul Ulahe. În timpul unui lung popas am verificat din nou rezervele de hrană. Constatînd că nu mai avem pesmeţi decît pentru cina din ziua aceea, am hotărît să reducem raţia zalnică.

Pădurea deasă de conifere şi alţi arbori prin care mergeam acum avea un aspect frumos şi decorativ. Unii arbori te uimeau prin dimensiunile lor. Erau adevăraţi uriaşi ai pădurii, de 20—30 m înălţime şi 2—3 m circumferinţă. Pe pămînt, printre desişurile de taula, alun şi les-

pedeță, zăceau trunchiuri doborîte, acoperite cu licheni și mușchi înfloriți. Prin locurile umede creșteau cu miile ferigi luxuriante, ale căror ramuri ating o lungime de 0,9 m. Ca aspect, aceste plante par niște crini verzi gigantici.

În taigaua ussuriană cresc multe fanerogame. Mai întîi observi steregoaia otrăvitoare cu frunze groase, ascuțite, încrețite, și flori albe. Apoi, anasoni stelați cu frunze ovale, lanceolate și flori de un roz-aprins, care degajă din abundență uleiuri eterice. Aconitul (omagul) cu flori albastre și frunze mari, dințate, apărea printre tufișurile ierboase, iar alături de el găseam papucul-doamnei, cu frunze mari, lanceolate, rutișori gingași cu florile caracteristice viu colorate, zorele mari de un roșu aprins, cu frunze în sefilă, ovale, lanceolate și grupuri de bulbuci de munte portocalii. Cu tot ghinionul care ne urmărea, nu puteam rămîne nepăsători la frumusețile naturii. Pictorii, botaniștii sau simplii iubitori ai naturii ar fi găsit aici un material inepuizabil pentru observațiile lor.

Înainte de a se fi înserat, au apărut musculițele. * Locuitorii vechi de aici le numesc *gnus*. Musculițele ussuriene sînt o adevărată plagă a taigalei. Îndată după înțepătura lor, rămîne o rană mică, deschisă, sîngerîndă, care-ți dă mîncărimi insuportabile ; și cu cît te scarpini mai mult, cu atît mîncărimea sporește și se face din ce în ce mai chinuitoare. Cînd sînt în număr mare, nu-ți poți scoate masca de plasă de pe față nici pentru un minut. Musculițele îți intră în ochi și te orbesc, îți umplu părul și urechile, pătrund pe sub mîneci, iar pe ceafă înțepăturile lor sînt de nesuferit. Fața ți se umflă ca la erizipel. După două-trei zile, organismul se imunizează și umflăturile cedează.

* Insecte diptere din familia simuliidelor, sanguisuge, foarte abundente în taiga *(n. ed.)*.

Oamenii se puteau apăra de *gnus* cu ajutorul măştilor, dar caii aveau mult de suferit. Musculiţele le atacau îndeosebi buzele şi pleoapele. Bietele animale scuturau din cap, dar nu le puteau veni de hac acestor musculiţe-călăi.

Cea mai eficace protecţie împotriva musculiţelor este plasa. Niciodată însă nu trebuie să foloseşti plasa metalică, pentru că se încinge. E mai bine să te chinuiască musculiţele decît să te sufoci în aerul fierbinte, suprasaturat de exalaţiile proprii. Plasa de tifon nu e rezistentă, se agaţă întruna de crengi şi se rupe. Insectele se strîng în gaura formată şi nu mai poţi scăpa de ele decît scoţînd masca protectoare. Cea mai bună este plasa din fire de păr. E foarte rezistentă şi nu se încălzeşte prea tare la soare. Pentru protecţia pielii, unii recomandă să te ungi cu vaselină. Am încercat procedeul : nu-i bun la nimic. Mai întîi insectele se lipesc de vaselină, apoi încep să se agite şi te gîdilă pe faţă. Vaselina mai are şi un alt inconvenient : se topeşte, iar transpiraţia o spală. Diferitele uleiuri parfumate, cum ar fi cel de garoafe, sînt şi mai dăunătoare. Pătrund în porii deschişi şi ard faţa ca urzicile. Mijlocul cel mai bun este răbdarea. Dacă nu ştii să rabzi, invazia de musculiţe te poate scoate cu totul din fire. Înarmaţi deci cu o bogată rezervă de răbdare am mers înainte pînă cînd soarele a dispărut la orizont. Panaciov plecă îndată în recunoaştere. Se întunecase cînd s-a întors în tabără ca să ne anunţe că văzuse de pe munte valea Ulahe şi că mîine la amiază urma să ieşim din pădure.

Oamenii prinseră din nou curaj şi începură să glumească şi să rîdă. Cina a fost modestă. Am împărţit frăţeşte firimiturile de pesmeţi, care ajunseseră ca făina.

Pe la 8 seara văzurăm spre apus fulgere şi auzirăm tunete îndepărtate. Cerul părea luminat de artificii. Se vedea limpede orice norişor îndepărtat. Uneori, fulgerele licăreau într-un loc şi tot atunci se iscau în alte părţi

descărcări electrice. Apoi, totul se cufunda într-o beznă de nepătruns. Pușcașii se apucară să întindă corturile și să acopere cu prelate șeile, dar a fost o falsă alarmă. Furtuna trecu pe lîngă noi, iar luminile jucară pînă tîrziu la orizont.

Dimineața, de cum ne-am îndepărtat de locul popasului, am dat peste o potecă. Era o cărare făcută de vînători și ducea undeva în munți. Panaciov se folosi de ea. La început ne-am neliniștit, dar văzurăm curînd că de data asta nu se înșela.

Poteca ne duse la fanza unor vînători. În locul pădurii mixte se iviră acum rariști de foioase. Simțind că am ajuns la capăt, caii grăbiră pasul. În sfîrșit, apăru un luminiș, iar dincolo de el ieșirăm la marginea pădurii. În fața noastră era valea rîului Ulahe și numeroase semne ne arătau că satul nu mai e departe. Peste cîteva minute ne apropiarăm de rîu și văzurăm pe celălalt mal satul Kokșarovka. Localnicii veniră cu bărcile și ne transportară samarele și șeile. Caii nu mai trebuiau îndemnați. Animale inteligente, înțelegeau bine că pe celălalt mal îi așteaptă hrană din belșug. Intrară singuri în apă și trecură rîul înot.

După un drum atît de greu oamenii erau foarte obosiți, iar caii aveau și ei nevoie de odihnă. Am hotărît să poposim trei zile la Kokșarovka.

Mă folosii de acest răgaz spre a mă duce la cătunul chinezesc Notohouza, așezat lîngă gura rîului Notohe. Numele rîului vine de la cuvîntul chinezesc *nautu* (noto), care înseamnă ciine-raton *. Chinezii au dat rîului acest nume deoarece pe malurile lui trăiau înainte vreme multe animale de acest fel.

* În limba rusă, *ciine-enot (n. ed.)*.

Cătunul Notohouza este una dintre cele mai vechi aşezări chinezeşti din ţinutul Ussuri. Pe vremea lui Veniukov * (1857) veneau aici din toate părţile căutători de aur şi de jenşen, ca şi vînători cu arma şi cu capcanele. Vechiul drum pe care chinezii din Ussuri comunicau cu aşezarea Postul Olga trecea chiar pe aici. Caravanele lor cu samare mergeau pe lîngă Noto, pe rîul Fu-dzin şi apoi, peste Sihote-Alin, către mare. Pe drumul acesta trebuia să înaintăm şi noi.

Expresia *rîul Ulahe* este alcătuită din trei cuvinte : unul rusesc, unul manciurian şi unul chinezesc — fiecare însemnînd acelaşi lucru, adică *rîu*. În traducere apare ceva curios, de felul *Riul-rîu-rîu*.

Ulahe curge în direcţia nord — nord-est printr-o vale longitudinală, între două cute de relief. Are o lăţime de vreo 120 de m şi o adîncime mijlocie de 1,8 m. Această vale tectonică se continuă cu valea rîului Noto inferior şi cu cea a afluentului său — Sebuceara [41], prin care cele două rîuri curg în întîmpinarea lui Ulahe.

Ulahe are următorii afluenţi : pe stînga — Tabaheza [42] şi Sinanţa. Denumirea acestuia din urmă arată direcţia cursului său (Si — vest, Nan — sud, Ţa — ramificaţie, adică afluentul sud-vestic) ; pe dreapta se varsă în el mai multe pîraie : Ianmutihouza [43], Tudagou, Erldagou, Sandagou şi Sidagou. Apoi urmează Fu-dzin şi Notohe, despre care s-a mai vorbit. Toate aceste rîuri izvorăsc din munţii Sihote-Alin [44]. Cel mai mare afluent al lui Ulahe este rîul Ianmutihouza.

Valea lui Ulahe este una dintre cele mai mănoase regiuni ale ţinutului. În ea cresc ulmi mari singuratici şi bătrîni, tei şi stejari. Ca soarele să poată pătrunde în gră-

* *M. I. Veniukov* (1832—1901) — geograf rus, călător şi etnograf (*n. ed.*).

dini, chinezii jupoaie pomii de coajă lîngă rădăcini. Copacii se usucă şi apoi slujesc ca lemne de foc.

Era o zi extrem de călduroasă. Bolta cerului părea o cupă albastră de cristal cu care o mînă nevăzută acoperise parcă înadins pămîntul, aşa cum se acoperă lăstarii abia răsăriţi ca să crească mai repede, şi tocmai de aceea era atîta zăpuşeală şi arşiţă. Nici o adiere de vînt pe pămînt, nici un petec de nor pe cer. Aerul înfierbîntat plutea deasupra drumului. Arborii şi tufele înţepeniseră de arşiţă şi frunzele li se lăsaseră în jos. Rîul curgea liniştit, fără zgomot. Soarele se reflecta în apă, dînd impresia că luminează doi sori : unul de sus şi altul de undeva de jos. Toate animalele mici se ascunseseră prin vizuini ; doar păsările mai dădeau semne de viaţă. Ciocîrlia manciuriană mai avea puteri să descrie cercuri largi prin văzduh şi să întîmpine vara călduroasă cu cîntece voioase. În pădurea rară de lîngă drum am observat două gaiţe albastre. Păsările acestea viclene şi fricoase săreau din creangă în creangă, se strecurau cu îndemînare printre frunze şi se uitau cu teamă în toate părţile. În alt loc, într-un pîrîiaş mocirlos, am speriat o codobatură nordică, o păsărică cenuşiu-verzuie, cu pieptul şi gîtul galbene. Se ridică în aer ca să se depărteze, dar văzu o libelulă şi, fără s-o stinghereaască cîtuşi de puţin prezenţa mea, îşi începu vînătoarea.

După amiază apărură iarăşi roiurile de musculiţe. Am lăsat lucrul şi m-am înapoiat. Pe drum mă ajunse din urmă herghelia satului. Caii zvîrleau din picioare, dădeau din cap şi se plesneau cu cozile. Tăunii şi strechele îi urmăreau într-un nor compact. Văzînd într-o parte nişte tufişuri, caii se repeziră într-acolo. Ramurile, care loveau animalele peste picioare şi peste burtă, reprezentau singurul mijloc de a-i goni pe aceşti vampiri înaripaţi. În sat, caii erau aşteptaţi : lîngă curţi fumegau focuri. Ajungînd în dreptul lor, îşi vîrau botul chiar în foc. Ţi-era milă să-i priveşti.

Cu nările larg deschise, respirau greu și sacadat, tot corpul le era acoperit cu picături de sînge, și mai ales crupa, buzele, gîtul și greabănul, adică porțiunile la care calul nu poate ajunge nici cu coada, nici cu dinții.

Ziua următoare a fost și mai chinuitoare, și mai călduroasă. N-am ieșit deloc; am rămas în izbe, stînd de vorbă cu localnicii despre sat și despre împrejurimile lui. Ne spuneau că satul Kokșarovka a fost înființat în 1903, că are 22 de gospodării și că este ultima așezare rusească. Mai departe, pe Fu-dzin trăiesc numai chinezi, care se ocupă cu vînătoarea, cu căutarea jenșenului și cu prinderea samurilor.

Capitolul X
VALEA FU-DZIN

Fanza agricultorului chinez. — Fierberea coarnelor tinere de cerb. Anofriev în rolul de conducător al detaşamentului. — Naufragiul bărcii. — Subarboretul din taiga. — Păsările din pădure. — Întîlnire cu un aventurier.

La 6 iunie ne luarăm rămas bun de la Kokşarovka. Caii noştri se odihniseră şi mergeau acum mult mai vioi, deşi tăunii şi musculiţele erau tot atît de multe ca în ajun. Cei din urmă o duceau mai greu, fiindcă grosul musculiţelor zboară în coada şirului care înaintează. În asemenea cazuri se recomandă ca oamenii şi caii să-şi schimbe din cînd în cînd locurile.

De la Kokşarovka drumul se întinde pe malul drept al lui Ulahe şi numai într-un singur loc, unde apele spală malul, o ia spre munţi, dar revine curînd în vale. Rîul Fu-dzin curge de la est la vest, dar în cursul lui inferior se întoarce treptat spre nord şi se uneşte cu Ulahe la vreo 2 km mai jos de marginea stîngă a văii sale.

Rododendronii erau acum în plină floare şi stîncile pe care creşteau păreau de culoare purpurie-violetă.

Valea rîului Fu-dzin poate fi socotită mai degrabă o luncă : stejarul bătrîn, teiul rămuros şi plopul negru noduros cresc singuratici. Munţii nu prea înalţi care o mărginesc sînt acoperiţi de păduri mixte în care predomină pinul şi bradul.

Frumusețea sălbatică a văii e îmblînzită de prezența oamenilor. Ici și colo, printre arbori, ca niște prepeliță care se ascund de vînător, se zăreau fanzele cenușii ale chinezilor. Făceau impresia că sînt confortabile ; totul în jurul lor era numai pace, liniște și hărnicie. Pe lîngă fanze se întindeau pînă departe holdele și grădinile. Se găseau de toate : grîu, porumb, ciumiză, ovăz, mac pentru opiu, linte, tutun și multe alte plante pe care nu le cunosc. Mai aproape de fanze se vedea : fasole, cartofi, ridichi, dovleci, pepeni galbeni, varză, salată, napi, castraveți, pătlăgele roșii, ceapă de diferite soiuri și mazăre. Pe ogoare, peste tot, se vedeau siluetele albastre ale chinezilor. Se opreau din lucru și ne însoțeau mult timp cu privirea. Probabil că erau impresionați de apariția acestui detașament militar care, după caii de povară, arăta că vine de departe și se duce departe.

Mă îndreptai spre o fanză. În grădină lucra un bătrîn, plivea straturile și gemea de cîte ori se apleca ; îi venea greu să muncească, dar se vede că nu voia să trîndăvească și să fie o povară pentru ceilalți. Alături de el lucra un alt chinez, ceva mai tînăr. Se străduia să aranjeze legumele cît mai frumos, îndreptîndu-le frunzele și tăindu-le pe cele crescute în dezordine, care stricau aspectul general. Cînd ne apropiarăm, amîndoi chinezii ne spuseră bun venit, după obiceiul lor, iar apoi, ștergîndu-se pe ochi cu o cîrpă murdară, veniră după noi.

Fanza de care ne apropiarăm era alcătuită din trei corpuri : fanza de locuit, la mijloc, și două șoproane așezate pe lături. Curtea din jurul lor era bine măturată și ținută în ordine, iar de jur împrejur se ridica un gard înalt cît șoproanele. Simțind oameni străini, cîinii stîrniră o hărmălaie nemaipomenită și ne ieșiră în întîmpinare. Gălăgia îl scoase afară și pe stăpînul fanzei, care porunci muncitorilor să dea o mînă de ajutor la deșeuatul cailor.

Fanza chinezească reprezintă o construcție originală. Pereții sînt făcuți din lut, iar acoperișul în două ape e de trestie. Ferestrele zăbrelite, cu ochiurile acoperite cu hîrtie, ocupă aproape toată fațada principală : în schimb, în spate și lateral nu există nici o fereastră. Cercevelele sînt astfel făcute încît se pot ridica în sus și scoate din lăcașurile lor. Nimeni nu-și încuie casa cu lacăt, iar ușa e doar proptită, și asta nu ca să se ferească de oameni, ci de cîinii care ar putea să intre înăuntru.

În interiorul fanzei, de ambele părți ale ușii, sînt două cuptoare de piatră, în care este înzidit cîte un ceaun. Fumul de la cuptoare o ia de-a lungul ferestrelor și pe dedesubtul paturilor, făcute din lespezi, pe care le încălzesc. Paturile au o lățime de vreo doi metri și sînt acoperite cu rogojini de paie. Fumul iese afară pe un coș înalt, tot de piatră, așezat ceva mai în afara fanzei, și nu mai înalt decît coama acoperișului. Chinezii dorm totdeauna goi, cu capul spre interiorul fanzei și cu picioarele spre perete.

O despărțitură de lemn separă fanza în două jumătăți. În partea mai mică locuiește proprietarul, iar în cea mare, lucrătorii. În mijlocul fanzei, pe o pirostrie, se află un cazan umplut cu nisip și cenușă. Jăraticul din cuptoare se pune în acest cazan. Cînd vor să-și încălzească mîncarea, chinezii fac focul direct în el. De aceea, în odaia de locuit este totdeauna fum și praf. Fanza n-are tavan, iar acoperișul se reazemă direct pe ziduri. Grinzile de lemn, coaja de cedru și chiar paiele sînt atît de afumate încît lucesc de negre ce sînt. Toate obiectele așezate mai sus și la care omul nu poate ajunge sînt afumate și acoperite cu un strat gros de praf.

Stăpînul fanzei ne-a invitat în încăperea lui. Aci părea mai curat decît în jumătatea locuită de lucrători. Pe lîngă pereți se aflau cîteva lavițe mari pe care erau lipite hîrtii

roşii cu urări de Anul nou, scrise în hieroglife. Chiar la intrare se înălţa un fel de altar, iar alături, pe masă, se găseau cîteva sfeşnice cu lumînări roşii, nişte cutioare galbene şi sticluţe prăfuite. Pe pereţi atîrnau tablouri mîzgălite, un gen de pictură naivă, reprezentînd scene de teatru cu subiecte din istorie, pe care le recunoşti uşor după îmbrăcămintea, ţinuta rigidă a actorilor şi feţele lor sulemenite.

Stăpînul casei întinse pe pat o plapumă nouă vătuită, puse o măsuţă şi ne turnă cîte o cană de ceai. Ceaiul chinezesc e de culoare galben-deschis, slab, dar deosebit de aromat ; se bea fără zahăr, căci îndulcit are un gust neplăcut.

Primele întrebări ale chinezilor au fost următoarele :

— Mai vin şi alţi oameni din urmă ? Cîţi oameni aveţi cu totul ?

La început asemenea întrebări m-au iritat. Întrezăream în ele intenţii rele, dar mai tîrziu m-am convins că se interesau doar ca să ştie pentru cîţi oameni aveau de gătit mîncare.

Ne instalarăm în fanză ca la noi acasă. Chinezii se străduiau în fel şi chip să ne intre în voie şi aveau o singură rugăminte : să nu lăsăm caii slobozi, să le strice semănăturile. Le dădură ovăz şi atîta fîn că ar fi putut ajunge pînă dimineaţă unui număr de două ori mai mare de cai.

După o masă săţioasă, la care am mîncat o găină fiartă, ouă, cartofi prăjiţi şi scovergi prăjite în ulei de bob, m-am dus să vizitez acareturile.

Jumătate dintr-un şopron slujea pentru distilarea spirtului. Aici fuseseră săpate două gropi de fermentare, alături de care se găsea cazanul de distilat şi vasele necesare.

În cealaltă jumătate a şopronului se afla un fel de moară tocmită din două pietre, cea de jos fiind fixă.

Moara era pusă în mișcare de forța unui cal care, legat la ochi, mergea jur împrejur și rotea piatra de deasupra. Făina era cernută printr-o sită acționată cu ajutorul picioarelor. Omul care lucra la sită urmărea simultan calul și turna grăunțe între pietre.

Alături de moară era o cămară unde se păstrau grînele și diferite obiecte casnice. Puteai să vezi aici piei de animale, coarne de cerb, fiere de urs, blănuri de samur și de veveriță, lumînări de hîrtie, pachete de ceai, topoare noi, unelte de dulgherie și grădinărit, arcuri * care se instalează prin păduri și ucid animale sălbatice, suliițe de vînătoare, o armă cu fitil, o ramă de purtat greutăți în spinare, îmbrăcăminte, vase nou-nouțe, nefolosite încă, pînză albastră chinezească, țesături albe și negre, plăpumi, niște *uli* **, iarbă uscată pentru încălțăminte, frînghii și coșuri-vase *(tuluzi* [45]) cu ulei. În timpul călătoriilor, chinezii își duc uleiul de bob în coșuri asemănătoare, dar mai mici. Ca dop slujește de regulă un știulete de porumb înfășurat într-o cîrpă. Oamenii de pe aici își fac astfel de coșuri-vase pentru că nu au vase de lut.

Construcția din partea dreaptă a curții servea drept grajd pentru cai și vite. Stîlpii roși cu dinții erau un indiciu că în timpul iernii li se dădea cailor prea puțin fîn. Chinezii îi hrănesc cu paie tocate amestecate cu bob. Cu toate acestea, caii lor arată totdeauna bine hrăniți.

De la fanză pornea o potecuță. O luai pe-acolo și-am ajuns la un altar făcut din scînduri, ornamentat cu cioplituri în lemn. Pe altar era agățată o poză reprezentînd chipul zeului elementelor naturii, *Lun-van-e*, înconjurat de alți zei, toți cu fețele minioase, viu colorate. În fața zeilor se

* Aceste arcuri trag în mod automat atunci cînd animalul, în mișcare, atinge sistemul de declanșare mascat cu grijă printre plante *(n. ed.)*.

** Încălțăminte chinezească *(n. ed.)*.

aflau cîteva cănițe de faianță, în care probabil se turna spirt în timpul ceremoniilor de sacrificiu.

În spatele fanzei și puțin lateral se înălța o grămadă mare de lemne de foc, sparte foarte frumos, tot unul și unul, dar și mai frumos stivuite, astfel că pe dinafară semăna cu un stog de fîn.

În fanza vecină se pusesră la fiert coarne tinere de cerb. Mă îndreptai într-acolo să văd cum e cu treaba asta. „Procesul tehnologic" se desfășura în aer liber. Deasupra focului, pe trei pietre, era așezat un cazan plin cu apă. Chinezul urmărea cu atenție ca apa să fie fierbinte, dar să nu clocotească. Ținea în mînă un băț de care erau legate cu o sfoară coarnele de cerb. Le băga în apă, le scotea afară și le lăsa să se răcească puțin, suflind asupra lor, pe urmă le băga din nou în cazan, iar le răcea... Coarnele tinere se fierb zile de-a rîndul, pînă cînd se închid la culoare și se întăresc. În această stare se pot păstra vreme de mai mulți ani. Dacă în timpul fierberii le lași în apa fierbinte mai mult de două-trei secunde, plesnesc și nu mai sînt bune de nimic.

Cînd m-am înapoiat, ziua era pe sfîrșite. De îndată ce soarele atinse orizontul, toți chinezii, ca la comandă, se opriră din lucru și porniră încet, fără grabă, spre casele lor. Pe cîmp nu mai rămase nimeni.

Înapoiat la fanză, îmi continuai jurnalul. Imediat veniră lîngă mine doi chinezi. Îmi urmăreau mîna și se minunau de iuțeala cu care scriam. La un moment dat am apucat să scriu cîteva cuvinte fără să mă mai uit pe foaie, așa, în fuga condeiului. Doamne, ce explozie de exclamații a putut să stîrnească gestul meu! Într-o clipită, toți ciți ședeau pe pat au sărit ca arși de pe locurile lor venind grămadă peste mine. În cinci minute toată suflarea fanzei era ciopor în

jurul meu şi fiecare mă ruga să mai fac o dată la fel, să repet figura, — haide, încă o dată şi încă o dată, la nesfîrşit...

Masa de seară a muncitorilor chinezi era alcătuită dintr-un terci de porumb, cîteva legume murate şi două plăcinţoare făcute din făină neagră de grîu. Mîncau pe tăcute, stînd pe vine în jurul unei măsuţe mici. După masă, chinezii se dezbrăcară şi se băgară în paturi. Unii fumau, alţii beau ceai. Vorbeau cu toţii. În fanză se mai aflau doi oameni străini, veniţi de pe valea rîului Noto, care povesteau ceva cu multă înflăcărare, iar ascultătorii îşi exprimau din timp în timp uimirea, exclamînd *aia-hap*. Conversaţia continuă în felul acesta timp de vreo oră. În sfîrşit, discuţiile se potoliră cu încetul şi se prefăcură pe nesimţite în sforăieli. Doar într-un colţ a mai ars vreme îndelungată o lămpiţă de ulei : bătrînul chinez îşi fuma opiul.

Văzîndu-mă că lucrez în timp ce toţi ceilalţi dormeau, chinezii îşi explicară aceasta în felul lor. Socoteau că nu sînt decît un scrib şi că şeful principal este Anofriev. Ajunseseră la această concluzie şi din cauză că Anofriev vorbea pe un ton ridicat, îi dojenea şi-i dădea afară din jumătatea curată a încăperii trimiţîndu-i în camera muncitorilor. Mi-am adus aminte că şi în alte fanze se întîmplase acelaşi lucru.

După ce plătirăm stăpînului fanzei, pornirăm mai departe, în sus, pe rîul Fu-dzin.

Munţii din partea stîngă a văi sînt formaţi din lavă bazaltică ; în locurile denudate şi sub influenţa agenţilor atmosferici aceasta ia un colorit roşu-brun. Pe vîrfurile munţilor şi din loc în loc pe versanţi se văd grohotişuri. De la distanţă păreau nişte capete chelboase. Aceste înălţimi sînt fărîmiţate de văi scurte şi largi, acoperite cu păduri rare de stejar.

Pe partea dreaptă a rîului Fu-dzin se întinde un lanț masiv de munți, acoperit cu păduri dese de conifere sau mixte.

Spre prînz, detașamentul nostru a ajuns în punctul unde valea face o curbă în loc și o apucă apoi către nord. După ce parcurge vreo trei kilometri în această direcție, coteşte din nou spre răsărit.

Pe cealaltă parte a rîului se vedea o fanză în care locuiau doi chinezi. Unul era șchiop, celălalt orb.

Apa rîului era în creștere și n-o puteam trece cu piciorul. Aveau însă chinezii o bărcuță cu care ne-am transportat șeile și samarele, iar caii au trecut înot.

În ultimele zile caii slăbiseră vizibil. Ziua erau pe drum iar noaptea sufereau din cauza musculițelor. Nu mai voiau să pască și se trăgeau tot timpul spre focurile fumegînde. Pentru a le veni în ajutor am hotărît să trimit o parte din samare cu barca, împreună cu doi pușcași. Chinezii acceptară numaidecît să ne-o vîndă la un preț mic, dar din păcate nu ne-a putut sluji în scopul pentru care o cumpărasem. De cum a ajuns în mijlocul rîului unul dintre cei doi „navigatori" își pierdu echilibrul și căzu. Barca se răsturnă și ea îndată. Pușcașii știau să înoate și ajunseră teferi la mal, dar puștile, topoarele, potcoavele de rezervă, ferăstrăul și uneltele de potcovit se duseseră la fund.

Barca am prins-o noi repede, dar din pricina grabei nu mai știam exact locul unde avusese loc naufragiul. În detașament se găseau doi oameni — Murzin și Melian — care știau să înoate pe sub apă. Au cercetat fundul apei pînă seara, au sondat cu prăjinile și au aruncat frînghii cu cîrlige dar fără nici un rezultat.

Ziua următoare (8 iunie) ne-am pierdut-o căutînd armele căzute în apă. Credeam că la soare se va vedea mai bine fundul apei dar, ca un făcut, vremea se înrăutăți,

cerul se acoperi cu nori și începu să bureze. Cu toate acestea, după-amiază, Melian reuși să găsească două puști, uneltele de potcovit, potcoavele și cuiele. Mulțumindu-mă cu atît, am ordonat plecarea.

Tot răul e spre bine ! În ultimele două nopți parcă n-au mai bîntuit cu atîta furie musculițele, iar caii s-au odihnit și au mîncat pe săturate. Am înapoiat chinezilor barca buclucașă și la două după-amiază am pornit.

Vremea era tocmai bună de drum : răcoare, cerul ușor acoperit de nori cumulus care mai stăvileau soarele.

Mai departe, rîul Fu-dzin face o cotitură în formă de U. De acolo cărarea o ia la dreapta spre munți, scurtînd mult drumul.

La prînz am poposit la izvor, iar după ce ne băurăm ceaiul, fără să mai aștept pornirea detașamentului, dădui dispozițiile necesare și o luai înainte pe cărare.

În a doua jumătate a zilei, timpul nu se schimbă ; era posomorît ca și înainte, dar simțeai că totuși nu va ploua. Trebuie să folosești totdeauna din plin o asemenea vreme, în care poți face multe și poți străbate drum lung. Nici nu știi de unde îți vine energia, și, ceea ce e mai important, nu simți deloc oboseala. Musculițele dispărură și ele. Cînd e vînt, nu se pot ține în aer. În realitate, n-au nevoie atît de soare cît de aer cald, saturat de vapori. Iată de ce apar totdeauna înainte de ploaie și pe-nserat.

La a doua trecătoare peste munți, cărarea se bifurcă. Una o ia la stînga iar a doua spre dreapta, prin pădure. Prima mi s-a părut mai puțin umblată ; de aceea, am ales-o pe a doua, care era mai bătătorită.

În timpul zilei, dintre păsările de aici am remarcat ciocănitoarea pestriță de Ussuri. Această pasăre vioaie, neastîmpărată, cu pene albe, negre și roșii, trecea întruna de pe un copac pe altul, ciocănea mereu coaja și părea că

încearcă să ghicească după sunet dacă este găunos sau nu. Văzîndu-mă, ciocănitoarea se ascunse după un copac și apăru pe partea ceealaltă, privindu-mă precaută cu un singur ochi. Cînd băgă de seamă că mă apropii, zbură mai departe și se pierdu repede în pădure.

Deodată se auzi un cuc. Sperios, nu stătea pe loc, ci sărea din ramură în ramură, dădea ritmic din cap și-și ridica coada. Fără să simtă primejdia, cucul zbură fără zgomot pînă foarte aproape de mine, se așeză pe o cracă și începu să cînte din nou, dar se sperie deodată, se opri la jumătatea cîntecului și zbură înapoi de unde venise.

În tufișurile învecinate zării un sitar. Mă lăsă să mă apropii mult, dar se ridică fulgerător și zbură jos de tot, planînd cu abilitate printre arbori.

Prin locurile cu desișuri mari întîlneam sfrînciogi. Văzînd că se apropie un om, au început să ciripească de zor. Sfrînciogul este o pasăre mică, cu o privire aspră și cu un cioc ca de răpitoare ; se așază cînd pe ramuri, cînd pe pămînt, pare că ciugulește ceva prin iarbă, apoi se ridică iute în sus și se ascunde cu dibăcie prin frunziș.

Lîngă apă, la marginea pădurii, se vedeau granguri chinezești și privighetori siberiene, pe care le cunoșteam după cîntecul lor. Grangurii sînt niște păsări frumoase de culoare portocaliu-gălbuie, de mărimea unui porumbel. Se așază numai pe ramurile copacilor înalți. Cu toate că sînt mari și au penajul colorat, nu pot fi descoperiți chiar atît de ușor. Privighetorile siberiene sînt niște păsărele cenușii, cu gușa roșie, care preferă și ele tufișurile din preajma apelor. Cîntecul privighetorii siberiene nu e așa de nuanțat ca al celei europene. După un scurt tril, urmează un țîrîit și un cîrîit. După glas, am confundat-o la început și n-am luat-o drept privighetoare dar apoi, privind-o mai bine, am recunoscut în ea vestita cîntăreață a pădurilor.

Poteca mea o lua din ce în ce mai spre sud. Am mai trecut peste un pîrîu și am început să urc din nou muntele. Într-un loc am găsit urmele unei tabere. Privind-o cu atenție, m-am convins că trecuse mult timp de cînd nu mai dormiseră oameni aici, probabil niște vînători chinezi.

Pădurea devenea tot mai deasă și mai mare ; din loc în loc se zăreau vîrfurile boante ale cedrilor și cele ascuțite ale brazilor, care dau totdeauna pădurii un aspect sumbru.

Fără să observ, am mai trecut peste o creastă și am coborît în valea învecinată. Pe fundul ei alerga un pîrîiaș zgomotos. Obosit, m-am așezat să mă odihnesc sub un cedru înalt și am început să examinez vegetația din pădure. Creșteau pe aici : lemnul-cîinesc dauric, cu frunze ovale și ascuțite și cu flori mărunte, albe, măceșul cu frunze multe, ca o tufă cu ramuri foarte spinoase, și salcîmul galben, cu corole de un auriu strălucitor. Din loc în loc, printre tufe, se zăreau : anghelica, dalacul cu frunze lanceolate, înguste, îndreptate în toate direcțiile, și feriga de cîmp, cu frunze care aminteau aripa desfășurată a unui vultur, din care cauză poporul îi și spune *orleac* *.

Deodată, ajunseră pînă la mine niște sunete monotone și triste. Ele se apropiau tot mai mult și curînd auzii chiar deasupra capului fosnetul unei păsări în zbor și un gîngurit înfundat. Ridicai încetișor capul și văzui o turturea est-siberiană de pădure. Din nebăgare de seamă, am scăpat ceva din mînă ; turtureaua s-a speriat și s-a ascuns numaidecît în desiș. Văzui apoi o ciocănitoare est-siberiană cu capul cărunt. Pasărea cățărătoare, cu penajul cenușiu-verzui și cu o pată roșie pe cap, vioaie și agitată, era deosebit de neliniștită, probabil pentru că stăteam nemișcat. Zbura dintr-un loc în altul, și, la fel ca prima ciocănitoare,

* De la cuvîntul rusesc *orël*, care înseamnă vultur *(n. ed.)*.

se ascundea după copaci. După un alt strigăt strident, recunoscui alunarul. Îl văzui curînd şi pe ăsta : cu capul mare, pestriţ şi stîngaci în mişcări. Trecînd dintr-un copac într-altul, desfăcea conurile de brad şi ţipa strident, ca şi cum ar fi vrut să vestească toată pădurea că a văzut un om.

În sfîrşit. m-am săturat să tot stau într-un loc şi m-am hotărît să plec în întîmpinarea detaşamentului. În acel moment auzii un foşnet. Cineva mergea cu băgare de seamă prin desiş. „O fi vreo sălbăticiune", mi-am zis, şi mi-am pregătit carabina. Foşnetul se apropia.

Cu respiraţia tăiată, încercam să văd ce animal se mişca prin desişul pădurii. Deodată inima îmi zvîcni : dădui cu ochii de un aventurier. Din experienţa anilor trecuţi, ştiam cît de periculoase sînt întîlnirile cu asemenea oameni.

În taigaua ţinutului Ussuri trebuie să prevezi totdeauna eventualitatea de a te întîlni cu vreo fiară. Mai neplăcută este însă întîlnirea cu un om. Sălbăticiunea se salvează de om prin fugă, şi, chiar dacă se aruncă asupra lui, asta se întîmplă numai atunci cînd o urmăreşti. În asemenea situaţii, şi vînătorul şi fiara ştiu ce au de făcut. Cu totul altfel se pune problema atunci cînd este vorba de un om, cînd te întîlneşti cu un om despre care habar n-ai ce hram poartă. Aici, în plină taiga, nu te vede şi nu te-aude nimeni. De aceea, tradiţia a instituit o anume normă de conduită. Un om care zăreşte un alt om se cuvine, mai întîi şi întîi, să se ascundă şi să-şi pună arma în poziţie de tragere.

În taiga toţi umblă cu puşca în mînă. Vînătorii de animale sălbatice trăiesc aproape exclusiv de pe urma ocupaţiei lor. În majoritatea cazurilor, de gospodăria unui vînător se ocupă tatăl, un frate sau o altă rudă apropiată. Este foarte instructiv să mergi la vînătoare cu unul ca ăsta. Cunoaşte tot felul de stratageme, rezultat al unei

experiențe de ani și ani de zile. Știe unde se ascunde sălbăticiunea, cum trebuie să-i dai ocol, unde să cauți animalul rănit. Vînătorul de animale sălbatice mai întrunește o seamă de alte însușiri specifice : este dotat cu un ascuțit spirit de observație și un perfect simț al orientării care nu-l înșală niciodată, se pricepe să-și facă culcușul de noapte pe orice vreme, să descopere și să surprindă fiara fără a face cel mai mic zgomot, recunoaște orice animal după sunetele pe care le scoate și le imită la perfecție.

Trebuie făcută o distincție netă între un vînător și un aventurier. Pe cîtă vreme primul, de cele mai multe ori, se dovedește a fi om de treabă, corect și cinstit, cestălalt — aventurierul — poate fi un om foarte primejdios și trebuie să te ferești din calea lui. Ceea ce îl mînă în taiga pe unul ca ăsta nu este nevoia de a vîna animale sau păsări, ci intenția de „a vîna ce pică", cu alte cuvinte, ceea ce-l mînă într-acolo este dorința de înavuțire. Un aventurier, în afară de pușcă mai poartă cu el o cazma și o geantă cu acizi. E în căutare de aur, dar la o adică e dispus să vîneze și ceva „ochi oblici" (chinezi) sau „lebede" (coreeni) — de ce nu ? ; ba mai pune mîna, așa, din mers, pe cîte o barcă și o face dispărută ; ba, dincolo, gonește cîte o vacă cărcia, după ce-i dă una în cap, îi vinde carnea drept carne de cerb.

O întîlnire față-n față cu acest tip de „vînător" este mult mai plină de primejdii decît cu o fiară. În orice moment trebuie să fii gata să te aperi. O clipă de neatenție și, dacă n-ai practică, ești pierdut. Vînătorii autentici de pe-aici, vînătorii bătrîni, de la prima ochire își dau seama cu cine au de-a face — dacă necunoscutul ce le-a ieșit în cale este un om de treabă sau un bandit, un tîlhar de drumul mare.

Cel din fața mea era chiar un bandit. Purta o îmbrăcăminte cam stranie — pe jumătate chinezească, pe jumătate rusească. Venea pieziș pe direcția mea, cocîrjat și tot timpul își rotea ochii cînd într-o parte, cînd în alta. Deodată se opri, își smulse cu multă dexteritate carabina de pe umăr și se ascunse pe după un copac. Mi-am dat seama că și el mă observase. Am stat așa, la pîndă, preț de cîteva minute. În cele din urmă m-am hotărît să bat în retragere. Mă tîrîi încet de tot, fără să fac nici cel mai mic zgomot, prin desișuri și, în minutul următor ajunsei în dreptul unui copac masiv. Banditul se retrăgea și el, ascunzîndu-se prin tufăriș.

Am priceput că și lui îi era frică de mine. Evident, nu-și putea închipui că aș fi singur și credea că mai sînt și alți oameni prin apropiere. Știam că dacă trag cu carabina, glonțul va găuri copacul în dosul căruia se ascunsese vagabondul și-l va ucide. Numaidecît însă m-am gîndit și la altceva : el se ferește, deci se teme de mine, iar eu dacă trag înseamnă să săvîrșesc un omor. M-am retras încă puțin și m-am mai uitat o dată pe furiș. Haina lui albastră apărea și dispărea printre copaci. Îmi veni inima la loc.

Începui să mă îndepărtez de locul primejdios cu multă băgare de seamă, trecînd de la un copac la altul și sărind din piatră-n piatră ; cînd mă simții în afara bătăii de pușcă a dușmanului, ieșii pe potecă și o luai în grabă înapoi.

După o jumătate de oră mă aflam în locul unde se bifurcau potecile. Îmi amintii de poveștele lui Dersu și începui să cercetez ambele poteci. Urme de copite de cal duceau spre stînga.

O luai la picior și după o jumătate de oră eram pe malul rîului Fu-dzin. Dincolo de rîu văzui o fanză chinezească împrejmuită cu garduri, lîngă care poposise detașamentul.

Regiunea aceasta se numeşte Iolaiza. Aici se afla ultima fanză a agricultorilor. Mai departe începea taigaua sălbatică şi nelocuită, care prindea viaţă doar iarna, în timpul vînătorii de samuri.

Toţi cei din detaşament erau în aşteptarea mea. Dădui ordin să se scoată şeile de pe cai şi să se întindă corturile. Aici urma să ne completăm pentru ultima oară rezervele de hrană.

Capitolul XI
PRIN DESIȘURILE TAIGALEI

Tazii. — Pescuitorii de perle. — Chinezii nu vor să ne îndrume. — Poteca prin pădure. — Un vînător taz. — Amurg în pădure. — Iepurele-fluierător. — Burunducul. — Întîlnire cu ursul. — Musculițele.

După ce m-am odihnit puțin, m-am dus să vizitez fanzele tazilor, aflate în vecinătatea celor chinezești. Băștinașii din ținutul Ussuri, — care locuiesc în partea centrală a regiunii munților Sihote-Alin și pe litoralul mării către nord, pînă la Capul Uspenie, — își spun *ude-he* [46]. Cei din partea de sud a ținutului și-au pierdut naționalitatea și în prezent nu se mai deosebesc deloc de chinezi. Chinezii îi numesc *de-țzî* —adică străini (nici ruși, nici coreeni, nici chinezi). De aici provine cuvîntul rusesc denaturat *tazî*. Caracteristicile acestor băștinași asimilați sînt sărăcia și neglijența : sărăcie în fanză, sărăcie în îmbrăcăminte, sărăcie în hrană.

În timp ce mă apropiam de o fanză, mă întîmpină un taz. Era zdrențăros, bolnav de ochi și chelbos. Mi-a spus bun venit, dar în glasul lui se simțea teama. Nu departe de fanză, copiii goi-goluți se jucau cu cîinii.

Fanza era părăginită și aplecată într-o parte. De pe pereți căzuse din loc în loc tencuiala de lut, iar hîrtia veche, peticită și îngălbenită de timp, pusă în loc de geamuri era găurită în multe locuri, pe paturile pline de praf erau așternute bucăți de rogojină, iar pe pereți atîr-

nau niște cîrpe decolorate și afumate. Pretutindeni domnea paragina, murdăria și sărăcia.

Înainte vreme credeam că toate acestea se datoresc lenei ; mai tîrziu m-am convins însă că sărăcia tăzilor are alte cauze : exploatarea. Știind de vorbă cu ei, am aflat că proprietarul fanzei Iolaiza este un ţaidun [47] (stăpîn al rîului). Toți băștinașii de pe Fu-dzin primesc pe datorie de la proprietar opiu, spirt, alimente și material pentru îmbrăcăminte. În schimb sînt obligați să-i predea acestuia toți samurii vînați, coarnele de cerb, jenșenul și altele. Iată de ce tazii s-au înglodat în datorii pînă peste cap. Se întîmplă de multe ori ca pentru datorii să li se ia soțiile și fiicele, și deseori ei înșiși sînt vînduți altui proprietar, care-i vinde la rîndul lui.

La întoarcere m-am rătăcit și am ajuns pe Fu-dzin. Aici, pe rîu, văzui doi chinezi care pescuiau perle. Unul stătea pe mal și înfigea cu toată puterea o prăjină în rîu, iar celălalt se lăsa în apă pe prăjină. Cu mîna dreaptă culegea scoicile, iar cu stînga se ținea de prăjină, care-i servea ca sprijin împotriva curentului puternic al apei. Rămînea sub apă cel mult o jumătate de minut. Respirația i-ar fi îngăduit să rămînă mai mult sub apă, dar temperatura joasă îl silea să iasă repede la suprafață. Apa fiind foarte rece, chinezii se afundau îmbrăcați.

M-am așezat pe mal ca să-i privesc cum lucrează. După o scurtă ședere sub apă, cufundătorul se încălzea la soare timp de cinci minute ; fiindcă lucrau cu schimbul, fiecare intra în apă cel mult de zece ori pe oră. În răstimpul cît i-am privit, au pescuit numai opt scoici și nici una n-avea perlă. Întrebîndu-i, chinezii m-au lămurit că din aproximativ cincizeci de scoici doar una are perlă. În timpul unei veri pescuiesc cam 200 de perle. Nu le caută numai în rîul Fu-dzin, ci colindă întregul ținut, umblînd după albii vechi

cu mult nămol. Cel mai bun loc pentru pescuitul perlelor e socotit rîul Vaku.

După puțin timp, chinezii lăsară lucrul, își schimbară hainele și băură puțină votcă încălzită. Apoi se așezară pe mal și începură să spargă scoicile, în căutarea perlelor. Îmi amintii că înainte vreme mi se mai întîmplase să găsesc pe malurile rîurilor grămezi de scoici sfărîmate. Atunci nu-mi putusem explica prezența lor, dar acum totul era limpede. Desigur, pescuitul perlelor se practică în mod prădalnic. Scoicile sînt sparte și lăsate pe loc. Din optzeci de scoici, chinezii au pus deoparte doar două. Oricît m-am străduit să văd perlele, n-am reușit pînă nu mi le-au arătat ei. Erau niște mici excrescențe strălucitoare, de un cenușiu murdar. Stratul de sidef de pe carapacea scoicii era mult mai strălucitor și mai frumos decît perla însăși.

După ce-au uscat scoicile, chinezii au desprins cu cuțitul perlele de pe carapace și le-au pus în niște săculețe de piele. Stînd pe lîngă tazi și urmărind cum pescuiesc perle, nici n-am observat că s-a înserat. În fanza noastră se aprinsese focul. După masă i-am întrebat pe chinezi care e drumul spre mare. Am observat că îmi dădeau răspunsuri evazive ; sau nu voiau să-mi arate locurile unde se găseau fanzele vînătorilor, sau poate că aveau cine știe ce motive să-mi ascundă adevărul. Mi-au spus că pe rîul Li-Fu-dzin [48] n-a mai mers nimeni de mult spre mare și că poteca, fiind acoperită de vegetație și de copaci căzuți, nu mai poate fi folosită. Chinezii își făceau probabil socoteala că o să ne înapoiem, dar, văzînd că vrem cu tot dinadinsul să ne continuăm drumul începură să ne spună fel de fel de povești : ne-au speriat cu urși și tigri, ne-au vorbit despre hunhuzi și cîte și mai cîte. Seara, Granatman se duse la tazi ca să angajeze o călăuză,

dar chinezii îi preveniseră şi le interzisese să ne arate drumul. N-aveam ce face, trebuia să ne bazăm pe propriile noastre forţe şi să ne conducem numai după datele culese, în care nu puteam avea mare încredere.

A doua zi am plecat devreme din Iolaiza. Ne-am ghidat după o potecuţă ; la început străbătea munţii din stînga rîului Fu-dzin, iar mai departe, trecînd pe lîngă o pădurice mlăştinoasă, revenea în vale. Pămîntul spălat, limbile de prundiş şi gropile de apă ne arătau că rîul iese deseori din matcă şi inundă valea.

Era o zi chinuitor de călduroasă, o zăpuşală insuportabilă. Nici o adiere de vînt. Aerul fierbinte părea că încremenise ; tot ce era vietate amorţise şi sta pitit. Pe marginea drumului şedea cu pliscul deschis nu ştiu ce pasăre de pradă. Probabil că şi ea se sufoca de căldură.

Pe măsură ce ne îndepărtam de fanză, poteca devenea tot mai impracticabilă. Aproape de pădure, se despărţea în două : una mai bătătorită mergea înainte, iar alta neumblată intra în taiga. Ne oprirăm nedumeriţi. Încotro s-o luăm ?

Deodată, din desişul pădurii apăru un chinez. Părea să tot aibă vreo patruzeci-de ani. Faţa-i arsă de soare, îmbrăcămintea ruptă şi încălţămintea prăpădită erau o dovadă că venea de departe. În spate avea o traistă grea, pe umăr ducea o carabină, iar în mînă ţinea un băţ, pe care-l folosea ca să-şi rezeme arma cînd trăgea. Cînd dădu cu ochii de noi, se sperie şi o luă la fugă, dar cazacii îi strigară să se oprească. Chinezul se apropie cu teamă. Se linişti curînd şi începu să ne răspundă la întrebări. Aflarăm de la el că pe poteca bătătorită se poate ieşi la rîul Taduşu, care se varsă în mare mult mai la nord de Golful Olga, iar poteca pe care ne aflam duce la rîul Ceao-su [49], apoi trece peste o creastă înaltă de munte şi iese la rîul Sinanţa, care se varsă în partea superioară a rîului Fu-dzin. După aceea

poteca se desparte iar în două : una, pentru cai, merge spre rîul Ianmutihouza (afluent al rîului Ulahe), iar cea veche, după ce trece de șase ori prin vaduri, urcă spre stînga, în munți. Aceasta era poteca noastră ; trebuia să fim foarte atenți, să nu trecem pe lîngă ea fără s-o observăm.

Mulțumind chinezului pentru lămuriri, pornirăm cu curaj înainte. Fanzele locuite, luncile, cîmpurile cultivate și văile deschise rămăseseră în urmă.

De fiecare dată cînd intri într-o pădure care se întinde pe cîteva sute de kilometri, te cuprinde fără voie un sentiment care aduce o teamă. O asemenea pădure virgină este un fel de descătușare a elementelor naturii.

Cu cît pătrundeam mai adînc în inimă ei, cu atît întîlneam mai mulți arbori doborîți de vînt. În munți litiera* e foarte subțire ; de aceea rădăcinile copacilor nu pătrund adînc, ci se întind la suprafață, iar arborii sînt slab fixați în pămînt și vîntul îi doboară ușor. Iată de ce în taigaua din Ussuri se găsesc atît de mulți copaci doborîți de vînt. Copacul căzut stă cu rădăcinile în sus, încărcate cu pămînt și cu pietriș, așa cum fuseseră smulse. Baricade de acest fel ating mai peste tot înălțimi de 4—6 m. Tot timpul trebuie să ocolești, cînd un copac căzut, cînd altul. Trebuie să ții totdeauna seamă de aceste cotituri și să socotești distanțele cu cel puțin jumătate mai lungi decît sînt indicate pe hartă. Jos, în vale, arborii sînt fixați mai solid în straturile de pămînt aluvionar.

Acolo se pot vedea arbori giganți, care ating 25—35 m înălțime și au o circumferință de 3,7-4,5 m. Urșii își fac deseori bîrlogurile în plopii bătrîni. Uneori, vînătorii găsesc într-o singură scorbură două-trei bîrloguri.

* Strat de frunze moarte, rămurele, bucăți de coajă, fructe și alte resturi vegetale și animale *(n. ed.)*.

Pădurea din vale e uneori atît de deasă, încît nici nu se vede cerul printre crengi. Jos de tot e în permanență penumbră, răcoare și umezeală. În pădure, zorile și amurgul se ivesc într-un anume ceas, iar în luminișuri, într-altul. Dacă un norișor oricît de mic acoperă soarele, pădurea se întunecă, iar timpul pare urît. În schimb, în zilele senine, trunchiurile arborilor, scăldate în lumina soarelui, frunzișul verde-intens, cetina lucitoare a rășinoaselor, florile, mușchiul și lichenii pestriți îmbracă un veșmînt fermecător.

Din păcate, încîntarea pe care ți-o poate da un timp frumos este otrăvită de nelipsitul nor de musculițe. Sînt greu de descris chinurile pe care le încearcă omul vara în taiga ; nu se poate exprima în cuvinte ce ți-e dat să trăiești atunci !

Am mers necontenit vreo trei ore pînă am auzit clipocitul apei. Era probabil rîul Ceao-sun despre care ne vorbise vînătorul chinez. Soarele ajunsese la zenit și dogorea din plin. Caii mergeau răsuflînd din greu, cu capetele lăsate în jos. Arșița era atît de puternică, încît nici la umbra cedrilor uriași nu puteai găsi pic de răcoare. Nu se auzeau nici sălbăticiuni, nici zbor ori ciripit de păsări. Doar insectele roiau prin aer și, cu cît soarele ardea mai puternic, cu atît se agitau mai mult.

Am propus să ne oprim pentru odihnă, dar caii nu voiau să pască și se grămădeau lîngă focurile fumegînde. În asemenea cazuri e mai greu să stai pe loc decît să mergi. Am ordonat să se pună șeile și-o pornirăm iar.

Pe la două după-amiază, poteca ne duse în munți plini de grohotișuri. Începea urcușul pe culme. Totul se arăta așa cum ne spusese vînătorul chinez.

Chiar la gura trecătorii se afla un altar. Poate că cititorul își închipuie vreo construcție mare de piatră. De n-ar fi fost bucățile de cîrpă roșie, agățate în copacii din

preajmă, ai fi putut trece pe lîngă el fără să-l observi. Imaginați-vă două lespezi puse pe muchie și o a treia la fel, așezată peste ele, ca un ăcoperiș. Asta-i tot altarul! În fund — cîteva picturi de proastă calitate, reprezentînd zei, sau cîteva scîndurele cu incripții religioase. La o cercetare mai atentă, pe lîngă pietre se pot vedea resturi de lumînări, de hîrtiuțe, cenușă, boabe de orez, cîte o bucățică de zahăr și altele. Toate sînt ofrande aduse pentru „spiritul munților și al pădurilor, protectorul îndestulării".

Pe cealaltă parte a culmii, poteca ne duse la fanza unui vînător, așezată pe malul stîng al rîului Sinanța. Stăpînul era plecat; eram hotărît să-l aștept și am spus oamenilor să instaleze tabăra.

Pe la cinci după-amiază apăru stăpînul fanzei, dar cînd dădu cu ochii de pușcași, se sperie și fu cît pe ce s-o ia la fugă. Cazacii îl opriră și-l aduseră la mine. S-a convins curînd că nu aveam intenția să-i facem vreun rău și ne-a răspuns bucuros la toate întrebările. Era un taz de vreo treizeci de ani, cu fața ciupită rău de vărsat. Din spusele lui înțelesei că lucrează pentru proprietarul fanzei Iolaiza, căruia îi este dator. Bineînțeles, nu știa ce sumă îi datorează, dar simțea că e nedreptățit. I-am propus să ne călăuzească pînă la Sihote-Alin dar ne-a refuzat, deoarece — după spusele lui — dacă află stăpînul îl ucide. N-am mai insistat. În schimb, am aflat că sîntem pe drumul cel bun. Ca să-i cîștig bunăvoința, i-am dat douăzeci și cinci de cartușe pentru o carabină Berdan. A fost atît de bucuros de acest dar, încît a început să cînte și să joace; apoi a declarat că are să ne arate drumul pînă la fanza următoare, unde locuiesc doi vînători chinezi.

Pînă seara mai era destulă vreme. Îmi luai carabina și pornii să privesc împrejurimile. La vreun kilometru de tabără mă așezai pe un buștean și începui să trag cu ure-

chea. Spre seară populația înaripată din taiga duce o viață mult mai tumultuoasă decît în timpul zilei. Păsărelele mărunte se urcau în vîrful arborilor ca să mai arunce o privire astrului în asfințit și să-i trimită un ultim salut. Cufundat în admirația naturii, uitasem cu totul că sînt singur, departe de tabără. Deodată auzii în apropiere un foșnet. În liniștea adîncă a înserării mi s-a părut că e un zgomot foarte puternic. Mă gîndii că se apropie vreo fiară și mă pregătii de apărare ; dar nu era decît un viezure. Mergea cu pași mărunți, uneori se oprea și căuta ceva prin iarbă ; trecu pe lîngă mine atît de aproape, încît l-aș fi putut atinge cu vîrful puștii. Se îndreptă spre izvor, bău plescăind puțină apă și se strecură mai departe.

Deodată auzii un chițăit strident, brusc și sacadat, ca un zăngănit răsunător de foarfeci. Mă întorsei și zării un iepure-fluierător. Sălbăticiunea asta e foarte răspîndită în tot estul și nord-estul Siberiei. Seamănă cu un iepure de casă mic, dar n-are urechile lungi iar blana îi e brună-cenușie. Locul favorit al iepurelui-fluierător sînt grohotișurile de pe coastele muntoase și surpăturile din văi, ușor acoperite cu mușchi. E un animal diurn, extrem de fricos și de circumspect. Este foarte greu să-l împușți fără să-i strici blănița ; se sfîșie chiar de la o singură alice.

Mișcarea mea îl sperie și se ascunse iute în vizuină. După felul cum se pitea se vedea că primejdiile îl învățaseră să fie tot timpul în gardă și să nu se încreadă în liniștea amăgitoare a pădurii. Văzui apoi un burunduc. Această specie de veveriță bălțată, care stă mai mult pe pămînt decît sus prin copaci, vioaie și jucăușă, alerga sprinten printre arborii căzuți, se urca în ei, cobora și iar se ascundea prin iarbă. Burunducul este pestriț, mai mult gălbui ; pe spinare și pe părți are cîte cinci dungi negre.

Animalul este răspîndit uniform în întregul ținut Ussuri. Poate fi întîlnit atît în pădurea deasă, cît și pe cîmpurile de lîngă rarişti. Cînd fuge, scoate un chițăit strident care, de altfel, îi și trădează prezența. Chinezii folosesc uneori blănițele de burunduc pentru a-și împodobi căciulile.

Burunducul pe care îl țineam sub observație se vedea că avea o „treabă". Tot mereu revenea în unul și același lor și de fiecare dată lua cîte ceva de acolo și pleca într-altă parte. La ducere avea gura plină, ca o guşă bine îndesată, iar cînd se înapoia nu mai avea nimic în gură. Mi-a stîrnit curiozitatea. Am venit mai aproape ca să văd mai bine ce face. Pe o buturugă, ținînd loc de... masă, erau înșirate frumușel niște ciupercuțe uscate, cîteva cotoare de nu știu ce și un număr apreciabil de nuci de cedru. Nu era încă vremea nici a ciupercilor de pădure, nici a nucilor de cedru, și-atunci m-am întrebat de unde-or fi ? Aha ! — mi-am zis — pesemne că burunducul le scosese din vizuina lui și le depozitase acolo. Dar cu ce scop o fi făcut asta ? Și, mi-am adus aminte de ceea ce-mi povestise odată Dersu despre burunduci. Aștia obișnuiesc să-și facă rezerve de provizii în cantități foarte, foarte mari, cît să le ajungă pentru un an întreg sau chiar pentru doi ani. Ca să nu se altereze „merindele", burunducul le scoate din cînd în cînd afară, la soare, ca să le mai aerisească ; le așază acolo, pe buturugă, în plin soare, unde le lasă pînă seara, apoi le cară înapoi în vizuină.

Am mai stat un pic și mi-am văzut mai departe de drum. Tot mereu îmi ieșeau în cale arbori doborîți, mișcați de curînd din loc. Mi-am dat seama numaidecît că trebuie să fie lucrătura lui Moș Martin. Numai ursul procedează așa ; este îndeletnicirea lui preferată : hoinărind prin taiga, să dea la o parte, răsturnînd cu susul în jos toți copacii doborîți ce-i ies în cale pentru a scormoni

pe sub ei în căutare de orice. Chinezii fac glume pe seama acestei „ocupații" a ursului, zicînd că el are astfel grijă să nu putrezească copacii prăvăliți ; de aceea îi tot întoarce cînd pe o parte, cînd pe alta, ca să se mai zvînte la soare.

La înapoiere se întîmplă să dau de vechea mea urmă. Recunoscui imensul cedru lîngă care mă mai oprisem. Trecui peste izvor, folosind un copac doborît care mi-era cunoscut, apoi trecui și pe lîngă grohotiș și mă apropiai pe nesimțite de copacul doborît de vînt, pe care burunducul își uscase rezervele. În locul vizuinii lui era o groapă adîncă. Nucile și ciupercile erau împrăștiate primprejur, iar pe pămîntul proaspăt scurmat se vedeau urme de urs. Era limpede : Moș Martin distrusese vizuina burunducului, îi mîncase rezervele și, poate, și pe stăpînul lor.

Între timp se înserase. Amurgul își desfăcuse aripile, și arborii, de aproape ori de departe, dobîndiră coloritul specific al unei singure tonalități, care nu e nici verde, nici cenușie, nici neagră. Domnea o liniște adîncă, atît de adîncă încît ți se părea că-ți țiuie urechile. Prin întuneric zbură grăbit un cărăbuș, lăsînd în urma lui un zumzet prelung. Călcam cu grijă, ca să nu mă împiedic. Deodată auzii un zgomot puternic. O matahală stătea în fața mea și fornăia. Primul meu gînd fu să trag, dar mă oprii. Animalul speriat ar fi putut fugi, dar se și putea năpusti asupră-mi. Un minut trecu ca o veșnicie. Aveam în față un urs. Adulmeca puternic. Rămăsei pe loc mult timp fără a mă hotărî să mă mișc, dar pînă la urmă nu mai rezistai și mă îndreptai cu grijă spre stînga. Nu făcui nici doi pași, și-l auzii mormăind ; trosniră și cîteva ramuri frînte. Inima mi se opri în loc de frică. Instinctiv, ridicai arma și trăsei la întîmplare. Auzii un zgomot care se îndepărta : animalul o luase la fugă. Peste un minut din tabără răsună o detunătură drept răspuns.

Mă întorsei şi-mi continuai drumul în vechea direcţie. Peste o jumătate de oră văzui focurile din tabără. Flăcările strălucitoare luminau pămîntul, tufişurile şi trunchiurile copacilor. Oamenii se agitau în jurul focurilor. Caii de povară păşteau, iar printre ei fumegau numeroase focuri mocnite. La apropierea mea cîinii se năpustiră lătrînd furioşi ; recunoscîndu-mă, se liniştiră şi se duseră la locurile lor. Odată cu apusul soarelui dispărură şi musculiţele, dar în locul lor apărură *mocreţii* [50], insecte foarte mici, aproape invizibile. Cînd simţi că încep să-ţi ardă urechile este primul semn că au apărut aceste musculiţe ; apoi ai senzaţia că ţi s-a aşternut pe faţă o pînză de păianjen plină de spini. Cea mai puternică senzaţie de mîncărime se simte însă pe frunte. Mocreţul năvăleşte asupra părului, pătrunde în urechi, îţi intră pe nas, pe gură. Oamenii înjură, scuipă şi-şi freacă întruna faţa cu mîinile. Puşcaşii îşi puseseră batistele pe sub şepci pentru a-şi apăra cît de cît ceafa. Mă chinuia setea şi cerui un ceai.

— N-o să-l puteţi bea, spuse cazacul Epov, dîndu-mi o cană.

O dusei la gură, dar văzui că toată suprafaţa ceaiului era acoperită cu un fel de praf.

— Ce-i asta ? îl întrebai.

— Musculiţe, îmi răspunse. Au murit fripte de aburi şi au picat înăuntru.

Încercai mai întîi să suflu peste stratul de musculiţe de la suprafaţă ; apoi încercai să le scot cu linguriţa, dar cum mă opream din lucru, umpleau cana din nou. Avusese dreptate cazacul. N-am reuşit să sorb nici măcar o înghiţitură. Am azvîrlit ceaiul şi m-am băgat sub polog.

După cină, oamenii se pregătiră de culcare. Unii, din lene, nu-şi întinseră poloagele care să-i protejeze de musculiţe, acoperindu-se doar cu păturile. Tot timpul s-au foit : oftau, gemeau, se văitau, îşi trăgeau păturile peste

cap, dar degeaba ; nu era chip să scapi de musculiţe. Fiind atît de minuscule, gîzele astea afurisite pătrundeau prin cea mai mică deschizătură. În sfîrşit, unul, scos din răbdări, răcni :

— Luaţi, mîncaţi, dracu să vă ia ! — şi se dezveli cu totul, aruncîndu-şi braţele în lături.

Izbucni un hohot de rîs, dovadă că nici unul nu dormea. Nimeni nu voia însă să se scoale el cel dintîi şi să aprindă focul ca să fie fum. După vreo două minute, focul fu aprins, iar puşcaşii făceau în continuare haz unul de altul, oftînd şi înjurînd. Încetul cu încetul, liniştea aşternu iarăşi în tabără. Zumzetul monoton al milioanelor de ţînţari şi de musculiţe care se lipiseră de pologul meu mă transportă curînd în lumea viselor.

Capitolul XII
MARELE CODRU

Sfatul dat de taz. — Păsările din taiga. Geologia văii Sinanța. — Noaptea în pădure. — Chinezii din taiga. — Plantația de jenșen. — Înapoierea detașamentului. — Călăuza — Bătrînul chinez. — Vechiul drum spre Golful Olga. — Pădurea de pe dealurile din apropierea munților Sihote-Alin. — Oboseală și lipsă de hrană.

Dimineața mă trezirăglasurile oamenilor. Era ora cinci. După fornăitul cailor, după zgomotul pe care-l iscau plescănindu-se cu cozile și după înjurăturile cazacilor, ghicii că musculițele lucrau din plin. Mă îmbrăcai în grabă și ieșii din polog. Extraordinar ! Pe deasupra taberei noastre roiau imense mulțimi de musculițe. Bieții cai, cu boturile vîrîte în fumul care ieșea din focuri, își filfîiau cozile și-și scuturau capetele.

Peste cenușa unde fusese focul de tabără se așternuse un strat gros de musculițe. Căzuseră în foc într-un număr neasemuit de mare și-l stinseseră.

Împotriva musculițelor nu sînt decît două mijloace de apărare : focurile mari, mocnite, care scot fum mult, sau mișcarea fără răgaz. Nu trebuie să stai niciodată locului. Am ordonat să se pună șeile pe cai, apoi m-am apropiat de copacul de care-mi rezemasem pușca ; era să n-o mai recunosc. Avea pe ea un strat gros de ceva lipicios de culoarea scrumului : musculițe ce se prinseseră de unsoarea cu care era dată pușca. Îmi strînsei în grabă instrumentele și fără să mai aștept pornirea cailor o luai înainte pe potecă.

La un kilometru de fanză, poteca se împărțea în două. Cea din dreapta ducea spre rîul Ulahe, iar cea din stînga spre Sihote-Alin. Aici, tazul care mă însoțea se opri : îmi indică poteca pe care aveam s-o iau și-mi spuse :

— Căpitan, vede bine drumul ! Caii are loc merge, pe acolo la tine merge ; caii nu merge, nici la tine nu merge.

Pentru cineva neînvățat cu vorba lor, asemenea fraze ar părea o îngrămădire de cuvinte fără noimă, dar eu îl pricepui numaidecît. Îmi spunea că trebuie să ținem poteca de cai, și nu pe cea de picior.

După ce sosiră și caii, tazul care ne călăuzea se înapoie, iar noi pornirăm mai departe în sus, pe rîul Sinanța.

În aceste locuri crește o pădure mixtă foarte deasă, în care predomină cedrul. Malurile mult spălate, bușteniii aduși de ape, cotloanele, gropile, copacii prăbușiți și smocurile de iarbă uscată agățate prin tufișuri arătau că pe aici fuseseră de curînd mari inundații.

Rîurile din ținutul Ussuri au darul de a-și permuta vadurile după fiecare viitură. Nu e ușor să găsești o potecă spălată mai înainte de ape. Am trimis oameni în toate părțile s-o descopere. În sfîrșit poteca fu găsită și ne urmarăm drumul plini de voie bună.

În cale am întîlnit urme de animale, din care multe erau de tigru. În două rînduri am dat peste cerbi și mistreți ; oamenii au tras dar nu i-au nimerit pentru că vînătorii, așa grăbiți cum erau, s-au tot împiedicat unii pe alții.

Pădurile din Ussuri par pustii. Ai impresia asta pentru că lipsesc păsările cîntătoare. În cîteva locuri am văzut gaițe de Ussuri. Aceste păsări obraznice și neastîmpărate săreau tot timpul din cracă-n cracă și ne însoțeau cu țipete asurzitoare. Vrînd să le văd mai bine, am încercat să mă apropii de ele. Întîi căutau să se ascundă în frun-

ziș, dar cînd au observat că le urmăresc cu stăruință și-au luat zborul. Datorită penajului albastru al aripilor, pătat cu alb, gaițele par mai frumoase în zbor.

Prin pădure se auzeau din cînd în cînd niște sunete ciudate care aduceau a bătăi de tobă. Văzurăm curînd cine-i făptașul : era o ciocănitoare neagră. Neîncrezătoare și sperioasă, neagră-neagră, cu capul roș, semăna de la distanță cu o cioară. Țipînd strident, ciocănitoarea zbura dintr-un loc într-altul și, ca toate ciocănitorile, se pitea pe după copaci.

În desișul jilav de lîngă rîu se cuibăreau găinuși-de-munte. Speriate de apropierea cîinilor, zburară în pădure și începură să se cheme una pe alta. Diakov și Melian au vrut să le împuște, dar nu i-am lăsat ; i-am convins să nu-și piardă vremea cu fleacuri și să meargă înainte.

Dintr-un copac își luă zborul o pasăre mare de pradă. Era regina nopții : bufnița de Ussuri. Se așeză pe un brad uscat și începu să se uite la noi speriată. Cum ne-am apropiat de ea, a zburat undeva în pădure și n-am mai văzut-o.

Geologia văii Sinanța e foarte simplă. Este o vale tectonică ce pornește de la sud-vest, apoi se întoarce spre nord, de-a lungul lanțului munților Sihote-Alin. Pe cursul mijlociu al rîului (pe partea stîngă), în regiunea Idagouza [5], se întîlnesc grohotișuri de granit microgranular, iar mai jos, porfirit felzitic, apțit alterat și diabaz amigdaloid, cu calcit și calcedonie.

Cu cît pătrundeam mai în adîncul munților, cu atît găseam mai multe praguri pe rîu. Poteca începu să șerpuiască mereu de pe un mal pe altul. Se vedea că arborii căzuți la pămînt slujeau drept poduri naturale, ceea ce dovedea că era o potecă de picior. Aducîndu-mi aminte

de ce-mi spusese tazul, că trebuie să ținem poteca de cai, îmi încordai atenția. Curînd observai că ne îndreptam din ce în ce mai mult spre sud. Nu mai era nici o îndoială că greșisem drumul. Se vede că pe undeva, poteca noastră se abătuse într-o parte, iar cea pe care mergeam acum, mai bătătorită, ducea desigur spre izvoarele lui Ulahe.

Spre seară ajunserăm la o fanză de vînătoare. Stăpînii lipseau și nu aveam pe cine întreba de drum. Ne sfătuirăm cu toții și hotărîrăm să pornim peste tot în recunoaștere, lăsînd caii în tabără. G. I. Granatman porni înainte, A. I. Merzleakov spre răsărit, iar eu, întorcîndu-mă, trebuia să încerc să găsesc poteca rătăcită. Spre seară, cum încetă vîntul, apărură iarăși musculițele. Aceste băutori de sînge se năpustiră cu înverșunare asupra cailor și oamenilor.

Ziua era pe sfîrșite. Ultimele pîlpîiri ale apusului se stinseră pe cer, dar tot nu se simțea răcoare. În înserarea care se lăsase, pămîntul încins își răspîndea nestăvilit căldura. Ierburile pădurii revărsau miresme îmbietoare. Din rîu se înălțau aburi groși. Cazacii aprinseră în jurul taberei un cerc de focuri, menite să facă fum. Oamenii și caii trăgeau spre fum și se fereau de aerul curat. După ce se terminară toate pregătirile pentru tabără, am rugat să mi se întindă pologul și m-am băgat pe sub pînza salvatoare. Peste o oră se întunecă și răsări luna, scăldînd pădurea în lumina ei diafană, fosforescentă. Curînd după cină, toată tabăra dormea ; rămăseseră treji doar ciinii, caii și străjile.

A doua zi era încă întuneric cînd ieșii din tabără împreună cu cazacul Belonojkin. Nu trecu mult și începu să se crape de ziuă. Lumina lunii păli. Umbrele nopții dispărură și tonalități mai puțin dure învăluiră pădurea. Briza de dimineață mîngîia vîrfurile copacilor, trezind

lumea păsăretului din pădure. Soarele blînd se ridică încet-încet pe cer ; apoi, deodată, razele dătătoare de viaţă ţîşnirä de după munţi şi luminară toată pădurea, tufişurile şi iarba udată din belşug de rouă.

Lîngă prima fanză de vînătoare am găsit în adevăr o potecuţă care o lua pieziş. Ducea spre o altă fanză, mică, asemănătoare cu prima, în care găsirăm doi chinezi. Unul era tînăr, celălalt bătrîn. Primul era vînător, iar al doilea căutător de jenşen. Chinezul tînăr, de vreo douăzeci şi cinci de ani, avea un trup puternic. Pe faţă i se citea bucuria de a trăi ; era fericit şi mulţumit de soarta lui. Rîdea mereu şi-şi făcea de joacă cu tot felul de lucruri, ca un copil. Bătrînul, de statură înaltă, slab, aducea mai mult a mumie decît a om. Faţa zbîrcită şi pîrlită, ca şi părul cărunt, arătau că trecuse de şaptezeci de ani. Amîndoi chinezii erau îmbrăcaţi în haine şi pantaloni albaştri, purtau genunchere şi „ulî", dar îmbrăcămintea celui tînăr era nouă, dichisită, iar a bătrînului veche şi peticită. Purtau amîndoi pălării : a primului era de pai, cumpărată, iar a celui de-al doilea era făcută din coajă de mesteacăn — confecţie proprie.

Mai întîi cei doi chinezi s-au speriat, dar aflînd despre ce este vorba s-au liniştit. Ne-au ospătat cu kaşă de ciumiză şi cu ceai. De la ei am aflat că ne găsim la poalele munţilor Sihote-Alin, că mai departe, spre mare, nu este nici un drum şi că poteca pe care mergea detaşamentul nostru duce spre rîul Cijudeamagou [32], care se varsă în bazinul superior al lui Ulahe.

M-am urcat într-un copac înalt şi de sus am văzut că planul pe care bătrînul ni-l schiţase cu un băţ pe pămînt coincidea exact cu realitatea. Spre răsărit se zărea creasta dinţată a munţilor Sihote-Alin. După socoteala mea, mai erau două zile de drum pînă acolo. La nord, cît cuprin-

deal cu ochii, se întindea o depresiune cu dealuri mici, acoperite cu codri virgini, imenşi. În pădurile mari simţi totdeauna ceva tainic, copleşitor. Omul pare o fiinţă neînsemnată, pierdută. Spre sud şi mai departe, spre apus, regiunea devenea din nou muntoasă. Alt lanţ de munţi se întindea paralel cu Sihote-Alin şi dincolo de el curgea, probabil, rîul Ulahe, pe care nu-l puteam vedea.

Topografia regiunii m-a mirat destul de mult. S-ar părea că cu cît te apropii de cumpăna apelor, cu atît caracterul de regiune muntoasă trebuie să fie mai pronunţat. Mă aşteptam să văd nişte munţi înalţi şi vîrfuri ascuţite ceva mai bizare. Realitatea era însă alta. Lîngă Sihote-Alin se întindeau dealuri line, tăiate de izvoare mărunte. Toate acestea se datorau eroziunii.

După ce m-am orientat îndelung, am coborît din copac şi l-am trimis imediat pe Belonojkin la P. K. Rutkovski cu vestea că am găsit drumul, iar eu am rămas cu chinezii. Aflînd că detaşamentul va sosi spre seară, chinezii se pregătiră să plece la lucru. Pentru că nu vroiam să rămîn singur în fanză, am plecat şi eu cu ei.

Bătrînul arăta grav şi solemn, vorbea foarte puţin ; în schimb, chinezul cel tînăr era tare predispus la vorbă. Mi-a spus că au în taiga o plantaţie de jenşen şi că tocmai într-acolo se duc acum. Tot ce-mi povestea era atît de interesant şi de captivant, încît pînă la urmă am pierdut direcţia către care mergeam şi de n-ar fi fost cei doi chinezi n-aş mai fi găsit drumul înapoi. Circa o oră am mers pe povîrnişuri, grohotişuri, am escaladat şi o stîncă, apoi am coborît în vale. Întîlnirăm în drum pîraie de munte curgînd în cascade şi rîpe adînci, pe fundul cărora se mai vedea zăpadă. În sfîrşit am ajuns la destinaţie — un versant orientat spre nord, acoperit de o pădure deasă.

Cititorul se înșală dacă își închipuie că o plantație de jenșen ar fi cam un fel de poiană întinsă pe care s-au semănat felurite plante. Ca cel mai potrivit loc pentru plantație a fost socotită bucata de teren, unde de-a lungul vremilor au fost găsite măcar cîteva rădăcini de jenșen. Plantatorii încep prin a transplanta anume în acest loc toate rădăcinile de jenșen pe care le găsesc răspîndite prin diverse zone. Primul lucru pe care l-am văzut au fost nișele făcute din coajă de cedru spre a proteja jenșenul de razele dogoritoare ale soarelui. Pentru ca nici solul să nu se încingă prea tare, de jur împrejurul fiecărei rădăcini de jenșen sînt sădite ferigi, iar de la izvorul cel mai apropiat, printr-un mic șănțuleț, este adus un firicel de apă.

Ajunși la locul cu pricina, bătrînul se lăsă în genunchi, își împreună mîinile, le duse la frunte și făcu două plecăciuni la pămînt, murmurînd ceva. Probabil rostea o rugăciune. Apoi se sculă, duse iar mîinile la cap și abia după acest ritual se apucă de lucru. În tot acest timp, celălalt chinez, tînărul, a stat să prindă de ramurile unui copac un fel de fîșii de pînză roșie cu înscrisuri hieroglifice.

Jenșen ! Care va să zică, ăsta mi-e jenșen-ul !

Nicăieri în lume nu există vreo altă plantă în jurul căreia să se fi țesut atîtea și atîtea basme și legende. Nu știu dacă influențat de lecturile mele sau de cele auzite de pe la chinezi, cert este că m-am simțit și eu cuprins de un sentiment de profundă venerație la vederea acestui umil reprezentant al ordinului araliaceelor. M-am așezat în genunchi ca să-l văd mai de-aproape. Bătrînul răstălmăci gîndul meu după propria-i chibzuială : a crezut că mă închin și că spun și eu o rugăciune. Din clipa aceea îl cîștigasem cu totul de partea mea.

Cei doi chinezi se apucară de lucru. Au adunat de pe jos toate uscăturile căzute de prin copaci, au pus mîna pe două tufe pe care le-au transplantat și le-au udat. Socotind că le vine prea puțină apă, au dat drumul la un jet mai mare ; apoi le pliviră — dar nu de-a valma, ci prin selecție, unele buruieni lăsîndu-le acolo, neatinse ; se arătau tare necăjiți ori de cîte ori dădeau de un eleuterococus.

I-am lăsat să-și vadă de treabă și am plecat să hoinăresc prin taiga. De teamă să nu mă rătăcesc, pornii pe malul apei, ca la înapoiere să mă întorc tot pe-acolo. Cînd m-am înapoiat la plantația de jenșen, chinezii terminaseră lucrul și mă așteptau. La fanză ne-am întors pe alt drum.

Cu puțin înainte de a se înserа, își făcu apariția și detașamentul. Chinezii ne dădură puțină „buda"*, cu toate că nici ei n-aveau prea multă. Seara am reușit să-i conving să ne ducă pînă la Sihote-Alin, spre izvoarele lui Vai-Fudzin. Bătrînul a primit să ne călăuzească, dar era atît de slăbit încît ne-a spus că va merge doar pînă la cumpăna apelor. Mai departe ne-a promis să ne conducă chinezul cel tînăr. Oricum avea de făcut un drum pînă la fanzele agricultorilor ca să cumpere făină și ciumiză. Bătrînul ne puse condiția să nu strigăm la el și nici să nu-l contrazicem. În ce privește prima condiție, nu încăpea nici o discuție, iar cu a doua căzurăm repede cu toții de acord.

De cum se întunecă, se iviră din nou musculițele. Chinezii aprinseră focuri fumegînde înăuntrul fanzei, iar noi ne ascunseserăm în poloagele noastre. Gîndul că vom trece peste Sihote-Alin cu ajutorul unor călăuze ne liniști și adormirăm curînd. Nu mai aveam decît o grijă : ne va ajunge hrana ?

---

* Mîncare chinezească (*n. ed.*).

A doua zi, la 8 dimineața, eram gata de plecare. Bătrînul porni înainte, în urma lui mergea chinezul cel tînăr și doi pușcași cu topoare, iar după ei se înșiruiau oamenii și caii de povară. Bătrînul ținea în mînă un toiag lung. Nu scotea o vorbă și ne arăta doar prin semne direcția pe care-o aveam de urmat și buștenii care trebuiau îndepărtați din drum. Cu toate opririle dese, detașamentul înainta destul de repede. Chinezii păstrară mult timp direcția spre sud-vest și numai după-amiază o luară către sud.

Dealurile cele mai apropiate de Sihote-Alin sînt formate din porfirit și tuf porfiritic. Rocile denudate s-au alterat și s-au sfărîmat, formînd grohotișuri care, cu timpul, s-au acoperit cu mușchi și cu lăstăriș.

În ținutul Ussuri e greu să întîlnești brădeturi uscate, adică păduri de brad în care pămîntul să fie acoperit de cetină căzută și pe care deci să nu crească iarbă. Aici e umezeală peste tot și cresc din belșug ferigi și rogoz pitic.

În acea zi pentru întîia oară am dat ordinul să se reducă la jumătate rația de buda. Chiar cu această reducere, nu ne mai rămăsese hrană decît pentru două zile. Dacă nu găseam locuri populate de cealaltă parte a munților Sihote-Alin, riscam să facem foame. După spusele chinezilor, la izvoarele lui Vai-Fu-dzin se afla pe vremuri o fanză de vînătoare, dar nu știau dacă mai există. Am vrut să mă opresc ca să vînăm cîte ceva, dar bătrînul a insistat să mergem mai departe. Aducîndu-mi aminte de promisiunea pe care i-o făcusem, i-am făcut pe plac. Trebuie să recunosc că bătrînul ne călăuzea foarte bine. Într-un loc s-a oprit ca să ne arate o potecă veche, pe care crescuse iarbă și tufișuri. Era vechiul drum pe care chinezii din Ussuri comunicau pe vremuri cu Golful Olga. Pe drumul acesta au trecut, între 1860 și 1870, Budișcev

și Maximovici*. În fața ochilor îmi apărură deodată chipurile lor și descrierile pe care ni le-au lăsat. Judecînd după cît era de bătătorit drumul, se vedea că pe el se umblase mult. Cînd însă portul militar s-a mutat de la Nikolaievsk la Vladivostok, vînătorii chinezi nu l-au mai folosit, poteca a fost năpădită de buruieni și și-a pierdut cu totul însemnătatea.

În ultimele zile, îmbrăcămintea oamenilor avusese mult de suferit ; hainele erau numai petice, măștile de protecție făcute din plasă se rupseseră și nu mai erau de nici un folos ; fețele oamenilor sîngerau din cauza înțepăturilor, iar pe frunte și pe lîngă urechi apăruseră eczeme.

Din cauza rezervelor de hrană foarte sărace eram siliți să ne grăbim. Popasul mare a fost redus la treizeci de minute, iar în a doua parte a zilei mergeam pînă se lăsa întunericul.

Pentru bătrînul chinez un itinerar atît de lung era mult prea mult. De cum ne oprirăm pentru popasul de noapte, se lăsă jos gemînd și nu se mai putu ridica pe picioare fără să fie ajutat. Mai rămăseseră pe fundul bidonului cîteva picături de rom, pe care-l păstram pentru cazul că s-ar fi îmbolnăvit careva dintre noi pe drum. Iată că acum era tocmai cazul. În fond, bătrînul pentru noi s-a ostenit ; îl mai aștepta o zi întreagă de umblet și apoi mai trebuia să se și înapoieze de unul singur. Am golit într-o cană tot romul și i l-am dat. Am citit în ochii lui o privire plină de recunoștință. N-a vrut să bea numai el, și mi-i arătă pe tovarășii noștri de drum. A trebuit să insistăm, să-l rugăm cu toții și abia după aceea îl bău, se băgă în polog și se culcă. Îi urmai exemplul.

Abia se crăpa de ziuă cînd bătrînul chinez mă trezi.

— Trebuie merge ! rosti el laconic.

---

* Doi dintre primii cercetători ai ținutului Ussuri *(n. ed.)*.

Am îmbucat puțină kașă rece rămasă de la cină și am pornit la drum. Acum chinezul care ne călăuzea o luă spre răsărit. De cum am plecat din tabără, am ajuns într-o regiune de munți erodați, care precedau Sihote-Alin. Erau niște dealuri joase, cu pante line. În toate părțile curgeau nenumărate pîraie, așa că era greu să te orientezi și să vezi în ce direcție tind să se scurgă toate.

Cu cît ne apropiam mai mult de culme, cu atît pădurea devenea tot mai deasă și mai plină de arbori doboriți de vînt. Întîlnirăm pentru întîia oară tisa, reprezentantul relict al florei subtropicale, care pe vremuri era răspîndit în întreg ținutul Primorie. Tisa are coaja roșie, un lemn roșiatic, fructe roșii și seamănă cu bradul, dar ramurile sînt orînduite ca la copacii din familia foioaselor.

Subarboretul de aici este alcătuit în special din actinidia, pe care rușii coloniști o numesc, nu știu de ce, viță de stafide, caprifoi Maak, dracilă, alun manciurian cu frunza nervurată-dințată, mirt cu solzișori albi pe frunze și cu flori albe. Dintre fanerogame, cel mai des se întîlneau bujorul alb-roz, pe care vracii chinezi îl culeg pentru leacuri, apoi hameiul de pădure de Ohoțk, cu frunze pedunculate-dințate și cu flori violete, și clintonia, ale cărei frunze mari, grase, sînt dispuse în rozetă.

Spre seară am ajuns la cumpăna apelor. Oamenii erau tare flămînzi și caii aveau nevoie de odihnă. O zi întreagă merseseră fără să mănînce și fără popasuri. În apropierea taberei nu se găsea pe nicăieri iarbă. Caii erau atît de obosiți, încît, de cum li s-au scos samarele, s-au culcat la pămînt. Nimeni n-ar fi recunoscut în ei caii aceia grași și puternici cu care plecaserăm din gara Șmakovka. Acum erau niște biete animale slabe, chinuite de foame și de musculițele vampire.

Chinezii împărțiră cu ostașii un fel de zeamă lungă, o fiertură făcută din frunze de ferigă și resturi de ciumiză. După o asemenea cină frugală, toți oamenii se culcară imediat ca să nu-i mai chinuie foamea, și bine au făcut, pentru că hotărîsem ca a doua zi să plecăm și mai devreme.

Capitolul XIII
PESTE SIHOTE-ALIN SPRE MARE

Trecătoarea lui Maximovici. — Pădurea de pe versanții răsăriteni ai munților Sihote-Alin. — Insectele și păsările. — Munții Sihote-Alin, graniță climaterică. — Valea rîului Vai Fu-dzin și afluenții săi. — Goralul. — Insecte fosforescente. — Păsările din regiunea litoralului. — Ospitalitatea chinezilor. — Muntele Tazovskaia. — Satul Fu-dzin. — Vînătorii. — Rezervație pentru cerbi. — Kașliov, „Moartea tigrilor". — Dunele. — Șoarecele de cîmp manciurian. — Sosim la destinație.

A doua zi era 16 iunie. Am ridicat tabăra la 5 dimineața și am început ascensiunea munților Sihote-Alin. Urcușul era domol. Călăuza ne ducea pieptiș pe povîrnișuri, dar pe unde panta era mai mare, mergea în zigzag.

Cu cît urcam mai sus, cu atît se răreau izvoarele și, în cele din urmă, dispărură cu totul. Zgomotul surd de sub pietre arăta totuși că mai sînt izvoare bogate în apă ; zgomotul însă începu să scadă treptat : se auzea cum apa se scurge pe sub pămînt în șuvoaie mici, ca și cum ar fi curs dintr-un ceainic, apoi șuvoaiele se prefăcură în picături și în curînd se făcu liniște.

După o oră ajunserăm pe creastă. Urcușul se accentuase brusc, dar pentru scurt timp.

Chiar în trecătoare, la picioarele unui cedru mare, se ridica un altar mic, înjghebat din coajă de copac. Bătrînul chinez se opri în fața lui, se prosternă, apoi se ridică și, arătînd cu mîna spre răsărit, rosti doar două cuvinte :

— Rîul Vai-Fu-dzin [53].

Însemna că sîntem la cumpăna apelor. Bătrînul se aşează apoi pe jos şi ne făcu un semn, dîndu-ne a înţelege că trebuie să poposim.

Folosindu-mă de prilej, am colindat puţin pe creastă : am luat-o spre sud, m-am urcat pe una din numeroasele stînci care ieşeau din pămînt şi am privit în toate părţile.

Partea învecinată a munţilor Sihote-Alin este alcătuită din porfir cuarţitic. Culmea cumpenei apelor merge aici de la sud-vest către nord-est. Punctele ei cele mai înalte ajung pînă la 1 100 m deasupra nivelului mării. La nord, munţii Sihote-Alin sînt ceva mai mici. Versantul apusean al munţilor este lin, iar cel răsăritean mult mai abrupt. Întreaga culme este acoperită cu o pădure deasă de răşinoase şi mixtă. Pe unele vîrfuri şi în grohotişuri se găseau însă şi porţiuni despădurite. Pe vechile hărţi chinezeşti această cumpănă a apelor se numeşte Sihote-Alin. Chinezii de prin partea locului o numesc Sihote-Lin, iar cel mai des îi spun Lao-Lin, adică trecătoare veche (în sensul de „mare", „din negura vremurilor"). După măsurătorile hipsometrice, înălţimea trecătorii în care ne găseam era de 980 m. Am numit-o trecătoarea lui Maximovici *, unul dintre primii cercetători ai ţinutului Ussuri.

La răsărit de cumpăna apelor, cît cuprindeai cu ochii, totul era învăluit în ceaţă. Vîrfurile munţilor vecini păreau insule fără legătură între ele. Valurile de ceaţă înaintau spre lanţul de munţi şi, de îndată ce treceau peste şeile lor, piereau din nou, nevăzute. La apus de cumpăna apelor aerul era limpede şi străveziu. După spusele chinezilor, era un fenomen obişnuit. Mai tîrziu m-am convins de nenumărate ori că munţii Sihote-Alin constituie o adevărată

* *Karl Ivanovici Maximovici* (1827—1891), botanist rus, unul dintre primii cercetători ai florei din Extremul Orient şi Japonia.

graniță climaterică între regiunea litoralului și bazinul afluenților de pe dreapta ai rîului Ussuri.

Se vede că am lipsit mult, fiindcă cei din detașament începură să mă strige.

Cazacii făcuseră ceaiul și așteptau să mă înapoiez. Ne-am ogoit și noi stomacul cu nițică apșoară caldă și-am plecat mai departe.

După cum am mai arătat, coborîrea spre Vai-Fu-dzin era abruptă. În fața noastră se afla un defileu adînc, plin de pietre și arbori doborîți. Apa care se scurgea în cascade săpase numeroase gropi în diferite locuri ascunse de ferigi, formînd adevărate capcane. Granatman urni un bolovan mai mare care în cădere a antrenat după el alți bolovani, provocînd o adevărată avalanșă.

În asemenea rîpe e foarte greu de coborît, iar cei care au avut cel mai mult de suferit au fost caii. Dacă am reprezenta grafic coborîrea noastră de pe Sihote-Alin, ea s-ar înfățișa sub forma unei linii cu frînturi dese mergînd spre răsărit. Coborîrea a durat vreo două ore. Pe fundul văii curgea un pîrîu, care aproape că nu se vedea prin desiș. Apa, în curgerea ei, murmura vesel, bucurîndu-se parcă de ieșirea în sfîrșit de sub pămînt, c-a dat de libertate. Cursul inferior al pîrîului era mai domol.

Iată însă, în dreapta noastră — o altă rîpă la fel de adîncă. Trecătoarea nu mai era acum decît o vale îngustă, pe care chinezii din partea locului o numesc Sin-Kvandagou [54]. Dincolo de trecătoare, pădurea de rășinoase și cea mixtă cedează rapid locul pădurii de foioase. Stejarul mongol crește îndeosebi pe versanții însoriți ai munților. În vale pădurile sînt mai variate și mai bogate. Aici poți întîlni teiul cu frunză măruntă, căruia-i plac poienile și pajiștile, arțarul galben cu frunze palide, crestate adînc, salcia conușie — jumătate tufă, jumătate arbore — salba aripată,

avînd aspectul unei tufe cu excrescențe de suber pe trunchi și pe ramuri. Dintre tufele propriu-zise se pot cita taula cu flori roz-intens, o specie deosebită de păducel cu spini rari și scurți și cu frunze alburii pe dos, caprifoiul lui Maak, de peste patru metri înălțime, cu numeroase flori roz și cimbrișorul (iarba-maicii-domnului), cu tulpinile culcate la pămînt, cu frunze mici lanceolate și cu flori purpurii-violete. Mai departe, în lungul potecii se mai vedeau și alte tufișuri pe care aș fi dorit să le cercetez, dar foamea ne-a silit să iuțim pasul. Pe pajiști te minuna abundența florilor. Peste tot erau presărați stînjenei de cele mai felurite nuanțe — de la albastru-deschis pînă la violet-închis, o mulțime de orhidee policrome, piciorul-cocoșului de culoare galbenă, clopoței de un mov-închis, lăcrimioare parfumate, viorele de pădure, floricelele modeste ale fragilor, garoafe viu colorate și crini roșii, portocalii și galbeni. Trecerea de la pădurea deasă de rășinoase la cea rară de stejar și la poiene cu flori se făcea atît de brusc, încît rămîneai pur și simplu perplex. Ceea ce văzusem cu trei-patru zile înainte la apus de Sihote-Alin, regăseam acum la poalele lui. Am mai observat o particularitate : plantele cărora în zona apuseană li se și trecuseră florile, aici erau bine îmbobocite.

În bazinul Li-Fu-dzin erau multe musculițe sanguisuge, dar puține lepidoptere. Dimpotrivă, aici zburau peste tot urzicari de culoare roșie-cărămizie cu irizări de curcubeu, fluturi coada-rîndunicii (apoloni albi-gălbui cu pete negre și roșii, și mahoni mari de culoare albastru-închis). Mahonii se așezau de multe ori pe apă și, cu aripile întinse, se lăsau duși de curent. Puteai crede că fluturii aceștia căzuseră întîmplător în unde și nu se mai puteau ridica în aer. De cîteva ori am vrut să pun mîna pe ei, dar abia schițam mișcarea și fluturii se ridicau iute în sus, se îndepărtau pu-

ţin şi se întorceau iar pe apă. Pretutindeni, pe flori roiau albine şi viespi ; bondari cu pîntecele negru, portocaliu şi alb-plușat săgetau zumzăind prin văzduh. Jos, prin iarbă, alergau carabide sprintene. Datorită caracterului lor de răpitoare, aceşti gîndaci pot fi numiţi „tigrii insectelor". Pe potecă se tîrau gropari-negri şi lăcuste tricolore. Ultimele aveau mişcări sacadate şi nu-ţi puteai da seama dacă săreau sau zburau. Pe plantele umbelifere se vedeau îndeosebi gărgăriţe şi ploşniţe verzi, iar pe lîngă apă şi pe poteci, unde era mai mult spaţiu, zburau libelule cu aripi străvezii şi ochi mari, albaştri.

După ce m-am delectat privind insectele, am început să cercetez păsările. În primul rînd am văzut brumăriţe. Săreau pe sub copaci şi scormoneau în frunzişul căzut. Cînd m-am apropiat de ele, au zburat puţin şi s-au aşezat din nou în iarbă. Pe malurile pîraielor de munte, bătînd din codiţe, săltau din piatră în piatră codobaturi de munte. Aceste păsărele te lăsau, încrezătoare, să te apropii, şi numai dacă mă apropiam prea mult de ele îşi luau zborul, dar fără grabă. Lîngă mărăcinişuri stăteau mătăsarii. Se cătărau sprinteni pe ramurile tufişurilor, ferindu-se de locurile deschise. În alt loc am zărit piţigoi cu coada lungă, care umblau de colo pînă colo prin frunzişul copacilor şi nu-şi luau în seamă vecinii. Alături de ei se agitau piţigoii falnici, neastîmpăraţi, nişte păsărele mici, cu ciocul minuscul şi cu codiţa scurtă. Judecînd după nenumăratele urme de jivine, aici trăiau şi căprioare sălbatice, cerbi, mistreţi, urşi şi tigri.

În ciuda oboselii şi a lipsei de hrană, toată lumea mergea cu voioşie. Faptul că traversasem cu bine munţii Sihote-Alin, că trecusem atît de brusc din taigaua monotonă în pădurea plină de viaţă şi, în sfîrşit, că găsisem poteca, ne dădea mult curaj. Pe înserat am ajuns la fanza

pustie a unui vînător. Lîngă ea se afla o grădină mică de zarzavat, unde creşteau napi, salată şi ceapă. În comparaţie cu legumele pe care le văzusem pe Fu-dzin, acestea erau mai pipernicite. Într-un cuvînt, în toate se vădea diferenţa netă dintre versanţii apuseni şi cei răsăriteni ai munţilor Sihote-Alin. Probabil că în ţinutul Transussuri perioada vegetativă este mult mai tîrzie decît în bazinul rîului Ussuri.

Nu ne-am mai continuat drumul şi ne-am oprit lîngă fanză. Chinezii îşi aduc alimentele cu samarele începînd din august. Sarea, făina şi ciumiza sînt apoi cărate în traistă pînă la fanzele cele mai îndepărtate. Rezervele de hrană se depozitează în nişte ciubere scobite în lemn de tei şi acoperite cu coajă de copac. Nu există nicăieri încuietori, iar ciuberele se acoperă numai ca să nu pătrundă în ele şoarecii şi burunducii.

În taiga nu ai dreptul să te atingi de hrana altuia, şi numai cînd foamea te îmboldeşte prea rău, te poţi folosi de ea, avînd însă datoria să aduci înapoi ce-ai luat, de la cele mai apropiate fanze ale agricultorilor. Cel care nu respectă acest obicei e socotit hoţ şi e supus la pedepse aspre.

Seara, bătrînul chinez ne spuse că nu mai poate continua drumul şi că rămîne să-şi aştepte tovarăşul.

În ziua următoare, la 17 iunie, ne-am despărţit de bătrîn. Eu i-am dat în dar un cuţit de vînătoare, iar A. I. Merzleakov, o taşcă de piele. Nu mai aveam nevoie de topoare. De la fanza vînătorului cobora o potecă în jos, pe rîu. Cu cît mergea mai departe, se făcea mai bună şi, în sfîrşit, ajunserăm la locul unde rîul Sin-Kvandagou se uneşte cu rîul Tudagou. Ultimul curge de la apus spre răsărit, făcînd un unghi ascuţit faţă de lanţul munţilor Sihote-Alin. Rîul este mult mai mare decît Sin-Kvandagou şi pe drept cuvînt ar putea să se numească Vai-Fu-dzin.

S-ar părea că la izvoarele lui există cîteva fanze chinezești, ale căror locatari se ocupă cu vînătoarea. De la punctul de confluență a celor două rîulețe amintite începe rîul Vai-Fu-dzin, pe care coloniștii ruși l-au numit Avvakumovka.

Pădurea luă sfîrșit, panorama munților arătîndu-se vederii în toată splendoarea și măreția ei. Înălțimile din stînga văii sînt acoperite cu pădure rară de stejar amestecat cu tei și mesteacăn negru. Pe versanți se întind grohotișuri îmbrăcate de iarbă și tufișuri scunde.

Valea rîului Fu-dzin este bogată în terase, care se ridică în trepte gigantice. Sînt așa-numitele peneplene *. În perioadele geologice arhaice au avut loc aici puternice procese de denudare, după care s-a ridicat întreg sistemul de munți și apoi a reînceput eroziunea. Apa din rîuri a acționat simultan ca ferăstrău și ca pilă.

Pe dreapta, în fața rîului Tudagou, se varsă în Vai-Fu-dzin un rîuleț cu praguri multe numit Taniugouza [55], iar mai jos de el, aproximativ la aceeași distanță unul de altul, se mai varsă alte patru rîulețe, și anume : Harcinkina, Hemutagou [56], Kuandinza [57] și Vorotnaia. De-a lungul celui dintîi se întinde drumul spre rîul Li-Fu-dzin și către regiunea Seaen-Laza [58]. Coloniștii ruși au descoperit pe Hemutagou un mormînt creștin și de aceea i-au zis rîului Krestovaia. După spusele chinezilor, albia rîului Kuandinza e foarte șerpuitoare, foarte vijelioasă și are numeroase praguri. Valea rîului Vorotnaia este încadrată de munți înalți, stîncoși și e socotită a fi un bun loc de vînătoare.

Între valea Harcinkina și rîul Sin-Kvandagou, printre stînci și grohotișuri, trăiesc goralii, care după aspect seamănă cu caprele-negre europene. Aceste animale fac parte

* Suprafețe plane sau ușor vălurite, provenite în urma erodării fluviale a unui sistem muntos (*n. ed.*).

din familia antilopelor și au următoarele dimensiuni : lungimea de vreo 1,10 m și înălțimea pînă la 0,70 m. Au blana de culoare galbenă-cenușie, botul, spinarea și coada de un brun-închis, iar gîtul și burta alburii. Părul de pe ceafă e ceva mai lung și formează un fel de coamă ; capul e împodobit cu coarne mici, întoarse înapoi. În Ussuri zona de răspîndire a goralului se întinde pînă la rîul Iman inclusiv, iar spre litoral, pînă la golful Ternei (rîul Kudiahe). Goralii trăiesc în turme mici, în locuri pe unde se află păduri de rășinoase și stînci inaccesibile. Ziua goralul și-o petrece în pădure, iar noaptea coboară în văi, ca să-și potolească setea. La un semn de primejdie cît de mic, fuge imediat pe stîncile de pe deal. Știind acest lucru, vînătorii se împart în două grupe. Unii intră în pădure, iar alții pîndesc animalele printre stînci. Deoarece goralii sînt legați de anumite locuri, pe care vînătorii le cunosc foarte bine, putem considera că aceste animale sînt pe cale de dispariție totală.

Pe la 10 dimineața văzurăm pe potecă urme de roți. Am crezut că vom ieși curînd la drum, dar chinezul care ne călăuzea ne lămuri că rușii ajung aici numai toamna și iarna la vînătoare și că adevăratul drum de care începe de la gura rîului Erldagou.

Caii erau foarte obosiți, abia își tîrau picioarele și se clătinau de parcă erau beți. A trebuit să facem un popas. Folosind timpul liber, m-am urcat pe un deal nu prea înalt ca să mă orientez.

Rîul Vai-Fu-dzin curge, în general, în direcția sud-est. Într-un punct face un cot spre sud, dar apoi revine la vechea direcție și și-o păstrează pînă la vărsarea în mare. La apus se deslușesc munții Sihote-Alin. Mă așteptam să văd un masiv muntos cu vîrfuri ascuțite, mai bizare, dar în fața mea se înălța un lanț drept, cu coama teșită ; vîrfurile în formă de cupole se prefăceau treptat în șei largi. Timpul și apa își făcuseră datoria.

Valea rîului Vai-Fu-dzin este longitudinală, deşi caracterul ei pare a fi de denudaţie, datorită afluenţilor care curg paralel cu malul mării şi cu lanţul munţilor Sihote-Alin.

Dealurile de la răsărit care precedă munţii Sihote-Alin sînt alcătuite din granite, sienite şi porfir cuarţitic. Regăseam şi aici porfirul pe care-l mai întîlnisem de cealaltă parte a cumpenei apelor. Vechile terase înalte fluviatile de pe malul stîng al lui Vai-Fu-dzin, cu o bază masivă (de asemenea de porfir cuarţitic), sînt denudate mai ales în apropiere de gura văii Harcinkina.

Peste vreo oră şi jumătate m-am înapoiat şi mi-am trezit tovarăşii de drum. Puşcaşii şi cazacii s-au sculat obosiţi : somnul nu-i refăcuse. S-au încălţat şi am pornit în căutarea cailor, care n-au fugit de ei, s-au lăsat înşeuaţi şi i-au urmat nepăsători.

Chinezul ne spusese că, dacă mergem toată ziua, ajungem spre seară la fanzele unor agricultori. Aşa s-a şi întîmplat ; pe înserat am ajuns la gura rîului Erldagou („A doua Vale Mare"). Rîul, foarte iute şi cu multe praguri, curge de la sud-vest spre nord-vest şi taie în calea lui straturi solide de porfir. Unele praguri iau înfăţişarea unor adevărate cascade. Munţii înconjurători sînt alcătuiţi din corneeană şi din cuarţit. De la acest loc şi pînă la mare, chinezii socotesc că mai sînt 150 li, ceea ce, transpus în unităţile noastre de măsură, reprezintă 78 km.

Pe cealaltă parte a rîului, la umbra unor ulmi uriaşi, se înălţa o fanză chinezească. Ne-am bucurat la vederea ei ca şi cum ar fi fost cel mai luxos hotel. Aflînd că nu mîncasem nimic de două zile, chinezii, ospitalieri, se puseră în grabă să ne facă ceva de mîncare. Scovergile prăjite în ulei de bob şi *kaşa* de ciumiză cu murături ne părură mai gus-

toase decît cele mai alese feluri de bucate de la oraș. Printr-o înțelegere tacită, am hotărît să înnoptăm aici. Chinezii își scoaseră așternuturile și ne puseră la dispoziție cea mai mare parte a paturilor, care erau bine încălzite ; am preferat să îndurăm căldura, decît să ne expunem atacului musculițelor.

Din cauza numărului mare de oameni, în fanză era foarte cald, lucru care se mai datora și ferestrelor acoperite cu plăpumi. M-am îmbrăcat și am ieșit afară.

Noaptea era liniștită, caldă, exact așa cum le place insectelor nocturne. Ceea ce am văzut m-a uimit și am uitat cu totul de musculițe. Priveam încîntat, văzduhul era plin de scînteioare albăstrui, care licăreau întruna. Erau licurici. Dădeau o lumină intermitentă care nu dura mai mult de o secundă. Urmărind o asemenea scînteie, puteai vedea zborul fiecărei insecte. Licuricii nu apar deodată, ci treptat, unul cîte unul. Se spune că primii coloniști ruși, care vedeau pentru întîia oară asemenea lumini licărinde, trăgeau în ele cu armele și fugeau înfricoșați. Acum, însă, nu erau doar niște gîze stinghere, una ici, una colea, ci erau mii și mii, milioane. Zburau prin iarbă, puțin deasupra pămîntului, pîlpîiau prin tufișuri și se ridicau pe deasupra copacilor. Licăreau insectele, dar nici stelele nu se lăsau mai prejos. Era un fel de dans al luminii. Brusc, un fulger străpunse depărtările și lumină tot pămîntul. Un meteor uriaș, cu o coadă lungă, săgetă cerul. Într-o clipită bolidul se sparse în mii de scîntei și căzu pe undeva, în spatele munților. Feeria luminii încetă dintr-o dată: ca la semnalul unei baghete magice, pierîră toate gîzele fosforescente. După două-trei minute pîlpîi o luminiță într-un tufiș, alta o urmă, apoi încă una, și încă una. iar după o jumătate de minut, prin aer se roteau iar mii de elfi luminoși.

Oricît de splendidă era noaptea, oricît de măreţe erau fenomenele naturii şi de minunată lumina licuricilor, n-am putut rămîne afară. Musculiţele mi se lipiseră pe gît, pe mîini, pe faţă şi-mi năpădiră părul. M-am înapoiat în fanză şi m-am culcat. Oboseala şi-a spus cuvîntul şi am adormit pe dată.

Pentru a doua zi se decretă popas de refacere. Şi oamenii, şi caii aveau nevoie de odihnă. În ultimele zile ne obosiserăm cu toţii atît de mult, încît nu ne era suficient numai somnul de noapte. Tînărul chinez care ne călăuzise peste munţii Sihote-Alin îşi făcu toate cumpărăturile şi dis-de-dimineaţă plecă înapoi.

Cu o seară înainte, de obosiţi ce eram, nici nu văzusem cum arătau împrejurimile. Abia acum, după o masă săţioasă, m-am hotărît să fac o plimbare. În partea din mijloc, valea rîului Avvakumovka are o lăţime de aproape o jumătate de kilometru. Pe partea din dreapta se întind terase duble, iar pe stînga, dealuri stîncoase alcătuite din trahite, conglomerate şi breccii. Lîngă terase se poate vedea o mlaştină prelungă. Rîul curgea altădată pe locul acesta, dar şi-a săpat o albie nouă în timpul cine ştie cărei inundaţii.

Dintre păsări am remarcat aici ciocîrlii est-siberiene. Pe litoral mai dăinuia primăvara şi de aceea cîntecul lor răsunător se auzea pretutindeni. Cînd se lăsau pe pămînt, cînd se ridicau din nou în văzduh, sus de tot. Pe lîngă sălcii se rotea ciocănitoarea mică de Ussuri, în adevăr mică, dar tot atît de pestriţ colorată ca şi alte rude de-ale ei. Prin frunzişuri se zăreau pitulici japoneze mici. Erau tot timpul în mişcare, se zbenguiau şi vînau gîze. De o parte şi de alta a drumului săreau prin tufişuri presuri verzi. Ciuguleau împreună cu vrăbiile de cîmp bălegarul de cal şi se îmbăiau în praf. Afară de acestea, în regiunea litoralului trăiesc prepeliţa şi fazanul de Ussuri. Prepeliţa de Ussuri seamănă foarte mult cu potîrnichea, trăieşte prin văile rîurilor şi

în cîmpie. Cîinele meu stîrni două prepeliţe, care se ridicară ţipînd chiar de sub nasul lui. La vreo două sute de paşi, prepeliţele se lăsară din nou în iarbă. La înapoiere văzui doi fazani. Cînd fazanul-cocoş se ridică din tufişuri, sare în sus la vreo trei metri şi ţipă cît poate de tare. Ţipătul lui seamănă puţin cu al cocoşului de casă, speriat de cine ştie ce. Într-alt loc cîinele stîrni o făzăniţă cu pui. La fazan cîinele face arareori un aret * ferm. Se culcă şi începe să se tîrîie pe burtă, grăbindu-şi sau încetinindu-şi pasul. Pasărea, speriată, încearcă mai întîi să se salveze prin fugă, recurge la felurite vicleşuguri, îşi încurcă urmele şi se întoarce deseori de unde a plecat. Pierzînd urma, cîinele începe să sară dintr-o parte într-alta. Fazanul se foloseşte de acest moment şi se înalţă în aer. Făzăniţa se ridică totdeauna pe tăcute şi zboară mai departe decît cocoşul, dar de data aceasta făcu altfel : zbură leneş, încet şi jos deasupra pămîntului, nu în linie dreaptă, ci în cerc aşa încît cîinele fu cît pe-aci s-o prindă cu dinţii de coadă. Mi-am dat seama numaidecît despre ce era vorba. Făzăniţa avea pui şi încerca să îndepărteze cîinele de ei.

O luai pe Alipa mea în lesă şi mă întorsei acasă.

Chinezii pregătiseră de mîncare şi mă aşteptau.

În timp ce ne beam ceaiul, în fanză mai intră un chinez, pe care nu-l cunoşteam. Ducea în spinare o traistă grea, avea faţa pîrlită, încălţăminte prăpădită, haine rupte şi un ceaunel afumat. Toate arătau că venea de departe. Nouvenitul îşi scoase traista şi se aşeză pe pat, iar stăpînul începu de îndată să-i poarte de grijă. Mai întîi îi oferi punga cu tutun.

— Cine-i ? Îl întrebai pe stăpîn.

— Un trecător, îmi răspunse el.

---

* Poziţia caracteristică în care încremeneşte un cîine de vînătoare cînd adulmecă vînatul în apropiere *(n. ed.)*.

— Îl cunoşti ?

— Nu, zise, şi apoi îi spuse bucătarului să-i dea de mîncare.

Cît timp fumă, chinezii îi cerură drumeţului noutăţi. El le povesti cu plăcere toate întîmplările de pe unde umblase şi ce a văzut pe drum. Chinezul venea de pe rîul Noto şi se îndrepta spre rîul Psuhun.

Seara, la ora cinei, înainte de a se aşeza la masă, chinezii îl poftiră şi pe el. Cu toţii, care mai de care, se întreceau să-l servească. Cum i se golea ceaşca, se grăbeau să i-o umple din nou. Seara i se dădu cel mai bun loc din pat şi două plăpumi : una drept saltea, iar a doua ca pernă. Drumeţul rămase în fanză toată ziua următoare.

Populaţia locală chineză are foarte dezvoltat simţul respectului şi al atenţiei faţă de călători. Orice călător poate petrece trei zile fără plată într-o fanză străină, dar dacă rămîne mai mult, trebuie să lucreze sau să plătească pentru mîncarea ce i se dă.

A doua zi, la 19 iunie, ne-am luat rămas bun de la aceşti chinezi ospitalieri şi-am pornit mai departe. De aici începea drumul de care, şi pentru a uşura spinările cailor, am închiriat două căruţe. Pe cursul inferior al rîului, valea Vai-Fu-dzin dezvăluie o privelişte plină de pitoresc. Stîncile de pe partea dreaptă au contururi ciudate şi seamănă cu oameni, castele, minarete şi altele. Pe partea stîngă se întind iarăşi terase duble înalte, formate din şisturi argiloase, care la nord se transformă treptat în munţi.

Aici există un singur afluent neînsemnat, Kasafunov, pe care chinezii îl numesc Ceamigouza [59]. Rîul are o lungime de 15 km şi curge mai întîi spre sud-est, iar mai departe spre sud. Malul său drept e abrupt, iar cel stîng are o pantă lină, puţin deluroasă. Valea aceasta este îngustă şi se lărgeşte în cursul mijlociu al rîului la confluenţa cu rîuleţul Gruşevaia. Dacă mergi în sus pe rîu, pe partea dreaptă se

văd niște cornișe, care mai departe devin terase largi. Munții din jur sînt acoperiți cu păduri rare de foioase. La vreo 18 km de mare se văd calcare denudate.

Ceva mai jos de valea Kasafunov, pe partea dreaptă a rîului Vai-Fu-dzin se varsă alte două rîuri : Sandagou și Liseagou [60]. Ultimul izvorăște din muntele Tazovskaia *. Cursul superior al rîului Sandagou este alcătuit din numeroase pîraie de munte, care curg prin văi înguste. Înainte vreme se întindeau pe aici codri mari, în care mișunau sălbăticiunile, dar pîrjolurile au depreciat în mare măsură acest paradis al păsărilor.

Drumul de care făcut de chinezi pe valea rîului Vai-Fu-dzin trece de două ori prin vaduri, ceea ce în timpul inundațiilor constituie o piedică foarte serioasă pentru comunicații. Pentru a evita aceste vaduri, trebuie să mergi pe poteca ce începe de lîngă terase, de pe partea stîngă a văii, urcă muntele și o ia pe cornișă. Se poate spune pe drept cuvînt că poteca atîrnă aici deasupra prăpastiei pe o distanță de aproape 300 m.

Cu vreo patruzeci de ani în urmă, pe terasele de lîngă gura rîului Kasafunov locuiau tazi-udeghei. Ei veneau totdeauna la vînat pe muntele Tazovskaia, care domină toate celelalte vîrfuri din împrejurimi, fapt pentru care i s-a dat denumirea actuală.

În întreaga vale Vai-Fu-dzin de la gura rîului Erldagou pînă la muntele Tazovskaia, sînt răspîndite numeroase fanze chinezești. Vara locuitorii lor se ocupă de agricultură sau au îndeletniciri legate de vecinătatea mării, iar iarna prind samuri și vînează.

Afluentul cel mai mare al lui Vai-Fu-dzin este rîul Arzamasovka, care se varsă pe partea stîngă. Ceva mai sus de gura rîului Arzamașovka, pe un loc mai înălțat, a

* Muntele Tazilor *(n. ed.)*.

apărut un mic cătun rusesc numit Fu-dzin. În 1906 cătunul era alcătuit numai din patru familii. Locuitorii lui erau cei mai vechi coloniști veniți din Rusia. Micul cătun purta o amprentă deosebită : căsuțele mici și bătrîne erau plăcute la vedere și te îmbiau la odihnă, iar țăranii erau veseli și buni la suflet. Ne întîmpinară cu bunăvoință și ne găzduiră în casele lor.

Țăranii din Fu-dzin privesc cu toată seriozitatea vînătoarea. Nu numai că vînează sălbăticiuni, dar au și grijă de ele. Acest fapt e foarte semnificativ. Țăranii au hotărît într-o adunare să nu se atingă de femele și tineret și să nu vîneze masculi în timpul rutului. Afară de aceasta, au făcut o rezervație, fixîndu-i hotarele, și și-au jurat să nu vîneze acolo. Coloniștii nou-sosiți din Rusia n-au vrut să țină seama de asta și au început să vîneze prădalnic.

În timp ce se povesteau toate acestea intră în izbă un om. După aspect avea vreo patruzeci și cinci de ani, era de statură mijlocie, uscățiv, cu o barbă mică și cu plete lungi. Noul sosit se înclină cu un surîs de om vinovat și se așeză într-un colț pe-o ladă.

— Cine-i ăsta ? întrebă Granatman.

— Kașliov, „Moartea tigrilor", rostiră cîteva glasuri la unison.

Începurăm să-i punem fel de fel de întrebări dar era zgîrcit la vorbă. După ce zăbovi un timp, Kașliov se ridică.

— Nu-i greu să ucizi o fiară. Nu-i nimic deosebit în asta. E mai greu s-o vezi spuse el și, trăgîndu-și șapca pe ochi, ieși afară.

Mai tîrziu am aflat de la alți țărani cîte ceva despre Kașliov. Porecla de „Moartea tigrilor" a căpătat-o fiindcă împușcase la viața lui foarte mulți tigri. Nimeni nu putea descoperi fiara mai bine decît el. Prin taiga, Kașliov umbla totdeauna singur, dormea sub cerul liber și deseori fără foc. Nimeni nu știa încotro pleca și cînd se înapoia. Era un

adevărat nomad al pădurii. Descoperise pe rîul Sandagou o stîncă pe lîngă care treceau totdeauna tigrii și acolo îi pîndea.

Printre țărani erau unii care prindeau tigri de vii. Pentru aceasta nu se foloseau nici de cuști nici de capcane. Tigrii se prind cu mîinile, după care se leagă cu frînghii. Cînd găsesc urme proaspete de tigroaică cu pui de un an, oamenii trimit pe urmele lor o haită de cîini și apoi încep să strige și să tragă focuri de armă în aer. Din cauza zgomotului, tigrii se împrăștie și atunci începe urmărirea fiecăruia în parte. Pentru asemenea vînătoare îți trebuie îndrăzneală, dibăcie și curaj.

Poveștile noastre se țineau lanț. Erau atît de interesante că puteai să le asculți pînă dimineața. La miezul nopții țăranii s-au dus totuși pe la casele lor.

A doua zi, plecarăm spre satul Permskoe, situat la 4 km mai jos de Fu-dzin.

Pămîntul din valea Vai-Fu-dzin este foarte roditor. Țăranii nu-și amintesc de nici un an cu recoltă proastă, deși timp de patruzeci de ani au cultivat pămîntul fără să-l îngrașe.

De la gura rîului Sîdagou, valea Vai-Fu-dzin se lărgește brusc. De aici se zărește marea.

Din satul Permskoe, drumul o ia mai întîi pe malul stîng al văii, pe la poalele unei terase, iar apoi spre dreapta și se apropie treptat de rîu. Pe aici crește o pădure rară de mesteacăn negru pitic, plop japonez cu trunchiul răsucit în spirală și lariță de Olga. Solul nisipos este acoperit cu un strat subțire de mîl aluvionar, pe care crește iarbă. Prin locurile pe unde stratul de iarbă a fost distrus, apar nisipurile. De aceea, drumul dintre Primorskoe și mare este considerat anevoios.

Ieșind pe un traseu de poștă, mi-am încheiat lucrările de ridicare topografică, am dat planșeta pușcașului care mă

însoţea şi mi-am luat arma. Cu tot drumul lung pe care-l străbătuse, cîinele alerga întruna prin tufişuri, căutînd păsări. O dată, auzind ceva, rămase în aret. Mă apropiai : cîinele sări în desiş şi prinse ceva în dinţi, scutură din cap şi apoi îi dădu drumul. Era un şoarece manciurian de cîmp, foarte răspîndit în întregul ţinut. Şoarecele acesta e la fel de mare ca cel de casă, dar are un colorit brun-gălbui şi lăbuţe albe. Este însă mai puţin agil decît cel de casă şi de aceea e o pradă uşoară pentru păsările răpitoare. Drept hrană îi servesc seminţele, ghinda şi rădăcinile de buruieni. Luînd şoarecele mort ca pe un trofeu de vînătoare, mi-am văzut de drum.

La jumătatea drumului între satul Permskoe şi aşezarea Postul Olga, pe partea stîngă, se înalţă o stîncă, pe care locuitorii de aici o numesc Stînca Diavolului. După alte cincisprezece minute de mers apare malul mării. Cititorul va înţelege ce bucurie ne-a cuprins. Ne aşezarăm pe pietre şi ne desfătarăm privind cum se lovesc valurile de ţărm.

Din nisipul adus de mare s-au format aici dune acoperite cu spini, iarbă şi stejari pitici, care aduc mai curînd a tufe decît a copaci. Prin locurile pe unde învelişul dunelor fusese distrus, nisipurile erau în mişcare şi acopereau tot ce întîlneau în cale.

Drumul nostru se sfîrşise.

La Postul Olga am ajuns la 21 iunie, ora 2 după-amiază, şi am fost încartiruiţi de îndată. Proviziile şi toate celelate urmau să ne vină pe calea apei, cu vaporul, şi în aşteptarea încărcăturii am purces la explorarea împrejurimilor.

Capitolul XIV
GOLFUL OLGA

Rada liniştită. — Cătunul chinezesc Şi-mîn. — Aşezarea Postul Olga. — Plecarea lui P. K. Rutkovski. — Geologia Golfului Olga. — Chinezul căutător de aur. — Păsările. — Tigrul de pe culme. — Lichenii şi muşchii. — În căutarea apei. — Gheaţa subterană. — Izvoarele lui Sandagou. — Cerbii pătaţi.

Golful Olga (43° latitudine nordică şi 152° 57' longitudine estică de la insula Ferro) a fost descoperit de navigatorul La Pérouse în 1787 şi a fost denumit atunci portul Seymour.

La intrarea în Golful Olga, pe dreapta, se înalţă o stîncă singuratică, pe care marinarii au numit-o Insula lui Cihaciov. Pe această stîncă a fost instalat un far care să indice navelor intrarea în golf.

Pentru că în timpul verii, în această parte a litoralului e tot timpul ceaţă, farul devine cu totul inutil, neputînd fi văzut în nici un caz de pe mare.

Golful Olga este închis din trei părţi ; are vreo 3 kilometri lungime, cam tot aceeaşi lăţime şi o adîncime de aproape 25 m. Iarna îngheaţă timp de trei luni, dar numai pe partea nordică. În partea de nord-est se află un mic golf aparte, pe care localnicii în numesc Rada Liniştită. Acest golfuleţ se leagă de cel mare printr-un canal îngust şi e îngheţat mai tot timpul. Rada Liniştită (adîncă la mijloc de 10—12 m, lungă de vreun kilometru şi lată de 500 m) se umple treptat de aluviunile aduse de rîuleţul Olga.

Pe malul răsăritean al golfului se află cătunul chinezesc Și-mîn [61], pe care rușii îl numesc Koșka. Înainte vreme, satul era centrul comercial al chinezilor din ținutul Ussuri. În fiecare an veneau aici cam vreo sută de șalande cu mărfuri din Hunciun. Vînătorii de pe rîul Ussuri aduceau la Și-mîn blănuri de samur, coarne prețioase de cerb și valorosul jenșeń. Darurile taigalei erau schimbate pe produsele industriilor de pe litoral. După șirul lung de barăci care se ridică pe malul mării și care slujesc ca depozite de mărfuri și materii prime, îți poți da seama de proporțiile schimburilor comerciale ale chinezilor din Golful Olga.

Chiar în colțul golfului se află o așezare rusească, care se numea mai demult Postul Olga. Prima construcție, înălțată aici, în 1854, a fost o cazarmă pentru marinari. În 1878 au venit un brigadier silvic și un agent sanitar. Pînă la sosirea acestora, comisarul de poliție îndeplinea și obligațiile lor : era și învățător și medic, el judeca și tot el condamna.

În 1906, în așezarea Postul Olga existau o bisericuță, de lemn, un spital al coloniștilor, un oficiu poștal și telegrafic și cîteva prăvălioare.

Un punct de atracție al Postului îl constituie micul tun de fontă așezat pe un afet imobil de lemn. L-am văzut : era lăsat cu totul în părăsire în piața din fața casei ocupate de șeful ocolului silvic. Din spusele bătrînilor am aflat că tunul fusese adus la Postul Olga pentru ca, pe timp de ceață, să se dea cu el semnale corăbiilor aflate în larg.

În primele zile ne-am odihnit și n-am întreprins nimic. În acest timp a sosit de la Vladivostok torpilorul *Bessumnîi*, care urma să-l ia pe P.K. Rutkovski. Seara, P. K. Rutkovski își luă rămas bun de la noi și se urcă pe vas. A doua zi, dis-de-dimineață, torpilorul ieși în larg. P. K. Rutkovski ne-a lăsat cele mai bune amintiri și mult timp după aceea ne-a fost greu să ne obișnuim cu lipsa lui.

Prima excursie pe care am făcut-o în împrejurimile Golfului Olga a fost pe muntele Krestovaia.

De pe muntele Krestovaia se vedeau bine toate împrejurimile. Într-o parte se întindea valea largă a rîului Vai-Fu-dzin. Fiindcă în apropierea confluenței cu rîul Sandagou face o cotitură, nu i se putea vedea capătul. Munții Sihote-Alin nu se mai zăreau, căci între ei și mare se ridicau alți munți. La nord-vest șerpuia rîul Arzamasovka, care curgea spre nord și se pierdea pe undeva, în munți. Golful Rada Liniștită se continuă cu valea pitorească a rîului Olga, care curge paralel cu malul mării.

Munții din împrejurimile golfului nu sînt înalți, dar au un caracter muntos foarte pronunțat și sînt formați în cea mai mare parte din granit cenușiu, porfir cuarțitic, gresie, corneeană, arcoză și jasp verde, străbătut în diferite sensuri de vinișoare de cuarț. În împrejurimi s-a descoperit mult minereu de fier, cupru și argint amestecat cu plumb.

Cele mai multe dealuri sînt acoperite cu grohotișuri, rezultate din alterarea rocilor sub acțiunea agenților atmosferici. Formarea lor poate fi urmărită de la apariția fisurilor din stînci pînă la desfacerea lor în cele mai mici fărîme. Dacă lovești cu ciocanul o asemenea bucată de rocă sau dacă o trîntești mai tare de pămînt, se sparge de-a lungul fisurilor prin care apa a pătruns în ea. Dacă ai încerca să spargi aceste pietre în bucățele cît de mici, n-ai vedea nicăieri vreo spărtură proaspătă, fiindcă e fisurată toată de multă vreme.

La 24 iunie, dis-de-dimineață, am plecat cu barca și, înconjurînd capul Mramornîi, am debarcat în dreptul insulei Cihaciov. Această excursie mi-a permis să cunosc bine Golful Olga și gura rîului Vai-Fu-dzin.

De-a lungul malului mării și paralel cu el se întind șiruri de mlaștini și mici lacuri lunguiețe, despărțite unele de altele prin grinduri de nisip. Cu cît te apropii mai mult

de mare, cu atît limbile de nisip sînt mai proaspete şi mai netede. Pe aceste grinduri creşte arinul de munte cu ramuri scurte, păroase şi cu frunze uşor pubescente, precum şi taula, o mică tufă cu flori roz-pal. În multe locuri, din grinduri n-a mai rămas nici urmă, şi numai vegetaţia arată direcţia în care se întindeau altădată. Săpăturile făcute în unele locuri au scos la iveală scoici marine sparte. Atît rîul cît şi marea au dus aici o adevărată luptă pentru a prelungi uscatul. Rîul aducea materialul gata prelucrat, iar marea îl aşeza în grinduri. În prezent, la gura rîului au apărut mai multe insule de curînd ieşite de sub apă, formate din nisip curat şi neacoperite încă de iarbă.

Geologul are în faţa ochilor tabloul unui trecut îndepărtat. În vechime. Golful Olga nu semăna de loc cu cel de astăzi. Era de trei ori mai mare şi pătrundea mult în uscat, spre apus. Dinspre mare se văd limpede marginile vechiului golf, în care se vărsau independent şi rîurile Vai-Fu-dzin, Sidagou. Arzamasovka. Înmlăştinirea cursului inferior al rîului Avvacumovka, albiile vechi, lăculeţele şi privalurile în legătură cu marea arată acelaşi lucru. Lîngă gură, curentul rîului este aproape invizibil, ba, mai mult chiar, cînd vîntul bate ceva mai tare de la răsărit, şi în timpul fluxului, se observă o mişcare inversă a apei. Pe Stînca Diavolului se pot vedea urmele lăsate de valurile mării. Această martoră mută ne spune totuşi că pe vremuri era şi ea scăldată de valurile Pacificului.

Cîte veacuri au trebuit ca să distrugă roca dură şi s-o prefacă în nisip ! ? Cît timp a fost necesar pentru ca nisipul să umple grăunte cu grăunte golful şi să disloce apa mării ! ? La umplerea văii au jucat un rol însemnat şi buştenii aduşi de ape. Mii de rădăcini şi de buşteni barează albia rîului şi acoperă insulele. Trunchiurile arborilor aduşi de ape sînt imediat acoperite de nisip, iar la suprafaţă nu

rămîn decît rădăcini și cioturi. Apoi, încetul cu încetul, nisipul le îngroapă și pe acestea. Fiecare inundație nouă aduce alți arbori doborîți de vînt și-i așază deasupra, îi acoperă apoi cu nisip și așa mai departe. În felul acesta oceanul se retrage, uscatul crește și va veni o vreme cînd riul Vai-Fu-dzin nu se va mai vărsa în Golful Olga, ci de-a dreptul în mare.

Am debarcat pe malul sudic al golfului pe la 10 dimineața, am trimis barca înapoi și am pornit în munți. Pe drum mi se alătură un chinez căutător de aur. Avea în traistă o cazma fără coadă, un mic jgheab de lemn pentru spălarea nisipului și un tîrnăcop ușor, cu mîner scurt. Chinezul era de vîrstă mijlocie, slab, cu fața ciupită de vărsat și cu pălărie de paie. Răspundea cu volubilitate la întrebări, fapt care mi-a permis să aflu procedeele folosite de chinezi la căutarea aurului. Mai tîrziu trebuia să descopere un rîu în dreptul căruia să se afle, în mare, o insulă. E un indiciu sigur că în valea riului se găsește aur. Urcînd în sus pe rîu, omul caută un afluent la gura căruia să fie o stîncă verticală ; noua vale trebuie să fie strict perpendiculară pe planul stîncii și să aibă o lungime de cel puțin doi kilometri. Dacă distanța e mai mică sau dacă valea nu cade sub un unghi drept față de stîncă, ea nu prezintă interes. Chinezul mergea înainte, căutînd întruna noi și noi afluenți, a căror lungime se reducea de la doi kilometri la unu și apoi la jumătate de kilometru. Ultimul izvoraș avea vreo 200 de metri lungime. Chinezul se opri, căci aici trebuia căutat aurul. Examină prundișul și nisipul din pîrîu. Probabil că ceea ce găsise îl satisfăcea și se opri aici pentru cercetări. Multe dintre explicațiile lui au rămas pentru mine de neînțeles. Așa, de pildă, spunea că există oameni care simt direct prezența aurului în pămînt și că ar fi și el unul dintre aceștia.

Sub raport topografic, regiunea pe care o străbăteam acum era formată din munți foarte denudați, cu coaste line. Din loc în loc, apăreau stînci care se găseau în ultimul grad de alterare, majoritatea lor se transformaseră în grohotișuri.

Caracterul vegetației era același ca și în preajma Postului Olga. Stejarul, mesteacănul, filodendronul, plopul, frasinul și salcia creșteau cînd în pîlcuri, cînd singuratici. Diferite tufe, îndeosebi lespedeța, călinul și taula, pe care se înfășurase viță și mazăre de cîmp, făceau unele porțiuni absolut de nepătruns, mai ales dacă la ele se adăuga și arborele dracului. În zilele călduroase e cu neputință să mergi prin tufișurile de acest fel. Singura plăcere sînt pîraiele cu apă rece.

La prînz am ajuns la cumpăna apelor. Soarele se afla sus, pe cer și inunda pămîntul cu razele lui fierbinți. Căldura era de nesuportat și nici la umbră nu găseai pic de răcoare. După un popas pe vîrful muntelui, am coborît de-a lungul rîului spre apus. Peisajul e monoton, banal : oriunde privești, vezi numai dealuri și aceeași vegetație.

Deasupra pămîntului plutea un aer încins, saturat de umezeală. Arborii și tufele aveau frunzișul pleoștit și păreau fără viață.

Toată ziua n-am văzut nici un animal, deși am descoperit numeroase urme de capre și de cerbi. Pe drum nu pierdeam ocazia să fac însemnări ornitologice.

Mai întîi, trebuie să amintesc de ciocănitoarea verde cu capul roșu. Se spune că merge și pe pămînt destul de bine. Sprintenă, sperioasă și guralivă, seamănă la apucături cu suratele ei pestrițe. Am văzut apoi ciocîrlii manciuriene, al căror glas se auzea peste tot. Unele păsări ne zburau de sub picioare și se așezau din nou pe pămînt, la mică distanță. Părea că nu le pasă de arșiță, căci se ridicau în înaltul cerului și umpleau împrejurimile cu cîntece răsunătoare.

Dintr-o mică mlaștină ciinii stîrniră cîteva becaține, din care am împușcat una. Era o becațină est-siberiană. Dintr-un alt loc zbură din tufișuri o dublă frumoasă, cu ciocul lung. Pe copacii doborîți și pe cioturile lor întîlneam din loc în loc codobaturi japoneze. Alergau sprintene și se încălzeau la soare, iar la apropierea noastră se ridicau în aer și se ascundeau cu grijă prin tufișuri, ca să nu apară decît după ce se încredințau că primejdia trecuse. Judecînd după numărul mare de păsări mici, se putea bănui prezența șoimului mic prepelicar și într-adevăr am speriat unul, care a sărit din iarbă, fapt foarte curios, pentru că picioarele lui nu sînt deloc adaptate pentru a umbla pe pămînt. Poate că aceste păsări de pradă știau din experiență că păsărelele, dacă le văd stînd pe copaci uscați, se sperie, în timp ce, dacă se ascund în iarbă, pot nădăjdui într-o pradă mai ușoară.

Ziua era pe sfîrșite. Soarele coborî spre apus, iar umbrele arborilor se făcură din ce în ce mai prelungi. Trebuia să ne pregătim pentru înnoptat ; găsind un loc pe unde curgea o apă, ne-am instalat tabăra.

A doua zi m-am despărțit de căutătorul de aur. El o luă înapoi spre trecătoare, iar eu am pornit spre rîul Sîdagou și de acolo spre Postul Olga.

Coborîrea de pe muntele Krestovaia era mai grea decît urcușul. La înapoiere m-am rătăcit puțin și am nimerit în niște grohotișuri acoperite de tufe și pelin de stîncă. Cînd am intrat în sat, luminile erau aprinse. Ajungînd „acasă", mi-am trecut observațiile în jurnal și m-am culcat devreme.

La 26 iunie cerul se posomorî. Un vînt puternic gonea norii și ceața deasă. Era semn rău. Noaptea se porni o ploaie cu vînt, care ținu trei zile în șir, iar la 28 iunie se dezlănțui o furtună puternică cu ploaie torențială. Apa se scurgea din munți în șuvoaie puternice, iar rîurile se umplură și ieșiră

din matcă, întrerupînd comunicaţiile dintre Postul Olga şi aşezările învecinate.

În aşteptarea vaporului care trebuia să ne aducă proviziile, am hotărît să pornesc la cercetarea rîului Sîdagou şi mi-am fixat următorul traseu : să trec cumpăna apelor lîngă muntele Tazovskaia, să cobor pe rîul Sandagou şi să ies din nou pe rîul Vai-Fu-dzin. Pentru această ieşire erau necesare şase zile.

Ziua de 1 iulie am folosit-o pentru pregătiri. Caii i-am lăsat acasă să se odihnească. I-am luat cu mine numai pe Zagurski şi pe Turtîghin. Ne duceam lucrurile în spinare, în traistă.

Dimineaţa, după furtună, încă mai bura. La amiază, vîntul sparse zidul de ceaţă, soarele îşi făcu apariţia şi totul reînvie : lumea se făcu din nou frumoasă. Pietrele, copacii, iarba, drumul, toate căpătară un aspect sărbătoresc ; în tufişuri păsările îşi reluară cîntecul ; în aer insectele se iviră din nou şi chiar zgomotul apei, care se scurgea în cascade înspumate din munţi, era vesel.

Am traversat rîul Fu-dzin iar apoi am urmat drumul de poştă care leagă Postul Olga de satul Vladimiro-Aleksandrovskoe, de pe rîul Sucean.

Rîul Sîdagou de 60 km lungime, curge de la jumătatea lui superioară paralel cu rîul Vai-Fu-dzin, apoi coteşte spre răsărit şi se varsă în acesta în dreptul satului Permskoe. Am ieşit chiar în partea unde Sîdagou face cotul. Rîul are foarte multe stînci şi praguri. Locuitorii din Permskoe au încercat cîndva să plutărească pe el, dar buştenii se sfărîmau de stînci, aşa că au renunţat. Partea de jos a văii, prin care trece drumul de poştă, este deschisă şi bună pentru agricultură. Partea din mijloc este păduroasă, iar cea de sus, pleşuvă şi stîncoasă.

Pădurea din valea Sîdagou este o pădure virgină, măreaţă. Un naturalist-botanist ar găsi aici, în afară de cedru, brad, mesteacăn dauric şi nuc manciurian, şi lariţă siberiană (care creşte la un loc cu stejarul şi cu arţarul cu frunze mici), denumită de oroci *mono* şi pe care academicianul Maximovici l-a reţinut ca denumire a unei specii. Printre taulă, lespedeţă, alun şi mălin cresc pe aici păducelul cu coajă cenuşie, ţepi rari şi frunze sectate adînc, precum şi mălin îndoit la pămînt, în amestec cu eleuterococus spinos. De obicei, trunchiurile arborilor slujesc ca reazem pentru plantele agăţătoare, care tind în sus, spre soare şi care se lipesc atît de tare de copaci, încît coardele lor formează tăieturi adînci în coaja acestora.

Dintre plantele de acest fel, şi pe care le cunoaştem, putem cita kolomikta * şi schizandra, cu miros şi gust ce amintesc perfect lămîia. În locurile umede creşte un fel de ferigă cu puf pe ramuri, foarte decorativă, şi desişuri întregi de captalani gigantici. Frunzele acestora sînt mari, dinţate, pe deasupra verzi-deschis, iar pe dedesubt de un alburiu-mat. Primăvara alcătuiesc o adevărată delicatesă pentru urşi.

De îndată ce-am intrat în pădure, am dat de o cărare. După ploile din urmă, în pădure era destulă umezeală. În noroi, pe nisipul de lîngă rîu, peste tot găseam numeroase urme de mistreţi, cerbi, iziubri, capre, kabarga (moscul siberian), rosomaha, rîşi şi tigri. De cîteva ori am stîrnit sălbăticiuni din culcuş, dar n-a fost chip să tragem din cauza desişului. O dată, un mistreţ trecu pe lîngă mine atît de repede şi pe neaşteptate, încît, pînă să-mi scot arma de pe umăr şi să ridic cocoşul, a şi dispărut în desiş.

La amiază poteca ne duse la o fanză chinezească. Numărul mare de piei din hambar arăta că proprietarii fanzei

* Actimdia kolomikta *(n. ed.)*.

se ocupă din plin cu vînătoarea. Fanza era nouă ; părea a fi fost construită de curînd. Pe acoperiș erau întinse la uscat două piei de cerb, iar deasupra unui foc fumegînd era agățat un săculeț cu fiere de urs pusă la afumat. Chinezii o folosesc ca leac împotriva conjunctivitei granuloase. Fierea uscată se dizolvă în apă și cu ea se pun comprese pe pleoape.

Parcursesem într-o singură zi 22 de kilometri.

După pădurea deasă de pe malul stîng urma o pădure pîrjolită. Munții care înconjură valea, alcătuiți din diorit, sienit, cuarț și porfir feldspatic, sînt cu totul lipsiți de păduri, acoperiți fiind peste tot de grohotișuri. Cursul superior al rîului Sîdagou are aspectul unui rîuleț de munte, în care se varsă pe dreapta și pe stînga numeroase izvoraşe. În timpul ultimei inundații, apa a spălat albia rîului pe o lățime de peste 200 de metri, acoperind întregul spațiu cu nisip și pietriș. Pe dreapta, unde se termina limba de prundiș, începea deodată un mal abrupt. În secțiune se vedea că solul văii este alcătuit dintr-un amestec de pietriș și mîl.

Într-un loc, rîul făcea un cot ; firul apei curgea spre malul drept, iar în partea noastră se întindea o limbă prelungă de nisip și prundiș. Ne-am instalat tabăra aici, întinzînd cortul pe marginea malului surpat, cu intrarea spre rîu și cu spatele spre pădure ; în față am aprins un foc mare.

În ziua aceea nu m-am simțit bine și, fără să mai aștept masa, m-am culcat. Am avut un vis urît : se făcea că nimerisem într-o capcană și că mă dureau picioarele. Cînd m-am trezit, era întuneric.

Mi-am dat numaidecît seama care era pricina coșmarului. Amîndoi cîinii mi se culcaseră pe picioare și se uitau la oameni cu niște ochi speriați, ca și cum le-ar fi fost frică

să nu-i bată cineva. Îi alungai, dar se refugiară într-alt colț al cortului.

— Ia te uită, minune ! spuse Zagurski. Nu vor să iasă afară.

Comportarea cîinilor era într-adevăr ciudată. Mă mira mai ales purtarea lui Léșii. El, care pleca totdeauna prin tufișuri și se culca în dosúl cortului, se lipea acum de oameni. În sfîrșit, am reușit să dăm cîinii afară, dar pentru scurtă vreme. După cîteva minute se strecurară din nou în cort și se întinseră la capul nostru.

În acest timp, în pădure se auzi un foșnet. Cîinii ridicară capetele și ciuliră urechile. Mă sculai în picioare. Marginea de sus a cortului îmi venea pînă la bărbie. În pădure era liniște și nu văzui nimic suspect. Curînd după ce ne-am așezat să bem un ceai se auzi același zgomot, și mai puternic, dar ceva mai depărtat. Ne-am uitat cîteșitrei, dar în pădure domnea o liniște deplină. Toate acestea se repetară de cîteva ori.

— Parc-ar fi niște șoareci, spuse Turtîghin.

— Poate-i vreun iepure, răspunse Zagurski.

În fine, totul se liniști. După ceai, pușcașii își fixară orele de strajă pe timpul nopții. Fiind odihnit, nu-mi era somn și de aceea le-am propus să se culce, iar eu am trecut la completarea jurnalului de drum.

Pușcașii goniră din nou cîinii din cort :

— Marș afară !

Cîinii ieșiră, stătură puțin la foc și se întoarseră. Léșii se pitulă la picioarele lui Turtîghin, iar Alipa se culcă pe locul meu.

Noaptea era atît de liniștită, încît și plopii amuțiseră — nu mai foșneau de loc. În aerul nemișcat se auzeau sunete nelămurite, ca și cum cineva ar fi oftat sau ar fi șușotit, pe undeva clipocea apa, iar țîrîitul cosașilor abia se auzea. Pe

cerul negru, spuzit de stele, se aprindeau fulgere abia vizibile. Razele roşii ale focului se aşterneau neuniform pe pămînt, iar dincolo de hotarul lor, întunericul nopţii părea şi mai negru.

Am mai pus lemne pe foc şi am continuat să-mi trec notele în jurnal. În acel moment amîndoi cîinii ridicară capetele şi mîriiră surd. M-am sculat de la locul meu, am privit împrejur dar, deşi n-am văzut nimic, am auzit desluşit un foşnet care se îndepărta. „O fi vreun bursuc sau vreun cîine-raton", mi-am zis şi m-am aşezat din nou la lucru. Mai trecu o jumătate de oră şi auzii cum se rostogoleşte pietrişul pe undeva prin stînga taberei. Cineva cobora spre rîu de pe malul surpat. După socoteala mea, zgomotul se auzea la vreo cincizeci de metri de foc. Ferindu-mi ochii de lumină, începui să scrutez rîul. Cîinii erau foarte speriaţi. Alipa se vîrî în fundul cortului. Apoi auzii cum cineva se mişcă precaut pe limba de pietriş. Sub apăsarea picioarelor, pietrişul se dădea în lături. Nu era un animal cu copite. Iziubrul sau cerbul fac mai mult zgomot. Şi nu era un animal mic — se simeţa că se mişcă greoi. Era un animal mare, cu labe mari şi moi. Zgomotul făcut de pietriş se îndepărtă spre rîu ; apoi, deodată, văzui pe marginea limbii de prundiş o umbră prelungă. „Un tigru !" îmi fulgeră prin minte şi, fără să-mi iau ochii de la fiară, întinsei mîna după armă, dar din nefericire nu dădui de ea. Apoi toate se precipitară ca într-o vijelie. Scuturîndu-l pe Zagurski, pusei mîna pe carabină. Puşcaşul, somnoros, dădu peste cîine. Alipa, speriată, se aruncă în capul lui Turtîghin. În acel moment slobozii focul. Fiara scoase un mîriit scurt, ca un sforăit, se aruncă în apă, urcă iute malul din faţă şi dispăru printre tufişuri.

Ne pierise somnul. În tabără se porni o adevărată larmă ; glasurile oamenilor se amestecară cu lătratul cîi-

nilor. Fiecare căuta să spună ce văzuse. Zagurski susținea că văzuse un mistreț, iar Turtîghin îl contrazicea, încercînd să-i demonstreze că fusese urs. Cîinii lătrau, dar nu se îndepărtau de foc. Se liniștiră abia în zori. După vreo două ore, cerul întunecat prinse a se limpezi. Se putea zări malul din față și copacii doborîți de vînt și aduși de ape. Ne grăbirăm spre locul unde dispăruse fiara. Pe nisip, lîngă apă, se vedeau lămurit urmele unor labe mari de felină. Probabil că tigrul umblase mult prin jurul taberei, cu gîndul să se înfrupte ; cîinii îl simțiseră și se pitulaseră în cort.

Tigrul care trăiește în ținutul Ussuri este mai mare decît fratele lui indian. Corpul lui are o lungime de 2,7—3 m, înălțimea de 1,2—1,5 m și greutatea de 250—300 kg. Blana este tot atît de vărgată ca a tigrului sudic, dar se întîlnesc uneori exemplare cu un colorit mai deschis, cu dungi mai rare și de culoare mai ștearsă. Tigrul e un animal splendid. Blana, în cea mai mare parte este galben-ruginie, vărgată cu dungi negre. Pe piept, pe gît și pe labele din față dungile sînt mai rare, iar pe spinare și pe picioarele din spate sînt foarte viu colorate. Capul este bălțat, nu are favoriți, iar burta îi e albă. Un asemenea colorit îl protejează foarte bine. Cînd aleargă prin taiga printre tufele desfrunzite, culoarea neagră, galbenă și cea albă se suprapun și fiara capătă un colorit brun-cenușiu, uniform. Toamna, printre frunzele roșii-portocalii ale viței și printre ferigile galbene care au destule frunze vechi, e greu să distingi un tigru, chiar din apropiere. Poate că, făcîndu-se studii mai aprofundate, se va stabili că tigrul cu blana lungă e rudă cu tigrul cavernelor care a trăit cîndva prin Europa și atunci ținutul Ussuri poate fi considerat drept patria lui. Fiara hălăduiește cu plăcere prin peșteri, în care, vara, am întîlnit de multe ori urme de tigru și oase

roase. Pe tigru nu-l supără condițiile climaterice ale ținutului. Nu se teme nici de zăpadă, nici de frig. Trăiește prin locurile cu desișuri de nepătruns și cu destulă hrană, îndeosebi căprioare, mistreți și cerbi. În ținutul Ussuri este răspîndit în partea de sud, iar pe litoralul mării limita de răspîndire ajunge pînă la capul Ghiliak. Apoi îl întîlnești în întreaga vale a rîului Ussuri pe afluenții lui și în văile rîurilor Muhenin, Pihțe, Aniuiu și Hungari, care se varsă în fluviul Amur pe partea dreaptă. Exemplare izolate ajung și mai departe spre răsărit și miazănoapte. Dacă are hrană destulă, tigrul nu se atinge de animalele domestice și numai o mare nevoie îl silește să se apropie de așezările locuite și să atace oameni. Tigrii vînează ciinii cu o deosebită plăcere.

Mi-am amintit de Dersu. Îmi povestea odată că tigrul nu se teme de foc și că îndrăznește să se apropie de tabără dacă simte că înăuntru e liniște. Astăzi am avut ocazia să ne convingem că așa e. La ceaiul de dimineață am discutat din nou despre alarma de peste noapte, după care ne-am pregătit traistele de drum.

Chiar din dreptul taberei am luat-o la dreapta și am urcat în munți, urmărind un pîrîiaș.

Urcușul a fost greu și lung. Cu cît urcam mai sus, cu atît vegetația era mai sărăcăcioasă. Lăsasem în urmă giganții pădurii, iar în locul lor apăru stejarul noduros, scorușul manciurian cu ramuri dezgolite și cu frunze acoperite cu puțin puf, mesteacănul galben cu coaja păroasă, care atîrnă pe trunchi în smocuri, rododendroni cu frunză pieloasă, care uneori nu cade în timpul iernii, și frasinul alb. Turtîghin se așeză lîngă o tufă și vru să-și aprindă pipa, dar în momentul cînd scăpără chibritul, uleiurile eterice din jurul tufei se aprinseră făcînd explozie și dînd o flacără incoloră. Lucrul plăcu puștașilor, care se porniră

să aprindă focuri de artificii lîngă fiecare tufă. În cele din urmă i-am oprit, rugîndu-i să economisească chibriturile. Dacă un neştiutor ajunge într-o zi călduroasă, fără vînt, prin tufişurile formate de această plantă, poate să-l apuce ameţeala din cauza cantităţii enorme de uleiuri eterice pe care le degajă.

De aici începu urcuşul pe culme. Pornirăm în direcţia lanţului acoperit de grohotişuri. E foarte interesant de observat cum se adaptează arborii care cresc pe stînci. Dau impresia că-şi trimit conştient rădăcinile în căutarea pămîntului, pe drumul cel mai scurt. După o oră ieşirăm într-o regiune cu muşchi şi licheni.

De unde îşi procură apa aceste criptogame ? Apa nu rămîne pe stîncă şi totuşi muşchii se dezvoltă luxuriant. Dacă-i pipăi, sînt foarte umezi, iar dacă-i storci în mînă, picură din ei apă. Răspunsul la această întrebare ni-l dă ceaţa. Ea le serveşte drept izvor permanent de umezeală. Muşchiul nu-şi trage apa din pămînt, ci din aer. Deoarece în ţinutul Transussuri, atît vara cît şi primăvara, numărul zilelor cu ceaţă este incomparabil mai mare decît al celor însorite, este de înţeles această dezvoltare uimitoare a muşchiului care creşte prin grohotişuri.

Iată însă că şi pajiştile de muşchi au rămas în urmă. Urmează stînci golaşe, ceea ce nu înseamnă însă că pietrele care alcătuiesc grohotişurile de pe vîrfurile munţilor sînt cu totul dezgolite. Sînt îmbrăcate cu licheni care, şi ei, îşi iau apa din aer. După anotimp, ei sînt ori uscaţi, — aşa că, dacă-i freci între degete, pot fi uşor sfărîmaţi, prefăcîndu-se în praf —, ori moi şi umezi. Din lichenii morţi se formează un strat vegetal subţire, pe care creşte apoi muşchiul, iar după el, ierburile şi tufele.

Ajunşi pe culme, pîcla de dimineaţă se împrăştie şi ni se deschise o privelişte minunată. Pe undeva pe jos, curgea

rîul Sidagou. De sus se vedea bine cum străbătea pădurea şi lucea în soare. La nord se înălţa muntele Tazovskaia, pe care urma să-l ocolim. La sud-vest se vedea bazinul păduros al rîului Pusun, la sud-est se zărea marea, iar la vest, alţi munţi. E greu să te descurci în recunoaşterea munţilor şi nu oricine o poate face. Numai o mare experienţă te poate ajuta. Vîrfurile cunoscute îşi schimbă conturul dacă sînt privite din puncte diferite. De pildă, muntele Stolovaia, dacă-l priveşti în lungul axei longitudinale, pare un pisc ascuţit. Muntele Tazovskaia, fiind uşor de recunoscut, ne slujea ca un foarte bun punct de orientare, ajutîndu-ne să nu greşim direcţia.

La amiază făcurăm un popas, ne era sete, dar nu găseam nicăieri apă, iar de coborît în vale nu era cu putinţă, fiind prea departe. Eram hotărîţi să răbdăm, să ne odihnim şi apoi să mergem mai departe. Puşcaşii s-au întins la umbra stîncilor şi au adormit curînd. Probabil că am dormit destul de mult, fiindcă soarele străbătuse o bună bucată din cer şi ne privea acum de după stînci. M-am trezit şi m-am uitat la ceas. Era trei după-amiază ; trebuia să ne grăbim. Ştiam cu toţii că n-o să ajungem la apă decît în amurg, dar n-aveam ce face, trebuia să avem răbdare.

Culmea pe care mergeam acum era formată dintr-un şir de vîrfuri golaşe, care se ridicau unul deasupra altuia în ordine ascendentă. În faţă, la vreo 20 de kilometri, se întindea un alt lanţ asemănător, perpendicular pe al nostru. În componenţa lui intra, pe partea dreaptă, muntele Tazovskaia, pe care-l cunoşteam dinainte. Trebuia să ajungem la bifurcarea din care porneau cele două culmi şi de acolo să începem coborîşul în valea rîului Sandagou.

Ca un făcut, ziua era liniştită, fără nici o adiere de vînt, iar căldura era de nesuportat. O dată am încercat

să coborîm după apă, dar n-am găsit, şi la înapoiere ne-am chinuit atît de rău pe urcuş, încît am renunţat să repetăm experienţa. Urcînd pe vîrfuri de munte, speram de fiecare dată să găsim de cealaltă parte vreun indiciu c-ar fi pe aproape apă. Iluzii deşarte ! În faţă, cît vedeai cu ochii, apăreau doar grohotişuri golaşe, fără viaţă, şi nimic altceva. De n-ar fi fost grohotişuri, ci stînci, poate că am fi putut găsi barem o crăpătură cu puţină apă de ploaie. Dar, printre pietroaie îngrămădite aşa, anapoda, ce puteai găsi ? Oamenii mergeau tăcuţi, cu capul în pămînt, iar în urma lor, cu limbile scoase de-un cot, se tîrau împleticindu-se cîinii.

În munţi, distanţele sînt înşelătoare. Mergeam de o zi întreagă, dar lanţul de munţi care formează cumpăna apelor între rîurile Sandagou şi Sîdagou părea că se tot îndepărtează. Doream nespus să ajungem pînă la el, dar ne dădurăm seama curînd că nu vom reuşi. Ziua era pe sfîrşite, iar soarele se afla la orizont.

Pietrele încinse în timpul zilei iradiau acum o căldură zăpuşitoare. Numai un vînt mai puternic ar fi putut să aducă răcoarea mult dorită.

În faţa noastră mai aveam încă un munte înalt. Trebuia să-l „biruim" cu orice chip. Pe toţi munţii învecinaţi se aşternură umbrele serii ; doar cel din faţă mai era scăldat de razele soarelui. Ultimul urcuş a fost foarte greu. De vreo trei ori am făcut popasuri ca să ne mai odihnim, apoi am pornit din nou la drum şi ne-am căţărat cu încrîncenare tot mai sus.

Cînd am ajuns în vîrful muntelui, soarele dispăru dincolo de orizont, iar roseaţa asfinţitului îşi mai revărsă un timp lumina prin norii aburoşi, acoperiţi şi ei curînd de pîcla înserării.

Teama că pînă seara nu vom găsi apă ne dădu tuturor forţe noi. În spatele muntelui zărirăm o curmătură adîncă, iar în apropierea ei o groapă cu vegetaţie pitică. Coborîrăm grăbiţi într-acolo. Cu cît mai repede vom găsi apă, cu atît mai mult ne vom economisi forţele de care aveam nevoie a doua zi pentru a ne putea întoarce pe culme. De aceea, coborînd, eram cît se poate de atenţi la fiece zgomot care ar putea să semene cu un susur de apă. Curînd groapa noastră deveni rîpă ; pe fundul ei creştea multă iarbă şi tufe hidrofile. Descoperirea ne mai dădu speranţe. Coborîserăm vreo 200 m, dar apă... pe nicăieri. Deodată prinsei în auz un zgomot înfundat ce venea de sub pămînt. Puşcaşii îşi lăsară jos traistele de pe umeri şi începură să dea la o parte pietrele, dar apa (căci pe undeva era totuşi apă), se auzea şi mai în adînc. Am coborît mai jos şi dădurăm să scormonim iar pămîntul. De data aceasta, în fine ! Munca ne-a fost încununată de succes : am găsit apă ! Toţi se repeziră să-şi potolească cumplita sete, dar apa era înfiorător de rece şi nu puteai s-o bei decît cu înghiţituri mici-mici de tot şi cu pauze.

Turtîghin făcu repede focul, iar eu începui să cercetez izvorul. Temperatura apei era de + 0,9° C. Băgai mîna şi scosei de acolo cîteva pietricele. Erau acoperite cu straturi concentrice de gheaţă. Păreau de-a dreptul încrustate în gheaţă. Pe alocuri, stratul de gheaţă atingea o grosime de 10 cm.

Puşcaşii nu mai isprăveau cu băutul ceaiului. Au băut o dată ceai înainte de a întinde cortul. Şi-au mai făcut cîte un ceai după ce au întins cortul. În fine, la culcare, au mai băut cîte unul, două, trei ceaiuri. Adormirăm îndată. Tabăra rămase doar în paza cîinilor.

În ziua următoare, căldura a fost tot atît de înăbuşitoare. Vara, în Ţinutul Ussuri, e o căldură foarte umedă

din cauza musonului care aduce umezeala de deasupra mării.

Stratul de iarbă şi cantitatea imensă de frunze moarte de pe pămînt reţin o parte însemnată din umiditate, nelăsînd-o să se scurgă în văi. Ziua, încălzită de soare, apa aceasta se evaporă pînă cînd saturează complet aerul. Aşa se explică roua de dimineaţă şi cea de seară, care sînt atît de abundente, încît umezesc plantele ca şi cum ar fi căzut ploaia peste ele. Clima ţinutului Ussuri ar putea fi foarte favorabilă pentru livezi, cu condiţia să fie bine irigate ; vara, temperatura este destul de ridicată, dar uscăciunea teribilă şi vînturile puternice din timpul iernii vatămă pomii fructiferi şi nu le îngăduie să se dezvolte normal.

Căldura umedă istoveşte atît caii cît şi oamenii. Umezeala ţi se aşterne pe faţă, pe mîini, pe îmbrăcăminte, hîrtia devine jilavă şi nu mai foşneşte, zahărul se fărîmiţează, sarea şi făina se prefac în bulgări, tutunul trage umezeala şi nu mai e bun de fumat, iar pe corp apare deseori erupţia tropicală.

După vreo două ore am ajuns la cumpăna apelor şi de acolo a început coborîşul. Munţii care înconjură izvoarele rîului Sandagou nu au nici ei păduri, din cauza pîrjolurilor. De obicei, după un prim incendiu rămîn doar trunchiurile uscate ; al doilea foc slăbeşte copacii lîngă rădăcină, aceştia cad la pămînt şi ard pînă-i udă ploaia. Un al treilea incendiu distruge şi aceste ultime rămăşiţe şi doar lăstărişurile mai arată că pe acolo a fost o mare pădure. Odată cu dispariţia pădurilor, razele soarelui pătrund pînă la pămînt, lucru care influenţează, la rîndul său, asupra dezvoltării ierburilor. Pe locurile fostelor pîrjoluri cresc ierburi luxuriante, care depăşesc înălţimea omului. E foarte greu de mers prin asemenea desişuri cu buşteni pe dedesubt.

Coborîrea de pe culme n-a fost mai uşoară decît urcuşul. Oamenii tot mereu cădeau şi se loveau de pietroaie şi de cioturile buştenilor. Coborîrăm prin albia seacă a unui pîrîiaş şi din nou rămaserăm multă vreme fără apă. Gropile, grămezile de pietre şi desişurile de iederă manciuriană, musculiţele şi arşiţa făceau drumul extrem de anevoios.

După-amiază am ajuns, în sfîrşit, la rîul Sandagou. În albie nu era nici strop de apă. După ce ne-am odihnit puţin la umbra tufişurilor, am plecat mai departe şi abia către seară ne-am potolit setea chinuitoare. Am dat de o groapă adîncă plină cu apă, în care se aflau foarte mulţi peşti din soiul malma [62]. Zagurski şi Turtîghin au prins cu nemiluita. Peştii ne-au picat cum nu se putea mai bine, fiindcă proviziile pe care le luasem erau pe sfîrşite.

În partea sa superioară, rîul Sandagou este format din alte două rîuleţe : Malîi Sandagou *, care izvorăşte din muntele Tazovskaia, şi Bolşoi Sandagou **, care îşi trage izvoarele din acelaşi punct cu rîul Erldagou (afluentul lui Vai-Fu-dzin). Pe cel de-al doilea rîuleţ am ieşit chiar la izvoarele lui. Parcurseserăm 2—3 kilometri şi ne oprirăm să înnoptăm lîngă o groapă, pe marginea unei terase spălate de apă. În cursul nopţii iar intrasem în panică. O fiară a tot dat tîrcoale taberei. Cîinii erau neliniştiţi. Zagurski a tras de două ori în gol şi a gonit fiara cu huiduieli.

Ziua următoare era duminică. Profitînd de faptul că albia rîului secase şi apă nu rămăsese decît în unele mici gropi, am mers chiar prin albie. În partea de mijloc a văii rîului Sandagou cresc păduri tot atît de frumoase ca cele de pe rîul Sîdagou. Peste tot se vedeau nenumărate urme de animale.

---

* Sandagoul Mic (în l. rusă) *(n. ed.)*.

** Sandagoul Mare (în l. rusă) *(n. ed.)*.

Într-un punct rîul face o buclă mare. Puşcaşii mergeau în faţă, iar eu rămăsesem mai în urmă. La o cotitură zăriră într-un braţ mort doi cerbi pătaţi ; erau o ciută cu puiul ei. Zagurski trase şi nimeri ciuta ; iedul însă nu se sperie, ci rămase lîngă locului, privind a mirare : ce-or fi făcînd oamenii cu mama lui ? şi de ce nu se ridică ea de jos ? Le spusei puşcaşilor să-l gonească. Turtîghin a încercat în trei rînduri să-l facă să se îndepărteze, dar iedul s-a înapoiat de fiecare dată. Pînă la urmă am reuşit să-l punem pe fugă asmuţind cîinii asupra lui. Ne-am făcut tabăra lîngă locul unde împuşcasem ciuta. O parte din carne am luat-o cu noi, iar restul aveam intenţia s-o dăm unor chinezi.

Peste noapte vremea s-a stricat. Dimineaţa se anunţa ploioasă. Ne-am făcut în grabă bagajele şi spre amiază am ajuns la locul unde Kaşliov pîndea tigrii. Locul este un defileu îngust între o stîncă şi un vad vechi, adînc, care nu îngheaţă nici iarna. Pe-aici, la vînătoare de mistreţi tot vin prădalnicii vărgaţi, în vreme ce Kaşliov al nostru taman pe ăştia-i vrea vînaţi !

La vreo 5 kilometri dincolo de stîncă am ajuns, în fine, la prima fanză a unor agricultori şi le-am spus chinezilor unde pot găsi carnea de ciută lăsată de noi. Spre seară am ajuns la rîul Vai-Fu-dzin, iar după alte două zile eram în aşezarea Postul Olga.

Capitolul XV
ÎNTÎMPLĂRILE DE PE RÎUL ARZAMASOVKA

Afluenţii rîului Arzamasovka. — Chinezul Ce-Fan. — Peşterile. — Păsările. — Speciile de arbori şi arbuşti din pădure. — Vînătoarea de mistreţi. — Rătăcit. — Ploaia. — Situaţie primejdioasă. — Ajutorul lui Léşii. — Poteca. — Epuizat. — Focul. — Tabără străină. — Murzin. — Înapoierea.

Începînd din 7 iulie vremea se înrăutăţi din nou. Ploua întruna şi bătea un vînt puternic. Profitînd de vremea urîtă, m-am ocupat cu desenarea traseelor parcurse şi completarea jurnalului de drum. Acestea mi-au luat trei zile, după care am început să mă pregătesc pentru o nouă excursie, pe rîul Arzamasovka. A. I. Merzleakov a fost însărcinat cu ridicarea topografică a văii Kasafunovaia şi a văii Kabania, iar G. I. Granatman a făcut o recunoaştere în direcţia Arzamasovka-Taduşu.

La 15 iulie, dis-de-dimineaţă, am pornit la drum, luînd cu mine trei cazaci : pe Murzin, Epov şi Kojevnikov. Am dormit în satul Permskoe, iar a doua zi am pornit mai departe.

Rîul Arzamasovka (în limba chineză : Da-dun-gou [63]) are lungimea de 45 km, lăţimea la gură de 100 m şi adîncimea albiei de aproximativ 2 m. Valea lui este la început îngustă, dar mai sus, după confluenţa cu rîul Kabania, se lărgeşte mult. În prezent, toate denumirile chinezeşti şi băştinaşe au dispărut. Ţăranii din Permskoe le-au rebotezat pe toate. Dinspre valea Şirokaia spre valea Arzamasovka, înaintează terase fluviatile largi, pe alocuri foarte spălate

de ape. În munții de aici sînt numeroase grohotișuri. Prin coloritul lor cenușiu, ei se deosebesc net de vegetația care le înconjură.

O particularitate interesantă a munților din valea Arzamasovka, din dreptul văii Șirokaia, o constituie regularitatea formelor. Cititorul să-și imagineze cîteva piramide triunghiulare culcate una lîngă alta, cu baza spre vale și cu vîrful către cumpăna apelor. Unghiurile triedre ar alcătui locurile ridicate, iar adînciturile dintre ele ar fi văile. Bazele lor triunghiulare se găsesc față de vale sub un unghi de vreo 60°.

De la Golful Olga spre valea Arzamasovka sînt două drumuri. Unul o ia spre satul Permskoe, iar altul spre rîul Podevalovka * ,denumit astfel fiindcă, după ploi, pe drumul spălat de ape se formează multe gropi mascate, adevărate gropi-capcane. Acesta se află chiar în fața văii Șirokaia **. Ultima este o vale în adevăr largă, prin care curge un pîrîiaș. Mai sus de ea, în valea Arzamasovka intră alte trei văi largi și scurte : Kolîvaiskaia, Uglovaia și Listvenicinaia. Pe ele se poate ieși la rîul Huluai care se varsă în Golful Vladimir. Trecătorile peste culmile munților scunzi sînt formate dintr-un șir de ridicături conice, de formație calcaroasă.

În prima zi am ajuns la fanza chinezului Ce-Fan. După mărturia tuturor țăranilor din Permskoe și Fu-dzin, chinezul acesta era un om de o bunătate fără seamăn. Cînd inundațiile le-au distrus pentru prima oară semănăturile, le-a venit în ajutor și le-a dat semințe ca să semene din nou. Oricine era la ananghie se ducea la Ce-Fan care nu refuza pe nimeni. Mulți au abuzat de bunătatea lui ; cu

* Rîul cu capcane *(n. ed.)*.
** Valea largă *(n. ed.)*.

toate acestea, el nu s-a dus niciodată la cei răi de plată să le ceară datoriile.

A doua zi dimineața am plecat să vizitez peșterile din munții calcaroși de pe partea dreaptă a văii Arzamasovka, în dreptul rîului Uglovaia. Sînt două peșteri : una, sus pe munte, e dreaptă și seamănă cu o galerie de mină, lungă de vreo 100 m și înaltă de 2,4 m pînă la 3,6 m ; cealaltă se găsește jos, în coasta muntelui. Coboară ca un puț vreo 12 m, apoi merge înclinat sub un unghi de 10°. Pe vremuri, a fost albia unui rîu subteran. Lungimea celei de-a doua peșteri este de vreo 120 m ; lățimea și înălțimea nu sînt însă uniforme ; e cînd îngustă și înaltă, cînd, dimpotrivă, largă și scundă. Fundul peșterii e plin de bolovanii căzuți de sus și de aceea nu are stalactite. Fiindcă surpările de acest fel se produc peste tot în mod uniform, peștera are tendința să se deplaseze în sens vertical.

Ca în toate peșterile asemănătoare, erau și aici numeroși lilieci cu urechi mari și țînțari albi cu picioare lungi.

Cînd am terminat de cercetat cele două peșteri, se înserase. În fanza lui Ce-Fan se aprinseseră luminile. Am vrut să dorm afară, dar am renunțat, temîndu-mă de ploaie. Ce-Fan îmi făcu loc pe patul lui. Am stat mult timp de vorbă.

În zori, ceața se întinse dinspre mare. Se ridica treptat prin șeile munților, în sus, către vîrfuri. Ne puteam aștepta la ploaie, dar iată că a apărut soarele și ceața s-a risipit. O asemenea transformare a vaporilor din stare de condensare în stare de vapori încălziți, invizibili, se produce totdeauna foarte rapid în ținutul Ussuri. Nici nu se încălzise bine apa pentru ceai și din ceața marină nu mai rămăsese nici urmă ; numai tufele și iarba umedă stăteau mărturie că abia acum cîteva minute totul fusese învăluit de ceață.

La 15 și 16 iulie am vizitat rîurile Uglovaia și Listvenicinaia. Rîul Uglovaia (Nandungou) este format, pe cursul lui superior, din trei pîraie de munte. Mergînd în lungul lui se poate ajunge la rîul Mokruşa (afluentul de jos, de pe dreapta rîului Huluai). Solul aluvionar, mîlos, din această vale este extrem de roditor. Dealurile care-l feresc de vînturile păgubitoare dinspre mare sînt acoperite de păduri. Printre esenţele de foioase apar din loc în loc cedri. În schimb, pe partea expusă vîntului, dealurile sînt aproape complet lipsite de vegetaţie. În valea propriu-zisă cresc : stejarul noduros pitic care seamănă mai curînd a tufă decît a copac, teiul scorburos şi mesteacănul negru. Lîngă rîu cresc răchita, ulmul şi plopul, iar pe părţile însorite — lespedeţa, taula, călinul, alunul, pelinul, trestia, viţa de vie şi mazărea de cîmp.

Atingînd cumpăna apelor, am cotit spre nord şi am mers de-a lungul culmii spre izvoarele rîului Listvenicinaia. De pe această culme, cu vegetaţie sărăcăcioasă pe coaste şi cu locuri dezgolite pe creastă, se deschide privirii o privelişte dezolantă. Îndată după trecătoare se înalţă un munte în formă de cupolă, pe care localnicii îl numesc *Borisovaia pleşina* *. Înălţimea relativă a acestui munte, deasupra izvoarelor rîului Listvenicinaia, e de 680 m. Spre Arzamasovka coborîrea de pe creastă este domoală şi lină, dar spre rîul Huluai este abruptă. Cursul superior al rîului Listvenicinaia (Seao-dun-gou) e format din două pîraie de aceeaşi mărime. Pe partea stîngă valea e acoperită de o pădure de stejar şi mesteacăn. Mesteacănul e dominant şi reprezintă peste 70%.

Judecînd după urmele pe care le-am văzut pe pămînt, dintre patrupedele mari trăiesc pe aici mistreţi, iziubri,

* Chelia lui Boris (în l. rusă) *(n. ed.)*.

cerbi pătați și capre sălbatice. Am tras de două ori după ele, dar fără succes.

Erau pe aici și foarte multe păsări. Am văzut planînd lent, fără cel mai mic foșnet, doi coroi asiatici care se fugăreau întruna. Unul încerca să-l lovească pe celălalt din zbor, dar aceasta reușea să-i scape cu multă dibăcie. Pasărea de deasupra trecea, prin forța inerției, pe lîngă cealaltă, care se ridica în sus, așa încît pînă la urmă nu se mai știa care dintre ele atacă și care se apără. Apoi coroii s-au lăsat în iarbă și au continuat lupta pe pămînt, înfoindu-și aripile. Lișii i-a speriat. Păsările s-au ridicat în aer și de data asta au pornit în direcții opuse. Pe lîngă grohotișuri stăteau izolați, nesociabili, sturzii de stîncă. Pășeau rar pe pietre, se ascundeau în crăpături și apăreau pe neașteptate în altă parte. La cel mai mic semn de primejdie căutau să se ascundă degrabă în tufișuri și prin grohotișuri. Într-un alt loc văzui muscărari care prindeau cu ușurință, din zbor, diferite insecte și erau atît de ocupați cu treaba lor, că nici nu observau oamenii și cîinii, și nu se lăsau impresionați nici măcar de împușcături. În iarba înaltă și deasă întîlneam mereu privighetori de baltă cu coada lungă. Erau în elementul lor : se cățărau pe trestii, se așezau prin tufe și alergau pe pămînt. Arătau un fel de teamă față de locurile deschise, lipsite de vegetație. Una dintre păsările ieși în drum, dar deodată, ca și cum s-ar fi speriat de ceva, o zbughi înapoi și se liniști numai cînd se așeză pe-o trestie. Cîinele stîrni de lîngă pîrîu, dintre mușuroaie uscate, o altă pasăre. Am tras un foc și am împușcat-o. Era o dublă de munte est-siberiană. Văzui apoi o codobatură neagră de Kamceatka, o păsărică grațioasă și deloc sperioasă. Nici nu-i păsa de noi ; țopăia pe lîngă apă și ciugulea cîte ceva de pe mal.

În ziua de 17 iulie am fost pe rîul Arzamasovka. Izvoarele lui se află chiar în fața cursului superior al rîului Sibegou, care se varsă în bazinul rîului Taduşu. Pe cursul superior, rîul Arzamasovka curge de la vest la est şi primeşte pe drum ca afluenţi rîuleţul Mennuia, apoi Listvenicinaia, iar ceva mai jos, alte două pîraie pe dreapta, pe care ţăranii localnici le numesc *Falii padi* (de la cuvîntul chinezesc *falu*, care înseamnă *cerb*). De aici Arzamasovka coteşte spre sud şi păstrează această direcţie pînă la vărsare. Pe drum colectează pe dreapta apele rîului Vîmoinaia care, la rîndul său, primeşte apele rîurilor Salinaia, Klîşnaia şi Sudnovaia. Ultimul are pe dreapta afluenţii : Fortocikina, Suhaia, Konforkina, iar pe stînga — Prostrelinaia. În valea rîului Salinaia se pot observa formaţiuni interesante. Apa care se scurge de pe munte prin jgheaburi înguste aduce mase de nisip şi pietriş. La ieşirea în vale, materialele sînt depozitate în grămezi mari, conice, care sînt cu atît mai înalte, cu cît defileul e mai lung şi mai adînc. Probabil că aceste conuri de dejecţie cresc periodic în timpul ploilor torenţiale, fiindcă numai o masă de apă în mişcare rapidă e capabilă să transporte sfărîmături de rocă atît de mari.

Ajungînd pînă la izvoarele rîului Arzamasovka, am urcat pe creastă şi am mers cîtăva vreme pe munte, spre sud-vest. În această parte, roca predominantă e calcarul. În punctele de contact cu rocile masive cristaline, se întîlnesc minereuri bogate de zinc şi de argint cu plumb.

În amurg, se întinse iarăşi dinspre mare ceaţa. Mă temeam ca nu care cumva să se strice iar vremea, dar, spre norocul nostru, ziua următoare a fost uscată, deşi posomorîtă.

Dintre esenţele de arbori noi pe care i-am văzut aici am notat : plopul negru, un copac scund, subţire, cu coajă

roşie-brună şi cu frunze în formă de stea, mărul siberian cu fructe foarte mici, care aduc mai mult a fructe de pădure decît a mere. Urşilor le plac foarte mult aceste mere. Pe lîngă rîu creşteau plopi parfumaţi, cu trunchiul scund şi cu ramuri noduroase ; alături, plopi veşnic fremătători, iar pe limbile de pietriş — ca nişte păduri de bambus — răchita cu tulpina subţire. Pe stîncile de lîngă rîu se pitise mălinul japonez, — jumătate tufă, jumătate arbore, — şi tulichina de Kamceatka cu coaja cenuşie-deschis şi cu fructe roşii ; zăreai apoi liliacul de Amur, — elementul de bază al florei manciuriene, — o tufă mare cu coaja cenuşie, iar la liziera pădurii creştea dioscoreea agăţătoare, plantă unisexuată, indivizii masculi deosebindu-se de cei de sex opus nu numai prin flori, dar şi prin frunze.

Poteca foarte bătătorită şi fără vegetaţie ne duse la poalele munţilor Sihote-Alin. Curînd, ea se bifurcă. Una ducea în munţi, iar cealaltă se îndrepta undeva pe malul drept al rîului Listvenicinaia. Ne-am făcut tabăra aici şi s-a hotărît ca doi dintre noi să se ducă la vînătoare, iar ceilalţi să rămînă pe loc.

Vara se poate vîna numai dimineaţa, în zori, sau în amurg, pînă cînd se întunecă. Ziua animalele zac în desişuri şi e greu să le găseşti. De aceea, folosindu-ne de timpul disponibil, ne-am întins pe iarbă şi am adormit. Cînd m-am trezit, am dat cu ochii de cerul fără soare. Apăruseră nori stratificaţi, iar pe pămînt părea că se înserase. Era ora patru după-amiază şi puteam porni la vînătoare. I-am deşteptat pe cazaci care s-au încălţat şi au pus apa la fiert.

După ceai, eu şi Murzin ne-am luat armele şi am plecat în direcţii diferite. Pentru orice eventualitate, l-am luat pe Léşii în lesă.

Curînd se iviră și mistreții. Înaintau fără să se oprească, rîmau întruna pămîntul din mers. Judecînd după numărul urmelor, trebuie să fi fost peste douăzeci. Într-un loc se vedea cum se opriseră din rîmat și se împrăștiaseră în grabă. Se adunaseră apoi din nou. Am vrut să grăbesc pasul, dar deodată văzui lîngă o băltoacă o urmă de tigru. Mi-a fost ușor să-mî închipui cum mergeau mistreții și cum îi urmărea tigrul. „N-ar fi mai bine să mă întorc?" mi-am zis, dar m-am răzgîndit îndată și am pornit cu multă grijă înainte.

Mistreții o luară în sus, spre munte, apoi coborîră în valea vecină, de unde, urmînd coasta au pornit din nou în sus ; înainte de-a ajunge însă în vîrf ; au cotit brusc și au coborît în vale. Eram atît de prins de urmărirea lor, încît am uitat complet că trebuia să fiu foarte atent pe unde merg, să memorez bine locurile fixîndu-mi niște puncte de reper. Mistreții și urmele de tigru mă absorbiseră cu totul.

Cîțiva stropi de ploaie mărunță m-au făcut să mă opresc. Începuse să plouă ; mai întîi a burat puțin, apoi ploaia a stat. Zece minute mai tîrziu iar a început să bureze, și iar a stat. Intervalul dintre o aversă de ploaie și alta a început să fie din ce în ce mai mic, iar ploaia — din ce în ce mai întețită, pentru ca în cele din urmă să-și dea drumul de-a binelea.

„Ar cam fi cazul să mă înapoiez la tabără" — mi-am zis și privii în jur ca să-mi dau seama unde mă aflu. În afară de pădure, însă, nu vedeam nimic, iar dincolo de pădure... iar nimic. M-am cocoțat pe un dîmb în speranța că mă pot orienta.

Cerul, cît puteai cuprinde cu privirea, era tot numai nor ; doar spre soare-apune se putea întrezări pe linia orizontului o dungă subțire, subțire, de lumină roșiatică —

asfințitul. Toată grămada de nori se deplasa într-acolo. Deci, nici o nădejde ! Vremea n-are să se îndrepte. Munții, pe care acum puteam să-i văd, îmi părură cu totul necunoscuți. Încotro s-o apuc ? Mi-am dat seama de gafa pe care o făcusem : antrenat de urmărirea mistreților, n-am fost deloc atent la direcția în care mergeam. Acum ce fac ? Să mă întorc pe drumul pe care am venit, luînd urma propriilor mei pași, era cu neputință. N-aș fi apucat să fac nici jumătate de drum că m-ar fi surprins noaptea. Mai mult decît atît : ca nefumător ce mă aflu, n-aveam la mine nici chibrituri. La plecare nu am luat chibrituri fiindcă aveam de gînd să mă înapoiez înainte de a se lăsa întunericul. Altă gafă ! Am tras în gol două focuri în chip de semnal. Nici un răspuns. Altceva nu-mi rămînea de făcut decît să cobor în vale și să merg pe firul apei. Trăgeam nădejde să ajung încă pe lumină la potecă. Fără să mai ezit nici o clipă am început coborîșul. Lești venea spășit în urma mea.

Cam după vreo jumătate de oră de mers, în pădure se făcuse întuneric de tot. Nu mai vedeai pe unde calci, nu mai puteai deosebi o groapă de un pietroi. Mă poticneam la tot pasul. Ploaia se înteți și acum cădea deasă și insistentă. Am mai făcut un kilometru și m-am oprit să-mi trag sufletul. Ciinele era și el ud leoarcă. Se tot scutura și schelălăia încetișor. I-am scos lesa. Lești atîta așteptă ! S-a mai scuturat o dată și-a luat-o la fugă pînă nu s-a mai văzut. M-a năpădit pe loc sentimentul unei cumplite singurătăți. Am dat să-l chem, dar zadarnic. După cîteva minute am pornit în direcția în care o luase ciinele.

Cînd mergi prin taiga la lumina zilei ocolești copacii căzuți, tufele și mărăcinișurile. Pe întuneric, însă, ca un făcut, nimerești exact în hățișul ăl mai mare. Colo un ciot gata să-ți intre în ochi, dincolo vreo uscătură ce ți se agață de haine, o cracă te zgîrie pe față și-ți smulge șapca din

cap, vreo liană ce ți se încolăcește de picioare. Noaptea, într-o pădure cufundată în beznă, fără pic de foc, cu fiarele mișunînd în juru-ți, pe o vreme de-a dreptul barbară — ceva de groază ! Perfect conștient că nu-s decît un biet om neputincios în mijlocul acestei stihii mă sileam să calc încet, prudent, cu urechile ciulite la cel mai mic zgomot. Eram cu nervii încordați la maximum. Foșnetul unei frunze în cădere, hîrșîitul unui șoarece în mișcare, pe toate le percepeam amplificat și tresăream, întorcîndu-mi brusc capul în direcția de unde venea zgomotul. În cîteva rînduri era cît pe ce să trag.

În fine, întunericul devenise atît de dens, de nepătruns, încît ochii nu-mi mai slujeau la nimic, puteam să mă lipsesc de ei. Eram ud pînă-n măduva oaselor ; șiroaie de apă mi se scurgeau de pe șapcă pe după gît. Înaintînd așa, pe dibuite, la întîmplare, prin acea beznă neagră a nopții, am nimerit într-un morman de arbori prăvăliți, din care și ziua în amiaza-mare nu te-ai fi putut descurca. Pipăind cu amîndouă mîinile, milimetru de milimetru tot felul de cioturi, buturugi, frînturi de arbori crenguroase, pietroaie și nu mai știu ce — în cele din urmă, ca prin minune, am izbutit să ies din acel labirint. M-am simțit din cale-afară de obosit și m-am așezat să-mi revin puțin, dar imediat am simțit cum mă ia cu frig. Îmi clănțăneau dinții în gură și tremuram tot din cap pînă-n picioare ca scuturat de friguri. Picioarele obosite îmi porunceau să mai stau oleacă jos, dar frigul mă îmboldea să merg tot înainte.

Evrika ! — mi-am zis. Mă sui într-un copac și sînt salvat. Nu știu cum se face că orice drumeț cînd se rătăcește într-o pădure, mai întîi și întîi la asta se gîndește : să se urce într-un pom. În fond, e o idee prostească. Am renunțat degrabă la această intenție. În primul rînd, sus, în copac ți-e mai rece ; în al doilea rînd, din cauza poziției

incomode îți înțepenesc picioarele. Ar mai fi o soluție : să mă vîr într-un morman de frunze. Nu, nu e bine. Așa nu m-ar fi scutit cîtuși de puțin de ploaie, ba, în plus, stînd pe pămîntul ud, poți lesne să răcești. Doamne, ce mi-am mai blestemat zilele că nu mă gîndisem să iau chibrituri ! Am jurat ca altă dată să nu mai fac nici un pas fără să fiu înarmat cu chibrituri.

Mi-am continuat drumul călcînd anapoda peste bușteni și arbori doborîți și m-am pomenit pe o pantă abruptă. Deodată auzii din dreapta un trosnet de crengi și o răsuflare sacadată. Am vrut să trag, dar ghinion : mi se încurcase țeava puștii prin niște liane. Am scos un răcnet ca de moarte și în aceeași clipă am simțit că ceva, o vietate mă linge pe față. Era... Lești. Furios la culme că mă speriase atît de rău, eram totodată și tare bucuros că l-am regăsit. Cîinele îmi dădu ocol, scheună încetișor și iar se făcu nevăzut în bezna nopții.

Înaintam teribil de greu. Fiece pas presupunea un efort supraomenesc. După vreo douăzeci de minute am ajuns în dreptul unei rîpe, pe fundul căreia se auzea clipocind apa. Pe dibuite am dat de un bolovan așezat chiar pe marginea prăpastiei și l-am împins cu putere în jos. Se roti mult în alunecarea lui prin gol pînă auzii cum a căzut în adînc, în apă. Mi-am dat seama că prăpastia era foarte adîncă și am cotit spre dreapta ca să mă îndepărtez cît mai mult de primejdia locului. Lești iar veni lîngă mine. De data asta nu mă mai speriasem de el și l-am prins de coadă. Îmi apucă palma ușor, ușor în dinți și-l auzii chelălăind încetinel de parcă mă ruga să nu-l mai reții, să-l las să plece într-ale lui. I-am dat drumul. Se îndepărtă la vreo cîțiva pași și veni din nou lîngă mine ; se astîmpără abia atunci cînd se convinse că vin în urma lui. Am mai mers așa, eu și cu Lești în față, cam vreo jumătate de ceas.

Brusc, am alunecat, am căzut și m-am lovit rău de tot la un genunchi. Gemînd de durere, m-am așezat jos și începui să-mi fricționez piciorul. Într-o clipă, fuga-fuga veni și Léșii, și se așeză lîngă mine. Pe întunericul ăla nu-l vedeam deloc, dar simțeam la ureche răsuflarea lui caldă. Cînd durerea din picior m-a mai lăsat un pic, m-am ridicat și am pornit-o spre locul unde mi se părea mie că întunericul nu era chiar atît de compact. N-am făcut nici zece pași, că iar am alunecat, și-apoi iar și iar, tot mereu alunecam. Nu mai puteam înainta decît aplecat, pipăind terenul cu palmele. Mergînd tot așa, deodată constat că — ah, în sfîrșit ! — e o potecă. Am scos un strigăt de bucurie de răsună întreaga pădure. În ciuda oboselii și a durerii din picior, am luat-o înainte.

„Gata, am scăpat ! — mi-am zis. Poteca asta, trebuie ea să mă scoată de aici."

Eram hotărît să urmez acest drumeag pînă la capăt, mergînd neîntrerupt toată noaptea, pînă-n zori. Dar, nu era o treabă ușoară. Prin bezna aceea de nepătruns nu vedeam deloc pe unde calc și trebuia la fiece pas următor să tatonez mai întîi terenul. De aceea înaintam foarte, foarte lent. Pe anumite porțiuni de drum poteca se pierdea și-atunci mă așezam jos, pe pămînt, încercînd s-o dibui cu degetele. Dificultatea cea mai mare era pe la cotituri. Din cînd în cînd mă opream și-l așteptam pe Léșii, să vină să-mi indice calea cea bună. După vreo oră și jumătate de mers așa, de-a bușilea, dădui peste un pîrîiaș. Am băgat mîna în apă ca să aflu direcția în care curge. Pîrîiașul o lua la dreapta.

Trecînd peste pîrîu, cu piciorul, am ieșit pe neașteptate pe o cărare. Să nu fi fost Léșii, n-o găseam cît ii cucul. Cîinele ședea drept în mijlocul drumului și mă aștepta. Văzînd că mă apropii, execută cîteva „piruete" bucuros nevoie mare și o zbughi iar. Pe întunericul ăla nu vedeam

absolut nimic, în schimb auzeam foarte bine zgomotul apei, răpăitul ploii şi vîjîitul vîntului. Cărarea „mea" mă scoase către un alt drum. Ei, acum, alt necaz ; pe unde s-o iau ? la dreapta ori la stînga ? Am stat o clipă locului în aşteptarea lui Léşii, dar Léşii nu mai venea deloc. O luai la dreapta. După vreo cinci minute — iată-l că vine. Alerga în întîmpinarea mea. M-am aplecat să pun mîna pe el şi în aceeaşi secundă — brr ! — cînd s-a scuturat o dată, m-a stropit tot din cap pînă-n picioare de m-a făcut ciuciulete. De data asta nu mai eram supărat pe el ; l-am mîngîiat pe cap şi am pornit urmîndu-l îndeaproape.

Drumul devenea din ce în ce mai uşor ; poteca nu mai era atît de sinuoasă şi nu mai era baricadată cu tot felul de arbori doborîţi. Într-un loc a trebuit iar să traversez un pîrîu. Am aluneçat şi am căzut drept în apă, dar n-aş putea spune că hainele de pe mine se udaseră mai mult ; mai ude decît fuseseră şi pînă atunci nici că se mai putea.

Sleit de puteri, simţeam că nu mai pot merge şi m-am aşezat pe o buturugă. Mîinile şi picioarele mă dureau de ţepi şi de-atîtea căzături, capul îmi vîjîia, pleoapele nu mi le mai puteam ţine deschise de grele ce erau. Mă cuprinse toropeala şi vedeam ca prin vis cum undeva departe, departe, printre trunchiurile de copaci, pîlpîie un foc. Printr-o sforţare uriaşă am deschis ochii. Era tot întuneric ; frigul şi umezeala mă pătrunseseră pînă la oase. De teamă să nu răceşc, m-am ridicat şi-am început să bat pămîntul cu picioarele ca să-mi pun sîngele în mişcare, cînd iar zăreşc printre copaci o pată de lumină. Eram convins că am halucinaţii. Dar nu, nu erau halucinaţii, iată, colo e chiar un foc de pădure. Asta a pus capăt stării mele de somnolenţă. Am părăsit de îndată poteca şi-am luat-o în linie dreaptă în direcţia aceea. Pe vreme de noapte, cînd îţi apare brusc o lumină, nu poţi să apreciezi distanţa la care

se află, dacă e foarte aproape sau foarte departe, dacă e la nivelul solului sau nu.

Un sfert de ceas mai tîrziu mă apropiasem atît de mult de acel foc, încît puteam desluși tot ce se petrece în preajma lui. Mai întîi am constatat că nu era tabăra noastră. Apoi, am fost surprins că pe nicăieri nu se vedeau oameni. De plecat n-ar fi putut să plece în toiul nopții și pe ploaie. S-or fi ascuns pe după copaci — mi-am zis. Mă cuprinse teama. Să mă apropii ? Să nu mă apropii ? Dacă-i vorba de niște vînători — e bine, dar dacă sînt hunhuzi ? Deodată, Léșii ieși dintr-un desiș din spatele meu. Veni foarte aproape de foc și, nepăsător, fără pic de tulburare, se opri locului uitîndu-se primprejur. S-ar părea că și ciinele era surprins de absența oamenilor. A dat ocol focului adulmecînd pămîntul și apoi începu să dea din coadă. Deci a simțit pe careva dintre ai noștri, altminteri ar fi dat semne de neliniște și nu s-ar fi arătat atît de blajin. Văzînd că așa stau lucrurile, am prins curaj și m-am decis să vin mai aproape de foc, dar acel cineva care stătuse ascuns mi-o luă înainte... Era... Murzin. Se rătăcise și el, drept care aprinsese focul, hotărît să aștepte în acel loc pînă dimineață. Auzind pași, în plină taiga și în plină noapte, primul lucru pe care-l făcu a fost să se ascundă. Cel mai tare l-a alarmat faptul că necunoscutul — adică eu — n-a mers de-a dreptul către foc, ci se oprise la distanță.

Prima noastră grijă a fost să ne uscăm. Din hainele de pe noi ieșeau trîmbe de abur. Un indiciu sigur că ploaia va sta curînd era fumul, care nu se înălța în linie dreaptă, vertical, ci se tot legăna cînd pe o parte, cînd pe alta Într-adevăr, după vreo jumătate de oră ploaia nu mai era decît o burniță și doar din copaci mai cădeau stropi mari de apă.

La poalele bradului, unde ardea focul, am găsit un locşor ceva mai uscat. Am dat jos hainele de pe noi ca să ne uscăm şi lenjeria. Ne-am aşternut apoi nişte cetină şi, rezemaţi de trunchiul bradului, ne-am cufundat într-un somn adînc, fără de vise.

Spre dimineaţă mă cuprinse frigul. Cînd m-am trezit, am văzut că focul se stinsese ; cerul era cenuşiu şi pe undeva, în munţi, se aşternuse ceaţa. L-am trezit pe Murzin şi am pornit în căutarea taberei noastre. Poteca pe care înnoptasem o lua în altă parte şi a trebuit să renunţăm la ea. În dosul pîrîului am găsit o altă potecă, pe care am ajuns la tabără.

Am mai prins putere bînd ceai cu pîine, iar pe la unsprezece am plecat în sus pe rîul Salinaia. Urmîndu-l, se poate ajunge pînă la culmea munţilor Sihote-Alin, care în locul acesta se apropie cel mai mult de mare. Dinspre Arzamasovka urcuşul e abrupt, iar pe partea apuseană e lin. Toată creasta e acoperită cu pădure deasă mixtă. Trecătoarea duce la rîul Li-Fu-dzin, pe care am mers mai departe pînă la rîul Ulahe, iar de-acolo spre Golful Olga.

După-amiază vremea se strică din nou. De teamă să nu ne prindă ploi îndelungate, am amînat excursia pe valea rîului Li-Fu-dzin pentru o altă ocazie, mai favorabilă. În adevăr, toată noaptea a plouat cu găleata. Ploaia a continuat şi în ziua următoare. La 21 iulie am luat-o înapoi, iar după alte două zile ne aflam din nou în aşezarea Postul Olga.

Capitolul XVI
GOLFUL VLADIMIR

Rîul Olga. — Noaptea lîngă o fanză chinezească. — Rîul Vladimirovka — Geologia golfului. — Ocupaţiile chinezilor de pe litoral. — Caracatiţa. — Rîul Huluai.

Cît am umblat pe rîul Arzamasovka, ne-au sosit din Vladivostok proviziile mult aşteptate. Era şi timpul. Vizitasem împrejurimile Golfului Olga şi trebuia să mergem mai departe. Zilele de 24 şi 25 iulie le-am folosit pentru pregătiri, şi în timpul acesta caii s-au odihnit şi s-au întremat. Harnaşamentele lor şi îmbrăcămintea oamenilor erau în ordine, iar rezervele de hrană completate.

Planul de lucru a fost astfel schiţat : G. I. Granatman era însărcinat să parcurgă prin munţi regiunea dintre rîurile Arzamasovka şi Sibegou (afluentul lui Taduşu), iar A. I. Merzleakov avea de înconjurat rîul Arzamasovka pe cealaltă parte. Urma să se întîlnim la izvoarele lui Taduşu. Eu, cu ceilalţi oameni, aveam de parcurs drumul de pe litoral pînă la Golful Vladimir. Tovarăşii mei au pornit la 26 iulie dimineaţa, iar eu la 28 iulie după-amiază.

Am avut parte de o zi frumoasă şi caldă. Pe cer se îngrămădeau mulţimi de nori cumulus. Printre ei răzbăteau razele soarelui, iar prin văzduh treceau fîşii luminoase, reflectîndu-se în băltoacele de apă, jucînd pe pietre şi prin frunzişul arinilor şi luminînd cînd o costişă cînd alta. Din depărtare răbufneau tunete.

Între Golful Olga şi Golful Vladimir e o distanţă de 50 km. La mijloc, între ele, trece un mic lanţ de dealuri cu înălţimea mijlocie de 250 m, iar vîrfurile cele mai înalte de 450 m. El alcătuieşte cumpăna apelor între rîul Olga (13 km) şi Vladimirovka (9 km), care se varsă în golful cu acelaşi nume. Amîndouă rîurile curg prin văi largi, longitudinale, despărţite de mare printr-o culme joasă de munte, care începe de la capul Şkot (Golful Olga) şi ţine pînă la capul Vatovski (Golful Vladimir). Această culme continuă şi spre nord.

Rîul Olga e format din două pîraie de aceeaşi mărime, cu mulţi afluenţi mici ; din această cauză valea prin care curge pare o groapă lată, spălată de ape. Înainte vreme, locuitorii de la Postul Olga comunicau cu Golful Vladimir pe o potecă făcută de vînătorii chinezi. În timpul războiului ruso-japonez din 1905, crucişătorul *Izumrud* a naufragiat în Golful Vladimir. Pentru a transporta bunurile de pe vas la Postul Olga s-a construit un drum de care. De atunci, între cele două golfuri s-a stabilit o legătură regulată.

Furtuna a trecut pe lîngă noi şi după-amiaza cerul s-a limpezit. Soarele strălucea atît de puternic, încît părea că toate lucrurile de pe pămînt iradiază căldură şi lumină. Era cald şi zăpuşeală.

S-a înserat înainte ca noi să fi ajuns la trecătoare. Ziua se sfîrşise, iar de la răsărit, de undeva din depărtări, ridicîndu-se din mare ca o ceaţă albastră, venea noaptea. În fiecare minut se aprindeau pe cer luminile strălucitoare ale fulgerelor, care luminau norii cumulus buluciţi la orizont. Prin apropiere murmura un pîrîiaş de munte. În iarbă ţîrîiau într-un glas cosaşii.

Era cît pe-aici să dau semnalul de oprire, dar unul din cazaci ne spuse că în apropiere se vede o lumină. Într-adevăr, lîngă pădure la vreo trei sute de paşi de drum,

se zărea o luminiță. Pornirăm într-acolo și dădurăm de o fanză chinezească. Un cîine începu să latre ca să-și anunțe stăpînii. Ne întîmpinară doi chinezi, în ale căror zîmbete și ploconeli se vedeau teama și supunerea, lingușirea și dorința de-a fi ospitalieri. Chinezii mă poftiră să dorm în fanza lor, dar, cum noaptea era frumoasă, am refuzat și m-am instalat cu plăcere lîngă foc, alături de pușcași.

De obicei, după cîteva zile de odihnă, prima noapte de tabără e foarte însuflețită. Toți sînt plini de energie, se găsesc de toate din belșug, toată lumea simte un început de viață nouă, fiecare dorește să facă ceva. Cazacii scoaseră din nou armonica, iar glasurile lor vesele, glumele și rîsul răsunară pînă departe, în vale.

Mica fanză chinezească stătuse ani întregi în liniște, ascultînd doar murmurul pîrîului, și iată că deodată împrejurimile se umplură de cîntece și veselie. Treptat-treptat, cîntecele pușcașilor se stinseră, aceștia își băură ultimul ceai și începură să se pregătească de culcare.

Am dormit prost și m-am trezit de două ori ; chinezii stăteau tot lîngă foc. Era o liniște deplină. Doar din cînd în cînd se mai auzea de pe cîmp nechezatul unui cal neliniștit, sau cîte un lătrat de cîine. Apoi totul se potoli. Mă înfășurai în cojoc și adormii adînc. Înainte de răsărit, căzu multă rouă. Ceața se întinse în munți, înaintînd dintr-un loc în altul și, ca și cum s-ar fi temut de soare, încercă să se ascundă prin vîlcelele mai adînci. M-am sculat primul și apoi am trezit toată grupa.

Ne-am luat rămas bun de la chinezi și am pornit. Le-am plătit pentru lemne și zarzavaturi, iar ei, bucuroși, s-au hotărît să ne conducă. A trebuit să insist ca să se înapoieze. Pe la 9 dimineața am trecut culmea și am coborît în valea rîului Vladimirovka. Pe acest traseu sînt de remarcat formațiuni eoliene interesante, care seamănă cu coloane strunjite, cu sfere rezemate pe mici piedestale con-

vexe, cu adînciturі ovale etc. Unele te uimesc prin forma lor originală. Altele seamănă cu niște fiare sălbatice, cu coloane, cu oameni etc. Aceste formațiuni merită o atenție deosebită și pentru faptul că prin apropiere nu există nisipuri care să fi jucat rolul de material apt a fi șlefuit. Culmea înaltă de munte, care formează cumpăna apelor între rîul Olga și Vladimirovka și coboară spre mare sub formă de promontorii, e formată din gresii, conglomerate și *grauwacke* *. Vladimirovka are aspectul unui pîrîu obișnuit de munte, care curge printr-o vale mlăștinoasă, înconjurată de munți relativ înalți.

Spre seară, detașamentul nostru a ajuns pînă la vărsarea rîului, iar tabăra ne-am făcut-o pe țărmul mării.

În amurg s-au auzit din nou răbufniri de tunet. Am început să întindem corturile, dar temerile noastre n-au fost decît o falsă alarmă. Furtuna a trecut din nou pe lîngă noi. Ne-a tulburat însă un alt fenomen. De îndată ce s-a stins ultima rază de lumină, stelele au început să dispară treptat, iar cerul s-a acoperit cu un fel de nori sau ceață. Un vînt răcoros porni să sufle spre mare, iar pîcla de deasupra înainta în sens invers. Era briza. În august și septembrie fenomenul poate fi observat aproape zilnic. În zori, cerul pare cenușiu. Ceața se întinde deasupra pămîntului, ajungînd pînă la jumătatea înălțimii munților. După ce soarele se ridică la vreo 15° deasupra orizontului, ceața se pune în mișcare, se preface în rotocoale și se tîrăște din nou înspre mare, mai întîi încet, apoi tot mai repede. La început am fost neliniștiți, avînd mereu impresia c-o să plouă, dar după aceea ne-am obișnuit cu acest fenomen și nu i-am mai dat nici o atenție. Ziua următoare am consacrat-o vizitării Golfului Vladimir.

* Rocă formată din granule de cuarț, feldspat și mică, aglomerate cu ciment silicios (*n. ed.*).

Chinezii îl numesc Hului (de la cuvintele *hulu*, care înseamnă *dovleac rotund*, și *vai*, care înseamnă *golf*).

Unii ruși, în loc de Huluai, îi zic Faluai, derivîndu-l din cuvîntul chinezesc *falu*, care înseamnă *cerb pătat*, ceea ce e absolut incorect.

Golful Vladimir (45° 53′ latitudine nordică și 135° 37′ longitudine estică de la insula Ferro — punctul astronomic se află în dreptul capului Orehov) este o groapă mare de apă, cu adîncimea pînă la 12 m, înconjurată din toate părțile de munți de granit. E mult mai mare decît Golful Olga și e format din trei părți : cea de nord-vest — mare, cea de sud-est — mai mică și partea de mijloc — cea mai mică. Spre mare golful e străjuit de două peninsule muntoase : Valiuzek și Vatovski. A treia peninsulă, Rudanovski, se află în mijlocul golfului. Dintre peninsulele amintite, cea mai mare e cea sudică : Vatovski. Se vede că nu de mult erau încă sub apă și s-au ridicat la suprafață într-o perioadă mai recentă

În jurul Golfului Vladimir, lîngă gurile pîraielor care se varsă în el, se întinde un șir de mici lacuri cu apă îndulcită (salmastră). Aceste lacuri și mlaștinile care le înconjură dovedesc că înainte vreme golful intra mai adînc în litoral. Apa a fost apoi dislocată, iar uscatul a înaintat pe alocuri. Cel mai mare lac e cel sudic. Are o întindere de aproximativ 1,5 km^2 și o adîncime de 3 pînă la 6 m. Deoarece prin el trece rîul, adîncimea îi scade rapid. Două lacuri cu apă sărată de pe istmurile care leagă peninsulele sînt și ele martori vii ai acestui trecut apropiat, cînd peninsulele mai erau insule. Valurile mării au contribuit la crearea legăturii lor cu uscatul. Acum se poate prezice și soarta Golfului Vladimir. Marea se retrage treptat și cu timpul va închide intrarea în golf, transformîndu-l într-o lagună, iar după aceea laguna se va umple cu aluviunile rîurilor, adîncimea ei va scădea și se va

proface într-o mlaştină. Prin depresiune va trece rîul, iar toate pîraiele care se varsă acum independent în golf vor ajunge afluenţi ai rîului.

Vegetaţia din împrejurimile Golfului Vladimir e şi mai sărăcăcioasă decît la Postul Olga. Coastele munţilor îndreptate spre mare sînt complet dezgolite. În văi, malurile rîurilor sînt împrejmuite de un fel de bordură de arini şi răchită. Prin locurile în care arborii sînt supuşi acţiunii vînturilor maritime, ei sînt pitici şi au o înfăţişare tristă. În vîlcelele ferite de vînt însă, se dezvoltă o vegetaţie mai bogată decît pe coastele care coboară spre mare. Astfel, după vegetaţie se pot determina vînturile dominante din regiune şi se poate şti în ce parte se află marea.

Pe malurile golfului am găsit cîteva fanze de-ale chinezilor. Aceştia practică diferite îndeletniciri specifice locuitorilor de pe litoral. După tot soiul de grămezi care se ridică în jurul fanzelor se poate spune cu ce se ocupă oamenii. Într-un loc erau îngrămădite numeroase scoici ale moluştei *Pecten Iacobacus*. Unele grămezi s-au şi acoperit cu straturi de pămînt peste care crescuse iarbă. Erau un fel de mici *kiekenmeding*-uri*. Chinezii iau de la moluşte numai tendoanele care leagă cele două scoici şi, după ce le usucă, le expediază la oraş. În China acest produs este foarte apreciat, fiind socotit o delicatesă pentru cele mai rafinate gusturi.

Lîngă o altă fanză mică se ridicau grămezi de carapace de crabi, uscate şi înroşite de soare. Tot aici era pusă la uscat, pe nişte rogojini de paie, carnea ce fusese scoasă din picioruşele şi din cleştii crustaceelor.

---

* Provine de la cuvîntul danez *kjökkenmödding*, care înseamnă „resturi menajere". Prin similitudinea formei de depozitare, această denumire s-a dat unor movile de proveniență preistorică *(n. ed.)*.

Fanza următoare aparținea unor culegători de alge* ; în așa-zisa curte a fanzei se întindeau șoproane, acoperite cu iarbă, pe sub care algele erau puse la uscat. Prin preajma fanzei se foiau foarte mulți chinezi. Unii folosindu-se de niște cîrlige speciale, scoteau algele de pe fundul mării ; alții le înșirau la soare să se zvînte, supraveghind însă ca uscarea să se producă uniform și numai pînă la un anumit grad, în așa fel încît să nu ajungă sfărîmicioase și nici să nu-și piardă culoarea brun-verzuie. În sfîrșit, o altă echipă de oameni avea sarcina să le lege în mănunchiuri și să le așeze sub șoproane.

Mergînd de-a lungul țărmului mării, am văzut din depărtare cum pe malul opus umblau prin apa mică pînă la genunchi niște chinezi cu prăjini în mîini. Erau atît de preocupați de treaba lor, încît nici n-au observat că ne apropiasem de ei. Dezbrăcați pînă la brîu, cu pantalonii suflecați pînă la genunchi, se mișcau cu grijă prin apă și căutau ceva pe fund. Din cînd în cînd se opreau, lăsau încetișor prăjinile în apă și aruncau ceva pe mal. Erau scoici comestibile. Prăjinile cu care lucrau aveau la un capăt o plasă mică în formă de minciog, iar la celălalt, un cîrlig de fier. Văzînd scoica, chinezul o desprindea de pe pietre cu cîrligul, iar apoi o scotea cu minciogul. Chinezii de pe mal le băgau imediat într-un cazan cu apă clocotită. După ce mureau, carapacele moluștelor se deschideau de la sine iar oamenii scoteau cu cuțitele conținutul lor pe care îl conservau fierbîndu-l îndelung.

Chinezii erau răspîndiți pînă departe, pe tot malul, singuri sau cîte doi. M-am așezat pe un bolovan să privesc marea. Deodată, am auzit în stînga mea niște strigăte. Am privit într-acolo și am văzut că în apă se dădea o luptă. Pescarii se căzneau, cu ajutorul unor prăjini, să scoată la

* Alge marine brune din specia *Laminaria (n. ed.)*.

mal o vietate ; o călcau în picioare, cînd ferindu-se, cînd năpustindu-se de teamă să nu le scape. Am alergat și eu. Animalul cu care se luptau era o caracatiță enormă. Cu tentaculele ei puternice se prindea de pietre, apoi își desprindea tentaculele agitîndu-le prin aer ca pe niște gigantice degete, în clipa următoare se azvîrlea izbindu-se cînd într-o parte cînd în alta cu intenția de a scăpa în largul mării. La un moment dat săriră în ajutor alți trei chinezi.

Caracatița, de dimensiuni uriașe *(Octopus vulgaris)*, era atît de aproape de țărm că o puteam privi în voie. Mi-ar fi imposibil să spun ce culoare avea, fiindcă se schimba întruna : era cînd albăstruie, cînd roșie, verde-intens, cenușie și chiar gălbuie. Cu cît oamenii tîrau molusca mai aproape de mal, cu atît ea devenea mai neputincioasă. În sfîrșit, au scos-o pe uscat. Era asemenea unui sac imens cu un cap, de la care porneau tentaculele lungi cu nenumărate ventuze înșirate pe ele. Cînd ridica în sus două-trei tentacule se putea vedea un cioc mare, negru. Uneori ciocul ieșea mult în afară, alteori se trăgea înăuntru și în locul lui rămînea doar un mic orificiu. Ochii erau însă deosebit de interesanți. Ar fi greu de găsit un alt animal ai cărui ochi să semene mai mult cu ai omului.

Treptat, mișcările caracatiței se potoliră ; corpul îi fu cuprins de spasme, coloritul își pierdu din intensitate, iar pe suprafața trupului se așternu o culoare uniformă brun-roșiatică.

În sfîrșit, animalul se liniști într-atît încît ne puteam apropia de el fără nici o primejdie. L-am măsurat. Acest reprezentant al cefalopodelor era de dimensiuni uriașe. Sacul cu măruntaiele avea o lungime de 0,8 m. Aparatul-turbină, cu ajutorul căruia se mișcă animalul, se află în față, lîngă cap, puțin lateral. Capul moluștei avea dimensiuni mai mari în lățime decît în lungime și era lung de

28 cm. Ciocul cornos, care aminteşte extraordinar pe cel al unui papagal, avea 9 cm pe curbura exterioară şi 5 cm măsurat pe părţi. Tentaculele caracatiţei erau lungi de 1,4 m, iar la cap avea în circumferinţă 12 cm. Ventuzele pneumatice, care formează un şirag pe partea interioară a tentaculelor, aveau în apropierea capului dimensiunile unei monede de trei copeici*, iar spre capete suprafaţa lor se reducea la cea a unei monede de argint de cinci copeici**.

Acest interesant exemplar merita să fie expus într-un muzeu, dar nu aveam un recipient adecvat şi nici o cantitate suficientă de formol, de aceea m-am mulţumit cu un fragment de tentacul, pe care l-am pus într-un borcan la un loc cu nişte carapace de raci-eremiţi (pagurus). Seara, cînd am vrut să selecţionez conţinutul borcanului, spre mirarea mea am constatat că lipseau două carapace. Le-am descoperit aspirate adînc de bucata de tentacul luată de la caracatiţă. Însemna că ventuzele mai funcţionaseră cîtăva vreme după ce tentaculul fusese tăiat şi pus în borcanul cu formol.

Cunoaşterea îndeletnicirilor celor de pe litoral şi vînarea caracatiţei ne-au luat aproape o zi întreagă. Înserarea s-a lăsat pe nesimţite şi era timpul să ne gîndim la odihnă. Am vrut să mă întorc să caut tabăra, dar am aflat că tovarăşii mei de drum s-au aşezat lîngă fanza chinezească de la gura rîului Huluai.

Seara, chinezii m-au tratat cu carne de caracatiţă. Au fiert-o într-un cazan cu apă de mare. La vedere era albă, la pipăit elastică, iar la gust aducea a hribi.

Ziua următoare am consacrat-o vizitării rîului Huluai. Acest rîu are o lungime de 20 km. Curge de la apus spre

---

* Cu un diametru de circa 2,5 cm *(n. ed.)*.

** Cu un diametru de circa 1 cm *(n. ed.)*.

răsărit și se varsă în Golful Vladimir, în partea lui nordică. La gurile rîului, valea lui Huluai se îngustează, dar mai sus se lărgește. Înălțimile de pe partea dreaptă au un pronunțat caracter muntos. Majoritatea lor sînt acoperite de grohotișuri. Pe stînga se întind terase largi care, pe măsură ce se depărtează de rîu, se preschimbă în dealuri acoperite cu păduri rare de tei, stejar și mesteacăn dauric. Pe această parte se varsă în Huluai cîteva pîraie, care în timpul ploilor aduc în vale multe aluviuni și murdării ce se depun pe ogoarele de pămînt roditor și le strică.

Dintre afluenții lui Huluai merită să fie menționat rîul *Tihii kliuci**, care se varsă pe partea dreaptă. Rîul își merită din plin denumirea. Pe el domnește liniștea specifică locurilor mlăștinoase. Vegetația din valea lui este pitică, rară și alcătuită îndeosebi din mesteceni albi și arini cu aspect de tufe. Mesteacănul crește ici-colo, izolat sau în pîlcuri mici, iar arinul formează zăvoaie dese pe malurile pîrîului.

Pentru stabilirea coordonatelor de orientare poate servi un deal înalt, stîncos, pe care țăranii bătrîni de pe aici îl numesc *Petușii grebeni***. Dealul intră în alcătuirea cumpenei apelor dintre rîurile Tapouza și Huluai. Urcușul spre trecătoare, către izvoarele rîului Huluai, e lung și domol, dar coborîrea înspre Topouza e abruptă. Afară de acest deal mai există unul care se cheamă Zarod ; în el se găsește peștera Makrușinskaia, foarte mare și interesantă, cu un sistem complex de săli și de galerii, dar care n-a fost încă cercetată în toată adîncimea ei.

Intrarea în peșteră are o formă triunghiulară și e situată la o înălțime destul de mare (40—50 m).

---

* Izvorul liniștit (în l. rusă) *(n. ed.)*.

** Creastă de cocoș (în l. rusă) *(n. ed.)*.

Mai întîi, cercetătorul pătrunde într-o primă sală lungă de 35—40 m și înaltă de aproape 30 m. La capătul ei se găsește un puț adînc, în care poți foarte lesne să cazi. Înainte de a ajunge la acest puț trebuie s-o iei la stînga, printr-o nișă în care se află o galerie lungă cu un urcuș și o coborîre. Pe coama urcușului culoarul se îngustează, trecînd printre două stalactite. Mai departe înaintarea se face pe brînci. Acest culoar are o lungime de vreo 50 de metri, după care intri în altul, larg, care duce într-o a doua sală, albă cum e zăpada. E mică, dar foarte frumoasă. De aici, printr-un culoar îngust, se poate pătrunde într-o a treia încăpere, într-adevăr impunătoare. Este mult mai vastă decît primele două luate la un loc. Stalactitele și stalagmitele au fost aici splendide colonade. Peste tot, pe pereți, apare calcarul stratificat adus de ape, făcînd impresia unor cascade înghețate.

Din loc în loc s-a adunat în gropi apă atît de limpede și de străvezie, încît călătorul o observă abia după ce intră cu piciorul în ea. Și aici există un puț adînc și galerii laterale. În această sală mare observatorul este uimit de efectele acustice : la fiecare cuvînt rostit cu glas tare răspunde un ecou repetat de sute de ori, iar la căderea unei pietre în puț se iscă un bubuit asemănător cu tirul de artilerie ; ai impresia că se produc surpături și că se dărîmă bolțile peșterii.

La 5 km de gură, valea se lărgește și e propice pentru așezările omenești. Aici se ridică fanzele cîtorva agricultori chinezi. Sînt puține — cinci cu totul —, iar cea mai apropiată de mare se numește Seao-cinza.

Ziua întreagă am colindat prin munți, iar pe înserat am ajuns la această fanză. Seara, un cazac a împușcat un

mistreț. Carne aveam destulă, așa că am împărțit-o cu chinezii. Răspunzînd amabilității noastre, stăpînul fanzei ne-a adus, în schimbul cărnii, legume și cartofi proaspeți. M-a poftit să dorm în patul lui, dar, de teama puricilor care abundă prin fanzele astea, am preferat să înnoptez sub cerul liber.

Capitolul XVII
DERSU UZALA

Rîul Taduşu. — Rîul Tapouza. — Proveniența denumirii „Taduşu". — Cursul inferior al rîului. — Fanza Si-Ian. — Povestirile bătrînului manciurian. — Locuitorîi. — Înserare şi timp urît. — Focul de seară al unui necunoscut. — Întîlnirea. — Stăm la taifas pînă-n zori. — Terase fluviatile. — Izvoarele rîului Taduşu. — Munţii Sihote-Alin. — Trecătoarea Veniukov. — Rîurile Li-Fu-dzin şi Dun-bei-ţa.

Răsăritul soarelui ne prinse pe drum.

De la Golful Vladimir spre rîul Taduşu sînt două drumuri : unul o ia în sus, pe rîul Huluai, apoi pe Tapouza şi Lisagou (afluent al lui Taduşu), iar al doilea (cel mai apropiat de mare) duce pe rîul Tapouza şi apoi, prin munţi, spre gura rîului Taduşu. Am optat pentru cel de-al doilea, care era mai puţin cunoscut.

Înălţimile dintre Golful Vladimir şi rîul Tapouza sînt formate din tuf cuarţitic şi porfiric, cu sfărîmături de porfir fără cuarţ, de porfir felzitic şi şisturi bituminoase.

Denumirea Tapouza reprezintă o formă derivată de la cuvîntul chinezesc *Da-pao-ţzî* (adică Laguna Mare). În adevăr, rîul Tapouza nu se varsă direct în mare, ci într-un lac de litoral, care are un perimetru de circa 10 km. Lacul e despărţit de mare printr-un banc de nisip şi comunică cu el printr-o mică gură. Vedeam şi aici acelaşi proces de îndreptare a malului şi de înaintare a uscatului pe o suprafaţă ocupată înainte de mare. După spusele băştinaşilor, prin aceste locuri trăiau înainte vreme foarte mulţi

cerbi pătați. Tazii mînau animalele cu ajutorul ciinilor și le împingeau în lacuri, unde vînători speciali înarmați le pindeau în bărci. Animalele intrate în apă erau vînate cu arbaletele și cu sulițele.

Rîul Tapouza (în limba tazilor : Kaia) are o lungime de 25 km și curge paralel cu rîul Huluai. La drept vorbind, Tapouza e format din confluența a două rîuri : Tapouza propriu-zisă și rîul Cenzagou [64]. Lanțul de munți, care se înalță ca un promontoriu între aceste două rîuri, e alcătuit din porfir cuarțitic și feldspatic.

Golful Vladimir e legat de valea rîului Taduşu printr-o potecă de picior, pe care pot circula însă și convoaie cu poveri. Poteca începe de la rîul Huluai și, urmînd pîrîiașul cel mai apropiat de mare, merge pînă la trecătoare. Traversînd munții, coboară în valea rîului Tapouza. Urcușul pe creastă și coborîrea de pe ea sînt lungi și domoale, acoperite de o pădure rară de stejar. Mulți arbori sînt scorburoși. Pe coaja unui copac cazacii au observat urme și de dinți, și de gheare. Erau ale unui urs care umblase după miere. Niște vînători care treceau, pe acolo l-au gonit și apoi s-au înfruptat și ei din miere printr-un procedeu tot atît de prădalnic.

După trecătoare, drumul o ia cîtva timp în sus pe rîul Tapouza, printr-o splendidă pădure de stejar. Și aici sînt foarte dezvoltate terasele fluviatile înalte. După 10 kilometri poteca trece pe marginea stîngă a văii, iar apoi, pe un mic pîrîu fără nume, urcă din nou în munți. Noua trecătoare e ceva mai mare decît precedenta. Urcușul dinspre Tapouza e mai abrupt ; în schimb, coborîrea înspre Taduşu e domoală. Mai departe, drumul o ia pe rîul Seao-pao-țzî [65], a cărui vale este cu totul despădurită și care se varsă în rîul Taduşu la vreo 2 kilometri de gura acestuia. Drumul parcurs de noi în acea zi a fost de vreo 28 km și a mers paralel cu malul mării.

În pădure am întîlnit numeroase urme de cerbi pătați, iar curînd am văzut și animalele. Erau trei : masculul, femela și puiul. Cazacii au tras în ei, dar nu i-au nimerit, fapt care m-a bucurat nespus, fiindcă hrană aveam destulă, iar timpul de vînare a cerbilor pentru coarne *(pantovka* [36]) trecuse de mult.

În ținutul Ussuri, rîurile, munții și promontoriile au pe malul mării denumiri diferite. Aceasta deoarece tazii le numesc în felul lor, chinezii într-al lor, iar rușii, la rîndu-le, le-au botezat cu alte denumiri. De aceea, pentru a evita încurcăturile, acolo unde locuiesc chinezii trebuie respectate denumirile chinezești, iar acolo unde locuiesc tazi nu trebuie să ții seama de denumirile date de ruși. Cele rusești există doar pe hărți, și localnicii nu le cunosc deloc.

După ce i-am întrebat pe chinezi despre drumuri, mi-am schițat un traseu în sus pe rîul Tadușu, peste culmea Sihote-Alin, în bazinul rîului Li-Fu-dzin și de acolo pe rîul Noto. Îmi propusesem ca apoi să urc din nou pînă la Sihote-Alin pe rîul Noto și să încerc să ies pe rîul Tetiuha. Dacă reușeam, m-aș fi putut înapoia din nou pe Tadușu, unde urma să-i aștept pe G. I. Granatman și A. I. Merzleakov.

Rîul Tadușu are pe unele hărți denumirea Li-Fule, iar pe altele, Lei-fîn-he, ceea ce înseamnă *lovit de trăsnet*. Tazii (udegheii) îl numesc Uzi. Unii orientaliști încearcă să găsească originea cuvîntului *Tadușu* în cuvîntul *Daț zî* (tazi), ceea ce este cu totul greșit. Chinezii îl numesc Da-țzo-șu (adică *stejarul de mare)*. Vechii locuitori chinezi spun că acest stejar creștea pe cursul superior al rîului, lîngă Sihote-Alin. Copacul era scorburos și atît de mare, încît în interiorul lui încăpeau ușor opt oameni. Căutătorii de jenșen au făcut un altar în el și toți cei care treceau prin fața lui se rugau zeilor. Dar iată că, odată, niște căutători de aur au rămas peste noapte în scorbură. Au scos altarul

afară, s-au așezat înăuntru și s-au pus pe jucat cărți. Atunci zeul a trimis o furtună înfricoșătoare. Trăsnetul a lovit copacul, l-a făcut țăndări și i-a omorît pe jucători. De aici au apărut și cele două denumiri : Lei-fin-he și Daţzo-șu, ulterior cunoscută într-o formă denaturată.

Cursul inferior al rîului Taduşu este o depresiune mare, mlăștinoasă, un fost golf. Gura rîului se găsea ceva mai sus de locul în care se află astăzi satul Novotaduşinskaia. Terasele înalte de pe malul mării și cornișele de pe coastele munților indică o mișcare de înaintare a liniei malului și de retragere a mării. Un rol important l-a jucat în aceasta și rîul, care vreme de mai multe secole a transportat aici material aluvionar și l-a depozitat în straturi groase. S-a format apoi o lagună întinsă, despărțită de mare numai printr-un banc de nisip. Lacurile care au rămas astăzi printre mlaștini sînt locurile cele mai adînci ale fostei lagune : aici, foarte aproape de apă, am văzut un covor vegetal alcătuit din plante albe ca zăpada, și numai din apropiere mi-am dat seama că e floarea-de-colț. Era straniu să vezi această floare alpină chiar pe țărmul mării.

În micile golfuri ale rîului Taduşu apare toamna multă roșioară, taimen, cunja, gorbușa (gorbuscha) și keta *. În lacuri trăiește caracuda și știuca.

Lungimea întregului rîu este de 67 km. El curge printr-o vale cu un caracter tipic de denudație, care pare a fi formată dintr-un șir de depresiuni mari. Aceasta se observă îndeosebi pe lîngă afluenții lui. În valea lui Taduşu sînt foarte dezvoltate terasele fluviatile, care se întind de-a lungul întregului rîu, de o parte și de alta, chiar pînă la izvoare.

---

* Ultimele patru specii de pești fac parte din familia salmonidelor și sînt specifice Siberiei și Extremului Orient *(n. ed.)*.

Drumul nostru urma malul stîng al rîului. Acolo unde se afla mai de mult vechea lui gură, poteca urcă pe munte și merge pe cornișă. De aici se deschide o priveliște splendidă spre răsărit, spre mare, iar către apus se vede valea pînă sus. Pe stînga, regiunea are un caracter net muntos. Dealul golaș, acoperit cu grohotișuri de trahit, pe care chinezii din partea locului îl numesc Dita-șan [67], iar udegheii Dita-keamoni, pare chiar maiestuos. După spusele tazilor, aici trăiau înainte mulți cerbi pătați, nimiciți acum aproape în întregime. Jos, la poalele muntelui, foarte aproape de potecă, se văd chiar la suprafață straturi de cărbune brun.

Dintre afluenții de pe dreapta ai lui Taduşu, cel mai interesant e Lisagou. Are o lungime de 12 km și pe malurile lui trece poteca înspre Arzamasovka. Urcușul spre trecătoare este lin pe partea sudică ; în schimb, coborîșul în valea Taduşu e brusc și foarte pitoresc. Poteca urmează aici cornișa și este rămășița unui străvechi drum care, în vremuri îndepărtate, trecea de-a lungul litoralului mării și se termina undeva pe lîngă Capul Ghileak. Însăși denumirea rîului Lisagou arată că aici cresc mulți pomi din familia părului. Lîngă gura rîului Lisagou, în valea lui Taduşu, pătrunde o ramură de munți care se leagă de cei învecinați printr-o șa adîncă ; din această cauză pare un deal izolat. La poalele lui se află bogata fanză Si-Ian, înconjurată de plopi negri, bătrîni.

Ziua era pe sfîrșite, iar pe pămînt se lăsaseră umbrele nopții. Curînd, toate vor fi învăluite în mantia neagră a întunericului.

La apropierea noastră, în ușa fanzei apăru stăpînul. Era un bătrîn înalt, cu umerii puțin aduși, cu o barbă lungă, căruntă, și o față cu trăsături fine. Era destul să-i vezi îmbrăcămintea, casa și dependințele muncitorilor ca să-ți

dai seama că trăiește de mult pe aici și în belșug. Chinezul ne ură bun venit, după obiceiul locului. În fiecare mișcare a lui și în fiecare gest se simțea ospitalitatea. Am intrat în fanză. Înăuntru, ca și pe afară, era foarte multă ordine. Nu mi-a părut rău că am primit invitația bătrînului.

Seara, după masă, am discutat despre rîul Taduşu și despre drumul spre Li-Fu-dzin. La început mi-a răspuns fără tragere de inimă, dar mai tîrziu s-a înviorat și, amintindu-și de timpurile trecute, mi-a povestit multe lucruri interesante. De felul lui era din Manciuria, se numea Kin-Ciju și se născuse la Ninguta. Locuia pe rîul Taduşu de peste șaizeci de ani și se pregătea acum să plece în patrie, unde dorea să fie înmormîntat. Mi-a povestit despre primii lui ani de viață într-o țară sălbatică, printre băștinași. De la acest manciurian am auzit pentru prima oară o interesantă legendă despre trecutul îndepărtat al ținutului Ussuri. E vorba de un război între un împărat, pe nume Kuan-Iun, care trăia pe rîul Sucean, și prințul Cin-Iaitai-țzî din orașul Ninguta. Apoi mi-a povestit de lupta de pe rîul Daubihe și de pe muntele Kouce-dîn-țza. Bătrînul istorisea totul amănunțit și cu foarte mult talent. Ascultîndu-l, m-am transpus în întregime în acel trecut îndepărtat și am uitat că mă găsesc pe rîul Taduşu. Și nu eram singurul care se lăsase fermecat de povestirile lui. Am observat că toți chinezii din fanză tăcuseră și-l ascultau. Ne povesti apoi despre o molimă îngrozitoare care i-a nimicit aproape pe toți cei rămași după război. Atunci ținutul a rămas pustiu.

Primii chinezi care au apărut în taigaua ținutului Ussuri erau căutătorii de jenșen. Și el a venit odată cu ei. Pe valea Taduşu s-a îmbolnăvit și a rămas la udeghei (tazi), apoi s-a căsătorit cu o femeie din tribul lor și a îmbătrînit pe aceste meleaguri.

În sfîrșit, bătrînul își încheie povestea. Am revenit la realitate. În fanză era înăbușitor de cald. Am ieșit afară ca să respir puțin aer curat. Cerul era negru, stelele pîlpîiau strălucitor scăldate în toate culorile curcubeului ; pe pămînt era întuneric. Alături, în grajd, fornăiau încetișor caii. În mlaștina de alături gemea un buhai de baltă, iar în iarbă țîrîiau cosașii. Am stat multă vreme pe malul rîului. Liniștea măreață a nopții și cea a întregii naturi erau în deplină armonie. Mi-am amintit de Dersu și m-a cuprins tristețea. M-am ridicat, am intrat în fanză și m-am culcat în patul care-mi fusese pregătit, dar multă vreme n-am reușit să adorm. A doua zi, luîndu-ne rămas bun de la bătrîn, am pornit-o în sus pe rîu. Timpul era prielnic. Deși cerul era acoperit cu nori cumulus, soarele strălucea puternic.

Jumătatea superioară a rîului Tadușu e oarecum diferită de cea inferioară. Cursul său inferior trece printr-un șir de depresiuni mari, iar cursul superior seamănă cu o vale longitudinală. Aici rîul primește pe dreapta rîulețul Cin-gouza [68], cu o potecă care duce la fanzele tazilor de pe rîul Sibegou, iar pe stînga se varsă în el afluentul Dinzahe. Acesta e mai lung și mai bogat în ape chiar decît Tadușu și de aceea ar trebui socotit rîu principal, iar Tadușu, afluentul său.

Pe rîul Tadușu sînt mulți chinezi. Am numărat 97 de fanze. Aici au un trai mult mai îmbelșugat decît în alte părți ale ținutului Ussuri. Fiecare fanză e o mică fabrică de hanșin [69]. Afară de aceasta, am observat că toți chinezii din valea Tadușu sînt îmbrăcați mai curat și mai îngrijit, au o înfățișare de oameni mai sănătoși și par bine hrăniți. În jurul fanzelor se văd peste tot grădini de zarzavat, ogoare de grîu și plantații întinse de mac,

din care extrag opiu. În partea superioară a văii trăiesc tazii.

Valea rîului Taduşu e foarte fertilă. Pe aici nu se produc inundaţii mari. Chiar în locurile unde pe o întindere mică se varsă în rîu afluenţi mari (Dinzahe, Sibegou şi Iuşangou), apa iese foarte puţin din matcă şi pentru scurt timp.

Munţii din partea mijlocie a văii, mai sus de fanza tazilor Sia-inza [70], sînt alcătuiţi din gresii şi şisturi argiloase cu numeroase interstrate de cuarţ. Ramura de munţi care intră ca o pană ascuţită între rîurile Sibegou şi Taduşu e alcătuită din melafir, porfirit şi vitrofir. Pe partea ei sudică, la poale, iese la lumina zilei obsidianul diaclazat * în prisme.

După-amiază vremea s-a stricat. Pe cer au apărut nori, care alergau la mică înălţime deasupra pămîntului şi se aninau parcă de vîrfurile munţilor. Apoi, decorul s-a schimbat : valea s-a întunecat, stîncile care erau atît de frumoase la lumina soarelui au devenit sumbre, iar apa rîului părea aproape neagră. Ştiam ce înseamnă toate acestea, aşa că am ordonat să se întindă corturile şi să se pregătească mai multe lemne pentru noapte.

După ce s-au terminat toate lucrările din tabără, puşcaşii mi-au cerut să-i las să plece la vînătoare. I-am sfătuit să nu se ducă departe şi să se înapoieze devreme. Zagurski a plecat pe valea rîului Dinzahe, Turtighin în sus pe Taduşu, iar eu cu ceilalţi oameni am rămas în tabără.

Probabil că soarele trecuse de linia orizontului, fiindcă s-a întunecat. Lumina zilei se mai lua la întrecere cu

---

* *Diaclază* = spărtură, fisură. Deci, *diaclazat* înseamnă *fisurat (n. ed.).*

întunericul, dar se vedea că nopatea va învinge curînd şi va lua în stăpînire întîi pămîntul, apoi cerul.

După o oră Turtighin s-a înapoiat, spunînd că la vreo doi kilometri de tabăra noastră, la poalele unui deal stîncos, a găsit focul unui vînător necunoscut. Omul l-a întrebat cine sîntem, încotro mergem, de cînd umblăm pe drum şi cînd a aflat de numele meu, a început să-şi strîngă în grabă lucrurile. Această ştire m-a emoţionat.

Cine putea fi vînătorul ?

Puşcaşul zise că nu e cazul să mergem într-acolo, fiindcă necunoscutul spusese că o să vină el încoace. M-a cuprins un sentiment ciudat. O forţă irezistibilă mă atrăgea într-acolo, în întîmpinarea necunoscutului. Îmi luai arma, îmi strigai cîinele şi pornii grăbit pe potecă.

Plecat de lîngă foc, întunericul serii îmi apăru şi mai negru decît era, dar peste un minut ochii mi se obişnuiră cu el şi începui să disting poteca. Era o lună nouă, firavă. Nori grei se mişcau cu iuţeală pe cer şi o acopereau întruna. Luna părea că aleargă în întîmpinarea lor şi pătrundea prin ei. Tot ce era viu amuţise, şi prin ierburi abia se mai auzea ţîrîitul cosaşilor.

Privii în urmă, dar focurile din tabără nu se mai vedeau. Mă oprii un minut şi plecai mai departe.

Deodată, cîinele o zbughi înainte şi începu să latre furios. Ridicai capul şi nu departe zării o figură.

— Cine-i ? strigai.

Ca răspuns la întrebarea mea, auzii o voce care mă făcu să mă înfior.

— Care oameni merge ?

— Dersu ! Dersu ! strigai eu în culmea fericirii şi mă repezii în întîmpinarea lui.

Ne-am aruncat unul în braţele celuilalt, încît dacă ne vedea cineva, ar fi zis că sîntem într-o încleştare de luptă

corp la corp. Neînțelegînd ce se petrece, Alipa se repezi cu înverșunare la Dersu, dar, recunoscîndu-l, lătratul furios i se prefăcu într-un scheunat prietenos.

— Să trăiești, căpitan ! spuse goldul venindu-și în fire.

— De unde vii ? Cum ai ajuns aici ? Pe unde-ai mai fost ? Încotro te duci ? îl copleșii eu cu întrebările.

Abia prididea să-mi răspundă.

În sfîrșit, ne-am potolit și am început să stăm de vorbă ca oamenii.

— La mine nu de mult a venit la Taduşu, spuse el. La mine auzit patru căpitani și doisprezece soldați la Și-mîn (Postul Olga) este. La mine gîndește acolo trebuie merge. Astăzi un oameni vede, atunci totul înțelege.

Mai vorbirăm puțin și ne înapoiarăm la tabără. Eram grozav de bine dispus și nu mai puteam de bucurie. Cum să nu mă bucur, cînd Dersu — ah, Dersu — e aici, e cu mine !

După cîteva minute ne apropiarăm de tabără. Pușcașii se dădură în lături și se uitară curioși la gold.

Dersu nu se schimbase deloc și nu îmbătrînise. Ca și atunci cînd l-am cunoscut, era îmbrăcat în haina și pantalonii din piele de cerb tăbăcită. Pe cap purta aceeași legătură, iar în mînă — vechea lui carabină Berdan. Doar crăcana de sprijinit arma parcă era ceva mai nouță.

De la prima privire pușcașii și-au dat seama că eu și cu Dersu sîntem vechi prieteni. Goldul își agățase pușca într-un pom și mă privea cu luare-aminte. După expresia ochilor și după surîsul ce-i juca pe buze am putut să văd că și el era încîntat că ne-am reîntîlnit.

Am zis pușcașilor să mai pună lemne pe foc, să încălzească ceaiul și între timp îl rugai pe Dersu să-mi vorbească despre el : pe unde a fost și ce-a mai făcut în toți acești trei ani. Mi-a povestit că după ce ne-am despărțit

atunci, la lacul Hanka, s-a dus pe rîul Noto, unde a vînat samuri toată iarna ; în primăvară a trecut pe cursul superior al riului Ulahe, unde a vînat cerbi pentru coarne, iar vara și-a petrecut-o pe drumurile spre Fu-dzin ca să ajungă în munții Seaen-Laza. Acolo s-a întîlnit cu niște chinezi care trecuseră mai înainte pe la Postul Olga și care l-au informat că detașamentul nostru a luat direcția nord, de-a lungul țărmului mării. Atunci a pornit și el spre Taduşu.

Pușcașii au mai stat puțin și s-au dus la culcare foarte devreme, în timp ce noi doi, eu și cu Dersu, am rămas la taclale toată noaptea. Mi-am reamintit perfect drumeția noastră de pe rîul Lefu, cum apăruse atunci Dersu în tabăra și în viața noastră și, în clipa de față — iată, întocmai ca și atunci — ședeam unul lîngă altul și-l ascultam cum povestește.

Noaptea întunecată era pe sfîrșite. Umbrele păliseră și puteai deslușî cerul cenușiu, pîcla de pe munți, copacii somnoroși și poteca umezită de roua dimineții. Focul abia mai pîlpîia, tăciunii păleau prefăcîndu-se în scrum. Natura întreagă degaja parcă o stare de tensiune : ceața se ridica lent tot mai sus, tot mai sus și, în fine, se porni o ploaie mărunță și deasă. Abia atunci ne-am retras și noi la culcare. Acum nu-mi mai era teamă de nimic. Nu-mi era frică nici de hunhuzi, nici de fiarele pădurii, nici de troienele de zăpadă și nici de puhoaiele de ape revărsate. Îl aveam pe Dersu lîngă mine ! Cu acest gînd am adormit adînc.

M-am trezit pe la ora nouă. Ploaia stătuse, dar cerul tot mai era vînăt. E neplăcut să mergi pe o vreme ca asta, dar e și mai rău să stai pe loc. De aceea, ordinul de a pune șeile pe cai a fost întîmpinat cu satisfacție de toată lumea. O jumătate de oră mai tîrziu eram pe drum. Între

mine și Dersu se stabilisc un fel de înțelegere tacită. Știam că de aci înainte mă va însoți peste tot. Era cît se poate de firesc. Este exclus să fi avut alte intenții. În drum ne abăturăm pe la dealul stîncos ca să luăm „avutul" lui Dersu, care, ca și altădată, încăpea tot într-o traistă.

Acum aveam pe stînga rîul, iar pe dreapta niște terase fluviatile înalte de 30 m. Ele intră ca un pinten în valea lui Taduşu, după rîul Dinzahe. Terasele sînt formate din calcare foarte compacte, diaclazate în lespezi.

Ultimul afluent al lui Taduşu e rîul Vangou [71]. Pe el se poate ieși — peste culmea munților Sihote-Alin — pe rîul Noto. Cu puțin înainte de a ajunge la gura lui, în vale înaintează două stînci. Una, pe stînga, la picioarele terasei, joasă și foarte pitorească, cu o adîncitură în formă de nișă, unde chinezii și-au făcut un altar, iar alta, pe dreapta, chiar în dreptul rîului Vangou, purtînd denumirea de Ian-tun-laza [72]. Lîngă stîncă curge un izvoraș numit Cingouza [73].

Stînca Ian-tun-laza are o înălțime de 110 m și prezintă numeroase adîncituri, unde porumbeii sălbatici își fac cuiburile. Chiar în vîrful ei chinezii au înălțat un fel de altar tocmit din lespezi. Chinezii de pe aici au o preferință deosebită pentru locurile înalte. Își închipuie că cu cît se cațără mai sus, cu atît se apropie de Dumnezeu.

Poteca ne-a dus la o fanză așezată chiar la răscrucea drumurilor care merg spre Noto și Li-Fu-dzin. În preajma fanzei era instalată o capcană mare de prins animale. Cîndva locatarii acestei fanze se ocupau cu prinderea cerbilor, săpînd gropi. Pe vremuri, a existat și un han. Aici puteai să întîlnești chinezi în trecere, care veneau dinspre mare către Ussuri sau invers. Stăpînul fanzei le vindea ali-

mente și cîștiga astfel bani frumușei. Fanza este situată la picioarele unei terase mari, care pătrunde adînc în vale și împinge rîul Taduşu spre munții de pe dreapta. Suprafața terasei este înmlăștinită și acoperită cu pîlcuri sărăcăcioase de mesteceni. Am trecut pe lîngă această fanză fără să intrăm înăuntru și ne-am îndreptat către Sihote-Alin. Încă de dimineață vremea se arăta mohorîtă, dar acum, încetul cu încetul, s-a înseninat. Vălătuci de pînză țesută din pîclă și ceață groasă ce îmbrăcaseră pînă atunci toți munții, se retrăgeau tot mai sus — părea că dincolo de cer ; norii groși și grei se destrămară, se ivi soarele cel blînd și întreaga natură, zîmbitoare, ne întîmpină cu urarea ei de bună dimineață. Totul în jur prindea viață ; dinspre fanză ajunse pînă la noi cucurigul repetat al cocoșilor ; în pădure păsările prinseră și ele glas într-o năvalnică forfotă, caliciul florilor și firele de iarbă deveniră gazde ale puzderiei de gîze.

În partea sa superioară, rîul Taduşu curge de la nord-vest spre sud-est. Izvoarele lui sînt formate din mici pîraie de munte. De la rîul Taduşu pornesc trei drumuri pe care poți traversa munții Sihote-Alin : două spre Noto și unul spre Li-Fu-dzin. Primul începe de la fanza pe lîngă care tocmai trecusem, și o ia de-a lungul rîului Vangou. De acest drum se folosesc numai chinezii care merg spre cursul superior al rîului Dananța (afluentul lui Noto). Al doilea drum începe de lîngă gura rîului Liudenza. Poteca, ce duce o bună bucată de timp pe culmea munților Sihote-Alin, coboară apoi în valea rîului Dun-bei-ța (afluentul nord-estic al lui Li-Fu-dzin) și merge în lungul acestuia pînă la izvoare. În drum intersectează alte trei trecători și numai după aceea iese în dreptul rîului Dananța. Pe acest drum merg călătorii care vor să ajungă pe cursul inferior al lui

Noto. Al treilea drum o ia de-a lungul pîriului Salingou spre Li-Fu-dzin ; pe acesta l-am ales şi eu.

Chinezii din partea locului au transformat cuvîntul manciurian *Sihote-Alin* în *Si-ho-ta-Lin*, adică *„Trecătoarea rîurilor mari de apus"*. În adevăr, la apus de cumpăna apelor curg marile rîuri Vaku, Iman, Bikin, Hor etc. Golzii le spun acestor munţi Dzub-Gîn, iar udegheii. Ada-Sololi ; versantul apusean îl numesc Ada-Ţazani, iar pe cel răsăritean, Ada-Namuzani, de la cuvîntul *namu*, care înseamnă *mare*.

Mai jos de culme am făcut popas. Un prînz ca al nostru, alcătuit din peşte uscat şi sărat, doi pesmeţi şi o cană de cafea fierbinte, e socotit în taiga un prînz copios.

În apropiere de creastă, urcuşul pe Sihote-Alin este abrupt. Trecătoarea propriu-zisă constă dintr-o şa lată, înmlăştinită şi acoperită de păduri arse. Trecătoarea, care are o înălţime absolută de 480 m. ar trebui să poarte numele lui M. Veniukov. El a trecut pe aici în 1857, iar după aceea au venit şi alţii pe drumul pe care el îl deschisese cel dintîi. De neuitat şi slăvit fie numele primului cercetător al ţinutului Ussuri !

În trecătoare, lîngă potecă, pe partea dreaptă, se ridică un mic altar tocmit din butuci. Înăuntru era agăţat un tablou de proastă calitate, reprezentînd nişte zei ai chinezilor, iar în faţă se aflau două lăzi de lemn cu mucurile unor lumînări de hîrtie. În altă parte erau cîteva foi de tutun şi două bucăţele de zahăr : o ofrandă pentru zeii pădurii.

De la trecătoarea lui Veniukov, munţii Sihote-Alin au aspectul unui lanţ care se înalţă treptat spre nord. Urcuşul se face pe nesimţite, aşa că în timpul drumului uiţi complet că eşti pe creastă, şi numai pantele de-o parte şi de alta amintesc că te afli pe cumpăna apelor. Aceste locuri sînt acoperite cu păduri de mesteacăn, care ca vîrstă,

n-au mai mult de patruzeci de ani şi probabil că au apărut aici după pîrjoluri.

Coborîrea de pe creastă este lungă şi domoală. Mergînd pe iarbă, te împiedici întruna de copacii arşi şi căzuţi la pămînt. Îndată după trecătoare începe o mlaştină acoperită cu o pădure de răşinoase plină de muşchi. Pe la trei după-amiază am ajuns în locul unde Li-Fu-dzin se uneşte cu rîul Dun-bei-ţa şi ne-am aşezat tabăra pe o limbă de prundiş.

Rîul Dun-bei-ţa [74] are o lungime de 40 km. Curge tot timpul de-a lungul Sihote-Alinului, iar cursul lui superior e format din trei pîraie de munte. La fiecare pas se văd urme de eroziune. Din loc în loc, munţii sînt atît de erodaţi, încît de după pădure nici nu se văd şi-ţi dau impresia că mergi printr-o depresiune cu coline acoperite cu păduri de pini, brazi, cedri, mesteceni, tise, arţari, lariţe şi plopi. Nu e mult de cînd a ars pădurea. Acum toată valea e plină de trunchiuri carbonizate. Pe aici trece poteca pe care populaţia locală chineză comunică cu rîul Noto. În drum, la o distanţă de o zi una de alta, erau patru fanze, ai căror locatari se ocupau cu vînătoarea şi cu prinderea samurilor. Primul lucru pe care l-am făcut a fost să aprindem cîteva focuri fumegînde şi abia după aceea ne-am apucat să aducem lemne din pădure. Puşcaşii aveau de gînd să doarmă în poloage, însă Dersu îi sfătui să întindă corturi.

Spre seară timpul se posomorî. Ceaţa se ridică şi se prefăcu în nori. Dersu dădea întruna ajutor la tot felul de treburi şi soldaţii îl apreciară imediat. A vrut să-şi întindă un cort separat, dar l-am convins să doarmă cu mine. Cît ai zice peşte a luat toporul şi a dat o fugă pînă-n taiga după coajă de cedru. Mai întîi a crestat, sus şi jos, o bucată din coaja copacului, apoi a tăiat-o în lung şi a desprins-o

cu ajutorul unui băţ ascuţit la vîrf. A scos şase foi de acestea. Două le-a pus pe pămînt, alte două le-a folosit pentru acoperiş, iar pe celelalte le-a pus la picioare drept adăpost contra vîntului.

În amurg se porni o ploaie torenţială. Ţînţarii şi musculiţele dispărură dintr-o dată. După cină puşcaşii se culcară, iar eu cu Dersu am mai stat multă vreme la foc, discutînd multe şi de toate. Mi-a povestit cum l-au înşelat chinezii de pe riul Noto, luîndu-i blănurile şi neplătindu-i nimic.

Capitolul XVIII
AMBA

Animismul lui Dersu. — Ne urmăreşte tigrul. — Dersu vorbeşte cu fiara. — Kvăndagou. — Vînătoare pe terenuri sărăturoase. — Dersu îl roagă pe tigru să nu se supere. — Înapoierea. — Emoţia goldului. — Noapte.

A doua zi, o ceaţă deasă cuprinse toate împrejurimile. O zi plumburie, posomorită. Era frig şi umezeală.

Cît timp oamenii şi-au strîns lucrurile şi au pregătit caii, eu şi cu Dersu ne-am băut în grabă ceaiul şi, băgînd în buzunar cîte un pesmet, am pornit la drum. De obicei, dimineţile plecam totdeauna din tabără înaintea celorlalţi. Din cauza lucrărilor de ridicare topografică pe care le aveam de executat, mă deplasam atît de încet, încît după două ore detaşamentul mă şi depăşea, iar la popasul mare ajungeam după ce oamenii terminau prînzul şi se pregăteau din nou de drum. Acelaşi lucru se întîmpla şi la amiază. Plecam mai devreme, iar în tabără ajungeam abia la cină.

Dersu mă prevenise încă din ajun că prin partea locului umblă mulţi tigri şi mă sfătuise să nu mă depărtez de detaşament.

Drumul nostru o lua pe malul drept al lui Li-Fu-dzin. Uneori potecuţa se abătea într-o parte, pătrunzînd adînc în pădure, încît era greu să te orientezi şi să-ţi dai seama pe unde curge Li-Fu-dzinul ; apoi, pe neaşteptate, dădeam iar de rîu şi înaintam de-a lungul malurilor surpate.

Cine n-a umblat prin taigaua ținutului Ussuri nu-și poate închipui cum arată desișurile și sihlele de-aici. Realmente nu poți vedea nimic nici la doi pași. Ni s-a întîmplat de nu știu cîte ori să dăm peste culcușul vreunei fiare, de care ne despărțeau cel mult patru-cinci metri și numai după trosnetul crengilor sfărîmate ne puteam da seama încotro o luase animalul. Asta ne era taigaua prin hățișul căreia ne-a fost dat să răzbim. De două zile și două nopți mergeam încontinuu.

Era o vreme nesuferită. O ploaie din aia mocănească ne-a însoțit tot drumul ; pe jos — numai bălțoace, iarbă jilavă mustind ; din copaci picurau stropi mari și rari de apă. Ce liniște aproape nefirească în întreaga pădure ! Orice urmă de viață părea stinsă. Pînă și ciocănitorile parcă dispăruseră cu toatele : nici măcar una nu se făcea auzită.

— Ce vreme păcătoasă, naiba s-o ia ! îi spusei lui Dersu. Aș zice că mai degrabă e ceață : ba nu, e totuși ploaie. Zău că nu mai știi ! Tu ce părere ai, Dersule, e rost de o vreme mai bună sau tot așa are s-o țină ?

Goldul privi spre cer, privi în jur și, fără să zică nimic, trecu mai departe. După un minut se opri și-mi răspunse în felul următor :

— La noi așa gîndește : pămîntul, colina, pădurea sînt totuna oameni. Pe ele acuma transpiră. Ascultă ! În acest timp își încordă și el atenția. — Ele toate și respiră la fel oameni...

A mai făcut cîțiva pași și tot timpul mi-a vorbit despre cum vede el natura, cum în natură toate sînt vii, precum oamenii.

Era aproape de ora unsprezece dimineața și, după aprecierea noastră, detașamentul, adică oamenii și caii cu poverile, trebuiau de mult să ne fi depășit. Or, în urma noastră nu se simțea nici o mișcare.

— Trebuie să-i aşteptăm, i-am zis tovarăşului meu de drum.

Fără să spună nimic, Dersu se opri, îşi luă carabina de pe umăr, o rezemă de un pom, crăcana o înfipse în pămînt şi începu să-şi caute luleaua.

— Ptiu ! La mine pierdut luleaua, zise el cu ciudă.

A vrut să se întoarcă din drum să-şi caute luleaua, dar i-am spus că e mai bine să stăm pe loc pentru că oamenii care vin după noi precis o vor găsi şi o să ne-o aducă ei.

Am aşteptat vreo douăzeci de minute. Se vede că bătrînul ardea de nerăbdare să tragă un fum. În cele din urmă n-a mai rezistat, şi-a luat puşca şi a zis :

— La mine crede lulea aici nu departe este. Trebuie înapoi merge.

Alarmat de faptul că nu mai soseau oamenii şi gîndindu-mă că poate caii au păţit ceva, am făcut cale întoarsă împreună cu Dersu. Goldul mergea în faţă şi, ca de obicei, tot dădea din cap şi-şi vorbea în barbă :

— Cum aşa că la mine pierdut lulea ? Sau bătrîn este, sau la mine capul prost, sau cum ?...

Nu-şi încheie fraza, se opri la jumătatea vorbei, apoi se trase un pas îndărăt şi, aplecat, începu să cerceteze la picioarele sale, atent cu ochii în jos. M-am apropiat de el. Dersu căta în jur, arăta cam tulburat şi-mi zise mai mult în şoaptă :

— Priveşte, căpitan ! Este Amba. La el vine în spatele nostru. Asta rău de tot este. Urma de foarte curînd lăsată. La el chiar acum aici a fost...

Chiar aşa. Pe poteca noroioasă se vedeau clar tipare adînci lăsate de labele mari ale unei feline. Cînd am trecut prima dată pe aici, aceste urme nu existau. Eram sigur că nu le-am văzut ; dacă ar fi fost, era exclus ca Dersu să nu le fi observat. Acum însă, după ce ne-am

Intors ca să venim în întîmpinarea detaşamentului, am descoperit urmele : se înşirau una după alta, avînd aceeaşi direcţie în care mersesem şi noi. Se vede treaba că felina a venit tot timpul după noi, urmărindu-ne „pas cu pas".

— La el aproape aici stă pitit, spuse Dersu, arătînd cu mîna spre dreapta. La el mult timp a stat atunci cînd la noi oprit şi căutat lulea. La noi înapoi merge, la el atunci salturi iute face. Priveşte, căpitan ! Urmele adînci, dar apă încă nu umplut la ele.

Într-adevăr, deşi era plin de băltoace, adînciturile urmelor lăsate de tigru nu se acoperiseră încă de apă. Nu mai încăpea nici o îndoială : fiorosul animal de pradă stătuse acolo cu cîteva clipe mai înainte şi, auzindu-ne paşii, făcuse un salt vîrîndu-se pe undeva prin desişul din apropiere.

— La el nu este merge departe. La mine bine pricepe. Aşteaptă, căpitan !

Am stat neclintiţi preţ de cîteva minute în nădejdea că vreun foşnet cît de mic ne va ajuta să depistăm ascunzătoarea tigrului, dar... nimic. Linişte. O linişte ca de mormînt, parcă plină de mister şi de spaime.

— Căpitan ! mi se adresă goldul. Acum trebuie bine priveşte. Puşca ta este cartuşe ? Încetişor trebuie merge. O groapă mică, un copac răsturnat jos trebuie bine văzut. Nu trebuie grăbeşte. Amba este. La tine înţelege ? Amba !

În timp ce-mi vorbea cerceta atent tufă de tufă, buştean de buştean. Am umblat aşa vreo oră şi jumătate. Dersu a mers tot timpul înaintea mea şi nu-şi lua ochii de pe potecă.

În fine auzirăm glasuri ; un cazac îşi ocăra calul. În cîteva minute oamenii şi caii ajunseră în dreptul nostru. Doi dintre cai erau plini de glod şi pînă şi şeile erau murdare de noroi. Ce se întîmplase ? La trecerea unei

ape, amîndoi caii au călcat strîmb și s-au pomenit înnămoliți. De fapt, din acest motiv au și întîrziat atîta pe drum. După cum bănuisem, pușcașii au găsit luleaua lui Dersu și i-au adus-o.

Ca să putem porni mai departe trebuia să îndreptăm samarele, să mai schimbăm locul poverilor celor mai grele și să spălăm cît de cît caii de noroi.

Era cît pe-aci să ordon un popas, ca să bem și un ceai, dar Dersu mă sfătui să îndreptăm doar șeile și să mergem înainte. Spunea că nu departe se află coliba unui vînător. Era de părere să facem tabăra acolo. M-am gîndit puțin și am acceptat. Oamenii au început să scoată samarele de pe cai, iar eu am plecat din nou înainte pe potecă, împreună cu Dersu. N-am făcut nici două sute de pași, că am dat iarăși de urmele tigrului. Fiara haină iar ne urmărise și, ca și prima oară, simțindu-ne apropierea, se ferise să dea ochii cu noi. Dersu se opri și, întorcîndu-se spre partea în care dispăruse tigrul, strigă la el cu o voce puternică, în care se simțea un tremur de mînie :

— Ce merge în spate ? Ce trebuie ție, Amba ? Ce vrei tu ? La noi merge pe drum, ție lasă-n pace ! De ce la tine merge în spate ? Ce, în taiga puțin loc este ?

Își învîrti carabina prin aer. Nu-l văzusem niciodată atît de agitat. Citeam în ochii lui credința profundă că Amba, tigrul, îl aude și pricepe ce-i spune. Era sigur că tigrul, sau îi va primi provocarea, sau ne va lăsa în pace și se va duce în altă parte. După ce așteptarăm vreo cinci minute, bătrînul răsuflă ușurat, apoi își aprinse luleaua și, aruncîndu-și carabina pe umăr, porni înainte sigur de el. Mînia i se stinse. Redeveni calm și gînditor. Îl certase pe tigru și-l silise să se îndepărteze.

Mai merserăm prin pădure cam o oră. Deodată, desișul începu să se rărească. În fața noastră se ivi o poiană mare. Poteca o tăia piezîș.

Drumul lung prin taiga ne obosise peste măsură. Ochiul căuta odihnă şi spaţii libere. Vă puteţi închipui, aşadar, cu cîtă bucurie am ieşit din pădure şi am început să cercetăm poiana.

— Aici este Kvandagou, spuse Dersu. Repede la noi găseşte coliba.

Poiana pe care mergeam era acoperită cu desişuri de ferigă de cîmp pitică. Dincolo de pădure, în partea de miazănoapte, abia se zăreau prin ceaţă munţii înalţi acoperiţi de păduri. În vale, din loc în loc, se aflau cîţiva copaci stingheri şi îndeosebi arţari, stejari şi mesteceni daurici. Pe partea dreaptă a poienii se întindea o mlaştină îngustă cu pămînt sărăturos *, unde, după spusele lui Dersu, ieşeau în fiecare noapte iziubri şi capre sălbatice să se delecteze păscînd piciorul-cocoşului şi să roadă pămîntul negru sărat.

— La noi trebuie merge azi la vînătoare, spuse Dersu, arătînd cu crăcana spre mlaştină.

Pe la trei după-amiază am găsit în adevăr o colibă mică cu acoperişul în două ape. Era făcută din coajă de cedru de vînătorii chinezi, astfel ca fumul de la focul aprins înăuntru să iasă pe două părţi şi să nu lase ţînţarii să pătrundă. Pe lîngă colibă curgea un pîrîiaş. Am avut din nou de furcă cu trecerea cailor pe malul opus, dar pînă la urmă am învins şi piedica asta.

Între timp, vremea „transpira", — după expresia lui Dersu. Cerul, care fusese posomorît de dimineaţă, începuse parcă să se însenineze. Ceaţa se ridicase ceva mai sus, cerul se luminase din loc în loc, ploaia stătuse, dar pe jos era tot atîta apărăie ca şi înainte.

Am luat hotărîrea să rămîn acolo peste noapte. Ţineam mult să vînez pe pămîntul sărăturos, cu atît mai mult cu

* Prin evaporarea intensă a apei creşte concentraţia de săruri din apă şi în cele din urmă mlaştina devine „sărăturoasă" (*n. ed.*).

cît nu mai aveam carne și de patru zile ne hrăneam numai cu pesmeți.

După cîteva minute în tabără domnea acea agitație veselă și acea grabă pe care le cunoaște oricine a fost în taiga și a dus viața de explorator. Caii deșeuați fuseseră lăsați liberi. De cum li s-au scos șeile, s-au întins pe pămînt, apoi, după ce s-au scuturat, s-au dus să pască prin poiană. Ca să le ferim de ploaie, am așezat toate samarele într-un singur loc și le-am acoperit cu o prelată.

Pînă să se termine treaba la cai și să se pună rînduială în bagaje, cineva aprinsese focul și pusese de ceai.

În tabără Dersu se arăta totdeauna uimitor de energic. Alerga de la un copac la altul, jupuia coajă, tăia nuiele și crăcane ; acum întinsese cortul, își uscase îmbrăcămintea lui și a altora și făcuse focul în colibă, așa fel ca să se poată sta înăuntru fără să-ți lăcrimeze ochii de fum. Mă miram de fiecare dată cum reușea omul ăsta bătrîn să facă atîtea treburi deodată. Toți descălecasem de mult și ne odihneam, în timp ce Dersu tot mai trebăluia pe lîngă colibă.

După o oră, un spectator din afară ar fi putut vedea următoarea scenă : în poiană, lîngă pîrîu, pasc caii ; spinările le sînt ude de ploaie ; fumul focurilor nu se ridică în sus, ci se așterne deasupra pămîntului, părînd nemișcat ; fugind de țînțari și musculițe, toți oamenii stau pitiți în colibă ; unul singur se mai agită zorit prin pădure : e Dersu, care caută lemne pentru noapte.

Într-o zi posomorîtă de august se înserează foarte devreme. Așa se întîmplă și acum. Ceața se învolbura numai pe vîrfurile munților și doar petice din ea rătăceau prin tufe, părînd niște stafii.

Am mîncat în grabă și am plecat cu Dersu la vînătoare. Poteca pornea de la tabără, pieziș, către sărătura de lîngă pădure. Prin toată lunca se vedeau numeroase urme de

iziubri și de capre sălbatice. Pe pămîntul negricios și saturat de sare nu creștea aproape nimic. Copacii pitici aveau o înfățișare pipernicită și bolnăvicioasă. Din loc în loc, pămîntul era foarte bătătorit. Se vedea că iziubrii veneau întruna aici, cîte unul sau în ciurde întregi.

Alegîndu-ne un locșor bun, ne-am așezat în așteptarea sălbăticiunilor. M-am rezemat de o buturugă și am început să scrutez împrejurimile. Pe lîngă tufe și pe sub copaci întunericul devenise de nepătruns. Dersu nu-și găsi multă vreme astîmpăr. Frîngea rămurele ca să-și facă loc să tragă cu arma și nu știu pentru ce îndoia întruna un pui de mesteacăn din spatele lui.

Pretutindeni, în pădure și în poiană, era o liniște mormîntală, pe care n-o tulbura decît bîzîitul monoton al țînțarilor. Pînă la urmă, o asemenea liniște ajunge să te apese pe suflet. Fără să vrei, te confunzi cu ea, i te supui și parcă n-ai avea destulă putere ca s-o tulburi cu o vorbă, cu o mișcare necugetată.

În văzduh și pe pămînt se făcea din ce în ce mai întuneric. Tufele și arborii începuseră să capete contururi nedefinite, părînd ființe vii care se mișcau dintr-un loc într-altul. Uneori mi se părea că sînt cerbi, căci imaginația împlinea tot ce lipsea. Strîngeam arma în mînă și eram gata să trag, dar de fiecare dată, uitîndu-mă la fața liniștită a lui Dersu, îmi reveneam. Iluzia dispărea ca fumul și silueta întunecoasă a cerbului lua din nou conturul unei tufe sau al unui copac. Dersu ședea încremenit, imobil, cu ochii ațintiți la tufele de lîngă sărătură. Aștepta liniștit prada. O singură dată își încordă atenția, ridică încetișor arma și scrută întunericul. Inima îmi bătu tare. Începui să privesc în direcția în care se uita și bătrînul, dar nu văzui nimic.

Curînd observai că Dersu se liniștise ; atunci mă liniștii și eu. Se întunecase de tot, așa că nu mai puteam distinge

nici la cîțiva pași pămîntul negru al sărăturii și nici siluetele întunecate ale copacilor. Țînțarii mă înțepau îngrozitor pe ceafă, pe mîini. Îmi acoperii fața cu masca de plasă. Dersu nu și-o pusese și părea că nici nu simte înțepăturile.

Deodată, îmi ajunse la ureche un foșnet. Nu mă înșelam. Foșnetul venea din tufele de pe cealaltă parte a sărăturii. Chiar în dreptul locului în care ședeam. Mă uitai la Dersu. Își plecase capul și părea că scrutează întunericul vrînd să-l pătrundă și să afle pricina zgomotului. Din cînd în cînd, foșnetul se întețea și era foarte lămurit, apoi slăbea și dispărea cu totul. Nu era nici o îndoială. Un animal se apropia tiptil de noi prin desișuri. Probabil era un cerb în drum spre pămîntul sărat, dornic să-l lingă și să roadă din el. În imaginația mea vedeam un cerb zvelt, cu coarne frumoase, rămuroase. Îmi dădui la o parte masca de plasă, ascultînd și privind ; uitai cu totul de țînțari. Căutam cu ochii cerbul, care după socoteala mea trebuia să fie la vreo șaptezeci sau optzeci de pași.

Deodată, un mîrîit amenințător, semănînd cu un tunet îndepărtat, trecu prin aer.

— Rrrrr !...

Dersu mă apucă de mînă.

— Amba, căpitan ! rosti el cu glasul speriat.

Un simțămînt de groază mă cuprinse. Aș vrea să descriu ce-am simțit, dar nu știu dacă voi reuși.

O sfîrșeală mă cuprinse și o greutate mi se lăsă în picioare. Genunchii mi se îngreuiară, de parcă ar fi fost de plumb. Senzația aceasta o cunoaște orice om care a trecut vreodată printr-o spaimă mare. În același timp însă, inima mi-era plină de un alt simțămînt : un amestec de curiozitate, de respect față de teribila fiară, și de patimă vînătorească.

— E rău ! La noi degeaba venit aici. Amba supărat ! Este locul lui, spuse Dersu și nu știu dacă vorbea de unul singur sau mi se adresa mie.

Mi s-a părut că și el e speriat.

— Rrrrrr ! se auzi din nou în aerul liniștit al nopții.

Dersu sări în picioare. Credeam că vrea să fugă. Dar mare mi-a fost mirarea cînd îl văzui că n-are arma în mînă și-i auzii vorbirea pe care i-o adresă tigrului :

— Bine, bine, Amba ! Nu trebuie supărare, nu trebuie... Aici locul tău este. La noi nu știe asta. La noi merge îndată alt loc. În taiga loc mult este. Nu trebuie supărare !...

Goldul stătea în picioare cu mîinile întinse spre fiară. Se lăsă în genunchi, făcu două mătănii pînă la pămînt și cu jumătate glas începu să-i spună ceva în limba lui maternă. Mi se făcu milă de bătrîn. În sfîrșit, Dersu se ridică încet și-și luă carabina de pe un ciot.

— Să mergem, căpitan ! spuse el hotărît și, fără să mai aștepte răspunsul meu, înaintă grăbit prin desiș spre potecă.

Îl urmai fără să mă opun.

Înfățișarea liniștită a lui Dersu, siguranța cu care mergea fără teamă și fără să privească în juru-i, mă liniști ; am simțit că tigrul n-o să ne urmeze și nu va îndrăzni să ne atace.

După vreo două sute de pași m-am oprit și l-am rugat pe bătrîn să mai rămînem, să mai așteptăm puțin.

— Nu, spuse Dersu. La mine nu poate. La mine dinainte spune că împreună niciodată nu trage în Amba ! La tine ascultă asta. Trage în Amba — la mine nu este tovarăș...

Și o porni din nou pe potecă. O clipă mi-a trecut prin minte să rămîn singur, dar mă cuprinse dintr-o dată un simțămînt de teamă și alergai după gold pînă-l ajunsei.

Curînd răsări și luna. Pe cer și pe pămînt se făcu lumină. Departe, la celălalt capăt al poienii, licărea focul din tabără — cînd dispărea, cînd se aprindea din nou, ca o steluță strălucitoare.

N-am mai scos nici unul din noi o vorbă tot drumul. Fiecare cu gîndurile lui, cu amintirile lui. Păcat că nu văzusem tigrul. Îmi spusei gîndul cu glas tare.

— O, nu ! îmi răspunse Dersu. Este rău dacă privește la el. La noi așa spune. Acel om care niciodată Amba nu vede, este norocos. Trăiește totdeauna bine. Oftă adînc, tăcu un răstimp, apoi continuă : La mine de multe ori Amba privește. O dată degeaba trage în el. Acum la mine tare frică. Cîndva la mine rău este !

În cuvintele bătrînului se simțea atîta zbucium sufletesc, încît mi se făcu din nou milă de el. Încercai să-l liniștesc schimbînd vorba.

După o oră ajunserăm la tabără. Speriați de apropierea noastră caii se dădură înapoi și fornăiră. Lîngă foc oamenii se mișcau, iar doi cazaci ne ieșiră înainte.

— Nu știu de ce caii sînt astăzi atît de speriați, spuse unul. Nu mănîncă deloc și privesc întruna spre pădure. O fi vreo fiară prin apropiere.

Ordonai cazacilor să lege caii, s-aprindă focuri și să pună o strajă înarmată.

Dersu rămase tăcut toată seara. Întîlnirea cu tigrul îl impresionase puternic. După masă se culcă numaidecît și am observat că multă vreme n-a putut să adoarmă ; se întorcea ba pe o parte, ba pe alta și părea că tot vorbește de unul singur.

Am povestit ce ni s-a întîmplat. Cazacii s-au însuflețit și au început să-și aducă aminte de viața lor de pe Ussuri, de peripețiile prin care au trecut la vînătoare, despre ce văzuse fiecare și ce i se întîmplase unuia și altuia. Poveș-

tile n-au mai contenit mult după miezul nopții. În cele din urmă ne-a învins oboseala : unul căscă, altul începu să-și facă patul și să se pregătească de culcare. După cîteva minute, toți cei din colibă dormeau. Liniștea domnea pretutindeni. Se auzea doar respirația regulată a celor ce dormeau și lemnele trosnind pe foc. Din poiană se auzea fornăitul cailor, în pădure dădea glas o buhă ; pe undeva, departe, departe, țipa o cucuvea pitică.

Capitolul XIX
LI-FU-DZIN

Pădurile. — Ce era în traista lui Dersu. — Adaptarea la viața de taiga. — Poienile Seaen-laza. — Mormintele familiei. — Rîul Pougou. — Bursucul. — Atacul bărzăunilor. — O buruiană de leac.

În zori, ţîntarii atacară din nou tabăra. Nici vorbă nu mai putea fi de somn. Ne-am sculat cu toţii, ca la comandă. Cazacii au pus în grabă poverile pe cai şi am pornit la drum fără să mai bem ceai. O dată cu răsăritul soarelui, ceaţa s-a împrăştiat şi a apărut un petic de cer albastru.

De la gura rîului Vandagou, Li-Fu-dzin se îndreaptă spre nord-vest. Mai departe, albia lui devine sinuoasă. Malurile rîpoase şi limbile de nisip se succed pe o parte şi pe alta.

În valea lui Li-Fu-dzin cresc splendide păduri mixte. Aici se pot găsi toţi reprezentanţii florei manciuriene. Afară de cedru, lariţă, pin, brad, ulm, stejar, frasin, nuc şi filodendron, cresc : mesteacănul galben cu frunze verzi-gălbui şi cu coaja galbenă pufoasă, dar care nu poate fi folosită, o specie deosebită de arţar, un copac cu coroana mare, cu coaja netedă de culoare cenuşie-închis, cu ramurile tinere de culoare gălbuie şi cu frunzele cu crestături adînci. Găseşti apoi ulmul, arbore înalt şi zvelt, cu coroana mare şi cu frunzele ascuţite, aspre ; carpenul care se deosebeşte de alţi arbori prin coaja lui de culoare închisă şi prin florile care cresc în jos ca nişte ciorchini ;

mălinul lui Maximovici, cu crengile plecate la pămînt, formînd desişuri de nepătruns şi, în sfîrşit, salba moale — un copac mic, cu tulpina subţire, cu coaja acoperită cu nişte lenticole alburii, aşezate în rînduri longitudinale şi cu frunzele alungit-ovoide. Lîngă rîu şi, în general, în locurile cu mai multă lumină creşteau : salcia căprească — jumătate tufă, jumătate arbore ; coacăzul de Manciuria, cu frunza trilobată dinţată ; taula mătăsoasă, o tufă cu ramuri multe, uşor de recunoscut după frunzele înguste, care preferă solurile stîncoase ; iasomia, plantă care creşte la umbră, cu frunze frumoase în formă de inimă, ascuţite la vîrf şi cu flori albe ; schizandra tîrîtoare cu frunze mari de culoare închisă şi cu fructe roşii, agăţată pe diferite tufe şi pe copaci.

Pădurea care se întinde lîngă apă contribuie mai mult la surparea malurilor decît la consolidarea lor. Un copăcel căruia apa îi spală rădăcinile antrenează prin cădere o masă imensă de pămînt şi, împreună cu ea, şi arborii care cresc în apropiere. Buştenii aceştia plutesc pînă se opresc pe undeva, pe vreun braţ mort. Apa îi acoperă imediat cu nisip şi prundiş. Se pot vedea deseori cascade formate din trunchiuri gigantice de plopi sau cedri. Dacă buştenii aceştia reuşesc să treacă prin toate locurile înguste şi să ajungă pînă la gura rîului, din ei mai rămîne doar trunchiul scrijelit, fără coajă şi fără ramuri.

Pe cursul mijlociu, Li-Fu-dzin trece pe lîngă locul numit Stîncile Negre. Acolo rîul se ramifică în cîteva braţe, cu fundul şi malurile nămoloase. Deoarece albia principală e plină de buşteni, apa nu se poate scurge prin braţele laterale şi inundă întreaga pădure. Atunci circulaţia pe potecă se opreşte. Călătorii prinşi aici de

ploi sînt nevoiți să se cațere pe stînci și într-o zi întreagă străbat cu greu doar trei-patru kilometri.

La amiază ne-am oprit pentru un popas mai lung; oamenii au făcut ceai.

La plecarea din Postul Olga, S. Z. Balk îmi dăduse o sticlă cu rom, pe care l-am păstrat ca medicament punîndu-l în ceai pușcașilor în zile grele. În sticlă nu mai rămăseseră decît cîteva picături. Ca să nu car degeaba o sticlă goală, am scurs în ceai ultimele picături de rom și am aruncat-o în iarbă. Dersu s-a repezit îndată după ea.

— Cum se poate arunci la ea ? Unde în taiga găsește altă sticlă ? rosti el desfăcîndu-și traista.

Pe drept cuvînt, pentru un orășean ca mine, o sticlă goală n-avea nici un preț, dar pentru un om al pădurilor reprezenta o mare valoare.

Pe măsură ce Dersu își scotea lucrurile din traistă, eram tot mai uluit. Cîte și mai cîte puteau să fie în traista aia a lui : un sac gol de făină, două cămăși vechi, un ghem de cureluțe, alt ghem de frînghii, încălțăminte veche, cartușe trase, un sac de praf de pușcă, plumb, o cutioară cu capse, o foaie de cort, o piele de capră, o bucată de ceai presat, frunze de tutun, un borcan gol de conserve, o sulă, un toporaș, o cutioară de tablă, chibrituri, cremene, amnar, iască, rășină pentru aprins focul, coajă de copac, încă un borcănaș, o cană, un ceaun, un cuțit curbat din cele folosite de băștinași, ață făcută din tendoane de animal, două ace, un mosorel gol, niște iarbă uscată, fiere de mistreț, dinți și gheare de urs, copite de kabarga și gheare de rîs înșirate pe o sfoară, doi nasturi de alamă și nenumărate alte boarfe. Am recunoscut unele lucruri pe care le aruncasem înainte pe drum. Se vede că le-a adunat și le-a cărat cu el. Examinîndu-i lucrurile, le-am sortat în două și l-am sfătuit ca o parte, însumînd cam

jumătate din tot ce-avea, să le arunce. Dersu mă imploră să nu fac asta. M-a rugat să nu m-ating de nimic şi mi-a demonstrat că odată şi odată orice lucru ar putea să-i fie de folos. N-am mai insistat şi m-am hotărît ca de-aici înainte să nu mai arunc nimic înainte de a-l întreba pe el.

Ca şi cum s-ar fi temut să nu i se ia avutul, Dersu şi-a adunat în grabă lucruşoarele în traistă şi a ascuns cu multă grijă sticla.

Lîngă Stîncile Negre poteca se bifurca : o parte (cea din dreapta) o lua spre munţi, ocolind locul periculos, iar cealaltă o lua drept înainte, peste rîu. Dersu, care cunoştea bine locurile, ne indică poteca din dreapta. După spusele lui, cea din stînga duce numai pînă la fanza de vînătoare Ţu-jun-gou [75], unde se înfundă. Urcuşul începe chiar din locul unde am poposit, dar poteca nu ajunge pînă în vîrf. Pe o distanţă de vreun kilometru merge pe coastă, apoi coboară din nou în vale.

Spre seară, cerul se acoperi cu nori groşi. Mi-era teamă de ploaie, dar Dersu îmi spuse că nu sînt nori, ci ceaţă, şi că a doua zi va fi soare, chiar căldură. Ştiam că previziunile lui se adeveresc totdeauna şi de aceea l-am întrebat ce semne are de data asta în vedere.

— La mine vede cum este aerul, crede este uşor nu este greu.

Goldul trase aer adînc şi arătă spre piept. Era atît de contopit cu natura că putea să prevadă schimbarea timpului cu întreaga lui fiinţă, organic, ca şi cum ar fi avut un al şaselea simţ.

Dersu se adaptase uimitor vieţii din taiga. Îşi alegea culcuşul pe sub vreun copac, între două rădăcini, aşa încît văgăuna să-l apere de vînt ; pe jos aşternea coajă de lemn de plută, îşi atîrna încălţămintea de-un ciot, dar nu prea aproape de foc, ca să nu ardă. Carabina o ţinea

alături de el, dar nu pe pămînt, ci rezemată pe două mici crăcane. Lemnele aprinse de el ardeau totdeauna mai bine. Nu aruncau scîntei iar fumul se ducea în lături. Dacă vîntul începea să se schimbe, punea o apărătoare de coajă în partea bătută de vînt. Fiecare lucru era la locul lui și la îndemînă.

Natura e nemiloasă față de om. După o scurtă mîngîiere, se aruncă asupra lui și parcă înadins încearcă să-i arate cît e de neputincios. Călătorul are totdeauna a face cu elementele naturii dezlănțuite : ploaia, vîntul, inundațiile, musculițele sanguisuge, mlaștinile, frigul, zăpada și altele. Pînă și pădurea face parte dintre ele. Dersu nu era robul naturii ; mai curînd se identificase cu mediul înconjurător.

A doua zi era 7 august. De cum s-a înălțat soarele, ceața a început să se ridice și după vreo jumătate de oră nu mai rămăsese pe cer nici un norișor. Roua udase în zori din belșug iarba, tufele și copacii. Dersu nu era în tabără. Se dusese la vînătoare, dar n-a avut noroc și s-a înapoiat tocmai la vremea plecării. Am pornit îndată.

Pe drum, Dersu mi-a povestit că, din timpuri străvechi, la apus de Sihote-Alin trăiau golzii, iar pe partea de răsărit, udegheii, dar mai tîrziu peste tot erau chinezi. Într-adevăr, întîlneam foarte multe sălașuri de vînătoare de-ale chinezilor. Ne puteam fixa itinerariul de fiecare dată, așa fel încît să dormim zilnic în cîte o colibă.

După vreo 10 kilometri a trebuit iar să trecem peste un rîu ramificat într-o mulțime de brațe, formînd insule joase acoperite cu păduri. Straturile de mîl, buștenii, gropile, tufele plecate la pămînt, toate arătau că pe aici fusese de curînd o mare inundație.

Deodată, pădurea se sfîrși și ieșirăm în niște poieni, pe care chinezii le numesc Seaen-laza. Sînt trei cu totul. Prima, de 2 kilometri lungime, a doua, de vreo 500 de

metri și a treia, cea mai mare, cu o suprafață de 6 km². Poienile sînt despărțite una de alta prin mici fîșii de pădure. Aici se întîlnesc rîurile Li-Fu-dzin și Sinanța, pe care l-am urmat în primul drum spre munții Sihote-Alin. Ieșind din pădure, rîul se abate întîi spre stînga, apoi, lîngă poiana mare, taie din nou valea și se apropie de munții de pe partea dreaptă. N-am mers mai departe, ci ne-am făcut tabăra pe malul rîului, într-o pădure rară de stejar.

Întorși din recunoaștere, cazacii ne-au spus că au văzut numeroase urme de animale și m-au rugat să-i las la vînătoare.

În timpul zilei locuitorii patrupezi ai taigalei stau ascunși prin desișuri, dar înainte de lăsarea serii încep să iasă de prin culcușuri. La început dau tîrcoale pe la marginea pădurii, iar cînd întunericul nopții cuprinde pămîntul, ies la păscut în poieni. Cazacii n-au stat să aștepte întunericul și au plecat de îndată ce-au scos samarele de pe cai și au pus șeile. Doar Dersu și cu mine am rămas în tabără.

Am observat că toată ziua Dersu fusese foarte distrat. Uneori se așeza retras și se gîndea dus, nu se știe la ce. Își lăsa brațele în jos și privea în depărtări. L-am întrebat dacă nu-i bolnav, dar bătrînul nega dînd din cap, punea mîna pe topor și încerca în fel și chip să-și alunge gîndurile negre.

Au trecut două ore și jumătate. Umbrele de pe pămînt, care se lungiseră de necrezut, arătau că soarele ajunsese la orizont. Era timpul să plecăm la vînătoare. Îl strigai pe Dersu, iar el tresări, ca și cum s-ar fi speriat de ceva.

— Căpitan — îmi spuse el, și în glasul lui se simțeau nuanțe de implorare — la mine nu poate astăzi merge la vînătoare. Acolo — spuse el arătînd pădurea cu mîna — au murit soția și copiii la mine.

Îmi povesti apoi că, după obiceiul lor, nu e voie să te duci la mormintele celor dispăruți, nu e voie să tragi cu arma în apropierea lor, să tai pădurea, să culegi fructe și să calci iarba, nu e voie să tulburi liniștea celor morți.

Am înțeles cauza tristeții lui și mi s-a făcut milă de bătrîn. I-am spus că nu mă mai duc nici eu la vînătoare și că rămîn cu el în tabără.

În amurg auzii trei împușcături și mă bucurai ; vînătorii trăseseră pe undeva, departe de locul unde se aflau mormintele.

Cînd se întunecă de tot, cazacii se înapoiară și aduseră o căprioară. Ne-am culcat îndată după masă. De două ori m-am trezit și l-am văzut pe Dersu stînd de unul singur la foc.

Dimineața mi s-a raportat că a dispărut. Lucrurile și le lăsase. Însemna c-o să se întoarcă. În așteptarea lui, am plecat să colind poiana și m-am apropiat pe nesimțite de rîu. Îl găsii pe gold stînd pe mal lîngă un bolovan. Ședea nemișcat și privea apa. Îl strigai și se întoarse spre mine. Se vedea să nu dormise toată noaptea.

— Să mergem, Dersu ! îi spusei.

— Aici înainte trăit la mine, înainte aici a fost iurtă și hambar. De mult arde. Tata, mama, tot aici înainte trăiește...

Fără să-și încheie fraza, se sculă și, făcînd un gest de deznădejde, plecă tăcut spre tabără. Acolo totul era pregătit pentru plecare, iar cazacii nu mai așteptau decît înapoierea noastră.

De la punctul de confluență între Li-Fu-dzin și Sinanța începe rîul Fu-dzin. Munții de pe partea stîngă sînt alcătuiți din tuf alterat și porfir cuarțitic. Partea învecinată cu valea e acoperită de păduri, de mlaștini și de doborîtură de vînt. De aceea poteca se află la jumătate

din înălțimea muntelui, iar după vreo 2 kilometri coboară din nou în vale.

Curînd după-amiază ajunserăm la fanza Iolaiza, care ne era cunoscută, dar n-am poposit acolo.

Am făcut împreună cu Dersu următorul plan : să mergem de pe Fu-dzin pe rîul Noto, să urcăm pînă la izvoarele lui, să trecem peste Sihote-Alin și, pe rîul Vangou, să ieșim din nou pe Taduşu. Dersu cunoștea foarte bine aceste locuri, așa că n-a fost nevoie să mai cerem chinezilor lămuriri asupra drumului.

În dimineața de 8 august am părăsit rîul Fu-dzin. De la fanza Iolaiza ne-am înapoiat mai întîi spre munții Seaen-Laza, iar de acolo am luat-o drept spre nord, pe un rîu lat, Pougou ; numele lui tradus în limba rusă înseamnă Valea Caprelor. Un taz mai în vîrstă ne însoți o bucată de drum. A mers tot timpul cu Dersu, vorbind întruna cu el pe șoptite. Mai tîrziu am aflat că erau vechi cunoștințe și că tazul avea de gînd să se mute în taină de pe Fu-dzin, undeva, pe malul mării. La despărțire, Dersu îi dărui în semn de prietenie sticla ce-o aruncasem pe Li-Fu-dzin. Făcea să vezi zîmbetul de satisfacție al tazului în clipa cînd primi darul !

Valea rîului Pougou e destul de largă. În rîu se varsă, de o parte și de alta, numeroase izvoare de munte. Dealurile domoale și văile pîraielor care se varsă lateral sînt acoperite de o pădure rară de foioase și de tufișuri. Sînt locurile preferate ale căprioarelor.

După-amiază, Dersu găsi o potecuță care ducea spre trecătoarea acoperită cu pădure deasă. Prin locurile acelea se găseau multe vizuini de viezuri. Unele erau vechi, altele foarte noi. Într-unele se cuibăriseră vulpi, lucru care se cunoștea după urmele lăsate pe nisip.

Detașamentul rămăsese în urmă, iar eu și Dersu mergeam înainte discutînd. Deodată, la vreo treizeci de pași,

simții o mișcare în tufișuri. Era un viezure, înrudit îndeaproape cu viezurele japonez și răspîndit în întregul ținut. Are un colorit brun-cenușiu cu negru, iar botul e alburiu, cu dungi longitudinale de culoare închisă pe lîngă ochi. Viezurele este un animal omnivor și duce o viață solitară. Chinezii și băștinașii nu-l vînează în mod special, dar îl împușcă dacă le iese în cale. Pielea, acoperită cu păr aspru, o folosesc pentru tocuri de armă sau la împodobit tăștile.

Viezurele pe care-l văzusem se ridica întruna pe picioarele dinapoi, încercînd să ajungă la ceva, dar la ce anume nu-mi puteam da seama. Era atît de ocupat cu treaba lui, că nici nu ne observă. Am stat mult timp să-l privesc, dar, în cele din urmă, m-am săturat și am pornit înainte.

Speriat de zgomot, viezurele sări într-o parte și dispăru într-o clipă. Ajungînd la locul unde stătuse animalul, m-am oprit și am început să privesc în jur. Deodată îl auzii pe Dersu strigînd. Dădea din mîini și căuta să-mi arate că trebuie s-o iau repede înapoi. În aceeași clipă am simțit o durere pătrunzătoare în umăr. Punînd mîna pe locul dureros, am prins o insectă mare, care m-a înțepat imediat în mînă. Abia atunci am observat că pe o tufă de soc de lîngă mine se afla un cuib mare de bărzăuni. Am luat-o la goană ocărînd în gura mare, urmărit de cîțiva bărzăuni.

— Așteaptă, căpitan ! spuse Dersu, scoțîndu-și toporul din traistă.

Alese un copăcel subțire, îl tăie și-l curăță de ramuri. Apoi adună coji de copac și le legă de capătul prăjinii pe care o cioplise. După ce bărzăunii se liniștiră, aprinse coaja de copac și le-o așeză pe sub cuib. Cuibul luă foc precum o foaie de hîrtie. Dînd foc bărzăunilor, Dersu tot mereu bombănea :

— Na-vă ! Mai muşcaţi pe căpitan ?

Isprăvind cu bărzăunii, dădu fuga în pădure, smulse un smoc dintr-o anume buruiană, îl frecă pe tăişul toporului şi mi-l aplică pe locurile dureroase, peste care puse apoi bucăţele de coajă moale de copac şi le legă cu nişte cîrpe. După vreo zece minute durerea începu să cedeze. L-am rugat să-mi arate şi mie ce fel de buruiană era. Se duse din nou în pădure şi veni cu buruiana : nu era altceva decît un curpen manciurian. Dersu mă informă că buruiana asta e bună şi contra muşcăturilor de şarpe, că şi cîinii o cunosc şi-o mănîncă. Această iarbă provoacă o salivaţie abundentă ; animalul îşi linge locul muşcat de şarpe, iar saliva amestecată cu sucul ierbii anihilează acţiunea veninului. După ce mă pansă, plecarăm mai departe. De data asta, tema principală a „dezbaterilor" noastre au constituit-o bărzăunii şi viespile. Dersu socotea că sînt „cei mai răi oameni" şi spunea :

— La el totdeauna muşcă aşa, fără să fie nevoie. Acum la mine totdeauna cu coajă de copac arde.

După vreo două zile am ajuns la cumpăna apelor. Atît urcuşul pe culme, cît şi coborîşul au fost la fel de grele. De cealaltă parte a trecătorii ne-am pomenit dintr-o dată pe o cărare care ne-a dus la fanza unui chinez, vînător de samuri. Cercetînd-o, Dersu îmi spuse că proprietarul ei stătuse acolo cîteva zile şi că plecase cu o zi înainte. Mi-am exprimat îndoiala : se prea poate să fi trecut pe acolo şi un lucrător, sau vreun drumeţ rătăcit ; de ce neapărat chiar stăpînul fanzei ? În loc de răspuns, Dersu îmi arătă cîteva vechituri, diverse obiecte care fuseseră aruncate din fanză şi înlocuite cu altele, noi, iar acest lucru, evident, nu-l putea face decît proprietarul cu propria lui mînă. Era cu neputinţă ca acest argument să nu mă convingă că Dersu avea dreptate.

Capitolul XX
LOCUL BLESTEMAT

Ciinele-raton. — Vînătoarea de mistreți. — Pădurea de la izvoarele riului Dananța. — Vedeniile. — Trecătoarea Zabitii. — Muntele Tudinza. — Păsările. — Rîul Vangou. — O împușcătură înfiorătoare. — Dersu rănit. — Capcana părăsită. — Întîlnirea cu Granatman și Merzleakov. — Rîul Dinzahe. — Păsările. — Căutătorul de jenșen.

În ziua aceea am reușit să ajungem pe înserat la rîul Noto. Izvoarele lui se află aproximativ în locul unde se intersectează paralela 45 cu meridianul 135 (de la Greenwich). De acolo izvorăsc rîul Vaku și toți afluenții de pe stînga ai riului Iman.

Rîul Noto (în limba udeghee Nîntu) are o lungime de vreo 120 km. În jumătatea superioară este format din două rîuri de aceeași mărime: Dabeița [76] și Dananța [77]. Denumirile acestea chinezești arată tocmai direcția în care curg. Primul curge de la nord, iar al doilea de la sud. Locul lor de confluență se află la limita pădurilor și de-aici încep locurile deschise și fanzele agricultorilor. Dacă mergi în sus pe rîul Dabeița, poți ieși pe cursul superior al rîului Vaku, iar mai departe, la Sidatun, cătunul de vînători de la Iman.

Cursul superior al rîului Noto e considerat, pe drept, cel mai neumblat loc din ținutul Ussuri. Valea inferioară a riului Noto e un fel de continuare a văii Dananța. Aici se varsă, pe dreapta, rîul Sebucear, care, după ce curge în aceeași direcție cu riul Noto, cotește spre sud. Nu

departe de vărsarea în rîul Ulahe, își schimbă din nou direcția și se abate către sud-vest. Astfel, bazinul rîului Noto și al afluenților lui alcătuiește un sistem de văi tectonice, care converg aproape sub unghiuri drepte în văile de denudație, care la origine au fost tectonice. Primele, niște văi drepte, sînt joase la izvoare și se lărgesc treptat spre vărsare, iar cele din a doua categorie sînt frînte și alcătuite dintr-o serie de depresiuni pe care le înghit munții, așa că nu se poate ști dinainte încotro va coti rîul. Depresiunile sînt legate între ele prin defileuri înguste. De obicei, în aceste locuri rîul face cîte un cot. De aceea afluenții pot fi confundați deseori cu cursul principal și eroarea se lămurește numai cînd te afli în imediata lor vecinătate.

Rîul Noto are praguri multe, așa că navigația pe el e socotită primejdioasă. Pe cursul inferior are vreo 60 m lățime, 1 m adîncime și o viteză de aproape 86 km pe oră la ape mici. În perioada ploioasă a anului, apa, scurgîndu-se din munți, umflă rîul și produce mari inundații pe cursul inferior.

Am găsit pe aici iurte de baștinași părăsite și șoproane de vară dărîmate. Dersu spunea că înainte vreme trăiau pe rîul Noto udeghei (patru bărbați, două femei și trei copii), dar acum, pe toată valea Noto vînează și prind samuri numai chinezii.

A doua zi, am pornit în sus pe rîul Dananța, care are o lungime de vreo 50 km.

În pădurile din preajmă crește multă tisă. Unii arbori ating 10 m și la înălțimea pieptului au perimetru de un metru.

Cu vreo 10 km înainte de trecătoare, poteca se împarte în două : una o ia spre răsărit, alta cotește spre sud. Mergînd pe prima, poți ieși la rîul Dinzahe, iar cea de-a doua te duce la rîul Vangou (afluenți ai lui Taduşu). Am

urmat-o pe cea de-a doua. E o potecă de picior, care ocoleşte mult şi trece deseori de pe un mal pe altul.

Pe drum Dersu avea obiceiul să meargă cu ochii în jos, privind atent la picioare, chiar şi fără să caute ceva. O dată se aplecă şi luă de jos un beţişor cu urme lăsate de cuţitul unui udegheu. Tăietura se înnegrise.

Iurtele distruse, ciopliturile de pe copaci, butucii pe care înainte vreme se sprijineau hambarele şi acest beţişor crestat cu cuţitul arătau că udegheii se mai aflaseră încă prin aceste locuri cu un an înainte.

Pe înserat, ne-am făcut tabăra pe o limbă de prundiş, nădăjduind că, lîngă apă, n-o să ne chinuiască ţînţarii.

Carnea de căprioară era pe sfîrşite şi trebuia să facem rost de alta. M-am înţeles cu Dersu să plecăm la vînătoare. Am hotărît ca de la confluenţă eu s-o iau în sus pe rîu, iar el, urmărind un pîrîiaş, să urce spre munte.

Taigaua ussuriană se însufleţeşte de două ori pe zi : dimineaţa, înainte de răsăritul soarelui, şi seara, înainte de apus.

Cînd am ieşit din tabără, soarele ajunsese jos, deasupra orizontului. Razele-i aurii se strecurau printre trunchiurile copacilor pînă în cele mai tainice colţuri ale taigalei. Pădurea era uimitor de frumoasă în acea clipă. Cedrii măreţi, cu cetina lor întunecată, parcă voiau să acopere arborii tineri. Plopii imenşi, care numărau mai bine de trei sute de ani, păreau că se iau la întrecere în putere şi mărime cu stejarii seculari. Alături de ei, în comunitate, creşteau tei gigantici şi ulmi cu trunchiuri înalte. În spatele lor se zăreau trunchiul îndesat al plopului negru, apoi mesteacănul negru, iar ceva mai încolo : bradul şi pinul, carpenul, arborele de plută, arţarul galben ş.a.m.d. După ei nu se mai vedea nimic. Totul se pierdea în desişurile de lemn-cîinesc, soc şi mălin.

Timpul trecea. Ziua de muncă se încheiase. În pădure începu să se întunece. Razele soarelui mai luminau vîrfurile munților și norii. Lumina reflectată mai străluci cîtva timp asupra pămîntului, dar păli și ca cu încetul.

Păsăretul își încheia activitatea de peste zi ; în schimb, o altă viață începea să pulseze : a marilor patrupede.

Un foșnet îmi ajunse la ureche. Curînd îl văzui și pe făptaș : era un cîine-raton, animal care ocupă un loc intermediar între cîine, jder și raton. Corpul, lung de vreo 80 cm, se reazemă, pe picioare scurte, are botul ascuțit, coada îi e lungă, coloritul predominant e cenușiu cu pete mai închise și mai alburii, iar blana e mițoasă, animalul părînd mai mare decît este în realitate.

Cîinele-raton predomină aproape în întreg ținutul Ussuri, dar preferă partea de vest și de sud a ținutului colindînd văile rîurilor. Animalul, destul de sperios, duce o viață nocturnă și e foarte mîncăcios. S-ar zice că este omnivor : nu renunță la hrana vegetală, dar preferă peștii și șoarecii. Dacă în timpul verii a avut ce mînca, iarna hibernează. L-am urmărit cu privirea, am mai stat un minut și am plecat mai departe.

După o jumătate de oră, lumina de pe cer se mută și mai spre apus. Din albă se făcu verde, apoi galbenă, portocalie și, în sfîrșit, cenușie-închis. Lent, Pămîntul săvîrșea mișcarea sa de rotație, dînd impresia că pleacă din dreptul soarelui în întîmpinarea nopții.

În clipa aceea am auzit trosnind niște ramuri și îndată după asta, un fel de horcăit. Am încremenit. Din desișul învăluit în întuneric apărură două forme imense întunecate. Erau niște mistreți. Se îndreptau spre rîu. Judecînd după mersul liniștit al animalelor, mi-am dat seama că nu mă văzuseră. Unul era mare, al doilea mai mic. L-am ales pe cel mic și l-am ochit. Deodată mistrețul mare scoase un grohăit pătrunzător ; am apăsat în

aceeaşi clipă pe trăgaci. Ecoul duse sunetul împuşcăturii şi-l împrăştie departe, în pădure. Mistreţul mare se azvîrli într-o parte. Mi s-a părut că am dat greş şi am vrut să fug, dar în acel moment am văzut că animalul fusese rănit şi se ridica de jos. Am tras al doilea foc ; animalul căzu cu rîtul în iarbă şi încercă din nou să se ridice. Am tras atunci şi a treia oară. Mistreţul căzu şi rămase nemişcat. M-am apropiat de el. Era o scroafă de mărime mijlocie, de vreo 130 kg greutate.

Ca să nu se strice carnea, am scos măruntaiele mistreţului şi tocmai mă pregăteam să plec după oameni, cînd am auzit din nou foşnete prin pădure. Era Dersu. Îl aduseseră focurile mele de armă. Eram foarte mirat că Dersu m-a luat la sigur — cum s-ar zice —, întrebîndu-mă ce-am împuşcat. Doar se putea foarte bine să fi dat greş, să nu fi nimerit.

— Nu — rîse el — la mine bine înţelege că la tine împuşcat este.

L-am rugat să-mi explice pe ce îşi întemeiază presupunerile. Goldul îmi spuse că şi-a dat seama de ceea ce s-a întîmplat nu după numărul împuşcăturilor, ci după intervalele de timp dintre ele. Rareori se întîmplă să ucizi o fiară dintr-un singur foc. De obicei trebuie să tragi două-trei focuri. Dacă ar fi auzit un singur foc, însemna că am dat greş. Trei împuşcături, urmate una după alta la intervale scurte, arată că animalul fuge şi că tragi pe urmele lui. Împuşcăturile la intervale inegale arată că fiara a fost rănită şi vînătorul îi trimite gloanţele de graţie.

Am hotărît să lăsăm mistreţul acolo pînă în zori şi să luăm doar ficatul, inima şi rinichii. Am făcut un foc şi am pornit spre tabără.

Cînd am ajuns, se întunecase. Lumina se reflecta ca o fişie strălucitoare în rîu. Părea că dunga de foc din apă se

mișcă, se întrerupe și reapare pe malul opus. Din tabără se auzeau lovituri de topor, glasuri de oameni și rîsete. Poloagele întinse pe pămînt și luminate de foc pe dinăuntru erau asemenea unor felinare imense. Cazacii auziseră focurile mele de armă și așteptau vînatul. Măruntaiele de mistreț deveniră îndată o cină copioasă, după care ne băurăm ceaiul și ne culcarăm. Rămase doar omul de strajă pentru paza cailor lăsați slobozi.

Pe data de 11 ne-am continuat drumul de-a lungul rîului Dananța. În această zonă cresc din belșug cedri. Pe măsură ce ne apropiam de Sihote-Alin, pădurea cu lemn de construcție dispărea din ce în ce, și apăreau păduri cu esență lemnoasă de calitate inferioară, pentru ca, în sfîrșit, la izvoarele rîului să găsim numai brazi rari și acoperiți cu mușchi, lariță și pin. Rădăcinile copacilor nu pătrund adînc în pămînt, ci se întind la suprafață. Sînt acoperite doar cu puțin mușchi. De aceea, copacii nu rămîn mult în picioare. Pe cei tineri, de douăzeci de ani, îi poate răsturna cu ușurință un singur om. Încep să se usuce la vîrf. Uneori copacul uscat se ține multă vreme în picioare, dar la cea mai mică atingere cade și se face praf și pulbere.

Totdeauna, în timp ce urci pe munți, și mai ales cînd ai o greutate în spinare, trebuie să fii foarte atent. Orice copac de care vrei să te sprijini trebuie cercetat cu multă grijă. Fără să mai vorbim că prin căderea unui asemenea putregai îți pierzi de îndată echilibrul, dar, în afară de asta, bucățile de lemn uscat îți pot sparge și capul. La mesteacăn, lemnul se distruge mai ușor decît coaja. Interiorul putred și prefăcut în praf se scurge din trunchi, iar în pămînt rămîne înfiptă doar coaja.

Pădurile de acest fel sînt totdeauna pustii. Nu se văd nicăieri urme de sălbăticiuni, nu sînt păsări, nu se aude bi-

zîitul gîzelor. Aproape toate trunchiurile copacilor au un colorit monoton, brun-cenuşiu. Nu există subarboret şi nici ferigă şi rogoz. Oriunde priveşti, nu vezi decît muşchi : jos, la picioare, pe pietre, pe ramurile copacilor. Într-o taiga de acest fel te stăpîneşte un simţămînt de tristeţe. Pe tot cuprinsul ei domneşte o linişte mormîntală, pe care n-o tulbură decît şuieratul trist al vîntului printre vîrfurile copacilor morţi. Şi în zgomotul acesta pare că se ascunde ceva duşmănos, un avertisment. Udegheii socotesc că aceste locuri sînt populate de duhuri rele.

Spre seară am ajuns în apropierea trecătorii şi ne-am oprit pe dealurile din faţa munţilor Sihote-Alin. De data aceasta i-am trimis în recunoaştere pe cazaci, iar eu şi cu Dersu am rămas în tabără. Ne-am întins la iuţeală cortul, am atîrnat ceainicul deasupra focului şi am adăstat întoarcerea celor plecaţi. Dersu trăgea pe tăcute din lulea, iar eu îmi transcriam notele de drum.

În trecerea de la zi la noapte e ceva tainic. În clipele acestea pădurea e cenuşie şi mohorîtă. Pretutindeni se întronează o tăcere plină de spaime. Se aud apoi zgomote pe care urechea abia le percepe. Se aud parcă suspine pornite din adînc. De unde-or fi venind ? Pare că taigaua însăşi suspină. Mi-am lăsat lucrul şi m-am cufundat cu totul în cele din jur. Vocea lui Dersu mă scoase din îngîndurare.

— Rău aici doarme la noi ! spuse el ca pentru sine.

— De ce ? îl întrebai.

Îmi arătă cu mîna crîmpeiele de ceaţă care se iviseră pe munţi sau rătăceau ca nişte vedenii prin pădure.

— Ţie, căpitan, nu este înţelege, continuă el. La ele este la fel oameni.

Din cele ce mi-a spus am înţeles că şi astea au fost mai înainte oameni. că se prăpădiseră de foame rătăcind

prin munți și că sufletele lor hălăduiesc acum prin taiga și prin sihle, unde arar pătrund cei vii. Deodată, Dersu deveni foarte atent.

— Ascultă, căpitan ! spuse el șoptit.

Ascultai și eu : dinspre partea opusă celei în care plecaseră cazacii ajungeau pînă la noi niște sunete bizare. Părea că cineva taie un copac. Apoi totul se liniști. După vreo zece minute, un fel de zuruială străpunse văzduhul. Ca și cum cineva zăngănea niște fiare, dar foarte, foarte departe. Deodată, un zgomot infernal răsună în întreaga pădure. Probabil s-a prăbușit un copac.

— Este la el ! murmură speriat Dersu și înțelesei că vorbea despre sufletele celor rătăciți și răposați.

Apoi sări în picioare și, enervat, începu să strige ceva pe limba lui, către taiga. L-am întrebat ce înseamnă toate astea.

— La mine puțin, puțin certat, îmi răspunse. La mine spus la el că noi o singură noapte aici doarme și mîine merge mai departe.

Între timp se înapoiară și cazacii din recunoaștere, aducînd cu ei puțină însuflețire. Nu se mai auziră zgomote bizare și noaptea trecu în liniște.

A doua zi, m-am trezit înainte de răsăritul soarelui și i-am sculat pe cazacii care dormeau buștean. Răsăritul ne prinse pe drum.

Urcușul dinspre rîul Dananța e lung și domol, iar coborîrea spre mare e abruptă. Trecătoarea propriu-zisă e o șa, o curmătură destul de adîncă, acoperită cu pădure de rășinoase și are o înălțime de 870 m. Am denumit-o trecătoarea Zabîtii *.

În munții Sihote-Alin în jurul șeilor adînci sînt înălțimi mari. Așa era și aici. La stînga se înalța un munte

* Trecătoarea uitată (părăsită) (în l. rusă) (*n. ed.*).

înalt, avînd în vîrf un platou pe care chinezii din partea locului îl numesc Tudinza.

Lăsîndu-i pe cazaci să ne aştepte jos în şa, am urcat muntele cu Dersu. După măsurătorile hipsometrice, avea o înălţime de 1 160 m. Urcuşul la început era domol, dar pe măsură ce ne apropiam de vîrf se făcea mai greu. Incontestabil că muntele Tudinza e cel mai înalt din această regiune. Vîrful lui e un mic platou acoperit de iarbă şi străjuit pe margini de plopi şi mesteceni pitici.

De sus, de pe culme, se deschid perspective de o splendoare fără seamăn. Jos pămîntul părea ca o mare, iar munţii ca nişte valuri imense împietrite. Vîrfurile cele mai apropiate aveau contururi ciudate. În spatele lor se îngrămădeau altele, dar cu marginile acoperite de un văl de ceaţă albăstrie, iar mai departe, la orizont, nu se mai distingea dacă sînt munţi sau nori cumulus. În acest loc, culmea Sihote-Alin face o mică cotitură spre mare, dar apoi se întoarce din nou către nord-est. Muntele Tudinza se găseşte chiar în colţul acestui unghi. De sus puteam vedea uşor poziţia cutelor de relief şi direcţia cursului rîurilor. Spre apus curgeau rîurile Li-Fu-dzin şi Noto ; spre nord-est, Tetiuhe ; spre răsărit, Dinzahe, iar spre sud-est, Vangou.

După ce ne-am băut ceaiul, am coborît înapoi, la curmătură.

Nu ştiu ce e mai greu : urcuşul sau coborîşul. E drept că în timpul urcuşului plămînii sînt mai solicitaţi, în schimb, poziţia corpului e mai stabilă. La coborîre, lupţi tot timpul cu greutatea propriului tău corp. Ştie oricine cît de uşor e urcuşul prin grohotişuri şi cît de greu e să cobori prin ele. Trebuie să te sprijini întruna cu piciorul de bolovani, de arbori doborîţi, de rădăcinile tufelor, de muşuroaie pe care a crescut iarbă. În timpul urcuşului pe munte nu-i periculos să te foloseşti de ele, dar la coborîre

trebuie să fii foarte atent. În asemenea cazuri nu e greu s-o iei la vale de-a berbelcacul.

Ascensiunea pe muntele Tudinza ne-a luat o zi întreagă, așa că, atunci cînd am revenit jos, în șa, se făcuse tîrziu.

Chiar în trecătoare se afla un altar, unde cazacii au găsit bomboane chinezești. S-au delectat cu ele la ceai.

Și aici, ca și pe rîul Vai-Fu-dzin, la trecerea peste Sihote-Alin, călătorul e uimit de diferența dintre vegetații. Imediat după cumpăna apelor, am pătruns într-o pădure de foioase ; rășinoasele și mușchiul rămăseseră în urmă. La izvoarele lui Vangou se înălța fanza unui vînător chinez, numită Țoțogouza, în care am poposit peste noapte.

Înainte de a se înserа, mi-am luat pușca și am pornit în recunoaștere. Mergeam încet, oprindu-mă mereu și ascultînd. Deodată, îmi ajunseră la ureche niște sunete stranii, un fel de croncănit. M-am ascuns și nu după multă vreme am văzut un corb. E o pasăre mult mai mare decît cioara obișnuită. Strigătele neuniforme pe care le scoate sînt plăcute la auz. Stătea într-un copac și părea că vorbește de unul singur. În glasul lui am numărat nouă modulații. Observîndu-mă, pasărea se sperie, se înălță ușor și se întoarse de unde venise. Într-un loc, într-o crăpătură aflată între coajă și trunchi, am descoperit cuibul unei cojoaice, iar după aceea am și văzut-o. Păsărica aceasta vioaie și veselă sălta de colo-colo prin copac și ciugulea coaja cu ciocul ei lung și ascuțit. Uneori o vedeam cu spinarea în jos, ținîndu-se cu picioruşele de crengi. Alături de ea se agitau doi scorțari de Amur. Ciripeau încetișor, cercetau cu grijă fiecare cută de pe copac și lucrau cu ciocurile lor conice ca și cu o daltă, lovind pieziș, nu perpendicular, cînd într-un loc, cînd într-altul.

La înapoiere am împușcat trei ierunci, din care am preparat o masă pe cinste.

În zori (la 12 august) mă trezi Dersu. Cazacii mai dormeau. Luînd în grabă hipsometrele, am urcat din nou pe Sihote-Alin. Voiam să măsor înălțimea de cealaltă parte a șeii. După cît mi-am putut da seama, munții Sihote-Alin se întind aici în direcția sud-vest și au versanți lini înspre Dananța și abrupți înspre Taduşu. Pe o parte erau numai rășinoase și mușchi, iar pe cealaltă, păduri mixte de foioase, pline de viață.

Cînd ne-am înapoiat la fanză, detașamentul era gata de drum. Pușcașii și cazacii își luaseră gustarea de dimineață, făcuseră ceai și ne așteptau. După ce-am mîncat și noi, am ordonat să se pună șeile pe cai și am plecat împreună cu Dersu înainte, pe potecă.

Rîul Vangou are aspectul unui pîrîu de munte, de taiga ; e lung de vreo 20 km și curge printr-o vale longitudinală între cute de relief, vale acoperită de o pădure cu lemn de construcție excelent.

Din păcate, rîul Vangou nu poate fi folosit pentru plutărit, fiindcă are albia zăgăzuită de bușteni și prundiș.

Lîngă gura primului pîrîu ne-am oprit să așteptăm caii. Dersu se așează pe mal ca să-și schimbe încălțămintea, iar eu plecai mai departe.

Cărăruia descrie aici un arc de cerc de vreo sută douăzeci de grade. După ce m-am îndepărtat puțin, m-am uitat înapoi și l-am văzut pe Dersu pe malul pîrîului, făcîndu-mi semn cu mîna să nu-l aștept.

Cum am ajuns la marginea pădurii, am dat pe negîndite de niște mistreți, dar n-am putut trage în ei. Observînd încotro au fugit, am alergat să le ies înainte și să le tai drumul. Peste cîteva minute i-am ajuns. Am zărit mișcînd ceva prin desișul pădurii. Alegînd un moment cînd pata de culoare închisă se oprise, am ochit și am tras. În aceeași clipă am auzit un strigăt omenesc și apoi un geamăt de durere. Mi-a înghețat sîngele în vine ! Mi-am

dat seama că am tras într-un om și m-am repezit spre desiș, spre locul fatal. Cînd am văzut ce făcusem, am simțit că-mi pierd mințile. Dersu zăcea la pămînt.

— Dersu, Dersu ! am strigat îngrozit și m-am repezit spre el.

Rezemat cu mîna stîngă în pămînt și ridicîndu-se puțin în cot, își acoperise ochii cu dreapta. L-am zgîlțiit și l-am întrebat, pe nerăsuflate și înnebunit de groază, să-mi spună unde-l nimerise glonțul.

— Spinarea doare, îmi răspunse.

Am început să-i scot la iuțeală îmbrăcămintea. Haina și cămașa îi fuseseră găurite de glonț. În sfîrșit, cînd l-am dezbrăcat mi-a ieșit din piept un suspin de ușurare. Nu se vedea nicăieri nici o rană. În jurul locului lovit se formase un cheag de sînge ceva mai mare decît o monedă de cinci copeici. Abia atunci am observat că tremuram ca apucat de friguri. I-am spus lui Dersu ce are și s-a liniștit și el. Observînd prin ce emoții am trecut, încercă să mă liniștească.

— Nu-i nimic, căpitan ! La tine nu este vinovat. La mine a fost în urmă. Cum înțelege la tine că la mine în față este ?

L-am ridicat, l-am ajutat să se așeze și am început să-l întreb cum s-a putut întîmpla să apară între mine și mistreți. Îmi spuse că și el observase mistreții odată cu mine. Patima vînătorească înnăscută își spusese imediat cuvîntul. Sărise în picioare și alergase după animale. Deoarece însă eu mergeam pe potecă în cerc, iar mistreții o luaseră drept prin desiș, Dersu, care venea în urma lor, îmi ieșise înainte. Haina lui semăna foarte mult la culoare cu părul mistreților. Strecurîndu-se prin desiș, Dersu mersese încovoiat, așa că-l luasem drept mistreț și trăsesem în el.

Glonțul îi găurise haina și îi contuzionase spinarea, paralizîndu-i picioarele.

După vreo zece minute se apropiară caii cu samarele. Mai întîi i-am uns rana cu o soluție de iod, apoi luînd samarele de pe un cal l-am urcat pe Dersu în șa și am plecat mai departe de acel loc blestemat.

După-amiază am ajuns la punctul unde rîul Vangou primește deodată trei afluenți și am găsit acolo o mică fanză de vînătoare. Mai departe nu puteam merge : pe Dersu îl durea capul și avea junghiuri în spinare. Am hotărît să rămînem noaptea acolo. L-am luat pe rănit pe brațe, l-am dus în fanză și l-am întins în pat. M-am străduit să-i dau cea mai bună îngrijire. În primul rînd, am rupt un polog în fîșii și am făcut o compresă pe care i-am pus-o, caldă, pe spinare.

Către seară Dersu se mai liniști, dar eu tot nu-mi puteam veni în fire. Gîndul că trăsesem în omul căruia îi datoram viața nu-mi dădea pace. Blestemam ziua cu pricina, blestemam mistreții și vînătoarea. Cu un centimetru mai jos să fi tras, să-mi fi tremurat puțin mîna, și Dersu ar fi fost mort ! N-am putut dormi toată noaptea. Îmi apăreau în fața ochilor pădurea, mistreții, auzeam detunătura și strigătul lui Dersu, vedeam tufa sub care îl găsisem zăcînd la pămînt. Speriat, am sărit, din pat și a trebuit să ies de cîteva ori la aer ; încercam să mă liniștesc spunîndu-mi că Dersu trăiește, că e lîngă mine, dar toate astea nu-mi ajutau la nimic. Am făcut focul și am încercat să citesc, dar mi-am dat curînd seama că lectura nu mă putea distrage ; îmi reapărea insistent în fața ochilor episodul nenorocirii. În sfîrșit, se lumină de ziuă. Spre norocul meu, se trezi cel ce era de serviciu ; începu să facă de mîncare și mă apucai să-l ajut.

Dimineața, Dersu se simți mai bine. Nu-l mai durea spatele și începu să umble, dar tot se mai plîngea de

dureri de cap şi de o stare de slăbiciune. Am spus osmenilor să i se dea un cal şi la 9 dimineaţa am părăsit locul de popas.

Pe cursul său inferior, rîul Vangou este mlăştinos. Aici se găsesc mici poieni cu pămînt roditor acoperit cu aluni, lespedeţă, stuf şi pelin. La vreo 5 km de gură, pe stînga, se varsă în Vangou un pîrîiaş numit de chinezi Talazagou [78], „valea stîncii mari". În adevăr, există aici o asemenea stîncă. Roca din care e alcătuită, alterîndu-se sub acţiunea soarelui, a ploii şi a vîntului, dă o masă albicioasă şi afînată. După spusele tazilor, vara, în timpul schimbării coarnelor, vin pe aici numeroşi iziubri care rod cu deosebită plăcere acest pămînt. Examinînd de aproape stînca, am găsit într-adevăr pe ea numeroase urme lăsate de dinţii cerbilor. Într-un loc mîncaseră atît de mult din rocă, încît se formase o groapă adîncă de aproape un arşin *.

În apropiere de stîncă se întindea un sistem de capcane, o *ludeva*, adică un gard care închide drumul animalelor către apă. Gardul era făcut în parte din trunchiuri doborîte de vînt, în parte din arbori vii. Trunchiurile erau fixate cu ajutorul unor ţăruşi, în aşa fel încît animalele să nu le poată da la o parte cu picioarele. Din loc în loc erau lăsate trecători, în dreptul cărora se săpaseră gropi adînci, acoperite foarte dibaci cu iarbă şi frunze uscate. În timpul nopţii, cerbii, îndreptîndu-se spre apă, dau de gard şi, încercînd să-l ocolească, cad în gropi. Asemenea garduri-capcană se întind uneori pe distanţe de peste 50 km şi au pînă la 200 de gropi în funcţiune.

Gardul cu capcane de pe rîul Vangou era părăsit. Se vedea că de multă vreme nu mai fusese vizitat de chinezi. Într-o groapă am găsit o ciută. Bietul animal căzuse pro-

* Veche unitate de măsură rusească, egală cu 0,71 m. *(n. ed.)*.

babil de vreo trei zile. Ne-am oprit şi ne-am sfătuit cum s-o salvăm. Un puşcaş era cît pe-aci să intre în groapă, dar Dersu îl sfătui să renunţe. Ciuta putea să cadă iar, să se lovească de moarte şi să-i rupă şi lui picioarele. Am hotărît s-o scoatem cu nişte laţuri de frînghie. Zis şi făcut ! În două laţuri aruncate pe fundul gropii ciuta a intrat cu picioarele, iar al treilea i l-am aruncat pe după gît şi, trăgînd repede de toate trei frînghiile, am scos-o afară. Ni s-a părut că se sufocase, dar cum i-am desfăcut laţurile, a şi început să-şi rotească ochii. Respiraţia îi reveni treptat, se ridică în picioare şi porni clătinîndu-se spre pădure ; dar, înainte de a ajunge în desişuri, zări pîrîul şi, fără să-i fie teamă de noi, se îndreptă spre apă şi bău cu nesaţ.

Dersu îi ocăra straşnic pe chinezii care părăsiseră capcanele fără să aibă grijă să astupe gropile cu pămînt. După o oră ne-am apropiat de fanza Ludevaia *, care ne era cunoscută. Dersu îşi revenise complet şi vroia să astupe el gropile, dar l-am sfătuit să mai stea şi să se odihnească pînă a doua zi. După-masă le-am propus tuturor chinezilor să se apuce de lucru şi am ordonat cazacilor să aibă grijă ca toate gropile să fie astupate.

După orele 17 vremea începu să se strice : dinspre mare se întinse ceaţa, iar pe cer apărură nori. Pe înserat, cazacii se înapoiară şi raportară că au găsit în alte trei gropi doi cerbi morţi şi o căprioară vie.

Toată ziua următoare am rămas pe loc. Timpul era schimbător, mai mult ploios şi posomorît. Oamenii îşi spălau rufele, îşi reparară hainele şi-şi curăţară armele. Dersu îşi reveni de-a binelea, ceea ce îmi umplea inima de o infinită bucurie.

* De la cuvîntul rusesc *ludeva*, care înseamnă *gard-capcană (n. ed.)*.

După-amiază am auzit împuşcături. Erau G. I. Granatman şi A. I. Merzleakov, care dădeau de ştire că sosesc. Ne-a părut grozav de bine că ne-am reîntîlnit. Am stat la taclale pînă noaptea tîrziu, întrebîndu-ne unii pe alţii, cînd cu rîndul, cînd de-a valma, care pe unde-a fost, ce-a mai făcut, ce-a mai văzut.

La 14 august eram gata să ne continuăm drumul. De data aceasta ne propusesem să urcăm pe rîul Dinzahe şi să coborîm în bazinul lui Tetiuhe, iar G. I. Granatman împreună cu A. I. Merzleakov urmau să cerceteze un alt drum, pe rîul Vangou, care se varsă în Tetiuhe pe partea dreaptă, nu departe de gurile acestuia.

La 15 august, ora 9 dimineaţa, cele două detaşamente ale noastre s-au despărţit, urmîndu-şi fiecare drumul.

Ceaţa deasă care împînzise pînă atunci văile începu deodată să se ridice. Mai întîi au ieşit la lumină poalele munţilor, pentru ca, treptat-treptat, să se dezvăluie pantele şi curmăturile. Ajunsă la nivelul culmilor muntoase, ceaţa se întinse ca o pătură deasă, menţinîndu-se într-o totală nemişcare. Aveai senzaţia că acu-acu se va porni şi ploaia. Dar n-a fost aşa. Natura ţinea cu noi : am avut parte de o zi înnorată, dar nu şi ploioasă.

Rîul Dinzahe [79] are o lungime de circa 50 km. Direcţia lui este nord-sud. Cu puţin înainte de a ajunge la Taduşu, coteşte brusc spre apus şi curge cîtva timp paralel cu el. Masivul muntos, care intră ca o pană între aceste două rîuri, e alcătuit din tuf trahitic, falzit diaclazat în lespezi şi cuarţit verde mineralizat.

Pădurile din munţi sînt rare. Aici creşte mesteacănul alb şi negru, arţarul, stejarul şi teiul. Chinezii care vor să ajungă pe rîul Dinzahe merg de-a dreptul peste acest masiv muntos, scurtînd considerabil distanţa şi cîştigînd timp. Pe ultimii 3 kilometri rîul se abate din nou spre sud şi se varsă în Taduşu, făcînd un unghi drept.

La început, pe o distanță de 10 km, pe valea rîului Dinzahe se întind poieni despărțite una de alta prin mici masive de pădure, iar apoi nu mai sînt decît păduri tot atît de bogate ca și cele de pe rîul Li-Fu-dzin. Aici am observat pentru întîia oară un mesteacăn japonez cu frunze triunghiulare. Se spune că îl întîlnești frecvent la sud de rîul Taduşu. Am mai văzut apoi salbe cu flori puține, împodobite cu ramuri dantelate și cu frunze palide, caiși cu fructe mici și cireși de un soi anume, care aici cresc totdeauna singuratici și dau fructe negre, fără nici un gust. Într-alt loc am găsit sălcii pitice cu frunzele cu puf puțin și sălcii cenușii, care creșteau cînd în formă de tufă, cînd ca niște arbori. Uneori am dat de muri siberieni cu frunze subțiri și ascuțite.

Unii arbori te uimeau prin mărimea lor. Trunchiurile acestora, măsurate în circumferință la înălțimea unui piept de om, au dat următoarele cifre : cedrul 2,9 m, pinul 1,4 m, bradul 2,8 m, mesteacănul alb 2,3 m, plopul 3,5 m și arborele de plută 1,4 m.

Rîul Dinzahe șerpuiește foarte mult prin valea pe care curge. Din loc în loc e prea puțin adînc, curge pe prundiș și are multe praguri, dar în alte locuri formează gropi adînci. Din cauza corpurilor străine în suspensie, masa de apă are o nuanță frumoasă de opal.

Zi de zi numărul musculițelor se reducea simțitor. Asta ne ajuta în muncă. În schimb, ne-am pomenit cu niște țînțari cu totul neobișnuiți ; nu știu de ce erau galbeni și tare răi și hămesiți.

Primul mare afluent al lui Dinzahe de pe partea dreaptă e rîul Kenheza. Urmîndu-l, poți ieși pe rîul Vangou. În această zi am străbătut o distanță destul de mică, iar pentru noapte ne-am oprit într-o pădure deasă, lîngă o fanză de vînătoare părăsită.

Cînd s-a întunecat, vîntul aduse dinspre mare un nou val de ceață. Condensarea vaporilor se producea atît de rapid și de intens, încît precipitațiile, formate încă în straturile atmosferice, cădeau direct pe pămînt sub formă de burniță, iar ceața era atît de densă că nu se putea vedea om cu om nici la cîțiva pași. Umbrele noastre se proiectau pe această pînză de ceață, ca pe un ecran, cînd alungite, cînd turtite și săltărețe, sau gigantice de parcă noi am fi fost niște coloși. Pe o jilăveală ca asta nu prea-ți vine să te întinzi la taifas, drept care, imediat după masa de seară, ca și cum ne-am fi vorbit, cu toții ne-am băgat în poloage și-am adormit.

Odată cu răsăritul soarelui, ceața s-a destrămat. Ca de obicei, Dersu și cu mine am plecat înainte, fără să-i mai așteptăm pe cazacii care aveau de înșeuat caii.

Cu cît înaintam, cu atît pădurea se făcea mai deasă, mai de nepătruns. Acest teritoriu virgin — taigaua — degajă o atracție aproape irezistibilă, te cheamă în adîncul său, dar în același timp te înspăimîntă prin taina și necunoscutul cu greu de pătruns. În taiga — zonă de manifestare plenară și nestingherită a energiilor naturii — creșteau în voie toate varietățile de foioase și rășinoase reprezentînd flora manciuriană. Acești giganți tăcuți ar fi avut multe de spus despre toate la cîte le-a fost dat să asiste într-o viață de peste două sute și trei sute de ani cîți au trecut de la nașterea lor pe acest pămînt.

Puțini sînt cei care reușesc să pătrundă pînă în adîncul taigalei. E mult prea afund. Un călător pe aceste drumeaguri are de luptat cu reale forțe stihinice ale lumii vegetale. Taigaua poartă în ea, ca într-un suflet de om, atîtea taine și enigme ! Și nu le dezvăluie, le apără cu strășnicie în fața atacurilor omului, nu se lasă cunoscută. Pare ursuză și necomunicativă. Asta e prima impresie. Cine a avut însă prilejul s-o cunoască mai îndeaproape, acela prinde drag de

ea și după o mai îndelungată despărțire rămîne cu nostalgia codrilor ei. Numai privită din exterior taigaua pare neînsuflețită ; în fapt, pulsează într-însa o frenetică viață. Mergeam agale, Dersu și cu mine, luînd aminte la felurimea păsărilor.

În desișul subarboretului apăreau și dispăreau una cîte una presuri vioaie. Din loc în loc se puteau vedea prin copaci ciocănitori mici de Ussuri. Cea mai interesantă dintre ele este ciocănitoarea verde cu cap auriu. Păsărica asta dăltuiește cu hărnicie arborii și nu se teme de apropierea oamenilor. Alături, săreau de pe o ramură pe alta două gaițe de Ussuri. O dată am stîrnit un șoim (vindereu) care zbură razant cu pămîntul și se pierdu curînd printre copaci. Deasupra apei se zbenguiau libelule. O codobatură asiatică pornise la vînătoare după o libelulă. Încercă s-o prindă din zbor, dar gîngania urmărită reuși să scape cu abilitate.

De undeva, din apropiere se auzi țipătul speriat al unui alunar. Dersu îmi făcu semn să stau pe loc.

— Așteaptă, căpitan ! spuse el. La el aici vine.

În adevăr, țipetele se apropiau. Fără îndoială că această pasăre alarmată însoțea pe cineva prin pădure. După vreo cinci minute apăru din desișuri un om. Văzîndu-ne, se opri împietrit. Pe față i se citea îngrijorarea.

Mi-am dat seama numaidecît că e un căutător de jenșen. Era îmbrăcat cu o cămașă și pantaloni de pînză albastră, purta încălțăminte de piele și pe cap o pălărie împletită din curmei. În față avea un șorț îmbibat cu ulei care-l apăra de rouă, iar în spate, legată de centură, îi atîrna o piele de bursuc care-i îngăduia să se așeze pe trunchiurile umede fără să se ude. De centură își agățase un cuțit, un bețișor de os pentru smulgerea din pămînt a jenșenului și un săculeț în care își păstra cremenea și amnarul. În mînă ținea un băț cu care dădea la o parte iarba și frunzele.

Dersu îi spuse să nu se teamă de noi şi se apropie de el. Era un om cărunt, de vreo cincizeci de ani. Faţa şi mîinile, foarte arse de soare, căpătaseră o culoare roşie-verzuie. N-avea nici o armă la el.

Cînd se convinse că nu-i vrem răul, chinezul se aşează pe o buturugă, scoase o cîrpă din sîn şi începu să-şi şteargă faţa transpirată. Toată înfăţişarea bătrînului arăta că e foarte obosit.

Iată deci şi un căutător de jenşen în carne şi oase ! Era un fel de sihastru care plecase în munţi, lăsîndu-se în paza duhurilor pădurii.

Întrebîndu-l ba de una, ba de alta, am aflat că are o fanză pe cursul superior al lui Dinzahe. În căutarea rădăcinii miraculoase se înfunda departe, departe în pădure şi nu se înapoia acasă decît după săptămîni întregi.

Ne spuse cum să găsim casa şi ne propuse să ne oprim acolo. După ce se odihni puţin, bătrînul îşi luă rămas bun, puse mîna pe băţ şi plecă mai departe. L-am urmărit mult timp cu privirea. O dată l-am văzut aplecîndu-se, luînd de pe jos un muşchi şi aşezîndu-l pe un copac. Într-alt loc făcu o fundă dintr-o ramură de mălin. Erau semne convenţionale. Arătau că locul fusese cercetat, aşa că ceilalţi căutători de jenşen nu mai aveau de ce să-şi piardă vremea pe aici. Ce sens profund au aceste lucruri ! Alţi căutători nu-şi vor mai pierde vremea cercetînd în acelaşi loc. După cîteva minute, bătrînul nu se mai văzu, iar noi ne urmarăm drumul.

La amiază ne aflam la jumătatea drumului dintre Taduşu şi trecătoare, iar spre seară am ajuns la rîul Udagou [80], afluentul cel mai de sus al lui Dinzahe. Aici am găsit în adevăr o mică fanză semănînd cu o iurtă de-a băştinaşilor, cu un acoperiş în două ape rezemat de-a dreptul pe pămînt. Două ferestre, în stînga şi în dreapta uşii, erau acoperite cu hîrtie ruptă şi peticită. Aici n-am mai găsit

unelte de prins animale, dar în schimb am văzut rângi, scule de scormonit pământul, lopățele, cutioare de diferite dimensiuni făcute din coajă de lemn și bețișoare de scos jenșenul.

Cursul superior al rîului Dinzahe e alcătuit din două rîuri de aceeași mărime : Siţa[81] şi Tunţa (Dunţa). Primul duce la rîul Noto, iar al doilea la Tetiuhe, spre care mă îndreptam și eu. De la fanza căutătorului de jenșen pornea o potecuță care dispăru curînd, așa că iarăși a trebuit să mergem o zi întreagă prin locuri neumblate. Valea rîului Dinzahe, ca toate văile tectonice, se îngustează treptat. În partea superioară, pe fundul ei, s-a aglomerat prundiș, de unde se poate trage concluzia că valea e inundată în anotimpul ploios. Culmea de munte pe care se află cumpăna apelor între ea și valea rîului Tetiuhe este o ramură a munților Sihote-Alin, cu o înălțime mijlocie de 1 100 m. Creasta pe care se găsește cumpăna apelor are o înălțime uniformă, fără vîrfuri proeminente și șei adînci, fiind alcătuită din porfir cuarțitic caolinizat, cu incluziuni de cristale de feldspat.

Capitolul XXI
ÎNAPOI SPRE MARE

Ciinii-raton. — Valea Inza-Lazagou. Gura rîului Tetiuhe. — Tir la rațe. — Filosofia lui Dersu. — Baia. — Golful Tetiuhe. — Păsările de pe malul mării. — Furtuna. — Rîurile Timuhe și Vandagou. — Plecarea la drum. — Tazii. — Peștele keta. — Mistreții distrug ogoarele. — Un izvor. — Veverița zburătoare.

Dincolo de trecătoare, urmînd cursul apei spre răsărit, am ajuns pe la trei și jumătate pe rîul Inza-Lazagou — „Valea Stîncii de Argint" — afluentul lui Tetiuhe, cel mai mare și mai apropiat de malul mării.

Cursul superior al rîului Inza-Lazagou e format din două pîraie numite Siţa și Tunţa. La rîndul lor, fiecare dintre ele rezultă din unirea cîtorva pîrîiașe. În ziua aceea am ajuns pînă la confluența lor și ne-am făcut tabăra într-o pădure deasă.

Rîul era aici plin de un soi de pești numiți malma *. Erau atît de mulți, că-i prindeam cu mîna, așa că am mîncat malma în fiecare dimineață și în fiecare seară. E interesant de observat că acest peștișor este foarte răspîndit în ținutul Transussuri. Băștinașii spun că la apus de Sihote-Alin predomină un alt soi, numit lenok ** care nu trăiește deloc în regiunea litoralului.

Pușcașii au început să prindă pește cu undița, iar eu mi-am luat pușca și am pornit în recunoaștere pe munte.

---

* Pește din familia salmonidelor *(n. ed.)*.

** Idem (vezi nota precedentă).

M-am plimbat pînă spre seară, dar, negăsind nimic, m-am înapoiat pe malul rîului. La un moment dat, am auzit venind dintr-o groapă un zgomot făcut de cineva care parcă limpezea niște rufe. Apropiindu-mă încetișor, m-am uitat în jos și am văzut doi cîini-raton. Erau atît de ocupați cu prinsul peștelui, încît nici nu mi-au simțit prezența. Stăteau cu picioarele din față în apă și încercau să prindă cu dinții peștișorii care treceau pe lîngă ei. I-am observat multă vreme. Uneori se întorceau brusc și săreau după chițorani, scormonind cu iuțeală pămîntul. La o vreme, unul săltă capul în sus, se uită la mine cu atenție și scoase un sunet asemănător cu un schelălăit. Cei doi ratoni o luară numaidecît la fugă, dispărură în iarbă și nu se mai arătară pe lîngă rîu.

Cînd am ajuns în tabără, se înapoiase toată lumea. După masă, oamenii s-au ocupat vreme de o oră de treburile lor, apoi ne-am băut ceaiul și ne-am culcat pe unde ni s-a părut mai bine.

A doua zi, ne-am continuat drumul în lungul rîului Inza-Lazagou. În partea de mijloc valea se îngustează, dar după aceea începe iar să se lărgească. Munții de pe partea dreaptă sînt abrupți și stîncoși. În surpături chinezii au găsit vine de minereu de argint amestecat cu plumb și din această cauză au dat văii denumirea pe care o are astăzi. În cea mai mare parte a văii Inza-Lazagou nu există păduri, dar, fiindcă solul e stîncos, nu poate fi folosită nici pentru agricultură. Iată de ce chinezii au ignorat-o și s-au așezat numai pe lîngă gura ei.

Pe tot întinsul lui, rîul primește pe partea dreaptă numai pîraie mici de munte ; Damceasegou [82] și Panceasegou [83]. De la locul lor de confluență începe o potecă făcută de vînătorii tazi și de chinezii care prind samuri.

Pe drum am observat într-un loc că pămîntul e bătătorit și scormonit. Am crezut că e opera mistreților, dar

Dersu mi-a arătat un copăcel strîmbat, cojit şi desfrunzit şi mi-a spus :

— La el curînd începe strigă !

Din spusele lui am aflat că cerbii, de cum li se întăresc coarnele tinere, încearcă să rupă pielea de pe ele, şi pentru aceasta şi le freacă de pomi. Un alt mascul, apropiindu-se de un asemenea loc, îşi dă seama că sînt urmele unui rival, se înfurie, răscoleşte pămîntul cu picioarele şi-i provoacă la luptă pe cerbii tineri.

Rîul Inza-Lazagou se varsă în Tetiuhe la 5 kilometri de mare.

Partea inferioară a văii lui Tetiuhe e alcătuită din trei depresiuni largi. Chinezi şi-au clădit fanzele pe versantul stîng.

La vreo 2 kilometri de gura rîului încep mlaştinile. Grindurile de nisip şi băltoacele de apă stătătoare dintre ele arată locul pînă unde se întindea înainte marea. La extinderea uscatului au contribuit trei factori : înaintarea liniei malului, aluviunile rîului şi talazurile mării.

Chiar lîngă golf, rîul coteşte brusc spre stînga şi curge de-a lungul malului mării, fiind despărţit de ea numai printr-un banc de nisip. Înainte vreme, gura lui Tetiuhe se găsea lîngă capul Severnîi *. În timpul inundaţiei din 1904, rîul a rupt digul natural care se formase şi a ieşit din nou în golf. Cînd curentul din vechea albie a slăbit, marea i-a astupat din nou gura cu nisip. Aşa s-a format un braţ mort, în care adîncimea apei a scăzut apoi treptat din cauza înnămolirii, încît s-a prefăcut într-o mlaştină. Lacul lung rămas între grinduri, la un kilometru de mare, a fost probabil locul cel mai adînc al golfului. Astăzi lacul e aproape acoperit de plante.

* Capul Nordic (în l. rusă) *(n. ed.)*.

Pe apele lui pluteau numeroase raţe. Am rămas acolo cu Dersu ca să vînăm, iar detaşamentul a plecat mai departe. N-avea rost să tragem în raţele care înotau pe lac. Fără barcă n-am fi putut să le scoatem din apă. Am stat atunci să le pîndim pe cele care ar fi trecut pe deasupra noastră în zbor. Eu trăgeam cu alice, iar Dersu cu carabina, şi rareori dădea greş. Privindu-l cum trage, i-am făcut fără să vreau un compliment.

— La mine înainte bine trage, îmi răspunse el. Niciodată glonţul nu trece alături. Acum trage puţin-puţin prost.

În clipa aceea trecu pe deasupra noastră o raţă. Dersu ridică instantaneu arma şi trase. Pasărea lovită de glonţ, se dădu peşte cap în aer şi căzu la pămînt ca o piatră. Mă oprii privind uimit cînd la Dersu, cînd la raţă. Goldul se înveseli. Îmi spusese să arunc în sus cîteva pietre mari cam cît un ou. Am azvîrlit zece pietre din care a nimenit opt. Radia, dar nu din îngîmfare, ci pur şi simplu de bucurie că-şi mai poate cîştiga existenţa vînînd.

Am colindat mult timp pe malurile lacului, trăgînd în păsări. Timpul zbura pe nesimţite şi nu-mi dădui seama că ziua e pe sfîrşite decît atunci cînd toată valea se umplu de razele aurii ale soarelui la asfinţit. După o zi de muncă, se apropia ceasul cînd întreaga natură se pregătea de odihnă. Abia se ascunse soarele după orizont, că din cealaltă parte, dinspre mare, începură să se ridice umbrele negre ale nopţii.

În faţa noastră se întindea, pe o lungime de vreo 3 kilometri, o fîşie lată de nisipuri. Departe, în faţă, înainta detaşamentul nostru precum o caravană prin deşert. Ne-am strîns în grabă păsările şi am pornit pe urmele lui.

Pe malul mării caravana se opri. Ceva mai tîrziu, se ridică o şuviţă de fum alb de la focul făcut în tabără. După o jumătate de oră sosirăm şi noi.

Puşcaşii rămaseră să înnopteze lîngă o fanză mică, construită din buşteni aduşi de ape, în apropierea unui mal surpat. Aici trăiau doi chinezi care pescuiau scoici comestibile în zona de apă mică a mării. Nicăieri n-am fost primiţi cu mai multă bunăvoinţă şi ospitalitate ca aici.

Toţi erau foarte obosiţi după drum. Din nenorocire, mă alesei cu o rosătură mare la un călcîi. Trebuia să ne odihnim cu toţii, aşa că am hotărît să facem un popas pînă vor sosi G. I. Granatman şi A. I. Marzleakov.

Rana de la picior nu m-a lăsat să închid ochii toată noaptea şi m-am bucurat nespus cînd s-au ivit zorile. Stînd la foc, observam cum se trezeşte natura la viaţă.

Mai întîi se iviră cormoranii. Se înălţară lin deasupra mării, îndreptîndu-se probabil spre locurile unde-şi găseau hrana. Deasupra lacului acoperit cu ierburi zburau cîrduri întregi de raţe. Pe mare, pe pămînt şi în aer domnea o linişte netulburată.

Dersu se trezi înaintea celorlalţi şi puse la foc apa de ceai. Tot atunci începu să răsară şi soarele. Ca o fiinţă vie, privi din apă cu un ochi, apoi se ridică deasupra orizontului şi începu să se înalţe pe cer.

— Ce splendoare !, am exclamat.

— La el cel mai mare oameni, îmi răspunse Dersu arătînd soarele. La el moare, împrejur toate moare.. — Tăcu un răstimp şi apoi adăugă : — Pămîntul tot oameni este. Capul la el este acolo — şi arătă spre nord-est — şi picioarele acolo — şi arătă către sud-est. Focul şi apa tot doi oameni puternici. Focul şi apa, moare, atunci toate deodată moare.

Dersu filosofa asupra naturii. Aparent simpliste şi primitive, exprimate naiv, dar ce gîndire profundă vădeau concepţiile sale ! Auzindu-ne vorbind, cazacii şi puşcaşii prinseră a se trezi. Am rămas pe loc toată ziua. Puşcaşii au stat şi ei să se odihnească, ducîndu-se numai din timp în

timp la cai, de care aveau grijă să nu se îndepărteze prea mult de tabără.

Astăzi am amenajat și o baie de campanie. Am întins un cort în două ape, închis în față și în spate. Am încins apoi cîteva pietre și am încălzit apă într-un cazan mare al chinezilor și în două bidoane de petrol. Cînd totul a fost gata, am udat cortul pe dinafară, am băgat înăuntru pietrele încinse și am turnat apă peste ele. Am făcut o baie de aburi destul de bună. E drept că sub cort era loc puțin și nu încăpea decît un om, dar cît timp unul făcea baie, ceilalți înfierbîntau pietrele.

S-au făcut multe glume, s-a rîs mult, dar ne-am îmbăiat cu toții și ne-am spălat rufele.

Următoarele trei zile le-am petrecut reparîndu-ne încălțămintea. În primul rînd am avut grijă să-i trimit provizii lui N. A. Palicevski care colecta plante prin împrejurimile Golfului Ternei. Spre norocul nostru am găsit la gura rîului Tetiuhe o barcă mare cu pînze care se îndrepta spre nord. Dersu l-a convins pe stăpînul ei, un manciurian numit Hei-Batsu [8], să se abată în Golful Ternei și să-i ducă lui N. A. Palicevski o scrisoare și două lădițe cu alimente.

Cît am stat acolo, vremea a fost schimbătoare. Băteau vînturi puternice dinspre apus, iar nopțile erau reci : se apropia toamna.

Piciorul mi se vindecă repede, așa că ne-am putut continua drumul.

În locul unde rîul Tetiuhe se varsă în mare nu există nici un golf. Malul mării, care pătrunde destul de adînc înlăuntrul uscatului, nu îngăduie vaselor să se adăpostească pe vreme rea. De aceea, dacă vîntul se întețește, se grăbesc să ridice ancora și să iasă mai în larg. Golful Tetiuhe (îl vom numi totuși așa) e înconjurat la nord și la sud de dealuri fără arbori ; numai prin văi, și în general

în locurile adăpostite de vînturile ce bat dinspre mare, cresc pîlcuri de stejari și de tei, dar nu pot fi folosiți decît ca lemn de foc. Înălțimea de la sud e o mostră excelentă de munte spălat de ape pe verticală, de la vîrf pînă la bază, și care se termină în mare, formînd capul Briner. Este o stîncă legată de uscat printr-un banc de nisip și prundiș aluvionar. În mijlocul bancului a rămas o mică lagună cu apă sărată destul de adîncă. La sud de capul Briner, la vreo 200 de metri de mal, răsar din apă alte două stînci, numite „Fratele și Sora". Pe vremuri, alcătuiau, desigur, o arcadă pe mal. Bolta s-a prăbușit și au rămas doar coloanele. Dacă te uiți la capul Briner de pe malul nordic al Golfului Tetiuhe, ți se pare că cele două stînci stau pe un istm de nisip.

Cevà mai la sud, în malurile surpate, se poate observa tuf vulcanic cu interstrate de sulf. Munții din partea nordică a golfului sfîrșesc în niște rîpe cu o adîncime de 75-98 m, cu o fîșie îngustă de plajă, pe care valurile au adunat mari cantități de ierburi marine.

În grămezile acestea de ierburi se strîng totdeauna diferite specii de becaține. Pe bancul de nisip am observat cîteva fugace cu cioc lat est-siberiene. Intrau în apă și păreau că nu dau nici o atenție valurilor. Alături de ele erau mici cîrduri de fluierari, păsărele cu picioare roșii, cuminți, care umblau de colo-colo prin iarbă, căutîndu-și hrana. La apropierea omului, se ridicau speriate, țipînd, porneau mai întîi spre mare, coteau apoi brusc spre mal și, deodată, ca la comandă, se lăsau iarăși în iarbă. Prin locurile pe unde iarba de mare era întretăiată de fîșii de nisip se puteau vedea nisipari de Ussuri. Aceste păsărele simpatice se uitau întruna pe sub lemne, pe sub pietre, pe sub scoici, intrau tot timpul în apă și nu se înălțau în aer decît cînd venea cîte un val mai mare, scăldînd adînc malul ; atunci se roteau în văzduh pînă se retrăgea apa.

Nu departe de ele se plimbau pe țărm cu un aer ceremonios doi ostrigari, care ciuguleau cîte ceva. Pe lîngă promontoriile ce pătrundeau în apă înotau rațe scufundătoare de mare, cu spinarea sură, și pietrari pestriți. Se scufundau întruna după hrană. Ridicîndu-se la suprafață, rațele se uitau în stînga și-n dreapta, scuturau din cozile lor scurte și reîncepeau cufundările. Ceva mai departe, pe mare, pluteau cormorani de Pacific. Se cufundau la foarte mari adîncimi și ieșeau la suprafață la o distanță considerabilă de locul în care intraseră în apă.

Deasupra valurilor se învîrteau nenumărați pescărușii. Din cînd în cînd se lăsau pe apă scoțînd țipete stridente, care seamănă cu rîsul omului. Pescărușii se ridicau pe rînd de pe apă, zburau unul deasupra altuia, apoi se așezau alături, încercînd să se lovească cu ciocurile sau să-și fure peștii pe care-i prinseseră.

În altă parte, chiar deasupra gurii rîului Tetiuhe, se roteau doi vulturi-de-mare cu coadă álbă, căutîndu-și cu ochi ageri prada. Deodată, ca și cum s-ar fi vorbit, s-au lăsat amîndoi pe mal, iar pescărușii, ciorile și culicii le-au cedat locul fără prea multe comentarii.

În ultimele două zile a fost furtună. În ziua de 23, seara, s-a dezlănțuit o vijelie năprasnică. Se vedea încă de dimineață că se pregătește ceva ; toată ziua fusese zăpușeală, iar în aer se ridicase o pîclă deasă. Treptat, pîcla s-a îngroșat, iar după-amiază chiar munții din apropiere aveau contururi nelămurite, vagi. Cerul se făcu alburiu. Te puteai uita la soare cu ochiul liber, iar împrejurul lui se formase o coroană galbenă.

— Va fi *agdî**, spuse Dersu. Totdeauna așa începe.

Pe la două după amiază s-au auzit dinspre apus răbufnirile înfundate ale tunetului. Toate păsările au dispărut

* Va tuna *(n. ed.)*.

dintr-o dată. Timpul se posomorî. Pe faţa pămîntului se lăsă un zăbranic închis şi începu o ploaie rară, cu picături mari.

Deodată, văzduhul fu cutremurat de bubuitura puternică a unui tunet. Fulgere strălucitoare scînteiau cînd ici, cînd colo, şi abia se domolea bubuitul unor tunete, că altele le urmau. Ecoul munţilor ţinea isonul furtunii şi ducea bubuiturile „în toate cele patru zări." Ploii i se adăugă şi un vîrtej, care rupea rămurelele şi frunzele copacilor şi le ridica în înaltul cerului. Se porni apoi o ploaie torenţială. Furtuna dură pînă la opt seara.

A doua zi, la 24 august, s-au dezlănţuit trei furtuni una după alta. Am observat că, pe măsură ce se apropiau de mare, pierdeau din intensitate. Deasupra apei, fulgerele se iscau numai în păturile superioare ale atmosferei, între nori.

După cum era şi de aşteptat, ultima rupere de nori s-a prefăcut într-o ploaie măruntă, care a ţinut toată noaptea şi următoarele două zile fără întrerupere.

La 26 august ploaia s-a oprit şi cerul s-a mai limpezit. Dimineaţa, soarele a răsărit radios, în toată splendoarea lui, dar pămîntul păstra încă urmele vijeliilor. De peste tot şiroia apa, izvoraşele cît firul se prefăcuseră în torente învolburate.

În ziua aceea au sosit pe Tetiuhe G. I. Granatman şi A. I. Merzleakov. În drumul lor pînă la fanza Dadeanza [85] ei au urmat la început rîul Taduşu, iar apoi pe Ţimuhe, afluentul lui de pe stînga, format din două pîraie despărţite printr-o mică înălţime, acoperită de o pădure scundă şi de tufişuri. Un pîrîu curge de la nord, iar celălalt de la răsărit.

Chinezii croiseră poteca de pe mal cu multă pricepere. Mergea tot timpul de-a lungul malului mării, alesese trecă-

torile cele mai joase, urcușurile și coborîșurile cele mai domoale.

Înălțimea trecătorii dintre cele două pîraie de care am vorbit e de vreo 200 m. Toți munții înconjurători sînt alcătuiți mai ales din cuarțituri.

Mai departe, poteca o ia pe rîul Vandagou [86], care se varsă în Tetiuhe, nu departe de gura acestuia. Rîul, lung de aproximativ 12 km, are pe cursul său superior numeroase păduri, iar pe cel inferior e înmlăștinit. Pădurea care crește pe valea lui e rară și poartă urmele unor dese pîrjoluri.

La ultima fanză, cea a unor agricultori, poteca se împarte în două. Una duce pe vale, prin mlaștini, drept spre mare, iar alta duce la vadul de pe rîul Tetiuhe, la vreo 5 km de gură.

La 26 august ne-am odihnit ; ziua de 27 am hărăzit-o pregătirilor, iar pe 28 am pornit din nou la drum. Eu, Dersu și patru cazaci am plecat în sus, pe Tetiuhe : G. I. Granatman a plecat pe Iodzîhe, iar A. I. Merzleakov a fost însărcinat să cerceteze litoralul mării pînă la golful Djighit.

Ca lungime, rîul Tetiuhe (în limba udeghee, Nogule) e probabil cel mai lung dintre toate rîurile aflate în partea sudică a regiunii de litoral (aproximativ 80 km). Numele lui provine de la un cuvînt chinezesc denaturat Cijiuciji-he (adică Riul Mistreților). I s-a dat această denumire fiindcă, pe vremuri, mistreții au omorît aici doi vînători. În denaturarea denumirii, rușii au mers și mai departe, și numele Tetiuhe [87] a devenit Tetiha, ceea ce, realmente, nu mai are nici o semnificație.

Dacă privești valea dinspre mare, pare că Tetiuhe curge de la apus. Eroarea se lămurește curînd : valea care se zărește e a rîului Inza-Lazagou, pe care o cunoaștem mai de mult.

Tetiuhe curge printr-o vale de denudaţie, alcătuită dintr-un şir întreg de depresiuni închise de munţi. Defileurile prin care se trece dintr-o depresiune într-alta sînt atît de înguste încît e greu de întrezărit de unde anume curge rîul. De multe ori luam un mic afluent drept Tetiuhe ; înaintam mult timp pe el şi nu ne dădeam seama de eroare decît după direcţia în care curgea.

La confluenţa între rîurile Tetiuhe şi Inza-Lazagou locuiesc chinezi şi tazi. Am numărat patruzeci şi patru de fanze, din care şase aparţineau tazilor. În cursul zilei am ajuns pînă la fanza unui taz numit Lai-Serl. Aici rîul Tetiuhe primeşte pe stînga două mici pîraie : Sîsenkurl [88] şi Sibegou [89].

Am sosit pe rîul Tetiuhe tocmai în perioada cînd keta* trecea din mare în rîuri ca să-şi depună icrele. Închipuiţi-vă mii de peşti în greutate de 3—5 kg, care umpluseră rîul şi grăbeau în sus către praguri. O forţă neştiută, de neînvins, îi împinge împotriva apei şi a obstacolelor.

În tot timpul acesta keta nu mănîncă nimic, consumînd doar rezervele de forţe vitale pe care le acumulase cîtă vreme a stat „dincolo", în apa mării. De sus, de pe înălţimea teraselor fluviului, se vede tot ce se petrece în apă. Era atît de mult peşte, încît în unele locuri nici nu se mai vedea fundul rîului.

E interesant cum urcă keta peste praguri. Se mişcă în zigzaguri, se răstoarnă de pe o parte pe alta, se dă peste cap şi totuşi merge mereu înainte, mereu înainte. Unde o împiedică vreo cascadă, sare din apă şi încearcă să se agaţe de pietre. Lovită, plină de răni, ajunge pînă la izvoarele rîului, îşi depune icrele şi moare.

La început am mîncat cu lăcomie din acest peşte, dar curînd ne-am săturat pînă la dezgust.

* Peşte din familia salmonidelor, care dă aşa-numitele icre de Manciuria *(n. ed.)*.

După un lung popas pe malul mării, oamenii şi caii au pornit la drum cu mai multă voie bună.

Spre seară, munţii îndepărtaţi se acoperiră cu un văl de ceaţă. Curînd, ar fi trebuit să se aştearnă pretutindeni liniştea. Totuşi, pe măsură ce se întuneca, auzeam zgomote nelămurite care făceau să răsune valea. Erau strigăte de oameni şi zăngănit de fier. Unele veneau de departe, altele de foarte aproape.

— Dersu, ce-i asta ? îl întrebai pe gold.

— Manzii (chinezii) goneşte porci, răspunse el.

N-am înţeles şi credeam că chinezii îşi adună porcii în cotețe. Dersu era de altă părere. Spunea că atîta vreme cît nu s-au cules porumbul şi zarzavaturile din grădini nimeni nu-şi scoate porcii din cocină.

Merserăm mai departe. După vreo zece minute observai focuri, dar nu pe lîngă fanze, ci mai departe.

— Manzii goneşte porcii, spuse din nou Dersu, dar tot nu l-am priceput.

În sfîrşit, ocolirăm stîncile şi ieşirăm într-o poiană. Sunetele se făcură deodată mai lămurite. Văzurăm un chinez strigînd ca şi cînd ar fi chemat pe cineva şi bătînd din cînd în cînd cu un băţ într-un lighenaş. Auzind zgomotele detaşamentului care se apropia, începu să răcnească şi mai tare şi să pună pe foc tot mai multe lemne din grămada pe care o avea lîngă potecă.

— Aşteaptă, căpitan ! spuse Dersu. Aşa nu merge bine. La el poate trage cu arma. La el crede noi porci este.

Începui să înţeleg. Chinezul ne putea lua drept mistreţi şi ar fi putut trage într-adevăr în noi. Dersu îi strigă ceva. Chinezul îi răspunse îndată şi veni în goană. Se vedea că se speriase şi că acum se bucura de venirea noastră.

Am luat hotărîrea să poposim peste noapte acolo. Cazacii au deşeuat caii şi au întins corturile, iar eu am

intrat în fanză şi i-am întrebat pe chinezi ce se întîmplase. Mi s-au plîns de soarta lor şi mi-au povestit că de trei nopţi mistreţii le distrug ogoarele şi grădinile. În două zile nimiciseră aproape toate zarzavaturile de prin grădini. Mai rămăsese doar porumbul în picioare, dar peste zi chinezii zăriseră şi acolo mistreţi şi fără îndoială la noapte aveau să apară din nou. Chinezul m-a rugat să trag focuri în aer, spunînd că e dispus să-mi plătească pentru treaba asta. Ieşi apoi în grabă din fanză şi începu din nou să bată în lighean. De departe, de după munte, îi răspunse altul, iar şi mai de departe se auzea un al treilea. Sunetele acestea discordante treceau de la un capăt la altul al văii şi se pierdeau în aerul liniştit al nopţii. După masa de seară ne-am propus să ieşim la o mică vînătoare.

După ce se stinseră şi ultimele lumini ale zilei, chinezul dădu o fugă la porumbişte şi aprinse un foc. Luîndu-ne puştile, am plecat cu Dersu la vînătoare. Chinezul veni şi el. Nu mai termina cu ţipatul ; am vrut să-l potolesc, dar Dersu îmi spuse că nu strică cu nimic şi că mistreţii, oricum, tot au să vină pe ogor. În cîteva minute am ajuns la porumbişte. M-am aşezat pe o buturugă într-un colţ al lanului, iar Dersu de cealaltă parte, şi am aşteptat. Fumul se ridica drept în sus ; pălălaia roşie juca pe pămînt în pete neuniforme şi lumina porumbul, iarba, bolovanii şi tot ce era prin apropiere.

N-a trebuit să aşteptăm mult. De dincolo de ogor, din dreptul locului în care şedeam, se auzi un zgomot care creştea din ce în ce mai mult. Mistreţii călcau iarba în picioare şi grohăiau, manifestîndu-şi neplăcerea stîrnită de prezenţa oamenilor. Cu toate strigătele chinezului, cu tot focul, mistreţii veneau drept spre lanul de porumb. După un minut, două, îi văzurăm. Cei din faţă începură să distrugă porumbul. Am tras aproape simultan cu Dersu. El a doborît un animal, eu altul. Mistreţii se dădură înapoi,

dar după un sfert de oră reapărură. Din nou detunară două împuşcături şi o altă pereche de mistreţi rămase jos. Unul se avîntă spre noi cu gura deschisă, dar Dersu îl culcă la pămînt. Chinezul arunca în mistreţi cu lemne aprinse. Împuşcăturile bubuiau unele după altele, dar nu foloseau la nimic. Mistreţii înaintau ca la asalt. Era cît pe-aci să pornesc spre animalele ucise, dar Dersu mă opri, spunîndu-mi că e foarte primejdios, fiindcă printre ele puteau fi şi unele doar rănite. Am mai aşteptat puţin, apoi ne-am înapoiat la fanză, ne-am băut ceaiul şi ne-am culcat. A fost cu neputinţă să adormim : chinezul a strigat şi a bătut darabana toată noaptea.

Probabil că spre ziuă a obosit şi el şi abia atunci ne-am cufundat într-un somn adînc. Pe la 9 dimineaţa m-am trezit şi am întrebat ce se-ntîmplase cu mistreţii. Dersu îmi spuse că împuşcaserăm cinci. După plecarea noastră mistreţii se înapoiaseră totuşi la ogor şi prăpădiseră tot porumbul care mai rămăsese. Chinezul era foarte amărît. Am luat cu noi un singur mistreţ.

Chinezii ne-au spus că înainte vreme erau mult mai puţini mistreţi. Se înmulţiseră însă în ultimii zece ani şi dacă nu i-ar mai fi distrus tigrii, ar fi umplut toată taigaua.

Luîndu-ne rămas bun de la chinezi, ne-am văzut de drum.

Cu cît înaintam, valea devenea tot mai interesantă. La fiecare cotitură se deschideau noi şi noi privelişti. Pictorii ar fi găsit aici un material inepuizabil pentru crochiurile lor.

Jur împrejur se ridicau munţi cu creste şi stînci ciudate, semănînd a oameni cărora cineva le-ar fi poruncit parcă să străjuiască înălţimile. Alte stînci aduceau a animale ori a păsări, sau se înşiruiau în lungi colonade. Pin-

tenii de stîncă ce ieşeau în vale, acoperiţi de ghirlande de plante agăţătoare, ale căror frunze dobîndiseră un colorit de toamnă, semănau cu porticuri de temple sau ruine de castele.

Majoritatea munţilor din valea Tetiuhe sînt alcătuiţi din granite cenuşii, porfire şi calcare. Pădurile sînt foarte variate. Pe malul mării se află mai ales stejari şi mesteceni negri ; pe cursul mijlociu, frasini, arţari, ulmi, tei şi arbori-de-catifea ; mai aproape de munţi începe să apară pinul, iar pe lîngă rîu cresc din belşug sălcii şi arini. Cîteodată te opreşti de-a dreptul uluit în faţa unui arbore crescut chiar pe piatră goală. Pare că nu există nici o crăpătură, dar el stă bine înfipt, căci rădăcinile au cuprins stînca din toate părţile şi s-au fixat în grohotiş. Pe cursul mijlociu, rîul primeşte din stînga pe Gorbuşa. Din depărtare îl iei fără să vrei drept Tetiuhe, dar acesta trece în realitate ceva mai la stînga printr-un defileu îngust.

Cu vreo 2 km înainte de a ajunge la rîul Gorbuşa poteca se împarte în două. Cea de cai traversează rîul prin vad, iar cărarea de picior urcă pe stînci şi o ia de-a lungul cornişei. Locul e socotit primejdios deoarece pămîntul pe care se află poteca se surpă sub greutatea piciorului.

Peste zi am ajuns pînă la mina de argint şi plumb. Acolo nu era decît o singură fanză, în care trăia un paznic coreean. Se plîngea şi el de mistreţi şi se pregătea să se mute pe litoral.

Ţînţarii şi musculiţele se împuţinau zi de zi. Mai apăreau doar pe înserat şi în zori. Aceasta se datora probabil faptului că noaptea cădea rouă din belşug şi că temperatura scădea după apusul soarelui.

Nopţile erau mult mai reci. Sosise cel mai frumos anotimp. În schimb, pentru cai situaţia se înrăutăţise.

Iarba cu care se hrăneau, îndeosebi în timpul drumului, începuse să se usuce. Pentru că nu mai aveau ovăz, cazacii cumpărau din cînd în cînd buda de pe la diferite fanze şi le dădeau de mîncare cîte puţin de dimineaţă înainte de a porni la drum şi seara, în tabără.

În fanza coreeanului erau atît de multe ploşniţe încît şi stăpînul ei era nevoit să doarmă afară, iar în timpul ploilor se adăpostea într-o colibă făcută din bîrne. Aflînd cum stau lucrurile, ne-am îndepărtat de fanză cam la vreun kilometru şi ne-am instalat pe malul rîului.

Seara, după-masă, am mai stat la foc să mai sporovăim. Ca din senin, ceva alburiu-sur zbură pe lîngă noi fără zgomot şi fără grabă. Puşcaşii spuneau că fusese o pasăre, eu am crezut că e un liliac mare. După cîteva minute, ciudata vietate reapăru. Nu dădea din aripi, ci zbura orizontal şi puţin înclinat. Vietatea se aşeză pe un plop de munte şi începu să urce spre vîrf. Coloritul îi era foarte apropiat de cel al cojii copacului ; dacă stătea nemişcată, nici n-o mai puteai distinge. Urcîndu-se la vreo 6 metri, se opri şi înlemni acolo. Mi-am luat arma cu alice şi am vrut să trag, dar m-a oprit Dersu. Tăie în grabă cîteva rămurele şi le prinse în chip de mătură la capătul unei prăjini, apoi se apropie de copac şi ridică măturoiul în aşa fel ca să nu acopere lumina focului. Orbit de strălucirea vîlvătăii, animalul rămase nemişcat. Cînd ajunse cu mătura destul de sus, Dersu îl prinse între ea şi trunchiul copacului. Îi spuse unui cazac să ţină prăjina, iar el se urcă pînă la cel mai apropiat ciot, se aşeză pe el şi prinse prada. Bietul animal, speriat, începu să ţipe şi să se zbată. Era o veveriţă zburătoare, care face parte din familia rozătoarelor şi a ocinsidelor. Lateral, între picioarele din faţă şi cele din spate, are o cută de piele elastică,

ce-i îngăduie să planeze de la un copac la altul. Tot corpul veveriței zburătoare e acoperit cu o blană mătăsoasă de culoare cenușiu-deschis, cu o cărare pe coadă.

Victatea aceasta e răspîndită în tot ținutul Ussuri și trăiește prin păduri amestecate cu mesteceni și plopi de munte. Exemplarul prins de noi avea o lungime de 50 cm și o lățime de 16 cm (socotind și pielița întinsă). Cazacii și pușcașii se strînseră grămadă, uitîndu-se curioși la acest rozător zburător. Ceea ce-ți atrăgea atenția era mai ales capul ei cu mustăți lungi și cu ochi negri, imenși, adaptați pentru a primi o cantitate cît mai mare de raze de lumină în timpul nopții. După ce ne-am săturat de privit veverița zburătoare, Dersu o ridică deasupra capului, îi spuse ceva cu glas tare și o lăsă liberă. Jivina zbură razant cu pămîntul și pieri în întuneric. Îl întrebai pe gold de ce-i dăduse drumul.

— La ea pasăre nu este, șoarece nu este, îmi răspunse. La ea nu este voie să ucizi.

Apoi îmi povesti că veverița zburătoare e sufletul unui copil mort care rătăcește o vreme pe pămînt sub forma acestei dihănii și numai după aceea ajunge în lumea de dincolo, aflată în partea în care apune soarele.

Am stat mult de vorbă cu el pe tema veveriței zburătoare. Ne-a spus o sumedenie de povești și despre alte animale. Fiecare ființă era asemănătoare cu omul și avea suflet. Făcuse chiar o clasificare a animalelor după un sistem al lui propriu. Astfel, animalele mari le grupa aparte de cele mici, pe cele inteligente deosebit de cele proaste. Pe samur îl socotea cel mai viclean.

Întrebîndu-l care jivină este, după părerea lui, cea mai vătămătoare, Dersu se gîndi și spuse :

— Cîrtița !

L-am întrebat de ce anume cîrtița și nu alt animal.

— Păi, da' nimeni nu vrea la el împușcă, nimeni nu vrea la el mănînce.

Cu alte cuvinte, Dersu voia să spună că animalul acesta e nefolositor și nu-i trebuie nimănui.

Privind către tovarășii de drum văzui că toți dormeau. Îi urai noapte bună lui Dersu, mă învelii în cojoc, mă culcai mai aproape de foc și adormii adînc.

Capitolul XXII
BONCĂLUITUL CERBILOR

Vegetaţia pădurii. — Jenşen-ul. — Capcana de peşti. — Izvoarele riului Tetiuhe. — Trecătoarea Skalistii. — Cursul superior al riului Iman. — Vijelia. — Noapte liniştită. — Riul Gorbuşa. — Peşterile. — Ursul după ghindă. — Riul Papigouza. — Cerbii. — Tigrul vînînd cerbi. — Facla. — Înapoierea în tabără.

În ziua următoare, la 30 august, am plecat mai departe. La 3 km de fanza coreeanului, dincolo de defileu, valea coti către nord-vest. Pe partea stîngă, în direcţia curentului, se întinde o terasă fluviatilă nu prea înaltă, dar vastă. Pe aici fusese pe vremuri o taiga virgină, pe care o distruseseră complet trei pîrjoluri venite unul după altul. Rămăseseră doar din loc în loc cîteva trunchiuri carbonizate. Ca nişte degete uriaşe arătau spre cerul de unde avea să vină răzbunarea pentru distrugerea pădurilor : ploi năprasnice care să se prefacă în inundaţii teribile. Pădurea arsă se întinde mult în stînga şi în dreapta. Rămăşiţele acestea de codri în care s-a stins viaţa arată foarte trist şi dezolant.

Pe la amiază am ajuns într-o pădure deasă, unde am făcut un scurt popas. Folosindu-mă de timpul liber, am întreprins un studiu asupra vegetaţiei alcătuită din arbori şi arbuşti, şi mi-am notat în carnet existenţa următoarelor specii : arţarul alb cu coajă verzuie, netedă şi cu frunze slab dinţate, pufoase şi alburii pe partea inferioară ; mălinul lui Maak, ale cărui caracteristici sînt coaja ca a

mesteacănului și frunzele cu vîrful ascuțit, dințate ; mesteacănul-de-piatră, cu coajă de un gălbui-murdar, zdrențuită și atîrnînd în petice ; o specie de coacăz, care nu se deosebește aproape deloc de cel cu boabe roșii obișnuit (deși eram în august, tufele n-aveau încă fructe) ; măceșul fără țepi, cu ramuri roșcate, frunze mărunte și flori mari de culoare roz ; crețușca cu frunze în formă de pană, ascuțite la vîrf, cu flori albe ; socul, o tufă cu coajă de culoare deschisă, cu frunze paripenate lanceolate-ovale și denticulate, cu flori gălbui.

După ce-am mîncat și am mai prins puteri, am pornit înainte împreună cu Dersu, lăsînd caii în urmă. Drumul începuse să urce pe munte. Credeam că pe aici rîul Tetiuhe curge printr-un defileu și de aceea poteca înconjoară locul primejdios. Totuși, am observat că nu era aceeași cărare pe care mersesem pînă atunci. În primul rînd, n-am găsit urme de cai ; în al doilea rînd, ducea în sus pe pîrîu, fapt de care m-am convins de îndată ce-am văzut apa. Ne-am hotărît să ne întoarcem și să mergem de-a dreptul spre rîu, nădăjduind că o să dăm pe undeva de drumul pe care-l pierdusem. Poteca pe care o țineam ne-a scos departe, abătîndu-ne din cale. Am trecut pe malul stîng al pîrîului și ne-am urmat drumul pe la poalele unui deal.

Stejarii seculari, cedrii puternici, mesteacănul negru, arțarul, aralia, bradul, plopul, carpenul, pinul, lariță și tisa creșteau aici într-o dezordine pitorească. Era ceva deosebit în această pădure. Jos, dedesuptul arborilor, domnea semiîntunericul. Dersu mergea încet și, ca de obicei, se uita cu atenție la picioare. La un moment dat se opri, fără să-și ia ochii de la un lucru pe care-l zărise, își scoase traista, puse pe pămînt arma și crăcana, aruncă toporul, apoi se culcă cu fața la pămînt și începu să se roage.

Am crezut că și-a ieșit din minți.

— Dersu, ce-i cu tine ? îl întrebai.

Se ridică şi, arătînd cu mîna spre iarbă, îmi spuse un singur cuvînt :

— Panţui (jenşen).

Creşteau acolo multe buruieni, dar nu-mi puteam da seama care dintre ele era jenşen. Dersu mi-l arătă. Văzui o mică plantă erbacee de vreo 40 cm înălţime, cu patru frunze. Fiecare frunză era alcătuită din alte cinci frunzuliţe mai mici : cea din mijloc era mai lungă, două erau mai scurte, iar celelalte două de la margini şi mai scurte. Floarea jenşen-ului se trecuse şi apăruseră fructele. Semănau cu nişte capsule mici, rotunde, aşezate la fel ca la umbelifere. Nu se deschiseseră încă şi sămînţa nu căzuse din ele. Dersu curăţă de iarbă pămîntul dimprejurul plantei, culese toate fructele şi le înfăşură într-o cîrpă. Mă rugă apoi să ţin planta de frunze, iar el se apucă să scoată rădăcina. Lucra cu foarte multă grijă, fiind atent mai ales să nu rupă bulbul. După ce o scoase, se duse cu ea la apă şi o spălă de pămînt. Toate aceste operaţiuni le executa cu mare precauţie.

Îl ajutam şi eu cum puteam. Încetul cu încetul, pămîntul se desprinse şi se văzu rădăcina. Avea o lungime de 11 cm şi două capete — deci era de parte bărbătească. Aşadar, iată miraculosul jenşen care vindecă toate bolile şi care redă trupului îmbătrînit vigoarea tinereţii ! Dersu tăie frunzele şi tulpina, le înfăşură cu rădăcină cu tot într-un muşchi şi apoi în coajă de copac. După aceea spuse o rugăciune, îşi luă traista, arma şi crăcana şi rosti :

— Tu, căpitan, norocos este !

Pe drum îl întrebai ce are de gînd să facă cu jenşen-ul. Îmi spuse că vrea să-l vîndă şi cu banii luaţi să-şi cumpere cartuşe. Mi-a venit ideea să-l cumpăr eu şi să i-l plătesc mai bine decît chinezul. I-am spus ce aveam de gînd, dar rezultatul a fost cu totul neaşteptat. Dersu bägă

îndată mîna în sîn şi, întinzîndu-mi rădăcina, îmi spuse că mi-o dă pe gratis. L-am refuzat, dar a insistat s-o primesc. Refuzul meu l-a mirat şi l-a ofensat în acelaşi timp. Abia mai tîrziu am aflat că băştinaşii au obiceiul de a face daruri şi că datina cere să mulţumeşti celui care-ţi oferă ceva dîndu-i la rîndul tău altceva, la fel de preţios.

Vorbind despre una, despre alta, am ajuns curînd pe rîul Tetiuhe, unde am regăsit poteca pierdută.

Dintr-o privire, Dersu şi-a dat seama că detaşamentul trecuse înainte.

Trebuia să ne grăbim. După vreo 2 km, valea începu să se îngusteze brusc. Întîlneam şisturi argiloase, semn sigur că munţii Sihote-Alin erau în apropiere. Rîul curge aici printr-o albie îngustă. Zgomotul pe care îl făcea apa izbindu-se de malurile surpate arăta că fundul rîului e plin de bolovani. Peste tot spumegau mici cascade, urmau apoi gropi adînci, pline cu apă limpede care, privită de sus, avea o minunată culoare de smarald.

În rîu erau foarte mulţi peşti mari din soiul numit malma. Dersu a vrut să tragă în ei cu arma, dar l-am convins să-şi cruţe cartuşele. Voiam să ajung cît mai repede la detaşament, cu atît mai mult cu cît puşcaşii socoteau că eu şi Dersu sîntem în faţa lor şi se grăbeau, desigur, să ne ajungă. În felul acesta se putea întîmpla să înainteze mult prea departe.

Pe la ora cinci am ajuns la fanza unui vînător. Îmi văzui oamenii acolo. Caii fuseseră deşeuaţi şi lăsaţi slobozi. Afară de puşcaşi, în fanză mai era un chinez necunoscut. Aflînd de la el că eu şi Dersu nu trecusem pe acolo, oamenii, dîndu-şi seama că am rămas în urmă, se hotărîseră, pe bună dreptate, să se oprească şi să ne aştepte. Chinezul avea multă carne de kabarga şi peşte prins cu coşurile.

Cînd vor să prindă peşte cu coşul, chinezii fac un zăgaz de bolovani de-a curmezişul rîului, de la un mal la altul, lăsînd la mijloc doar o mică trecere. Apa se strecoară printre pietre, iar peştele înaintează pe firul apei către locul lăsat liber şi intră într-un coş făcut din nuiele de salcie. De două-trei ori pe zi, chinezul controlează coşul şi culege o pradă bogată.

Proprietarul fanzei ne-a spus că ne găsim la poalele munţilor Sihote-Alin, care fac aici un cot mare, de-a lungul căruia curge rîul Tetiuhe. Mai zicea că ceva mai departe de fanză pornesc două poteci : una către nord, direct spre cumpăna apelor, iar alta spre apus, de-a lungul lui Tetiuhe. Pînă la izvoarele lui mai rămîneau vreo 12 km.

Seara, după masă, am ţinut sfat. S-a hotărît ca a doua zi, eu, Dersu şi chinezul vînător să plecăm în sus pe rîul Tetiuhe, să trecem peste Sihote-Alin şi să ne înapoiem pe rîul Leanciheza. Pentru acest drum aveam nevoie de trei zile. Puşcaşii şi cazacii cu caii urmau să rămînă în fanză şi să ne aştepte.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, ne-am pregătit tustrei traistele, ne-am luat armele şi am pornit la drum.

Pe măsură ce înaintam, poteca devenea tot mai anevoioasă. Valea se îngustase foarte mult şi începuse să semene cu un defileu. Trebuia să ne căţărăm pe stînci şi să ne ţinem cu mîinile de rădăcinile copacilor. Din pricină că mergeam numai pe stîncă, începură să ne doară tălpile.

Căutam să ocolim pe cît posibil surpăturile de piatră şi să călcăm pe muşchi sau pe trunchiurile putrede căzute la pămînt, dar toate acestea ne erau de prea puţin folos.

Rîul Tetiuhe e format din două pîraie. Pe cel mai mic — care curge dinspre sud — se poate ieşi la rîul Noto, iar pe cel mai mare — care vine de la nord-vest — pe rîul

Iman. Punctul de confluenţă al celor două pîraie se află la o altitudine de 651 m deasupra nivelului mării. Am ales ultima cale, ca fiind mai puţin cunoscută.

Pe această parte, munţii Sihote-Alin păreau ameninţători şi inaccesibili. Din cauza eroziunii provocate de ape sau, poate, şi din alte pricini, s-au format aici văi înguste şi adînci, asemănătoare cu canioanele. Părea că munţii ar fi crăpat de sus pînă jos şi că fisurile s-ar fi lăţit apoi din ce în ce mai mult. Pe fundul rîpelor năpădite de ceaţă alergau pîraie nevăzute ; nu se auzea decît zgomotul pe care-l făceau la cascade. Mai jos, cursul apei se potolea, şi atunci din murmurul ei se desprindeau sunete voioase.

Ce pierdut pare omul în mijlocul acestor munţi stîncoşi şi golaşi ! În amurg am ajuns la trecătoare, aflată la o înălţime de 1215 m. Am botezat-o trecătoarea Skalistîi*. Văzut de aici, de sus, totul apare la scară redusă : pădurea seculară care creşte în vale pare o perie măruntă, iar copacii din neamul răşinoaselor, nişte ace subţirele.

Peste noapte am poposit de cealaltă parte a munţilor Sihote-Alin, la marginea pădurilor. Noaptea a fost umedă şi rece, aşa că n-am dormit aproape deloc. Mă înfăşuram întruna în pătură şi nu mă puteam încălzi cu nici un chip. Spre ziuă, cerul se înnoră şi începu să picure.

Era prima zi de toamnă, o zi posomorîtă şi vîntoasă. În grabă, fără să pierdem timpul, ne-am strîns lucrurile şi am început să coborîm în bazinul rîului Iman. Pe cît de abrupt fusese urcuşul dinspre rîul Tetiuhe, pe atît era de domol spre Iman. La început am crezut chiar că ne aflăm pe un podiş, şi numai cînd am zărit apa mi-am dat seama că am coborît de pe creastă.

Pe versanţii apuseni ai munţilor Sihote-Alin creşte o pădure bătrînă, cu copaci pitici acoperiţi de muşchi ; gă-

* Trecătoarea Stîncoasă (în l. rusă) *(n. ed.)*

seşti aici mai ales larițe, brazi şi pini, crescînd amestecați cu puțini plopi de munte şi mesteceni.

Pe cursul superior, Imanul e alcătuit din două pîraie, care curg de la sud. Am nimerit pe pîrîul din dreapta, pe care chinezii îl numesc Haniheza. De la Sihote-Alin pînă la confluența lor e o distanță de cel puțin 30 km.

Ciopliturile vechi de pe copaci ne-au dus pînă la fanza unui vînător. Judecînd după proviziile depozitate în ea, se vedea că vînătorii de pe Iman se pregăteau pentru campania de prindere a samurilor.

Chinezul ne duse o bucată pe Iman şi apoi o luarăm spre răsărit, către rîul Leanciheza. Aici călăuza noastră se rătăci şi căută multă vreme poteca cea bună.

Spre prînz vremea se strică de tot. Norii alergau grăbiți dinspre sud-est şi acopereau vîrfurile munților. Mă uitam des la busolă şi mă miram de călăuza noastră care, fără nici un fel de instrumente, păstra direcția de mers bună.

Într-un pîrîu am găsit multe trunchiuri uscate de salcie. Deşi era devreme, ştiam din experiență ce înseamnă să ai lemne uscate pe vreme rea şi de aceea am propus să ne facem tabără acolo. Temerile mele au fost însă neîntemeiate. Noaptea n-a plouat, iar dimineața ne-a învăluit o ceață deasă.

Chinezul ne zorea întruna. Ținea să ajungă cît mai repede la o altă fanză, pînă la care, după spusele lui, mai aveam de străbătut încă 12 km. Într-adevăr, la amiază am găsit-o. Era pustie. M-am interesat cine este stăpînul ei. Apoi chinezul m-a informat că la izvoarele Imanului chinezii care locuiesc pe malul mării vînează samuri; mai departe, în jos, pe rîu, se ridică fanzele vînătorilor de pe rîul Iodzîhe, iar şi mai departe, pe o distanță mare, urmează o regiune pustie, care prinde puțină viață lîngă rîul Kulumbe.

După ce ne-am odihnit puțin, am pornit din nou către Sihote-Alin. Pe măsură ce ne apropiam de creastă, urcușul devenea mai lin. Timp de vreo oră am mers ca pe un podiș. Într-un loc am zărit lîngă potecă un altar. Era un semn că am ajuns la trecătoare. Înălțimea la care ne aflam era de 1190 m. Am botezat-o trecătoarea Rudnîi. De aici începe o coborîre abruptă, în trepte, spre Tetiuhe.

Ne-am odihnît și aici, apoi am început să coborîm de pe culme. Pe partea aceasta se afla tot o pădure de rășinoase, dar, calitativ, incomparabil mai bună decît cea de pe Iman.

După trecătoare, poteca ne duse de-a dreptul spre fanza unde ne așteptau oamenii și caii. Oamenilor li se urîse tot așteptîndu-ne și s-au bucurat nespus de mult cînd ne-au văzut. Cît am lipsit, vînaseră un cerb și pescuiseră o mulțime de pești.

Înaintea înserării, cerul prinse a se lumina foarte repede. Norii, care pînă atunci stătuseră nemișcați, ca un văl uniform, se sparseră. Semănau cu niște zdrențe ce se mișcau în toate părțile, venind unii în întîmpinarea altora ; apoi se porni un vînt atît de năprasnic, încît copacii seculari se clătinau ca niște trestii. Prin aer se învîrtejeau ierburi uscate, frunze rupte de prin copaci și rămurele. O pasăre încercă să lupte o clipă cu forțele naturii dezlănțuite, dar curînd o lăsară puterile. Vîntul o duse pe undeva devale și, mai mult căzînd decît coborînd, ajunse la pămînt. Un cedru crescut în apropierea fanzei se înclină încet-încet și se prăvăli la pămînt cu un bubuit asurzitor, trăgînd după el și copacii tineri dimprejur. Furtuna ținu aproape o oră, după care pieri la fel de neașteptat cum apăruse. Pădurea își recăpătă liniștea de mai înainte.

M-am îmbrăcat, mi-am luat arma, am strigat cîinele și am pornit în jos, spre rîu. După ce m-am îndepărtat

puţin de fanză, m-am aşezat pe un bolovan, cu gîndul să ascult. Zgomotul monoton al rîului, pe care ziua aproape că nu-l observi, seara pare mai puternic. Jos, pe sub mal, plescăiau peştii, pe malul celălalt, în pădure, buhăia o bufniţă, în munţi boncăluiau cerbii, iar pe undeva prin apropiere ţipa trist o kabarga. Eram atît de cufundat în contemplarea naturii, încît nici n-am simţit cum a trecut timpul. Hainele mi se udaseră de rouă. M-am înapoiat în fanză, m-am urcat în patul cald şi am adormit buştean.

Următoarele două zile (3 şi 4 septembrie) le-am folosit ca să trecem munţii Sihote-Alin şi să ajungem la gura rîului Gorbuşa. Aveam de gînd să înaintăm în lungul acestei ape pînă la trecătoare şi apoi să coborîm spre mare, mergînd spre rîul Aohoba.

Rîul Gorbuşa (în limba chineză, Dunmata) are o lungime de 8 km. Cursul lui formează o curbă, păstrînd direcţia est-sud. În apropiere de gură, pe dreapta, primeşte un afluent numit Bezîmeannaia *, în valea căruia se află cîteva peşteri destul de mari. Ele sînt aşezate în două caturi şi coboară în spirală. Puţurile adînci, culoarele de legătură şi stalactitele în formă de coloane fac ca aceste puţuri să fie foarte interesante. Înăuntrul lor, pe pereţi, se pot vedea concreţiuni în formă de basoreliefuri, alături de care strălucesc druze de cristal de stîncă şi cristale foarte mari de spat calcaros. O altă peşteră, mai mică, se află pe partea stîngă a văii rîului Gorbuşa, chiar în dreptul rîului Bezîmeannaia. În această peşteră, pe un sol aluvionar, zăceau numeroase oseminte şi se vedeau urme proaspete lăsate de tigri. Am vizitat amîndouă cavernele, după care am plecat mai departe.

În valea rîului Gorbuşa sînt dezvoltate terasele fluviatile. Se întind tot timpul, succesiv, cînd pe partea

* Rîul Fără Nume (în l. rusă) *(n. ed.)*.

dreaptă, cînd pe cea stîngă. Pe vremuri existau aici păduri mixte cu esenţe lemnoase de bună calitate, dar au fost distruse de incendii.

Curînd am observat că rîul Gorbuşa o ia de-a lungul lanţului Sihote-Alin, iar la izvoare se apropie foarte mult de munţi.

După-amiază am plecat cu Dersu mai departe. Dincolo de rîu, poteca urcă puţin pe munte. Ne-am oprit să ne odihnim. Începusem să-mi schimb îmbrăcămintea, iar Dersu îşi aprinsese luleaua. În clipa cînd s-o prindă în dinţi, se opri şi privi cu încordare într-un punct din pădure. Peste un minut se porni pe rîs şi spuse :

— Uite hoţu la ce se pricepe !

— Cine ?

Îmi arătă cu mîna. Am privit într-acolo, dar n-am văzut nimic. Dersu mă sfătui să nu mă uit în jos, pe pămînt, ci sus, în copaci. Am observat atunci că unul dintre arbori se cutremură de cîteva ori la rînd. Ne-am ridicat în picioare şi am pornit încetişor înainte. Curînd, toate se lămuriră. Într-un copac era urcat un urs tibetan, care se desfăta mîncînd ghindă.

Animalul acesta, ca proporţii, e mult mai mic decît ursul brun. Lungimea lui maximă e de 1,8 m, iar înălţimea în dreptul picioarelor din faţă de 0,7 m ; poate atinge greutatea de 160 kg. Blana este de un negru lucios, iar pe piept are o pată albă care cuprinde partea de jos a gîtului. Uneori se întîlnesc (e drept, foarte rar) urşi cu burta şi chiar cu labele albe. Capul animalului — conic, cu ochi mici şi urechi mari — are de jur împrejur un păr lung, semănînd cu un guler înfoiat.

Urşii tibetani îşi fac bîrlogul în scorburile plopilor bătrîni. Prin urmare, zona lor de răspîndire e strîns legată de flora manciuriană. Limita nordică a acestei regiuni

trece aproximativ de la Aniui spre izvoarele rîului Iman şi de acolo pe malul mării spre Capul Olimpiadei. Hrana lor principală constă primăvara din rădăcini de rouapămîntului şi frunze de captalan, vara — din fructe de kolomitka, cele de mălin şi ghindă, iar toamna — din alune, nuci de Manciuria şi de cedru şi mere pădureţe. Încep să hiberneze devreme. La capătul de sus al scorburii îşi fac o răsuflătoare mititică, în jurul căreia se depune chiciură. E un indiciu pentru vînători.

Apropiindu-ne la vreo 100 de paşi de urs, ne-am oprit să-l vedem ce face. Moş Martin se urcase tocmai în vîrful copacului, unde-şi orînduise un fel de pătul [90]. Pe ramurile la care nu ajungea se găsea multă ghindă. Ursul scutura copacul şi privea în jos, pe pămînt. Socoteala lui era bună. Ghinda putea fi coaptă, dar nu suficient ca să cadă singură. După o vreme, coborî şi dădu să caute ghinda prin iarbă.

— La tine ce oameni este ? îi strigă Dersu.

Ursul îşi întoarse deodată capul, ciuli urechile şi adulmecă. Stăteam împietriţi. Dihania se linişti şi era cît pe-aci să-şi vadă mai departe de treabă, cînd Dersu îl fluieră. Se ridică pe picioarele din spate, apoi se ascunse după un copac, privindu-ne de acolo numai cu un ochi. În acel moment vîntul suflă din spatele nostru. Ursul scoase un mîrîit şi, cu urechile lipite, o zbughi cît putu de repede. După cîteva minute se apropiară cazacii şi caii.

Urcuşul în trecătoare (cu o înălţime de 770 m) este la fel de domol, atît dinspre Gorbuşa cît şi dinspre Sinanţa. Munţii din apropiere sînt formaţi din porfir cuarţitic. De aici lanţul Sihote-Alin se îndreaptă treptat spre nord-est.

Din trecătoare am coborît spre rîul Papigouza, care şi-a căpătat denumirea prin contopirea a două cuvinte chi-

nezești : *papi* = coajă de copac și *gouza* = vale mică [91]. Acest rîuleț primește pe dreapta și pe stînga două pîraie de munte. De la punctul lor de confluență începe rîul Sinanța, a cărui denumire arată că este afluentul de sud-vest. Mai departe, valea se lărgește mult și face cu Sihote-Alin un unghi de 10°. Străbătînd vreo 4 km pe vale, ne-am făcut tabăra pe malul rîului.

În taiga, perioada de la sfîrșitul lui august și începutul lui septembrie este extrem de interesantă. Acum începe boncăluitul cerbilor și bătălia pentru ciute. Pentru ademenirea cerbului se folosește de obicei o țivlitoare făcută din coajă de copac, tăiată ca o fîșie lată de vreo 10 cm.

Fîșia de coajă se înfășoară în spirală și se obține astfel o țivlitoare lungă de 60—70 cm, pe care o faci să sune trăgînd aerul în piept.

În timpul boncăluitului cerbii sînt foarte ușor de împușcat. Masculii, orbiți de patimă, nu observă deloc primejdia și se îndreaptă spre vînătorul care-i ademenește cu țivlitoarea, apropiindu-se de el atît de mult, încît mai-mai că pot fi atinși cu mîna.

Aveam carne din belșug și de aceea nu i-am lăsat pe cazaci să plece la vînătoare ; în ceea ce mă privește, eram hotărît să merg mai în adîncul taigalei cu scopul de a afla cît mai multe lucruri noi.

Înarmați cu țivlitori, am pornit împreună cu Dersu prin pădure și, la vreun kilometru de tabără, ne-am despărțit. Mi-am ales un loc cu tufișuri mai rare, m-am așezat pe o buturugă și am rămas în așteptare.

Pe măsură ce se înserа, liniștea cuprindea din ce în ce mai mult codrul.

În taiga, trecerea de la zi la noapte reprezintă un moment care împrumută peisajului un aer solemn. Ziua care

e pe sfîrşite îţi dă o stare sufletească plină de temeri şi de tristeţi. Singurătatea te îmbie la meditaţie şi-ţi trezeşte amintiri. Eram atît de cufundat în propriile mele gînduri, încît uitasem cu totul unde mă găseam şi de ce mă aflam acolo în acel ceas al amurgului.

Deodată, dinspre sud, auzii boncăluind un cerb. Chemarea lui pătrunse în toată pădurea şi îndată îi răspunse un altul, foarte aproape de mine. Părea să fie un mascul bătrîn. Mugetul începea cu cîteva note joase, apoi trecea treptat la note înalte şi se încheia cu o octavă plină. I-am răspuns cu ţivlitoarea.

N-a trecut nici un minut şi am şi auzit trosnind ramurile, apoi se ivi un cerb zvelt. Înainta mergînd plin de siguranţă şi de graţie, clătinînd din cap şi ferindu-şi coarnele de ramurile copacilor. Împietrii pe loc. Cerbul se opri şi cu capul ridicat adulmeca, încercînd să afle după miros unde se află duşmanul. Ochii îi aruncau văpăi, avea nările umflate şi urechile ciulite. Am admirat timp de cîteva minute animalul acesta splendid, fără să-mi treacă măcar prin gînd să-i curm viaţa. Simţind apropierea duşmanului, cerbul era surescitat. Începu să scormonească pămîntul cu coarnele. Apoi ridică iarăşi capul şi scoase un muget puternic. Aburi uşori îi ieşiră pe gură. Ecoul n-apucase să-i răspundă, că dinspre rîul Sinanţa se auzi un alt muget. Cerbul se cutremură şi dădu glas ; la început părea a fi un urlet, apoi se prefăcu într-un muget scurt şi mînios. În clipa aceea era teribil de frumos.

Auzii din stînga un zgomot slab. Întorsei capul şi văzui o ciută. Cînd revenii cu ochii spre cerb, alături de el se mai afla un cerb, cu care se şi încleştă în luptă. Se aruncară unul asupra altuia cu o furie de nedescris. Auzeam loviturile coarnelor şi gemetele grele care le ieşeau din piepturi. Ţineau picioarele din spate întinse, iar pe cele

din față îndoite sub burtă. La un moment dat și-au încleștat atît de tare coarnele, încît mult timp nu s-au mai putut despărți. Scuturînd puternic din cap, unul îi rupse celuilalt vîrful unui corn și numai așa s-au putut despărți cei doi dușmani. Bătălia a durat vreo zece minute, după care se văzu limpede că unul trebuie să dea înapoi. Răsufla din greu și se retrăgea treptat. Simțind că dușmanul dă îndărăt, celălalt începu să atace cu și mai multă furie. La scurtă vreme îi pierdui pe amîndoi din vedere.

Îmi amintii atunci de ciută și o căutai din ochi. Ședea în același loc, privind cu indiferență la cei doi rivali, încleștați într-o bătălie pe viață și pe moarte. Zgomotul luptei se îndepărta treptat. Probabil că unul îl alunga pe celălalt. Ciuta porni pe urmele lor, la o oarecare distanță.

Pădurea fu răscolită deodată de zgomotul unei detunături îndepărtate. Înțelesei că venea de la Dersu și abia acum îmi dădui seama că nu numai cerbii văzuți de mine erau în luptă. Mugetele lor se auzeau de pretutindeni și în codru era un adevărat vacarm.

Se întuneca repede. Pe cer, ultimele raze de lumină luptau cu întunericul nopții, care înainta cu iuțeală dinspre răsărit.

După o jumătate de oră m-am înapoiat în tabără. Dersu mi-o luase înainte. Stătea la foc și-și curăța arma. Ar fi putut împușca și el cîțiva cerbi, dar se mulțumise numai cu o ieruncă.

Am stat mult timp la foc, ascultînd boncăluitul. Cerbii nu ne-au lăsat să dormim toată noaptea. Le auzeam mugetele ca prin vis și mă trezeam întruna. Cazacii stăteau la foc și înjurau cu năduf. Scînteile, ca niște focuri de artificii, se ridicau în sus, se roteau și se stingeau în beznă una după alta. În sfîrșit, se crăpă de ziuă. Mugetele cerbilor se stinseră cu încetul. Rămăseseră doar cîțiva, cei

mai înfierbîntaţi, care nu se liniştiră încă multă vreme. Rătăceau pe coastele înnegurate ale munţilor şi mugeau, dar nimeni nu le mai răspundea. Taigaua s-a liniştit complet abia cînd a răsărit soarele.

Lăsînd oamenii în tabără, am plecat împreună cu Dersu pe Sihote-Alin. Am mers de-a lungul unuia dintre pîraiele care coboară de la cumpăna apelor spre rîul Sinanţa. Urcuşul a fost la început lung şi domol, dar mai spre culme a devenit abrupt. Înaintam fără potecă, prin desişuri de tufe pline de trunchiuri carbonizate.

Toamna era aproape. Frunzele copacilor începuseră să acopere pămîntul. Ziua foşnesc sub picioare, dar seara roua le înmoaie din nou, îngăduind vînătorului să se apropie pînă în preajma sălbăticiunilor.

La amiază am ajuns pe culmea Sihote-Alin-ului. Am revăzut aici binecunoscutul decor : păduri arse spre răsărit, iar spre apus păduri de răşinoase acoperite cu muşchi. Versantul răsăritean al munţilor Sihote-Alin e abrupt, iar cel apusean, lin. Dersu, găsind urmele unui elan, îmi spuse că animalele acestea pot fi întîlnite numai pînă la rîul Noto. Mai jos de această limită nu coboară.

Pe la ora 6 după-amiază, ne-am înapoiat în tabără. Era încă destulă lumină, cînd se auziră din nou mugetele cerbilor celor mai înfierbîntaţi, mai întîi pe munţii înalţi, iar mai tîrziu şi în văi.

Bătălia cerbilor din seara precedentă îmi făcuse o impresie puternică, aşa că m-am hotărît să plec din nou în taiga, poftindu-l şi pe Dersu.

Am trecut rîul şi am intrat în pădurea plină de umbre tainice. Îndepărtîndu-ne la vreun kilometru şi jumătate de tabără, ne-am oprit lîngă un pîrîiaş liniştit şi am stat să ascultăm. Cînd soarele trecu dincolo de geana orizontului,

pe pămînt coborî înserarea și cu cît se făcea mai întuneric în taiga, cu atît mai tare mugeau cerbii. Zvonul acesta fermecat umplea întregul codru. Am încercat de cîteva ori să ne apropiem de ei, dar n-am reușit. De vreo două ori i-am văzut, dar nu în întregime : le vedeam fie capul cu coarnele, fie partea din spate a corpului și picioarele. Într-un loc zărirăm un mascul frumos. În jurul lui se și roteau trei ciute. Nu stăteau pe loc, ci mergeau încet. Ne-am ținut după ei, urmărindu-i. Dacă n-ar fi fost Dersu, i-aș fi pierdut de mult din vedere. Cerbul mergea în față. Simțea că e mai puternic decît alții și răspundea oricărei provocări. La o vreme, Dersu se opri și ciuli urechea. Se întoarse în loc și împietri. Se auzea parcă mugetul unui taur bătrîn, dar notele glasului lui n-aveau aceeași succesiune ca la cerbi.

— Hm, la tine înțelege ce fel de oameni este ? mă întrebă Dersu.

I-am răspuns c-o fi vreun cerb bătrîn.

— Este Amba, rosti el în șoaptă. La el tare viclean ! La el totdeauna păcălește cerbii. Acum cerbul nu este înțelege care oameni strigă și Amba repede ciuta prinde.

Confirmîndu-i parcă spusele, cerbul răspunse cu glas puternic răgetului tigrului. Tigrul îi răspunse la rîndu-i. Imita destul de bine cerbul, numai că, la sfîrșit, răgetul i se încheia cu un sunet scurt, semănînd a tors de pisică.

Tigrul se apropia și probabil ar fi trecut prin apropierea noastră. Dersu părea îngrijorat. Bătăile inimii mi se întețiră. Eram înspăimîntat. Deodată, Dersu începu să strige :

— A-ta-ta, ta-ta-ta, ta-ta-ta !...

După aceea trase un glonț în gol, apoi se repezi spre un mesteacăn, rupse în grabă o bucată de coajă și-i dădu

foc cu un chibrit. Coaja uscată se aprinse cu o flacără vie, dar în aceeași clipă în jurul nostru se făcu de două ori mai întuneric. Cerbii, speriați de împușcătură, o luară la goană, apoi totul se liniști. Dersu luă un băț și înfășură la capătul lui coaja de mesteacăn aprinsă. Pornirăm înapoi, luminîndu-ne drumul cu facla. Trecînd rîul, ieșirăm pe potecă, și o urmarăm pînă la tabără.

Capitolul XXIII
LA VÎNĂTOARE DE URŞI

Rîul Aohobe. — Capcana. — Potecă pe malul rîului. — O fiară fioroasă. — Trei împuşcături. — „Fuga-i rușinoasă, dar e sănătoasă". — Ursul brun. — Trofeul îngropat în pămînt. — Dersu reconstituie după urme lupta cu ursul. Înapoierea în tabără. — De la rîul Mutuhe pînă la Seohobe. — Rîul Mutuhe. — Păsări migratoare întîrziate. — Locul leilor de-mare. — Pădure în flăcări. — În căutarea taberei. — Fumul şi dimineţile reci. — Lacurile rîului Seohobe.

A doua zi (7 septembrie) ne-am continuat călătoria. De la fanza de vînătoare a chinezilor plecau două poteci : una în jos, pe rîul Sinanţa, alta la dreapta, pe rîul Aohobe (în limba udegheilor, Ehe, ceea ce înseamnă diavol). Dacă aş fi mers pe Sinanţa, aş fi ieşit drept la golful Djighit, dar în acest caz litoralul dintre rîurile Tetiuhe şi Iodzîhe ar fi rămas necercetat.

Am hotărît aşadar să cobor spre mare urmînd rîul Aohobe, iar valea lui Sinanţa s-o cercetez ulterior.

La început drumul a luat-o spre sud pe o potecuţă aflată pe malul afluentului celui mai de sus de pe dreapta rîului Sinanţa, afluent lung de vreo 2 sau 3 km.

Pe aici munţii sînt formaţi din porfire, calcare şi felzite mineralizate. În multe locuri am văzut vine de minereu de argint şi plumb, blendă de zinc şi calcopirită.

Ajunşi la trecătoare — înaltă de 270 m — am privit în jur. La nord-vest se întindea lanţul golaş al munţilor

Sihote-Alin, la sud se zărea rîul Tetiuhe, la est rîul Mutuhe și drept de la apus venea rîul Dunța, afluentul lui Aohobe. Pe acesta trebuia să ne urmăm calea. Peste toți, codrii de pe munți fuseseră dispuși de pîrjoluri ; se mai păstraseră doar din loc în loc insule de pădure, dar numai prin văi.

După un scurt popas în trecătoare, am coborît spre rîul Dunța, care curge printr-o vale mică, cotită, acoperită de mesteceni, arbori de plută și plopi. Am dat curînd de un fel de gard. După cum se vedea, era o capcană care tăia de-a curmezișul valea lui Aohobe și se întindea înainte spre afluentul lui de pe dreapta, pe o distanță de 14 km.

Lîngă acest gard-capcană am găsit o fanză cu o curte împrejmuită. Aici sînt ținuți cerbii cărora li se taie coarnele de vii. Dincolo de fanză, lîngă gard, fuseseră construite cîteva țarcuri semănînd a staule. Chinezii țin cerbii în aceste staule pînă cînd coarnele lor ating cea mai mare valoare.

Pe dreapta, lîngă gard, se ridica un hambar pus pe stîlpi, în care se păstrau piei de cerb, coarne uscate și peste 160 kg de tendoane scoase din picioarele dinapoi ale animalelor. Coarnele tinere fierte și cozile de cerb uscate la soare atîrnau în șiraguri, sub coama acoperișului.

În fanză am găsit patru chinezi, care la început s-au speriat, dar văzînd că nu le vrem răul, s-au liniștit, și din lingușitori au devenit ospitalieri.

Seara mai veniră în fanză încă trei chinezi. Povesteau ceva ocărînd groaznic, iar Dersu rîdea. Multă vreme n-am putut pricepe despre ce-i vorba. În sfîrșit, am aflat că într-una dintre gropile capcanei căzuse un urs, care, bineînțeles, ieșise imediat afară, rupsese furios gardul și împrăștiase crengile puse pe deasupra gropilor.

Chinezii trebuiau să repare o bună bucată din gard și să refacă gropile.

Fanza de lîngă capcană era mică şi se strînseseră în ea prea mulţi chinezi, aşa că am hotărît să mai mergem cîţiva kilometri şi să ne instalăm tabăra sub cerul liber.

Mai departe, poteca [illegible]ua pe valea rîului Aohobe, ţinîndu-se de partea lui stîngă. Aici sînt foarte dezvoltate terasele fluviatile, avînd o bază masivă cristalină, cu înălţimea de vreo 4 m. Partea din mijloc a văii Aohobe, deşi despădurită, e totuşi absolut improprie pentru agricultură. Stînca de dedesubt abia e acoperită de un strat subţire de pămînt, pe care apele îl spală uşor. Pe versanţii umbriţi ai munţilor creşte o pădure rară, mixtă, formată din cedru, filodendron, tei, stejar, plop, mesteacăn, nuc etc. Pe părţile bătute de soare cresc tufe de alun, lespedeţă, călin şi taulă. Pe lîngă rîu, în locurile cu mai multă umezeală, sînt zăvoaie dese de sălcii cu trunchiuri subţiri, arini şi plopi de munte.

În partea de jos locuiesc numeroşi chinezi, care au apărut pe malurile rîului Aohobe cu vreo douăzeci de ani în urmă. Înainte vreme locuiau pe aici udegheii, care ulterior au dispărut ori s-au mutat prin alte locuri.

Dacă priveşti valea dinspre mare, pare foarte scurtă. În vremuri îndepărtate a fost aici un golf de mare, iar gura lui Aohobe se afla acolo unde se îngustează valea. Pas cu pas, apele mării s-au retras, făcînd loc uscatului. Cel mai interesant e însă rîul însuşi. La vreo 5 km de mare, dispare şi curge pe sub pietre. Apa nu iese la suprafaţă decît în timpul ploilor şi atunci curge vijelios.

De pe rîul Tetiuhe se poate ajunge pe Aohobe şi pe alt drum. Între ele nu e decît o depărtare de 7 km. Poteca începe de la lacul pe care vînasem raţe împreună cu Dersu şi urcă în lungul unui pîrîiaş pînă la o trecătoare aflată la înălţimea de 310 m. Pădurea rară de pe coastele munţilor, stejarii bătrîni şi singuratici din văi şi sihlele de tufe

dintre coaste sînt caracteristice întregului litoral. Coborîrea spre Aohobe e de două ori mai lungă decît urcușul dinspre Tetiuhe. Mai departe, poteca trece pe malul mării.

Între rîul Sinanța, despre care am vorbit mai sus, și Aohobe se află o culme joasă de munte, formată din porfir cuarțitic. De la ea se întind spre mare cîteva ramuri muntoase; printre ele curg patru pîrîiașe, cărora chinezii le-au dat pur și simplu numere de ordine: Turldagou, Erldagou, Sandagou și Sidagou *. Poteca le taie chiar pe la izvoare.

După-amiază, nu știu cum am pierdut direcția și am ajuns pe o potecă făcută de animale, care ne-a abătut foarte mult din drum. Trecînd peste o ramură de munte acoperită cu grohotișuri și aproape lipsită de vegetație, am ieșit întîmplător la un pîrîiaș, afluent al lui Mutuhe. Albia îi era zăgăzuită în multe locuri de bușteni aduși de ape. Numai văzînd aceste zăgazuri îți poți da seama de întinderea inundațiilor. Se vede că pe Mutuhe sînt de scurtă durată, dar foarte vijelioase, fapt explicabil prin apropierea munților și repeziciunea versanților.

Cît timp pămîntul e acoperit cu iarbă, mai poate ține piept apelor, dar de îndată ce se rupe integritatea stratului de iarbă, acestea încep să-l spele. Apele repezi duc cu ele particulele ușoare de pămînt, lăsînd pe loc doar stînca. Mîlul pe care rîurile îl cară în mare împreună cu apele dulci formează o fîșie de cîțiva kilometri de la țărm de o culoare galbenă-murdară, în loc să fie verde-închis. Iată rezultatul pîrjolurilor ce pustiesc pădurile.

Valea lui Mutuhe este socotită drept locul cel mai populat de sălbătăciuni de pe litoral. Din desișurile de lespedeță și de alun se iveau mereu cerbi, capre și mistreți gonind. Cazacii dădeau chiote, se minunau și abia îi

* Denumirile acestor rîuri sînt alcătuite din numere de ordine în limba chineză *(n. ed.)*.

puteai opri să nu tragă şi să nimicească zadarnic jivinele pădurii. Pe la 3 după-amiază am dat semnalul de oprire.

Ţineam mult să vînez un urs. „Alţii singuri ucid urşi în luptă dreaptă, mă gîndeam. De ce să nu fac şi eu la fel ?“ Patima vînătorească aprinsese în mine un sentiment de îngîmfare, aşa că m-am hotărît să-mi încerc norocul.

Numeroşi vînători povestesc că au ucis urşi fără pic de teamă şi prezintă în acelaşi timp numai aspectele hazlii ale vînătorii. După spusele unora, ursul fuge după ce tragi în el, alţii zic că se aşază pe labele dinapoi şi vine în întîmpinarea vînătorului, timp în care i se pot trimite cîteva gloanţe. Dersu nu era de aceeaşi părere. Ascultînd asemenea basme, se supăra, scuipa, dar nu intra niciodată în controversă cu cei care le spuneau.

Aflînd că vreau să vînez urşi de unul singur, mă sfătui să fiu prevăzător şi-şi oferi serviciile. Încercările lui de a mă convinge mă ambiţionară şi mai mult, făcîndu-mă să devin şi mai hotărît în dorinţa mea de a vîna singur.

M-am îndepărtat de tabără cu vreo jumătate de kilometru, speriind pe drum două capre şi un mistreţ. Erau atît de multe sălbăticiuni prin partea locului, încît aveai impresia că te afli într-o menajerie în care animalele au fost adunate la un loc şi lăsate apoi să se plimbe în libertate.

Traversînd pîrîul, m-am oprit într-o rarişte de pădure şi am rămas în aşteptare. După cîteva minute văzui un cerb care fugea spre marginea pădurii. Alături, prin aluniş, făceau larmă mistreţii, iar purceii lor guiţau.

Deodată, auzii în faţă trosnet de ramuri, iar imediat după aceea, un umblet. Cineva mergea cu un pas greu, măsurat. Mi se făcu frică şi era cît pe ce să dau înapoi, dar mi-am învins teama care mă cuprinsese şi am rămas pe loc. Printre tufe se zărea o „siluetă“ întunecată. Era un ditamai urs. Mergea pieziş pe coastă şi se găsea ceva

mai sus de punctul unde mă aflam eu. Se oprea des, scormonea pămîntul, răsturna trunchiurile copacilor căzuți și cerceta cu atenție pe sub ele. Am așteptat pînă cînd fiara a ajuns la vreo 40 de pași de mine, am ochit cu atenție și am apăsat pe trăgaci. Prin fumul împușcăturii văd cum ursul se întoarce în loc cu un răget și-și înfige dinții în locul lovit de glonț. Ce s-a întîmplat, cu greu îmi aduc aminte. Toate s-au petrecut cu o asemenea iuțeală, că nu-mi mai pot da seama cum s-au succedat faptele. Cum am tras focul, ursul s-a repezit năvalnic spre mine. Am simțit o zdruncinătură zdravănă și în același timp a răbufnit un al doilea foc. Cum și cînd am reușit să încarc arma a rămas pentru mine o enigmă. Mi se pare că am căzut pe partea stîngă. Ursul s-a dat peste cap și s-a rostogolit pe coastă la vale. Cum am sărit din nou în picioare și cum n-am scăpat arma din mînă, nu-mi dau seama. În aceeași clipă am luat-o la fugă, cu dihania după mine. Ursul se ținea pe urmele mele, dar nu cu aceeași iuțeală ca înainte. La fiecare salt răsufla din greu și mîrîia. Mi-am adus aminte că aveam arma neîncărcată, m-am oprit și am mînuit încărcătorul.

Mi-a trecut fulgerător prin minte că trebuie să trag. „Nu scap cu viață decît dacă ochesc la fix".

Am pus arma la umăr, dar nu mai vedeam nici cătarea, nici înălțătorul carabinei. Nu vedeam decît capul păros al ursului care, cu botul rînjit și cu ochii plini de furie, se îndrepta spre mine. Dacă s-ar fi uitat atunci cineva la mine, ar fi văzut cu siguranță că mi se schimonosise fața de frică.

N-am să-i mai cred niciodată pe vînătorii care te asigură că trag la fel de calmi într-o fiară care se repede la ei ca într-o sticlă goală. E o minciună sfruntată ! Și nu poate fi adevărat, pentru că orice om are instinct de conservare. Vederea unei fiare întărîtate nu-l poate lăsa in-

diferent pe nici un vînător şi influenţează desigur şi asupra preciziei cu care trage.

Cînd ursul a ajuns foarte aproape, gata să mă atingă, am tras. Dihania s-a prăbuşit, iar eu am făcut un nou salt înapoi. Cînd mi-am întors capul, l-am văzut tăvălindu-se pe jos. În aceeaşi clipă aud din dreapta alt zgomot. Instinctiv, mă întorc brusc şi rămîn înlemnit. Din tufişuri apăru capul altui urs, dar se ascunse imediat prin tufe. Încetişor, cu cît mai puţin zgomot, am fugit spre stînga şi am ieşit la rîu.

Timp de vreo douăzeci de minute am umblat fără noimă, învîrtindu-mă în loc pînă m-am liniştit. Mi-era ruşine să mă întorc în tabără cu mîna goală. Dacă împuşcasem ursul, era păcat să-l las acolo. Dar vezi că mai era încă un urs şi acela nu era rănit. Ce să fac ? Am tot dat tîrcoale în jurul locului unde avusese loc lupta, pînă s-a ascuns soarele după orizont. Razele lui nu mai ajungeau pe pămînt, ci luminau doar înaltul cerului. M-am hotărît atunci să dau ocol şi să mă uit de departe la urs. Cu cît mă apropiam de locul primejdios, cu atît mi-era mai frică.. Nervii îmi erau încordaţi la maximum. Fiecare foşnet mă făcea să tresar speriat. Peste tot mi se năzărcau urşi, peste tot mi se părea că-i aud pe urmele mele. Mă opream mereu, ciulind urechea. În sfîrşit, văzui copacul lîngă care căzuse ultima dată ursul. Mi s-a părut deosebit de înfricoşător. Vroiam să-i dau ocol, urcînd pe coastă şi să mă uit la el de pe creasta dealului. Am aruncat de sus cîteva pietre.

Am zărit însă ceva mişcînd printre tufe. „Ursul", mi-am zis şi m-am tras înapoi. Auzii însă un glas de om. Era Dersu. M-am bucurat nespus de mult şi am alergat spre el. Văzîndu-mă, goldul se aşează pe un copac doborît şi-şi aprinse luleaua. M-am apropiat de el şi l-am întrebat cum de venise tocmai acolo. Îmi spuse că auzise din tabără

împușcăturile și pornise în ajutorul meu. După urme a văzut unde am tras în urs și și-a dat seama că acesta se năpustise asupră-mi. Mi-a arătat locul unde căzusem ; după urme a știut că ursul mă urmărise, și așa mai departe. Într-un cuvînt mi-a spus tot ce mi se întîmplase.

— Se vede că fiara, după ce am rănit-o, a plecat, îi spusei tovarășului meu.

— La el aici a rămas, răspunse Dersu și-mi arătă o grămadă mare de pămînt.

Am priceput numaidecît. Mi-am adus aminte de povestirile vînătorilor care spuneau că ursul, cînd găsește un animal mort, îl îngroapă totdeauna și se desfată apoi mîncîndu-i hoitul pe cale de descompunere. Nu mai auzisem însă ca un urs să îngroape alt urs. Era o noutate și pentru Dersu. În cîteva minute l-am dezgropat. În afară de pămînt, celălalt urs așezase peste el sumedenie de pietre și trunchiuri de copaci căzuți.

Am aprins focul, iar Dersu s-a apucat să-i scoată măruntaiele. Animalul pe care-l împușcasem era un exemplar mare din soiul urșilor bruni. E un gen apropiat de ursul grizzly american. Corpul lui e lung de 2,4 m și înalt de 1,2 m, iar în greutate atinge 330 kg. Are botul bont, urechi scurte și ochi mici. La forța lui uriașă trebuie să adăugăm colții mari și ghearele lungi de 8 cm. Animalul e răspîndit în întregul ținut Ussuri, dar cel mai des e întîlnit în jumătatea de nord a regiunii și pe malul mării, între capul Ghiliak și gura fluviului Amur. Curios lucru este însă că în partea sudică are un colorit negru, și cu cît mergi spre nord, se apropie mai mult de brun-închis. Animalul e îndeobște pașnic atîta timp cît e lăsat în pace, dar cînd este rănit devine periculos. În tot timpul rutului masculii sînt foarte răi. Rătăcesc prin taiga și atacă orice animal ce le iese în cale, chiar și ieruncile. Se hrănesc îndeosebi cu vegetale, dar, dacă au prilejul, nu se dau în

lături să se-nfrupte şi din carne sau peşte. Ursul brun îşi face bîrlogul pe sub rădăcinile arborilor, în crăpăturile stîncilor şi chiar direct în pămînt. Asemenea rudelor lui cuaternare, îi place foarte mult să se ascundă prin peşteri şi să trăiască acolo nu numai iarna ci şi în anotimpul cald. Ursul brun intră în hibernare foarte tîrziu. Uneori colindă taigaua pînă în decembrie. Nu-i place să se urce în copaci, fiind probabil împiedicat şi de greutatea lui mare.

Toate cele trei gloanţe trase de mine nimeriseră în plin : unul între coaste, altul în piept, iar al treilea în cap.

Cînd Dersu îşi termină treaba, se întunecase de-a binelea. Am pus pe foc lemne umede ca să ardă pînă dimineaţa şi ne-am înapoiat alene în tabără.

Era o seară liniştită şi răcoroasă. Pe cerul senin luna plină parcă plutea, şi pe măsură ce lumina-i devenea tot mai strălucitoare, umbrele noastre se scurtau şi se înnegreau din ce în ce. Pe drum am speriat din nou cîţiva mistreţi. S-au împrăştiat cu zgomot mare, fugind în toate părţile. În sfîrşit, am zărit licărind lumini printre copaci. Era tabăra.

După masă cazacii s-au culcat devreme. Trecusem peste zi prin atîtea emoţii, că nu reuşisem să adorm. M-am sculat şi aşezîndu-mă la foc, am început să trec în revistă întîmplările pe care le trăisem. Era o noapte senină, liniştită. Limbile roşii ale focului, umbrele negre ale copacilor şi lumina albăstruie a lunii se amestecau unele cu altele. La marginea pădurii adormite jivinele dădeau tîrcoale. Unele veneau pînă aproape de tabără. Cele mai curioase erau caprele. În sfîrşit, am simţit că mă cuprinde somnul, m-am culcat alături de cazaci şi am adormit.

În zori, Dersu fu primul în picioare, apoi eu şi, pe rînd ceilalţi. Soarele abia răsărise, luminînd doar vîrfurile munţilor. Chiar în faţa taberei noastre, la vreo două sute

de paşi, se rătăcise un urs. Stătea într-un loc şi-l bătătorea întruna. Probabil că ar mai fi stat aşa multă vreme dacă nu l-ar fi speriat Mutzin. Cazacul puse mîna pe carabină şi trase un foc. Ursul se întoarse în loc, privi spre noi o clipă, apoi dispăru grăbit în pădure. După ce-am luat o gustare, ne-am pregătit traistele şi am pornit la drum. Lîngă mare am găsit locul unde-şi făcuse tabăra N. A. Palicevski. Din scrisoarea ce ne-o lăsase într-o sticlă legată de o prăjină am aflat că lucrase acolo cu cîteva zile în urmă şi că se îndreptase apoi către nord, fixîndu-şi ca punct final golful Ternei.

Rîul Mutuhe (în limba udeghee, Ţa-ughi) se varsă în golful Opricinik (44° 2' latitudine nordică şi 36° 40' longitudine estică de la Greenwich), care-i absolut deschis spre mare şi de aceea nu e propice pentru adăpostirea vaselor. Golful adînc de la gura rîului, valea care se lărgeşte deodată şi mlaştinile din apropierea mării, care mustesc de apă, arată că golful se întindea pe vremuri pînă aici, pătrunzînd destul de adînc în uscat. Pe grindurile de pe mal, chiar în apropierea golfului, creşte ienupărul pitic dauric, iar prin mlaştini, mesteacănul de Altai pterocarp.

Numele de Mutuhe reprezintă forma coruptă a denumirii chineze şti Mu-ciju-he (*mugu* = femelă, *ciju* = mistreţ, *he* = rîu, care împreună înseamnă Rîul Mistreţilor). Curge de-a lungul malului mării printr-o vale tectonică şi, afară de pîraiele mici de munte, mai primeşte trei afluenţi pe dreapta. Deoarece chinezii nu dăduseră nici un nume acestor pîraie, le-am pus denumiri ruseşti. Primului i-am zis Olenia *, celui de-al doilea Medvejia **, iar celui de-al treilea, Zverovaia ***.

---

* Rîul Cerbilor (în l. rusă) *(n. ed.)*.
** Rîul Urşilor (în l. rusă) *(n. ed.)*.
*** Rîul Sălbăticiunilor (în l. rusă) *(n. ed.)*.

La picioarele dealului, unde valea rîului Olenia se întîlneşte cu cea a rîului Medvejia, se adăpostise o mică fanză. Era goală. Aruncînd doar o privire, Dersu ne spuse că e locuită de patru coreeni care prind samuri şi care plecaseră de curînd la vînătoare pentru toată iarna.

Pe pîraie, în mlaştini şi pe nisipul de pe malul mării am întîlnit cîteva păsări călătoare. Judecînd după numărul mic de indivizi şi de specii, am conchis că pe malul mării migraţia păsărilor e de mică amploare. Am găsit şi cîţiva pleieri de Amur, păsări frumoase care se plimbau prin iarbă. La apropierea noastră s-au oprit, ne-au privit cu atenţie şi apoi s-au înălţat în văzduh scoţînd ţipete răguşite. S-au îndepărtat puţin, s-au aşezat din nou pe pămînt, dar de data aceasta erau alarmate. În altă parte se plimba pe lîngă apă o gîrliţă orientală. Am luat-o la început drept gîscă, fiindcă mi s-a părut că e mult mai mare decît în realitate. Murzin a ocolit-o pe după tufişuri şi a tras în ea un glonţ. Dintre raţe, erau numeroase sarsele mici. Stăteau pe pîraiele împădurite cu plopi de munte şi cu tufişuri. Cînd mă apropiam mai mult, nu zburau, ci înotau, îndepărtîndu-se puţin cîte puţin ; probabil că nu le era deloc teamă de om.

De la fanza coreeană o potecă urcă în sus pe rîul Mutuhe. Ţine mult timp malul drept al apei şi nu trece pe celălalt decît sus, aproape de izvoare. Munţii care înconjură valea Mutuhe sînt alcătuiţi în cea mai mare parte din porfir cuarţitic. Între rîurile Olenia, Medvejia şi Zverovaia, la ieşirea în vale, munţii coboară în terase largi, înalte de 20 m. Pe stînga (în sensul curentului) creşte o pădure de răşinoase şi mixtă, iar pe dreapta, una de foioase. Rîul Mutuhe e cel mai apropiat loc de mare unde cresc cedri cu lemn bun pentru construcţii. Arborii ating o înălţime de aproape 22 m, iar în perimetru ajung pînă la 3,5 m.

La izvoarele rîului se întîlnesc pîlcuri de tise. Pe aici acest reprezentant al florei din trecutul îndepărtat nu crește nicăieri în păduri compacte ; cu toate că ajunge la vîrsta de 300—400 de ani, nu atinge dimensiuni mari și devine găunos foarte repede.

Drumul pe rîul Mutuhe pînă la trecătoare e foarte stîncos și se circulă pe el cu multă greutate. Crăpăturile pietrelor și gropile dintre rădăcini sînt adevărate capcane. Drumul e foarte primejdios pentru cai, care-și pot frînge picioarele. E de mirare cum reușesc să treacă pe aici caii de rasă locală, nepotcoviți ai chinezilor, purtînd și greutăți mari în spinare.

După ce am străbătut vreo 5 kilometri de-a lungul rîului, am cotit spre răsărit, către mare. Observasem încă de dimineață că în atmosferă se pregătește ceva care nu-i a bine. Aerul era plin de pîclă, cerul din albastru devenise alburiu, iar munții din depărtări nu se mai vedeau deloc. I-am atras atenția lui Dersu asupra acestui fenomen și i-am spus tot ce știam în materie de meteorologie despre pîcla uscată.

— La mine crede este fum, îmi răspunse el. Vînt nu este ; care parte arde, nu poate înțelege.

De-abia urcarăm sus, că și văzurăm de îndată despre ce era vorba. De după munți, de pe partea dreaptă a lui Mutuhe, se ridicau trîmbe mari de fum alb. Mai departe, spre nord, dealurile fumegau și ele. Probabil că pîrjolul cuprinsese întinderi mari. Am privit cîteva minute, apoi am pornit spre mare ; cînd am ajuns la falezele de pe mal, am cotit spre stînga, ocolind rîpele și promontoriile înalte.

Am avut ocazia să constat aici cum se răspîndesc undele sonore cînd apar în calea lor obstacole. De îndată ce ajungeam în spatele unui vîrf de munte, zgomotul mării dispărea, iar cînd ne apropiam de defileu, reapărea.

Deodată, briza aduse de jos, dinspre malul mării, niște sunete curioase semănînd cu un lătrat răgușit și prelung. M-am apropiat încetișor de marginea falezei și am văzut ceva teribil de interesant.

Pe malul mării ședeau întinse o mulțime de foci cu coamă, mari și mici.

Leul-de-mare face parte din ordinul pinnipedelor și din familia focilor cu urechi. E un animal destul de mare, atingînd 4 m în lungime, 3 m în jurul umerilor și o greutate de 680—800 kg. Are urechi mici, ochi negri, frumoși, fălci mari cu colți puternici, un gît destul de lung, pe care părul e ceva mai mare decît pe restul corpului, și picioarele palmate, mari, cu talpa goală. De obicei masculii sînt de două ori mai mari decît femelele.

În regiunea Primorie, leii-de-mare se întîlnesc de-a lungul malului Mării Japoniei. Băștinașii le vînează mai ales pentru pielea lor groasă, din care fac încălțăminte și hamuri pentru cîini.

După toate probabilitățile, focilor le făcea mare plăcere să lîncezească pe pietrele scăldate de spuma valurilor. Se întindeau, își dădeau capul pe spate, ridicau în sus, cît puteau, picioarele dindărăt, se răsturnau cu burta în sus și, brusc, cu totul pe neașteptate, lunecau de pe stînci în apă. Locul nu rămînea liber : îndată apărea lîngă stîncă alt cap și un alt individ venea să se „relaxeze". Pe mal erau întinse femelele și alături de ele tineretul, iar mai la o parte, lîngă văgăunile săpate de valuri, dormitau masculii mari. Cei bătrîni erau de culoare brună-deschis, iar cei tineri de culoare închisă, și arătau foarte țanțoși. Țineau capul sus și-l întorceau lent cînd într-o parte cînd în alta ; cu tot corpul lor greoi, păreau grațioși. După felul de a se ține, după „figura" impozantă și iuțeala mișcărilor,

ar fi meritat numele de lei-de-mare, ca și ruda lor apropiată de pe țărmurile Californiei.

După obiceiul cazacilor vînători, Murzin ridică arma și ochi foca cea mai apropiată, dar Dersu îl opri și-i dădu încetișor arma la o parte.

— Nu trebuie trage ! spuse el. Nu poate duce, degeaba trage. Este rău, păcat !

Abia atunci am observat cu toții că locul unde se odihneau focile era absolut inaccesibil. Pe dreapta și pe stînga străjuiau stîncile care intrau în mare, iar dinspre uscat se înălța o faleză verticală, înaltă de vreo cincizeci de metri. Nu se putea ajunge la ele decît cu barca. Dacă am fi vînat vreo focă, n-am fi putut s-o luăm cu noi ; însemna doar s-o împușcăm și s-o abandonăm acolo.

Mi-au dat de gîndit vorbele lui Dersu. E păcat să împuști degeaba ! Ce judecată dreaptă și simplă !

Am privit focile vreo douăzeci de minute. Nu-mi puteam lua ochii de la ele. Deodată, am simțit că-mi pune cineva mîna pe umăr.

— Căpitan, trebuie merge ! îmi spuse Dersu.

Dintre toate animalele pe care le-am văzut atunci, pinnipedele mi-au plăcut cel mai mult.

Pe culme se merge totdeauna mai ușor decît pe coastă, fiindcă vîrfurile mai înalte pot fi dublate urmînd curbele de nivel. Cînd am ieșit din nou pe potecă, se lăsase noaptea. Trebuia să urcăm un munte înalt și de acolo să coborîm pe șa. Trecătoarea se afla la o înălțime de 740 m.

Ceea ce ni s-a înfățișat privirii din vîrful muntelui m-a impresionat atît de puternic, încît nu m-am putut opri să nu exclam. Ardea pădurea. Pădure-n flăcări ! Linia de foc încingea munții ca la o retragere cu torțe. Măreț și cutremurător spectacol ! Focurile pîlpîiau și se stingeau, dar se reaprindeau cu o vigoare și mai mare. Trecuseră peste curmături și acum coborau în vale. Focul nu pusese

încă stăpînire pe vîrfurile înalte. Incendiul urca spre vîrf în linii orbiculare, ca la asalt. Bolta cerului părea cuprinsă de două vîlvătăi. Una la apus, alta la răsărit. Una tremurătoare, cealaltă inertă. Se ivi luna. De după orizont apăru mai întîi o muchie, apoi ieşi întreagă din apă, ridicîndu-se din ce în ce mai sus, imensă, înceţoşată, purpurie.

— Căpitan, trebuie merge ! îmi şopti din nou Dersu la ureche.

Am coborît în vale şi ne-am oprit într-o rarişte de stejar, unde am găsit apă. Dersu ne-a pus să tăiem iarbă pentru tabără, iar el a aprins un foc care să iasă în întîmpinarea incendiului. Iarba uscată şi frunzele căzute s-au aprins ca praful de puşcă. Focul s-a prelins pe direcţia vîntului şi în lături. Era o feerie, ceva de basm ! Am fost tentat să urmăresc propagarea focului. Peste frunziş flăcările înaintau lent, dar cum dădeau de ierburi, brusc făceau un salt înainte. Vîrtejuri de uscături erau purtate pe sus, în înaltul cerului, de trîmbele de aer înfierbîntat. Luate de vînt, zburau arzînde, împrăştiindu-se prin văzduhul încins. Focul era aruncat astfel la mari depărtări. În fine imensa pălălaie a incendiului ajunse la tufe. O explozie asurzitoare urmată de o uriaşă, violentă flacără. Prin preajmă creştea un mesteacăn galben, cel cu coaja scămoşată. Pe loc, de jos şi pînă sus, a devenit o torţă, dar numai pentru o clipită ; în secunda următoare coaja se făcuse scrum, nu mai avea ce să ardă. Copacii bătrîni, cu miezul uscat, ardeau din picioare. În urma pîrjolului se înălţau ici-colo şuviţe tremurătoare de fum albicios provenite de la tăciunii care ardeau mocnit. Înspăimîntate, animalele şi păsările îşi căutau scăpare în fugă. Prin faţa mea trecu în viteză nebună un iepure ; prin buştenii cuprinşi deja de flăcări sărea din loc în loc un burunduc ; zburînd

dintr-un copac într-altul, cu țipete stridente, se agita buimacă o ciocănitoare.

Am mers pe urma focului tot înainte, înainte, fără să-mi fie teamă c-aș fi putut să mă rătăcesc. Am mers așa pînă m-a răzbit foamea. Abia atunci mi-am dat seama că era timpul să mă înapoiez. Presupuneam că voi găsi lesne drumul înapoi, ghidîndu-mă după focul taberei noastre. Cînd m-am întors, însă, cu fața spre direcția din care venisem ce-mi văd ochii ? Mii de focuri ! O sumedenie de focuri ; erau bușteni care continuau să ardă. Care din ele o fi focul de la tabăra noastră ? Nu mă puteam dumeri. Unul mi se păru că e ceva mai mare decît toate celelalte pe care le aveam în față. Asta o fi ! M-am îndreptat într-acolo, dar nu era decît o buturugă care ardea. M-am repezit către un altul — același lucru. Am mers așa, de la un foc la altul în nădejdea că vreunul o fi al nostru, dar zadarnic. Am început să strig. Răspunsul veni din cu totul altă direcție. M-am răsucit în loc și peste puțin timp am ajuns la ai mei. Bineînțeles că toți m-au luat în zeflemea, dar și eu am rîs cu poftă de pățania mea.

Temerile lui Dersu se adeveriră. În a doua jumătate a nopții, pîrjolul începu să înainteze spre noi, dar, neaflînd nimic care să poată fi înghițit, trecu pe de lături. Contrar așteptărilor a fost o noapte caldă, cu toate că cerul era senin. Ori de cîte ori se întîmpla să fie ceva de neînțeles pentru mine făceam apel la Dersu să mă lămurească și întotdeauna îmi dădea explicațiile cuvenite.

— Gerul nu poate merge, îmi răspunse la nedumerirea mea. Privește împrejur : fum mult.

Cu ocazia asta mi-am adus aminte cum horticultorii folosesc fumul ca să-și salveze livezile de înghețurile de dimineață.

A doua zi am văzut un cerb care păștea calm în apropierea unui buștean arzînd. Trecu peste buștean fără să-i

pese de foc și începu să smulgă frunzișoare de prin tufe. Se vede că animalele erau cît se poate de obișnuite cu desele pîrjoluri de pe-aici și nu se mai lăsau impresionate.

Răsăritul soarelui ne prinse pe drum. Poteca, după ce coboară prin trecătoare, merge puțin pe un grind de mal alcătuit din prundiș și avînd pe dreapta marea, iar pe stînga mlaștina. Grindul și mlaștina arătau că pe locul unde se întindeau ele fusese pe vremuri o lagună. Pe grind, de partea țărmului mării, zăceau grămezi de bolovani imenși de gnais. Valurile nu i-ar fi putut arunca atît de sus. Prezența lor lîngă mare se datora numai acțiunii gheților, aduse aici de vînturile din timpul iernii, care răscolesc și malurile. Printre bolovani erau și numeroase oase de balenă : omoplați, coaste, o coloană vertebrală și părți de craniu. Probabil că valurile azvîrliseră la mal un cadavru întreg. Animalele și păsările avuseseră grijă să curețe tot ce se putea, și rămăseseră doar oasele. Ne-am odihnit puțin și am plecat mai departe. După o oră, poteca ne-a scos la niște lacuri. Erau trei : Maloie, Sredneie și Dolgoie. Ultimul avea o lungime de 3 kilometri.

Pe partea de apus se varsă în acest lac rîul Seohobe (adică „Rîul primei zăpezi"), care pe hărțile maritime, nu știu de ce, poartă denumirea de Iadihe. Regiunea dintre lacuri e foarte înmlăștinită, căci nu le separă de mare decît un grind de nisip și prundiș. Fusese și aici tot un golf, acum dispărut. Înainte vreme era mult mai lung și făcea un cot spre nord.

Lîngă mlaștini poteca se împărțea în două : una o lua la stînga, spre munți, iar a doua urma grindul de pe malul mării. Mergînd pe cea de-a doua, am ajuns la un prival mic, dar adînc, prin care lacul Dolgoie comunică cu marea.

Vrînd nevrînd, a trebuit să ne oprim aici ; noroc că aveam destule lemne : marea aruncase la mal numeroși

bușteni, pe care soarele și vînturile avuseseră grijă să-i usuce. Un singur lucru era neplăcut ; apa din lagună era sălcie și avea un miros respingător. Pe drum am zărit pe țărm cîteva becaține iar împreună cu ele zbura tot timpul și un fluierar mare. Avea burta albă, spinarea cenușie-brună împestrițată și un cioc de culoare închisă.

Cît timp cazacii au întins cortul și au adus lemne, am avut vreme să mă reped la vînătoare. La început păsările m-au lăsat să mă apropii mult. Am împușcat patru și m-am inapoiat.

Locul taberei n-a fost fericit ales : un vînt rece și pătrunzător a suflat toată noaptea de la apus, trecînd pe vale ca printr-un horn. Am fost siliți să ne adăpostim pe după grînd, pe partea dinspre mare. În cort era fum, afară frig. După masă ne-am grăbit să ne culcăm, dar n-am putut să adorm ; îmi sunau în urechi valurile zgomotoase și mă gîndeam la soarta care mă aruncase pe malul Marelui Ocean.

Ziua de 20 septembrie a fost frumoasă și caldă. Mi-am propus să cercetez rîul Seohobe. Mai întîi trebuia să traversăm lacul — și nu era lucru ușor, pentru că n-aveam bărci. Urma să ne construim plute sau să încercăm a trece prin apă. Încercarea a avut succes. Lacul nu era prea adînc ; porțiunile cu cele mai mari adîncimi nu treceau de 6 metri. Bancurile erau sinuoase. Am mers tot timpul pe pipăite, cu apa pînă la brîu. Pe măsură ce ne apropiam de rîu, apa era din ce în ce mai rece. Cum am ieșit pe mal, am și dat de potecă.

Rîul Seohobe are o lungime de 22 km. Izvoarele lui se găsesc în dreptul cursului mijlociu al rîului Sinanța. De fapt e format din două pîraie de aceeași mărime care au confluența la 5 km de vărsare. Ceva mai jos, Seohobe mai primește pe dreapta încă un mic afluent. Am văzut

[redacted] turme întregi de cerbi. Vremea boncăluitului trecuse ; ciutele stăteau adunate în jurul masculilor. Cerbii aveau să le părăsească în curînd, pentru a rămîne solitari.

Pe zi ce trecea, întîlneam tot mai puține păsări. Am observat doar o bufniță cenușie de Ussuri, o pasăre cu coada lungă, îndrăzneață în timpul nopții și temătoare ziua. În zilele cu belșug de lumină se ascunde în pădurile dese de rășinoase, nu atît ca să-și caute hrana, cît pentru semiîntunericul ce domnește acolo tot timpul. Am mai văzut apoi o ciocănitoare de Ussuri cu spinarea albă, care stă în păduri bătrîne mixte, cu mult lemn putred și copaci uscați : sfrînciogi (lupul-vrăbiilor) cu coada în formă de pană, un răpitor hrăpăreț și îndrăzneț, care atacă și păsări mai mari decît el ; coroi verzi care trăiesc pe lizierele pădurilor și presuri cu cap negru, niște păsărele frumoase cu burta galbenă și capul negru, părînd că poartă căciuliță. Preferau locurile descoperite celor umbrite și se adunau în cîrduri mici.

Poteca pe care mergeam ne duse la un gard-capcană lung de 24 km și avînd 74 de gropi.

Rapacitate mai mare ca aici n-am văzut nicăieri. Alături de fanză se ridica o magazie pusă pe stîlpi, plină-ochi cu tendoane de cerb legate în pachete. Ținînd seama de greutatea unui asemenea pachet, în magazie erau adunate vreo 700 kg de tendoane. Chinezii ne spuneau că, de două ori pe an, expediază tendoanele de cerb la Vladivostok, iar de acolo la Cifu. Pe pereții fanzei atîrnau la uscat vreo sută de piei de focă. Toate erau de animale tinere.

Nu încăpea nici o îndoială că și chinezii cunoșteau locul preferat al pinnipedelor de lîngă rîul Mutuhe, pe care le distrugeau cu aceeași rapacitate ca și pe Seohobe.

Lîngă mare, la o jumătate kilometru de lac, se află un alt gard-capcană, lung de 3 km, cu 7 gropi.

În nordul lacului Dolgoie se varsă un pîrîiaş fără nume (Bezîmiannaia), care curge printr-o vale mlăştinoasă. Poteca musteşte de apă şi e noroioasă. Din loc în loc în timpul mersului simţi sub picior că terenul e nesigur, şubred. Probabil că în anotimpul ploios poteca e greu de folosit.

După trecătoare (aflată la o înălţime de 150 m), poteca ţine malul stîng al unui pîrîiaş care se varsă în Thetibe. Ultimul are o lungime de 5 km, şi nu e mai puţin mlăştinos decît pîrîul Bezîmiannaia. Poziţia acestor două văi, paralele cu malul mării, determină direcţia unui mic lanţ muntos de litoral, erodat de-a lungul axei şi alcătuit din cuarţite şi dintr-o altă rocă silicioasă.

Capitolul XXIV
ÎNTÎLNIRE CU HUNHUZII

Urme. — Hunhuzii. — Dersu în recunoaştere. — Schimb de focuri. — Cijan-Bao. — Rîul Dungou. — Muntele Huntami. — Rîul Mulumbe. — Lacul Fericirii. — Rîul Kaîmbe. — Fanza culegătorilor de ciuperci. — Coajă de piatră. — Drumul pe rîul Sanhobe. — N. A. Palicevski şi A. I. Merzleakov pleacă.

Ziua, Dersu descoperi pe potecă urme de om. Începu să le cerceteze cu luare-aminte. Într-un loc găsi un muc de ţigară şi o fîşie de pînză albastră. După părerea lui, trecuseră pe acolo doi oameni. Nu erau muncitori chinezi, ci nişte trîndavi, fiindcă un muncitor n-ar fi aruncat o bucată de pînză nouă numai pentru că e murdară ; ar fi purtat şi-o cîrpă, pînă s-ar toci de tot. Şi-apoi, muncitorii fumează pipă, nu ţigări ; ţigările sînt prea scumpe pentru ei. Continuîndu-şi observaţiile, Dersu găsi locul unde se odihniseră cei doi şi unde unul îşi schimbase încălţămintea. Cartuşul tras, aruncat pe jos, arăta că erau înarmaţi cu carabine.

Pe măsură ce înaintam găseam tot felul de obiecte din ce în ce mai ciudate. Deodată, Dersu se opri.

— Încă doi oameni merge, spuse el. Acum patru oameni este. La mine crede că este oameni rău.

Am stat să ne sfătuim şi am hotărît să lăsăm poteca şi să mergem pe locuri neumblate. Urcînd pe primul deal ce ne-a ieşit în cale, ne-am uitat de jur împrejur. În faţă, la vreo 4 kilometri de noi, se vedea golful Plastun,

În stînga se ridica un lanț înalt de munți, dincolo de care curgea, probabil, rîul Sinanța, în spate se afla lacul Dolgoie, iar pe dreapta se întindea un lanț de dealuri erodate, în spatele cărora era marea.

Neobservînd nimic suspect, am propus să ne înapoiem pe potecă, dar goldul a fost de părere să coborîm la un izvoraș care curgea spre nord și, urmîndu-l, să ajungem la rîul Thetibe.

După o oră de drum am sosit la marginea pădurii. Acolo, Dersu ne-a lăsat să-l așteptăm și a plecat în recunoaștere.

Thetibe e un pîrîiaș care curge printr-o vale mică, largă și înmlăștinită, acoperită cu sălcii, plopi și mesteceni albi.

Nu mai era mult pînă să se însereze. Mlaștina prinsese o culoare galben-brună, părînd moartă și pustie. Munții fuseseră cuprinși pe încetul de vălul albastru al ceții de seară și păreau posomorîți. Pe măsură ce se întuneca cerul, vîlvătaia pîrjolului din pădure devenea tot mai strălucitoare. Trecu o oră, mai trecu una și Dersu nu se mai înapoia. Eram îngrijorat.

La o vreme, se auzi undeva, din depărtare, un strigăt urmat de patru împușcături, apoi din nou un strigăt și iarăși o împușcătură. Era cît pe-aci să alerg într-acolo, dar mi-am dat seama că ne vom pierde unul de altul.

După vreo douăzeci de minute, goldul se înapoie. Era foarte agitat. Îmi spuse pe nerăsuflate ce i se întîmplase. Mergînd pe urmele celor patru oameni, ajunsese pînă la golful Plastun și acolo văzu un cort. Înăuntru se aflau vreo douăzeci de chinezi înarmați. Dîndu-și seama că-s hunhuzi, se tîrîse prin tufe înapoi, dar îl simțise un cîine care lătrase, dînd alarma. Trei chinezi puseseră mîna pe arme și se repeziseră pe urmele lui. Fugind, Dersu intrase în mlaștină. Hunhuzii îi strigaseră să se oprească, după

care începuseră să tragă în el. Ieşind la loc uscat, Dersu ochise din genunchi pe unul dintre bandiţi, trăsese un foc şi văzuse bine că se prăbuşise. Ceilalţi doi rămăseseră lîngă rănit, iar el fugise mai departe. Ca să-i inducă în eroare, Dersu se îndreptase, în văzul lor, în partea opusă celei în care ne găseam, după care se înapoiase, pe ocolite, la tabăra noastră.

— Cămaşa la mine hunhuzii face gaură, spuse Dersu şi-şi arătă haina găurită de glonţ. La noi trebuie repede merge, îşi încheie el povestirea şi-şi puse traista în spinare.

Am pornit încetişor înainte, căutînd să nu facem zgomot. Goldul ne duse prin nişte grohotişuri de pe albia uscată a pîrîului, evitînd pe cît se putea poteciile.

Pe la nouă seara am ajuns pe rîul Iodzihe, dar nu ne-am îndreptat spre fanze, ci am rămas să dormim sub cerul liber. Noaptea mi-a fost foarte frig, m-am tot înfăşurat în foaia de cort, dar umezeala oricum mă pătrundea. Nimeni nu a închis ochii. Aşteptam cu nerăbdare zorile, dar, parcă înadins, timpul se scurgea foarte încet.

Cum s-a luminat de ziuă, am şi pornit la drum. Trebuia să ne întîlnim cît mai repede cu G. I. Granatman şi A. I. Merzleakov. Dersu socotea că ar fi mai bine dacă am lăsa poteca şi am merge prin munţi. Aşa am şi făcut. Trecînd prin apa rîului, am ieşit pe o potecă şi tocmai cînd urma să intrăm în ierburi, ne ieşi din tufişuri un taz cu carabina în mînă. Se sperie şi el dar ne sperie şi pe noi ; văzînd însă pe puşcaşi şi pe cazaci, îşi băgă mîna în sîn şi ne dădu un plic. Era o scrisoare de la N. A. Palicevski, care mă anunţa că în căutarea hunhuzilor plecase un detaşament de vînători de pe rîul Sanhobe sub conducerea unui şef chinez numit Cijan-Bao. Cît timp am stat să citesc scrisoarea, Dersu îl luă pe taz la întrebări, iar acesta, la rîndul lui, făcu la fel. Am aflat astfel că

Cijan-Bao, cu cei treizeci de vînători ai săi, petrecuse noaptea prin preajma noastră şi că trebuia să ajungă curînd pe rîul Iodzîhe.

În adevăr, după vreo douăzeci de minute ne-am întîlnit cu el.

Cijan-Bao era un bărbat înalt, de vreo patruzeci şi cinci de ani, îmbrăcat în haine obişnuite de culoare albastră, chinezeşti, dar ceva mai îngrijite decît ale unui simplu muncitor chinez. Lipsurile prin care trecuse îşi lăsaseră amprenta : pe faţă i se citea neliniştea. Purta o mustaţă neagră, lăsată în jos, după obiceiul chinezesc, în care mijeau din loc în loc cîteva fire albe. Ochii lui negri oglindeau o minte ageră ; surîsul ce-i juca pe buze nu ştirbea întru nimic seriozitatea expresiei chipului. Cînd avea ceva de spus, mai întîi stătea să chibzuiască, nu răspundea pripit şi pronunţa cuvintele rar, aproape silabisind, tărăgănat. Un om ca el n-am mai întîlnit pînă acum. Adică, un om în care să fie atît de armonios îmbinate şi perfect dozate cele mai de preţ trăsături : seriozitate, blîndeţe, energie, o judecată profundă, persuasiune şi perseverenţă, toate acestea dublate de calităţi de mare diplomat.

Plutonul pe care-l comanda Cijan-Bao era format din chinezi şi tazi. Toţi erau tineri, puternici, rezistenţi şi bine înarmaţi. Ne-am dat seama de la început că în detaşamentul lui domnea o disciplină severă. Toate ordinele se executau pe loc şi nu s-a întîmplat niciodată să fie nevoit să le repete.

În toată regiunea de la Kusun pînă la Golful Olga, Cijan-Bao se socotea persoana cu cea mai mare autoritate. Chinezii şi tazii îi cereau sfaturi şi, dacă pe undeva trebuiau împăcaţi doi duşmani, chinezii tot lui Cijan-Bao i se adresau. Lua deseori partea celor obidiţi şi de aceea

avea mulți dușmani. Era însuflețit de o ură nemaipomenită împotriva hunhuzilor și prin represiunile împotriva lor băgase o asemenea spaimă în ei, încît aceștia nu mai îndrăzneau să treacă dincolo de rîul Iodzihe.

Banda peste care dădusem venise în golful Plastun cu bărcile, avînd de gînd să prade șalandele care se adăposteau acolo pe vreme rea.

Cijan-Bao m-a salutat cu politețe și demnitate. Aflînd că Dersu a fost atacat noaptea trecută de hunhuzi, l-a întrebat în amănunt unde și cum s-au întîmplat lucrurile, schițînd în același timp cu un bețișor un plan pe nisip.

Culegînd toate informațiile, ne-a spus că trebuie să se grăbească și că se va înapoia pe rîul Sanhobe peste două sau trei zile. Și-a luat rămas bun de la mine și a plecat mai departe cu vînătorii lui. Nu aveam de ce să ne temem de hunhuzi, așa că ne-am îndreptat spre prima fanză aflată în apropiere și ne-am culcat. La amiază ne-am trezit, am băut ceai și am plecat pe valea rîului Dungou, care în limba chineză înseamnă „Valea de Răsărit".

Munții de pe partea ei stîngă sînt abrupți, iar pe dreapta, lini și alcătuiți din porfir feldspatic. Lîngă vărsare, la poalele teraselor fluviatile, se pot observa granite microgranulare, care pe porțiunile dezgolite sînt alterate. Poteca o ia la început pe dreapta rîului, iar apoi, în dreptul stîncii Iantun-Laza, trece pe malul stîng și urcă la o trecătoare aflată la înălțimea de 160 m.

Vegetația din valea rîului Dungou e destul de sărăcăcioasă. Rariștea de stejar și de mesteacăn negru, lariță și tei cu lemn bun numai pentru foc sau pentru lucruri de mică importanță, nu se poate numi pădure. Arbori tineri nu se văd nicăieri, deoarece incendiile îi distrug sistematic, de două ori pe an. Versanții munților îndreptați

spre apus sînt acoperiţi cu tufe, mai ales cu creţuşcă, călin şi lespedeţă. Tot restul întinderilor — numai lunci şi mlaştini. Rîul e lat de 4—5 m, are multe praguri şi ape puţin adînci. Unele praguri sînt foarte frumoase, asemănătoare cu mici cascade.

În a doua jumătate a zilei am reuşit să ajungem doar pînă la trecătoare. Observînd că apa din rîu scade din ce în ce mai mult, ne-am abătut din cale şi ne-am instalat tabăra în apropiere de cumpăna apelor.

Lemnele uscate trosneau vesel în foc. Ne încălzeam şi ne împărtăşeam impresiile din noaptea trecută

Discuţia noastră nu dură mult. Nu ne ajunsese cît ne odihnisem de dimineaţă în fanză, iar organismul îşi cerea drepturile lui. Punînd pe foc lemne umede ca să ardă mai îndelung, ne-am întins pe iarbă şi ne-am cufundat într-un somn adînc.

Cînd ne-am trezit a doua zi, soarele era sus. Ne-am băut ceaiul, ne-am luat traistele şi ne-am îndreptat spre trecătoare. Aici poteca merge mult timp pe culme, ocolind vîrfurile cînd pe o parte, cînd pe alta, şi de aceea pare că ba urcă, ba coboară, tăind cîteva lanţuri de munţi.

Ajungînd în trecătoare (240 m), priveliştea ce mi se înfăţişă era destul de interesantă. În stînga noastră se ridica un munte înalt, Huntami [92], de forma unui trunchi de con. El intră în lanţul de munţi ce separă bazinul lui Sanhobe de rîul Iodzihe. Dinspre mare, Huntami pare să aibă două cocoaşe. Probabil că din această cauză pe hărţile maritime e numtit Verbliud *.

La răsărit se înălţau munţi acoperiţi cu o pădure rară, iar în faţă se întindea o depresiune mare, mlăştinoasă, acoperită cu iarbă galben-brună.

* Cămila (în l. rusă) *(n. ed.)*.

Din trecătoare cărarea cobora pe un pîrîiaș și tăia curînd pîrîul de munte Mulumbe (în limba orocilor, Muli), care se varsă în lacul Huntami. Chinezii interpretează această denumire în felul lor și o derivă de la cuvintele *mu-lu*, care înseamnă ciută.

Incontestabil că și aici avem a face cu o lagună veche, al cărei proces de dispariție încă nu s-a încheiat, datorită stratului de turbă care a acoperit-o și-a format o mlaștină. Lîngă mare s-a mai păstrat oglinda apei și aici se află lacul Blagodati * (44°47′ latitudine nordică și 136°24′ 20″ longitudine estică de la Greenwich). Probabil că acesta a fost locul cel mai adînc al golfului.

Pîraiele mici care se scurg de pe munți coboară prin rîpe înguste și alimentează mlaștina cu apă. Între ele s-au format mici grinduri acoperite cu plopi, mesteceni, tei, iar în locurile mai uscate, cu rarișt de stejar. Poteca trece prin aceste rîpe, dar apoi o ia brusc spre mlaștină. Distanța de la Mulumbe pînă la rîul Kaimbe nu e mai mare de 6 km, dar pentru traversare ne-a trebuit aproape o zi întreagă ; erau nisipuri mișcătoare. Am încercat mai întîi să mergem pe lîngă potecă, dar era și mai dificil. În sfîrșit, pe înserat am trecut și prin mlaștină. În față, lîngă rîul Kaimbe, se zărea o fanză spre care ne-am îndreptat pașii.

Rîul Kaimbe (în limba orocilor, Kaia), e trecut pe hărți sub denumirea de Kaembe. Are aceeași lungime ca și Mulumbe, dar se varsă direct în mare. Pe partea lui stîngă se întinde o terasă lungă și înaltă, degradată de timp. Tearasa aceasta, vechiul mal al lagunei, e înclinată înspre lac și rîpoasă către mare.

În fanză locuiau doi chinezi Prin preajmă nu se vedeau nici grădini de zarzavat, nici ogoare Totuși ochiul

* Lacul Fericirii (în l rusă) (*n. ed.*).

ager al lui Dersu descoperi un ferăstrău, topoare cu cozi lungi, cîteva coşuri împletite din curmei de tei şi paturi de piatră lungi, necorespunzătoare numărului celor care locuiau în fanză. Am aflat că cei doi chinezi adună ciuperci de arbori şi licheni de pe stînci. Primele fac parte din familia ciupercilor drehla şi se găsesc numai pe stejar. Au o aromă aparte şi conţin multă apă (98%). Pentru cultivarea lor, chinezii doboară la pămînt numeroşi stejari. Cînd copacul începe să putrezească, apar pe el ciupercile, asemănătoare cu coralii albi. Chinezii le numesc Mu-er.

Ciupercile sînt culese şi uscate mai întîi la soare, iar apoi în fanză, pe paturile de piatră foarte încinse.

Lichenii de culoare verde-măslinie-închis (pe care chinezii îi numesc *Şihoi-pi* — adică „Coajă de piatră") cînd se usucă devin negri. Oamenii îi culeg de pe stîncile de calcar şi de pe şisturi, îi pun în coşuri şi-i expediază la Vladivostok, unde sînt socotiţi delicatese.

Nu poate să nu te impresioneze spiritul întreprinzător al chinezilor. Unii vînează cerbi, alţii caută jenşen, prind samuri ori extrag mosc de kabarga ; cei de pe litoral culeg alge, prind crabi sau trepangi, iar prin alte locuri seamănă mac, extrag opiu etc. Orice fanză reprezintă o industrie : de pescuit perle, de extracţie a uleiului vegetal, de hanşin, de rădăcini de astragal şi multe altele pe care nici nu le mai poţi enumera.

Eram atît de obosit de peste zi, că n-am mers mai departe, rămînînd să dormim aici.

În fanză era curat şi ordine. Chinezii, ospitalieri, ne-au cedat locurile de pe paturile de piatră, căutînd să ne servească cît mai bine. Afară era întuneric şi frig ; dinspre mare ajungea pînă la noi zgomotul valurilor, iar în fanză era bine şi cald.

Seara, chinezii ne-au ospătat cu „coajă de piatră". Lichenii de culoare brun-închis, mucilaginoşi nu aveau nici un gust şi scîrţîiau în dinţi ca zgîrciul ; poate că sînt buni doar pentru gusturile chinezilor gastronomi.

După spusele lor, pînă la Sanhobe mai aveam de mers cale de o zi. Vrînd să ajungem acolo pe lumină, am pornit a doua zi de cum s-au ivit zorile.

De la fanza culegătorilor de ciuperci, poteca o ia prin munţi de-a lungul ţărmului mării şi taie în calea ei cinci ramuri muntoase, alcătuite din porfir cuarţitic şi acoperite cu pădure rară de stejar, tei şi mesteacăn negru.

E o potecă foarte dificilă atît pentru cai cît şi pentru oameni. În ultima vale — a cincea — poteca o coteşte spre apus şi urcă pînă la o trecătoare aflată la înălţimea de 350 m. Urcuşul dinspre mare este abrupt, iar coborîrea spre rîul Sanhobe, domoală.

Dincolo de trecătoare, decorul se schimbă. În locul porfirelor apar granitele, iar în locul pădurilor rare de foioase se înalţă o pădure mixtă de răşinoase, cu esenţe de calitate superioară. Rîuleţul de-a lungul căruia merge poteca ne-a dus pînă la rîul Seanengou [93], care se varsă în Sanhobe în apropiere de mare.

Am ajuns la rîul Sanhobe abia spre seară. Poteca ne-a dus drept într-un cătun chinezesc. Într-o fanză era lumină şi prin hîrtia subţire pusă în fereastră am auzit vocea lui N. A. Palicevski. Nu mă mai aştepta la o oră atît de tîrzie. G. I. Granatman şi A. I. Merzleakov trăseseră la fanza vecină şi, aflînd că am sosit, au venit şi ei numaidecît. Ca de obicei, ne-am întins la vorbă, întrebîndu-ne unii pe alţii despre toate. Le-am povestit ce ni se întîmplase pe drum, iar ei ne-au spus că lucraseră pe Sanhobe. Oricît de interesantă era discuţia noastră, oboseala şi-a spus cuvîntul. N. A. Palicevski a băgat de seamă şi mi-a făcut patul. M-am culcat şi am adormit imediat.

Toată ziua următoare ne-am petrecut-o în discuții. Rîul Sanhobe era punctul terminus al călătoriei noastre pe țărmul mării. De aici trebuia să mergem spre Sihote-Alin și, mai departe, spre Iman.

La sfat s-a hotărît să rămînem pe Sanhobe atîta timp cît ne-ar trebui ca să ne întărim forțele și să ne pregătim pentru o călătorie de iarnă.

Din cauza iernii care bătea la ușă era greu de găsit hrană pentru cai. Am hotărît așadar ca toți caii — de asemenea A. I. Merzleakov și o parte din detașament — să se întoarcă la Golful Olga. Fiindcă și plantele intră iarna în repaos, N.A. Palicevski și-a exprimat dorința să se înapoieze și el la Vladivostok.

Astfel, pentru traversarea de iarnă a munților Sihote-Alin rămîneam doar eu, G. I. Granatman, Dersu, doi cazaci (Murzin și Kojevnikov) și pușcașul Bocikariov.

La 25 septembrie ne-am despărțit de N. A. Palicevski, iar a doua zi a plecat la drum și A. I. Merzleakov.

Capitolul XXV
PĂDURE ÎN FLĂCĂRI

Golful Ternei. — Păsările de pe malul mării. — Rîul Siţa. — Taigaua. — Munţii Sihote-Alin. — Da-lazagou. — Studiul urmelor. — Ghimpele. — Abces în talpă. — Incendiu în pădure. — Intervenţia chirurgicală. — Înapoierea. — Dramele de pe malul mării.

Ziua de 27 septembrie am consacrat-o vizitării golfului Ternei (capul Straşnîi se găseşte la 45° latitudine nordică şi 136° 44′ 30″ longitudine estică de la Greenwich), descoperit de vestitul La Pérouse la 23 iunie 1757. Se vede lămurit că, pe vremuri, Golful Ternei intra mult mai adînc în uscat ; adîncimea considerabilă a rîului la vărsare, golful larg care pleacă lateral de la rîu şi, în sfîrşit, cele două lacuri aflate în mijlocul mlaştinilor arată locurile adînci ale fostului golf. Bancul de nisip adus de valuri, care se întinde de la un cap la altul, a prefăcut golful într-o lagună. Au apărut apoi dunele, care s-au mărit şi au îngropat sub ele stîncile de lîngă mal.

În apropierea unor asemenea lagune se găsesc totdeauna numeroase păsări. Unele şedeau pe malul mării, altele preferau golfuleţele rîului. Printre cele dintîi am observat un nisipar de Pacific. Judecînd după anotimp, rămăsese probabil în urma migraţiei. Tot pe aici zburau pescăruşi : ba se aşezau pe apă, ba se ridicau în văzduh.

În golfurile adînci se puteau vedea cormorani mari, care nu se mai săturau cufundîndu-se întruna în apă.

Vegetația din partea inferioară a văii rîului Sanhobe e sărăcăcioasă și pitică. În mlaștinile de pe partea dreaptă cresc mici pîlcuri de lariță siberiană. Se pare că Sanhobe e limita de nord a salcîmului lui Maak, fiindcă nu-l întîlnești pe aici decît ca o raritate.

În ziua aceea, spre seară, s-a înapoiat Cijan-Bao, informîndu-ne că nu i-a mai găsit pe hunhuzi în Golful Plastun. După schimbul de focuri cu Dersu, plecaseră cu șalanda pe mare, îndreptîndu-se probabil spre sud.

Următoarele trei zile, între 28 și 30 septembrie, am rămas pe loc, am desenat traseele parcurse, am făcut note în jurnalele de drum și am scris cîteva scrisori. Cazacii au vînat un cerb și au pus carnea la uscat, iar Bocikariov s-a ocupat cu punerea la punct a încălțămintei de iarnă. N-am vrut să-i întrerup de la treabă și am pornit singur în excursie prin împrejurimi.

Rîul Sanhobe (pe hărți e trecut sub numele de Sacenbeia, iar în limba udeghee i se zice Sanke) e format din două rîuri la fel de lungi : Sița (în limba chineză înseamnă Afluentul de Apus) și Dunța (Afluentul de Răsărit). Întemeindu-mă pe informațiile culese, mi-am fixat drumul spre Iman pe rîul Dunța. Cît mai aveam timp liber, am hotărît să vizitez rîul Sița. Mi-au trebuit pentru aceasta șapte zile întregi.

La 1 octombrie mi-am luat traista pe umăr și am părăsit „cartierul general" împreună cu Dersu.

Confluența dintre Sița și Dunța se găsește la 10 kilometri de mare. Aici, valea lui Sanhobe se împarte în două : una o ia spre miazănoapte (Dunța), iar cealaltă spre apus (Sița). Vederea văii Sița dinspre mare e foarte frumoasă. Munții înalți, cu vîrfuri ascuțite și ciudate, sînt magnifici. I-am revăzut apoi de cîteva ori și mi-au făcut totdeauna impresia unei frumuseți deosebit de sălbatice.

La jumătatea drumului dintre mare și confluența rîurilor Sița și Dunța, pe parea stîngă, se află stînca Da-laza. Se spune că odată, un bătrîn chinez a găsit lîngă ea un jenșen foarte mare. Cînd au adus rădăcina în fanză, s-a stîrnit un cutremur, iar în timpul nopții oamenii au auzit cum gemea stînca Da-laza.

După spusele chinezilor, rîul Sanhobe formează pe malul mării granița nordică pînă la care crește jenșen-ul. Mai departe, spre nord, n-a mai fost întîlnit de nimeni.

Rîul Sița curge în direcția sud-est. Izvoarele lui se găsesc în munții Sihote-Alin (trecătoarea spre rîul Iman) și primește numai doi afluenți. Unul, Nanța[94] lung de 20 km, se află pe partea dreaptă, avînd o trecătoare spre Iodzîhe. De la izvoare, Nanța curge mai întîi spre nord, apoi spre nord-est și în sfîrșit spre nord-vest.

Valea riului Sița e acoperită cu o minunată pădure de rășinoase amestecate. Regiunea prezintă interes datorită marilor terase aflate în lungul ei. În locurile dezgolite se vede că sînt o formațiune aluvionară, fiind alcătuite din argilă, mîl și pietre colțuroase de mărimea unui cap de cal. Terasele au luat naștere în vremuri îndepărtate în urma acțiunii unor forțe puternice, după care a venit brusc o perioadă de liniște. Pe ele a crescut codrul în vîrstă astăzi de peste două sute de ani.

Partea de jos a văii Sița se prezintă sub forma unor depresiuni mari, înconjurate de munți înalți, pe care cresc păduri splendide cu numeroși cedri. Lîngă rîu, codrul a fost parțial tăiat. În căderea lor, giganții pădurii au rupt mulți alți arbori care nu trebuiau distruși. În general, pădurea de aici e mai mult uscată. E foarte greu de mers prin asemenea locuri. O dată am încercat să ne abatem din drum, dar după cîțiva pași am intrat într-un loc cu atît de mulți arbori doborîți de vînt, că abia am reușit să ne înapoiem. Suprafața pădurii tăiate ocupă vreo 15 km^2. Poteca trece

aproape prin mijloc. E de presupus că cei care au croit-o s-au trudit din cale-afară și au stricat multe ferăstraie și topoare.

În ziua următoare am plecat în sus pe rîul Sița. Cu cît înaintam, taigaua devenea tot mai deasă. Mîna distrugătoare a exploatatorului de păduri nu s-a atins încă de pădurea asta virgină. Afară de cedru, plop, brad, arbore de plută, pin și nuc, mai cresc aici : frasinul chinezesc, un arbore frumos cu coaja cenușie și cu frunze ovale, ascuțite la vîrf ; mălin de grădină cu floare mică, un copăcel cu fructe mici, negre, și salcia care dă nuiele bune pentru coșuri și e foarte răspîndită în tot ținutul Ussuri, unde crește mai ales pe prundișurile din apropierea rîurilor. Asociația vegetală de pe malurile brațelor laterale ale rîului este alcătuită din tufe de arini cu frunze mari, avînd nervuri pronunțate ; păducel cu coajă cenușie, frunze cuneiforme și țepi rari ; scoruș cu frunze verzi-închis și fructe de un roșu-aprins ; caprifoi comestibil, ușor de recunoscut după coaja brună, frunzele mici și fructele alungite de culoare albastru-închis, brumate și, în sfîrșit, *menispermum dauric*, care se agață de alte tufe. Pe măsură ce dispăreau urmele lăsate de om, întîlneam urme din ce în ce mai dese de sălbăticiuni. Tigrul, rîsul, ursul, rosomaha, iziubrul, cerbul, căprioara și mistrețul sînt locuitorii permanenți ai taigalei de aici. Rîul Sița e iute și cu multe praguri, care nu seamănă cu cele de pe alte rîuri din ținutul Ussuri. Sînt mai curînd niște cascade zgomotoase și înspumate. Pe cursul mijlociu rîul e lat de vreo 10 metri ; la ape mici, viteza curentului e de 8 km pe oră. La izvoare e doar un pîrîu mare, în care se varsă numeroase pîrîiașe, ce se scurg din munți pe văi scurte și largi.

De pe munții Sihote-Alin, am văzut, așa cum mă și așteptam, un versant lin spre apus și unul abrupt spre ră-

sărit. Aceeași trecere bruscă se observă și în ceea ce privește vegetația. Spre apus crește o pădure de rășinoase, iar la răsărit, o alta, amestecată, care, cu cît mergi mai jos de rîu, devine pădure de foioase.

Dincolo de cumpăna apelor am descoperit un pîrîu. Urmîndu-l, am ajuns la rîul Dananța, care se varsă în Kulumbe (afluentul de sus al rîului Iman). Parcurgînd pe acesta vreo 10 kilometri, am cotit spre răsărit și am urcat din nou pe Sihote-Alin, coborînd apoi spre rîul Da-lazagou (afluentul lui Sița). Este o denumire chinezească și în traducere înseamnă „Valea Stîncilor Mari".

Dersu mergea în tăcere și privea peste tot cu indiferență. Eu mă extaziam în fața peisajelor, iar el cerceta cîte o creangă ruptă la înălțimea mîinii și, ținînd seama de direcția în care era îndoită, știa în ce parte mersese omul. După prospețimea rupturii, stabilea timpul cînd se petrecuse faptul, ghicea ce încălțăminte purtase drumețul și altele. De fiecare dată cînd nu înțelegeam cîte ceva sau aveam vreun dubiu, îmi spunea :

— Cum, la tine atîția ani pe munți merge și nu este înțelege ?

Ceea ce pentru mine era de neînțeles, lui i se părea simplu și limpede. Uneori observa urme acolo unde eu, cu toată străduința, nu zăream nimic. Vedea că trecuse o ciută bătrînă cu un pui de un an... Mîncaseră frunze de taulă, apoi fugiseră în goană, speriați de ceva. Toate acestea nu le făcea doar ca demonstrație : ne cunoșteam prea bine unul pe altul. Le făcea doar din obișnuința — înrădăcinată în el în cursul multor ani — de a nu-i scăpa nici un amănunt și de a privi totul cu atenție. Dacă n-ar fi învățat din copilărie să citească urmele, ar fi murit de foame. Cînd îmi scăpa vreo urmă care, de fapt, se vedea cît colo, Dersu făcea haz pe seama mea, dădea din cap și spunea :

— Hm ! La fel ca un copil. Așa merge, dă din cap. Ochi este, vede nu poate, înțelege nu este. Așa oameni la oraș trăiește. Cerb caută nu trebuie ; mănîncă vrea, cumpără. Singur în munți trăiește nu poate ; repede moare.

Da, avea dreptate. Călătorul ce se avîntă singuratic prin taiga e pîndit de mii de primejdii și numai cel ce știe să citească urmele poate nădăjdui să ajungă cu bine la capătul drumului pe care-l străbate.

Mergînd, am călcat pe o creangă cu ghimpi. Un ghimpe mi-a găurit încălțămintea și mi-a pătruns în picior. M-am descălțat numaidecît și l-am scos, dar nu cu totul. Vîrful rămăsese probabil în rană, fiindcă a doua zi a început să mă doară piciorul. L-am rugat pe Dersu să vadă ce se întîmplă, dar rana se și umflase pe margini. În ziua aceea am mai putut merge, dar noaptea m-a durut tare piciorul. N-am putut închide ochii pînă-n zori. Dimineața mi-am dat seama că locul se inflamase rău de tot.

Puținele provizii pe care le aveam cu noi ne sileau să mergem înainte.

Pîinea se terminase și ne hrăneam numai din ce vînam. În tabără aveam bandaje și medicamente. În taiga ne putea prinde vremea rea, care să ne țină pe loc, în nemișcare, cine știe cît. De aceea, oricît de dureros era abcesul, eram hotărîți să mergem mai departe. Călcam zdravăn doar pe piciorul drept, iar stîngul îl tîram după mine. Dersu îmi luă traista și arma, iar cînd coboram în rîpe, mă sprijinea și încerca să-mi ușureze durerile în fel și chip.

În ziua aceea am străbătut cu mare greutate 8 km, dar pînă la tabără ne mai rămîneau încă 24.

Noaptea, am avut dureri cumplite. Umflătura se întinsese pe toată laba piciorului. Nu știam dacă am să mă pot tîrî pînă la prima fanză a tazilor. Probabil că acest gînd îl neliniștea și pe Dersu. Se uita mereu la cer. Am crezut că vrea să vadă dacă o să plouă sau nu, dar avea alte temeri.

Pe cer se întindea un fel de pîclă, care se îngroşa din ce în ce mai mult. Era încă lună nouă, dar nu era luminoasă ca de obicei, ci părea roşiatică, înceţoşată. Din cînd în cînd, nu se mai vedea deloc. În sfîrşit, de după munţi se arătă o vîlvătaie.

— Foarte mare fum, spuse tovarăşul meu de drum.

De cum se crăpă de ziuă, eram în picioare. Tot nu puteam dormi şi atît timp cît aveam cea mai mică posibilitate să merg trebuia să înaintăm. N-am să uit niciodată ziua aceea. Mergeam, şi după fiecare sută de paşi mă aşezam jos. Ca să nu mă strîngă încălţămintea, am descusut-o. Am ajuns curînd la locul în care Da-lazagou se varsă în Siţa. Intrasem în pădurea plină de arbori doborîţi de furtună. Totul împrejur era acoperit de fum. Copacii nu se puteau distinge nici la cincizeci de paşi.

— Căpitan, trebuie grăbeşte ! îmi spuse Dersu. La mine puţin, puţin frică. Iarba nu este arde, pădurea arde !

Mi-am adunat ultimele forţe şi m-am tîrît mai departe. Unde întîlneam cel mai mic urcuş, umblam în genunchi. Fiecare rădăcină, fiecare con de brad, pietricică sau crenguţă ce se nimerea sub piciorul bolnav mă făcea să urlu de durere şi să mă întind la pămînt. Prin fum era din ce în ce mai greu de mers. Începuse să ne usture în gît. Se vedea lămurit că n-o să putem trece prin pădurea cu arbori doborîţi de vînt, care, fiind uscată de soare şi vînt, se prefăcuse într-un zid de foc. Se ştie că focurile mari dau naştere la vîrtejuri.

Urechea obişnuită a goldului a prins şi zgomotul acestui vîrtej. Trebuia să trecem pe celălalt mal al rîului. Era unica salvare. Dar pentru a ajunge dincolo de Da-lazagou trebuia să mă ţin bine pe picioare, ceea ce pentru mine era de neconceput. Ce era de făcut ? Dersu, fără să mai stea pe gînduri, mă luă în cîrcă şi mă trecu peste rîu. Mă lăsă

jos pe o limbă de prundiș și alergă înapoi să ia armele. În clipa aceea fumul s-a îngroșat și n-am mai văzut nimic. Cînd mi-am revenit, l-am găsit pe Dersu întins alături de mine pe niște pietre. Eram acoperiți amîndoi cu o foaie de cort udă. De sus curgeau scîntei, iar fumul gros și înțepător ne tăia răsuflarea.

Pentru prima oară în viața mea vedeam un pîrjol atît de înspăimîntător.

Cedrii uriași, cuprinși de flăcări, pîlpîiau ca niște torțe. Jos, pe pămînt, era o mare de foc. Totul ardea : iarba uscată, frunzele căzute și buștenii doborîți ; se auzea cum plesneau de căldură și gemeau copacii vii. Rotocoale mari de fum galben se înălțau cu repeziciune în sus. Pe pămînt goneau valuri de foc, iar limbile flăcărilor se roteau în jurul buturugilor și scăldau bolovanii încinși.

Vîntul își schimbă pe neașteptate direcția și duse fumul în lături. Dersu se ridică în picioare și mă scutură. Am încercat să înaintez pe prundiș, dar m-am convins îndată că e peste putință. Nu mai aveam altceva de făcut decît să stau întins și să gem.

Pentru că în timpul mersului mă sprijinisem numai pe călcîi, îl obosisem foarte mult. Celălalt picior era și el obosit și mă durea genunchiul. Cînd se convinse că nu pot merge mai departe, Dersu întinse cortul, strînse lemne și-mi spuse că se duce să ia un cal de la chinezi. Era singurul mijloc de a scăpa din taiga. Plecă și rămăsei singur.

Dincolo de rîu, pîrjolul continua să facă prăpăd. Pe cer zburau nori de scîntei, învolburîndu-se cu fumul. Focul se întindea din ce în ce mai departe. Unii arbori ardeau mai repede, alții mai încet. Un mistreț trecu rîul, apoi un șarpe mare Schrenk străbătu apa înot, o ciocănitoare neagră se repezea ca scoasă din minți de la un copac la altul, un

alunar țipa fără încetare. Îi țineam isonul cu gemetele mele. În cele din urmă începu să se întunece.

Mi-am dat seama că Dersu n-avea să se mai înapoieze în ziua aceea. Piciorul bolnav îmi amorțise. M-am descălțat și mi-am pipăit abcesul. Copsese, dar, din cauza pielii groase de pe talpă, nu putea să spargă. Mi-am adus aminte că am la mine un briceag. L-am scos și l-am ascuțit de-o piatră. Am mai pus lemne pe foc și cînd lumina a ajuns destul de puternică, am făcut o tăietură în abces. De durere am văzut negru în fața ochilor. Din rană țîșni o masă îngroșată de sînge negru și puroi. M-am tîrît cu multă cazmă pînă la apă, am rupt o bucată din cămașă și mi-am spălat rana. Am făcut apoi un pansament și m-am înapoiat lîngă foc. După o oră simții o ușurare. Mă mai durea piciorul, dar nu atît de rău ca înainte.

În partea în care se îndreptase pîrjolul se vedea o vîlvătaie roșie. În pădure licăreau nenumărate focuri. Erau buștenii căzuți care mai ardeau. Am stat multă vreme în cort, masîndu-mi piciorul bolnav. Focul m-a mai încălzit și m-am cufundat într-un somn adînc. Cînd m-am trezit, se aflau lîngă mine Dersu și un chinez. Mă acoperiseră cu o pătură. Pe foc fierbea ceaiul, iar mai la o parte stătea un cal înșeuat. Durerea din picior se mai ostoise, iar umflătura începuse să dea îndărăt. Mi-am mai spălat o dată rana cu apă caldă, mi-am băut ceaiul cu o bucată de pîine chinezească fără sare și m-am îmbrăcat. Dersu și chinezul mă ajutară să mă urc pe cal și pornirăm la drum. Peste noapte incendiul se îndepărtă mult, dar aerul tot mai era îmbîcsit de fum.

După-amiază am ajuns la Sanhobe, G. I. Granatman nu era acasă. Plecase pe undeva în recunoaștere și avea să se înapoieze abia după două zile.

A trebuit să rămîn pe loc pînă mi s-a vindecat rana. După trei zile puteam umbla, iar după o săptămînă mi-am revenit cu totul. Cijan-Bao m-a vizitat de cîteva ori. Am aflat de la el multe lucruri interesante. Mi-a povestit cum, cu cîţiva ani în urmă, a naufragiat în apropierea golfului Ternei vasul „Viking" ; am aflat cum, în 1905, japonezii au ucis pe unul din oamenii lui, şi cum s-a răzbunat ; mi-a vorbit apoi despre un lot de ocnaşi care au debarcat în 1906 în apropierea capului Olimpiada. Drumul lor în lungul ţărmului fusese presărat de hoţii şi omoruri. Cijan-Bao cu vînătorii lui îi ajunsese lîngă Lacul Fericirii şi-i nimicise pe toţi... Am aflat atîtea de la el ! Episoade dramatice, zguduitoare.

Urmărind viaţa chinezilor de pe-aici, am putut constata că Cijan-Bao se bucură de mare popularitate în rîndurile lor. Cuvintele lui treceau din gură în gură. Toate ordinele se executau cu tragere de inimă şi fără zăbavă. Mulţi veneau la el pentru sfaturi şi se pare că n-a existat pricină, oricît de încurcată, pe care să n-o fi descurcat şi să nu fi găsit pe vinovat. Mai erau şi unii nemulţumiţi, de cele mai multe ori oameni cu un trecut pătat de crime. Cijan-Bao ştia să le înfrîneze patimile.

Trimitea mereu iscoade, cînd pe rîul Iodzîhe, cînd pe malul mării, cînd pe poteca Nordului. Seara primea informaţiile de la aceste iscoade şi mi le comunica zilnic. Cijan-Bao întreţinea o vastă corespondenţă. Poştaşul îi aducea scrisori aproape în fiecare zi.

În tot acest timp, Dersu se ducea mereu pe la tazi. Găsise printre ei o veche cunoştinţă din tinereţe : un bătrîn care locuise înainte vreme pe rîul Ulahe. În scurt timp reuşise să-i cunoască pe toţi şi să fie poftit pretutindeni.

Cu vreo două zile înainte de plecare, Cijan-Bao a venit să-şi ia rămas bun. Treburi urgente necesitau prezenţa lui

pe rîul Takema. A poruncit ca doi chinezi să mă conducă pînă la Sihote-Alin, să se înapoieze pe un alt drum și să-i comunice tot ce au văzut.

15 octombrie a fost ultima zi a pregătirilor. Am copt pîinișoare și am uscat carne. Am prevăzut totul, fără să uităm nici măcar iarba uscată bună de pus în cizme.

Capitolul XXVI
EXPEDIŢIA DE IARNĂ

Plecarea. — Otrăvire. — Antidot. — Rîul Dunţa. — Păsările şi animalele de la izvoarele rîului se hrănesc cu peşte. — Locul blestemat. — Semn de vreme rea. — Viscol. — Trecătoarea Terpenie.

N-am reuşit să plecăm în ziua de 16 octombrie. Ne-au întîrziat călăuzele chineze care au venit abia a doua zi pe la amiază. Tazii ne-au condus de la o fanză la alta, rugîndu-ne să dăm şi pe la ei. Dersu nu mai pridideа luîndu-şi rămas bun de la localnici, în timp ce femeile şi copiii îi făceau semne cu mîna. El le răspundea la fel. Astfel, oprindu-ne mereu, cînd la unii cînd la alţii, am ajuns în sfîrşit la ultima locuinţă a tazilor, fapt de care, sincer vorbind, m-am bucurat foarte mult. Mai departe, poteca urma vreo doi kilometri şi jumătate de-a lungul malului stîng şi apoi urca spre trecătoare.

Pe cursul inferior, Dunţa [95] curge în direcţia nord-sud pînă întîlneşte rîul Siţa. Acolo face o buclă şi ocoleşte un mic masiv muntos, cu coaste line, spre Sanhobe şi, abrupte, spre Dunţa. Erau munţii peste care trebuia să trecem.

Se apropia înserarea şi de aceea ne-am instalat tabăra de îndată ce-am ajuns pe malul apei.

Peste zi nu m-am simţit bine : m-a durut rău stomacul. Călăuza chineză mi-a oferit un leac făcut dintr-un amestec de jenşen, opiu, coarne tinere de cerb şi fiertură din oase de urs. Presupunînd că opiul avea să-mi potolească durerile, am acceptat să iau cîteva picături din

zeama aia, dar chinezul nu se mulțumea cu atît și ținea morțiș să beau cel puțin o lingură. Zicea că în amestec se găsește prea puțin opiu, că celelalte dresuri sînt în cantitate mai mare. Poate că aprecia doza pe măsura lui proprie, fiind obișnuit cu opiul, or, pentru mine și o doză cît de mică era foarte mare.

Ce-i drept, puțin timp după ce luai doctoria durerile m-au mai lăsat, dar imediat am simțit cum mă cuprinde o stare de moleșeală în tot corpul. M-am culcat lîngă foc, cufundîndu-mă într-un somn adînc vecin cu leșinul. După vreo jumătate de oră mi-am revenit, dar cînd am vrut să mă ridic în picioare am constatat că nu pot. Eram într-o stare ciudată : părea că nu-mi mai funcționează nici unul din cele cinci simțuri ; nu vedeam, nu auzeam, nu percepeam nimic. Cu un efort supraomenesc am ridicat mîna și mi-am atins obrazul. Am rămas stupefiat ! Aveam senzația că mă dedublasem, că nu erau mîinile mele, ci ale cuiva din afara mea, iar obrazul, nici obrazul parcă nu era al meu, ci parcă ar fi fost o mască pe care o atinsesem. M-am îngrozit ! După o înverșunată luptă lăuntrică împotriva unor forțe neștiute ce mă trăgeau în jos, într-un efort suprem, *m-am smucit, m-am ridicat în picioare* și... pe loc m-am prăbușit. Din fericire, Dersu nu dormea încă. Mi-a dat să beau apă. Am băut cîteva înghițituri pe nerăsuflate și mi s-a făcut ceva mai bine. Simțeam cum mi se învîrtește capul atît de tare că nu reușeam să-mi fixez privirea pe nici unul din obiectele din jur ; era clar : mă otrăvisem. Am băut multă, multă apă, în cîteva reprize, mi-am provocat vărsături și asta m-a salvat. M-am chinuit așa pînă dimineața. Cînd s-a luminat de ziuă, Dersu dădu o fugă pînă-n pădure, îmi aduse un soi de iarbă și mă puse s-o mestec bine în dinți ca să-i înghit sucul.

Era hrișcă de Amur, pe care băștinașii o folosesc și împotriva dizenteriei.

În sfîrșit, am început să-mi revin, ameţelile şi durerea de cap mă lăsară, dar eram foarte slăbit şi însetat.

Sanhobe curge printr-o vale tectonică, ce se lărgeşte pe alocuri, iar în alte părţi se îngustează atît de mult încît rîul abia mai poate să treacă. Locurile mai largi se găsesc la vărsările afluenţilor. Dintre aceştia, cel mai mare este Fatu, care curge de la nord, de-a lungul malului mării.

Pe rîul Dunţa creşte o pădure cu lemn tot atît de bun ca şi pe Siţa. Pe partea stîngă, în munţi, predomină esenţele de foioase, iar pe dreapta, cele răşinoase.

Poteca merge pe malul stîng, cînd apropiindu-se, cînd îndepărtîndu-se de el pînă la vreo 200 de metri. Într-un loc, rîul curge pe lîngă munţii acoperiţi cu grohotişuri, care lunecă treptat în jos. De sus se rostogolesc pietre mici. Aici se ridică un altar în cinstea zeului Şan-sinia, ocrotitorul munţilor. Chinezii care ne însoţeau nu s-au sfiit să facă o rugăciune, fără să se simtă stingheriţi cîtuşi de puţin de prezenţa noastră.

Mai departe, poteca iese într-o pădure arsă şi duce pînă la rîul Fatu. Apoi se văd alte grohotişuri, în dreptul cărora se ridică terase fluviatile, care ocupă un spaţiu destul de mare pe partea dreaptă a rîului.

La vreo 7 kilometri mai jos de Sanhobe se varsă un rîuleţ fără nume. Urmîndu-l, poţi ieşi la izvoarele rîului Bilimbe, care se varsă în mare mai la nord de Golful Ternei. Ceva mai sus de gura acestui rîuleţ fără nume, Dunţa primeşte încă un afluent, pe care chinezii îl numesc Siaoţa. Aici poteca se împarte în două : una o ia în sus, pe Dunţa, iar alta o ia la stînga. Fiind încă în convalescenţă, nu puteam merge repede, mă opream des, mă aşezam mereu să mă odihnesc.

Dersu, împreună cu doi puşcaşi, a cercetat rîul Siaoţa. Izvoarele lui se întîlnesc cu cele ale pîrîului de munte, care

se varsă în Siţa pe cursul lui mijlociu. Trecătoarea propriu-zisă e acoperită cu o pădure deasă de răşinoase. Atît urcuşul cît şi coborîşul din trecătoare nu sînt prea abrupte. La vreo 3 kilometri de Dunţa dădurăm de fanza unui vînător chinez. Stăpînul ei era plecat.

Spre seară mi-am revenit aproape în întregime, dar încă nu puteam mînca ; vomitam întruna. M-am culcat mai devreme, nădăjduind că a doua zi am să mă înzdrăvenesc de-a binelea.

M-am trezit pe la douăsprezece noaptea. La foc stătea de strajă unul dintre chinezi. Era o noapte liniştită cu lună. Privind cerul, mi se păru oarecum ciudat ; părea turtit ca şi cum ar fi coborît spre pămînt. În jurul lunii era o pată alburie şi o coroană mare cu nuanţe de curcubeu. Pete asemănătoare se vedeau şi în jurul stelelor. „Probabil că spre dimineaţă se lasă ger puternic", gîndii şi, înfăşurîndu-mă în pătură, mă lipii de cazacul de alături, cufundîndu-mă în somn.

Dimineaţa mă trezi o ploaie mărunţă şi deasă. Slăbiciunea mă lăsase şi mă simţeam perfect sănătos. Ne-am făcut traistele fără zăbavă şi am părăsit în grabă locul taberei.

De la gura lui Siaoţa, valea rîului Dunţa se îngusta vizibil. De amîndouă părţile se înălţau munţi acoperiţi cu grohotişuri. Numeroase stînci se prăbuşiseră pînă-n vale. Poteca de picior urcă pe o cornişă înaltă, iar cea de cai trece de cîteva ori rîul prin vad. După defileu, drumurile se unesc din nou. Ceva mai departe, rîul Dunţa se împarte în două : o apă merge drept înainte, iar Dunţa propriu-zisă o ia la stînga. În acest loc poteca se bifurcă din nou. Una o ia pe malul Dunţei, iar cealaltă — după spusele chinezilor care ne însoţeau — duce pe rîul Armu (un afluent al Imanului).

După-amiază ploaia s-a înteţit şi a trebuit să ne instalăm tabăra devreme.

Pînă să se însereze mai era destul, aşa că ne-am luat carabinele şi am plecat cu Dersu în recunoaştere. Toamna, pe vreme rea, pădurea arată foarte trist. Trunchiurile dezgolite ale arborilor, învăluite în ceaţa rece, iarba îngălbenită, frunzele căzute şi ferigile veştejite şi înnegrite arătau că anul se apropie de sfîrşit. Iarna bătea la uşă.

La un moment dat ne ajunse la urechi un zgomot ciudat. Lăsarăm poteca şi o luarăm spre malul rîului. Aici asistarăm la un spectacol nemaipomenit ! Rîul era realmente înţesat de o mulţime de peşti keta. Pe alocuri, peştii morţi se strînseseră în movile întregi. Erau îngrămădiţi cu miile prin golfurile şi prin braţele rîului. Aveau un aspect dezgustător, fiind cu aripioarele zdrenţuite şi corpul plin de răni. Cei mai mulţi erau morţi, dar unii se mai mişcau. Mai încercau să înainteze împotriva apei, ca şi cum ar fi nădăjduit ca acolo să-şi găsească izbăvirea de ceea ce îndurau.

Pentru curăţarea locului, natura avusese grijă să-şi trimită sanitarii în „persoana" urşilor, mistreţilor, vulpilor, viezurilor, ciinilor-raton, a corbilor, gaiţelor etc. Păsările se hrăneau mai ales cu peşti morţi, iar patrupedele căutau să-i prindă pe cei vii. De-a lungul rîului se bătătoriseră poteci întregi. Într-un loc văzurăm un urs. Şedea pe o limbă de prundiş şi se străduia să prindă cu labele cîte un peşte.

Ursul brun şi ursul de Kamceatka, înrudit cu el, mănîncă doar capul peştelui, iar restul îl lasă. Dimpotrivă, urşii cu pieptul alb lasă capetele.

Într-alt loc „îşi luau masa" doi mistreţi. Mîncau doar cozile de peşte. Mai departe văzui o vulpe. Sări din desişuri, prinse un peşte, dar din spirit de prevedere nu-l mîncă pe loc, ci-l tîrî între tufişuri.

Cele mai numeroase erau însă păsările. Vulturii şedeau pe lîngă apă şi leneşi, tacticoşi, ca şi cum şi-ar fi dat

seama de superioritatea lor, înfulecau ceea ce mai rămînea de la ospățul urșilor. Se vedeau și foarte mulți corbi. Cu penajul lor negru, se profilau net pe bancurile de nisip gălbenii. Săltau de colo-colo și arătau o preferință deosebită pentru peștii intrați în putrefacție. Prin tufișuri dădeau tîrcoale gaițele, luîndu-se la harță cu toate păsările și țipînd strident.

Apa din brațele laterale avea o pojghiță de gheață. Peștele prins în gheață urma să rămînă acolo toată iarna. La primăvară, odată cu cele dintîi raze călduțe ale soarelui, ghețurile aveau să pornească spre mare, ducîndu-l cu ele ; animalele marine trebuiau să desăvîrșească opera de depoluare.

Fenomenul circuitului în natură. Cît de înțeleaptă este ea, natura ! Nimic nu se pierde, nimic nu se cîștigă, ci totul se transformă ! Pînă și în taigaua cea sălbatică este păstrată igiena, are cine să îndepărteze toate putreziciunile.

— Un oameni pe alți oameni mănîncă, își exprimă Dersu gîndurile cu glas tare. Peștele mănînci, apoi mistrețul peștele mănînci, acum la noi trebuie mănînci mistreț.

Spunînd acestea, ochi și trase într-un mistreț. Animalul, rănit de moarte, se avîntă răcnind spre pădure, dar căzu cu rîtul în pămînt și începu să se zvîrcolească. Speriate de împușcătură, păsările se înălțară în văzduh, țipînd și speriind la rîndul lor peștii, care o zbughiră înnebuniți care încotro.

Pe înserat ne-am înapoiat în tabără. Ploaia stătuse, cerul se luminase și răsărise luna. Pe ea se vedeau limpede locurile întunecate și petele albe, semn că aerul era curat și străveziu.

Ne-am culcat devreme, iar a doua zi ne-am trezit în zori. Cînd razele soarelui începură să poleiască cu aur vîrfurile munților, străbătuserăm vreo 3—4 kilometri de la tabără. Rîul Dunța coti brusc spre apus, dar reveni pe di-

recția nordului. Chiar la cotitură, pe partea stîngă, în vale, stătea înfiptă o stîncă înaltă, încununată cu o creastă ascuțită, ciudată. Unele stînci semănau a oameni, a păsări, a animale ș.a.m.d.

Chinezii care ne însoțeau spuneau că aici li se întîmplă totdeauna oamenilor tot felul de nenorociri : unul își rupe piciorul, altul moare, și cîte și mai cîte. Pentru a-și întări spusele, ne arătară două morminte ale unor nefericiți care fuseseră urmăriți de duhul rău ce stăpînea aceste locuri. Totuși, n-am pățit nimic și am trecut teferi pe lîngă Stîncile Blestemate.

Mai departe am intrat într-o zonă de pădure deasă de rășinoase și amestecată. Iarna, ghimpii de arborele-dracului devin sfărîmicioși, așa că, dacă te prinzi cu mîna de vreo ramură, te umpli de ei. Și mai rău e că ghimpii îți intră pe sub piele și cînd vrei să-i scoți se rup la jumătate.

Pe la prînz am ajuns la fanza unui vînător, așezată la confluența a trei piraie. Drumul nostru mergea pe cel din mijloc.

Seara am măsurat înălțimea locului. Ne aflam la 620 m deasupra nivelului mării.

În toate aceste zile timpul a fost bun. Era atît de cald, că mergeam în cămăși de vară și numai spre seară ne puneam haine mai groase. Mă extaziam de vremea frumoasă, dar Dersu nu era de aceeași părere.

— Uită-te, căpitan — spunea el — cum grăbește păsările să mănînce ! La ele bine înțelege că vine vreme rău.

Barometrul urca. Făcui glume pe seama goldului, dar, orice îi spuneam, îmi răspundea un singur lucru :

— Pasărea acum înțelege, pe urmă înțelege și la mine.

De la fanza amintită pînă la trecătoarea peste Sihote-Alin sînt vreo 8 kilometri. Deși traistele ne împovărau, mergeam totuși sprinteni și poposeam rar. Pe la patru după-amiază am ajuns la Sihote-Alin ; ne mai rămînea să urcăm

doar pe creastă. Am vrut să mergem mai departe, dar Dersu mă opri, trăgîndu-mă de mînecă.

— Aşteaptă, căpitan ! spuse el. La mine gîndeşte aici trebuie dormim.

— De ce ?

— Dimineaţa păsările grăbeşte mănînci, iar acum, uite singur nici una nu este.

Într-adevăr, înainte de apusul soarelui, păsările de obicei sînt foarte vioaie, dar acum în pădure domnea o linişte mormîntală. Ca la comandă, se ascunseseră toate pe unde putuseră.

Dersu ne sfătui să fixăm bine corturile şi, mai ales, să aducem cît mai multe lemne, nu numai pentru noapte, dar şi pentru ziua următoare. Nu l-am mai contrazis şi am plecat în pădure după lemne. După vreo două ore începu să se însereze. Puşcaşii căraseră destule lemne, ba chiar prea destule, dar goldul tot nemulţumit era şi-l auzii cum le spunea chinezilor :

— Loţa[96] nu este înţelege. La noi trebuie singur lucrează.

Şi se apucară din nou de treabă. Le-am trimis în ajutor pe amîndoi cazacii. Nu s-au oprit din lucru decît atunci cînd s-au stins şi ultimele raze ale înserării.

Răsărise luna şi o noapte limpede cuprinsese cerul şi pămîntul. Razele lunii se strecurau în adîncurile pădurii întunecate, aşternîndu-se pe iarba uscată în fîşii prelungi. Pe pămînt, pe cer şi peste toate în jur domnea o linişte desăvîrşită. Nimic nu prevestea o înrăutăţire a vremii. Stam la foc, ne sorbeam cu lăcomie ceaiul fierbinte şi tot mereu îl luam peste picior pe bietul gold.

— De data asta ai dat-o-n bară ! îi ziceau cazacii.

Dersu nu catadicsi să răspundă şi-şi văzu mai departe de lucru tot meşterind la consolidarea cortului ; într-o parte îi vîrî colţul pe sub o stîncă, îndesîndu-l zdravăn, iar

în partea cealaltă așează o buturugă mare, înțepenind-o și cu cîteva pietroaie, după care astupă cu mușchi și licheni golurile dintre ele. Pe deasupra mai întinse o pînză de cort și, construcția odată isprăvită, aprinse un foc strașnic. Tocmit cu atîta migală, cortul lui Dersu mi se păru foarte tentant. Bănuiam ce plăcut trebuie să fie înăuntru, drept care n-am stat prea mult pe gînduri și numaidecît m-am mutat la el — cum s-ar zice — „cu arme și bagaje".

Timpul se scurgea în aceeași liniște netulburată. Începui să mă îndoiesc și eu de dreptatea lui Dersu, cînd, aruncîndu-mi o privire spre lună, văzui în jurul ei o pată alburie iradiind pe margini nuanțe de curcubeu. Încetul cu încetul talerul lunii prinse a se întuneca, păli apoi de tot, contururile nu i se mai deslușeau. Pata alburie se întinse înghițind și ultimul segment de cerc. Neguri dese, întunecate împînziră cu repeziciune tot cerul, dar, de unde veneau și încotro se duceau, nu se putea ști.

Presupuneam că de ploaie nu vom scăpa, dar ziceam că vă fi — deh ! — o ploicică și atît. Legănat de acest gînd, am adormit. Cît să fi dormit ? Nu știu. M-am trezit zgîlțîit de cineva. Am deschis ochii și l-am văzut pe Murzin.

Dintr-o smucitură am dat jos pătura de pe mine. Ce noapte neagră ! Nici urmă de lună. Asupra noastră cădea o ninsoare rară, domoală. Focul ardea viu, luminînd corturile oamenilor cufundați în somn și stivele de lemne adunate. L-am deșteptat pe Dersu. Întîi a tresărit speriat, apoi a privit în jur, a privit spre cer și și-a aprins luleaua. O liniște imensă dar și amenințătoare domnea pe tot cuprinsul. Cîteva minute mai tîrziu ninsoarea se înteți. Ningea într-un chip straniu, cu fulgi foșnitori. Se treziră și ceilalți și se apucară să-și strîngă lucrurile.

Brusc, acea ninsoare domoală se transformă în vîrtejuri de zăpadă.

— Acum este începe, zise Dersu.

Şi, ca o replică neîntîrziată la vorba lui, adîncul munţilor răsună de un tumult de nedescris, urmat de o puternică rafală de vînt venind dintr-o direcţie cu totul neaşteptată. Flăcările focului nostru izbucniră dintr-o dată mai viu, mai vijelios. Prima rafală de vînt fu urmată de o a doua, a treia, a patra, apoi de încă una şi iară una, a şasea..., a zecea, şi de fiecare dată, rafalele astea veneau cu şi mai multă furie, tot mai mînioase, mai lungi. Noroc că aveam corturile bine fixate, că altfel, le-ar fi smuls vijelia.

Mă uitai cu coada ochiului înspre Dersu. Şedea calm, trăgînd din lulea şi din vreme-n vreme privea atent la foc. Viscolul dezlănţuit nu-l înspăimînta defel. Trecuse prin atîtea viforniţe la viaţa lui, că cea de acum i se părea ceva banal. Ca şi cum mi-ar fi ghicit gîndurile, spuse :

— Lemne multe este, cortul bine făcut. Nimic nu întîmplă.

După o oră se crăpă de ziuă.

Viscolul este un uragan cu zăpadă în timpul căruia temperatura scade pînă la —15°C, iar vîntul este atît de puternic, încît smulge acoperişurile de pe case şi copacii din rădăcini. Pe asemenea viscol nu se poate merge. Singura scăpare e să rămîi pe loc. De obicei, orice furtună cu zăpadă e însoţită de jertfe omeneşti.

În jurul nostru era ceva de nedescris. Vîntul sufla cu furie, rupea crengile copacilor şi le purta prin aer ca pe nişte fulgi. Cedri imenşi, bătrîni se legănau dintr-o parte într-alta ca nişte copăcei tineri şi firavi. Nu se mai vedeau nici munţii, nici cerul, nici pămîntul. Vîrtejul de zăpadă învăluia totul. Din cînd în cînd prin perdeaua albă se zăreau trunchiurile arborilor din apropiere, dar numai pentru o clipă. O nouă rafală, şi totul pierea învăluit ca-n ceaţă.

Pitiți în corturile noastre, ne pierise glasul de groază. Dersu privea din cînd în cînd la cer, murmurînd ceva. Îi amintii de viscolul care ne prinsese lîngă lacul Hanka, în 1902.

— La mine atunci foarte speriat, îmi răspunse el. Lemne nu este, repede moare.

După-amiază viscolul se dezlănțui cu toată furia. Deși eram la adăpostul stîncilor și al cortului, prea bine nu ne era. Ori se făcea prea cald și ne înăbușea fumul ca la incendiu, cînd vîntul ne sufla în față, ori ne era frig, cînd flăcările erau împinse în cealaltă parte.

După apă nu ne mai duceam, ci umpleam ceainicele cu zăpadă de care, din fericire, nu duceam lipsă. Spre seară, viscolul ajunse la apogeu și, pe măsură ce se întuneca, vijelia părea și mai înspăimîntătoare.

Puțini dintre noi au dormit în noaptea aceea. Nu ne gîndeam decît cum să ne încălzim.

În ziua de 21 viscolul ne-a ținut pe loc. Vîntul își schimbase direcția și sufla de la nord-est, iar rafalele erau și mai puternice. Nu puteam vedea nimic, nici măcar în apropierea taberei.

— De ce la el supărat ? spunea înciudat și cu teamă Dersu. La noi ceva rău făcut ?

— Cine să fie supărat ? îl întrebară cazacii.

— La mine nu știu cum spune pe rușește, răspunse goldul. La el puțin Dumnezeu, puțin-puțin oameni, la munte trăiește tot timpul, vîntul poate gonește, copaci rupe. La noi numește Kanigu.

„Spiritul munților sau al pădurilor", gîndii eu.

Cu multă caznă izbuteam să ținem focul aprins. Fiecare răbufnire ducea cu ea tăciunii, iar zăpada îi acoperea. Lîngă cort se adunaseră troiene mari, iar după-amiază s-au dezlănțuit vîrtejuri de o forță nemaipomenită. Ridicau de

pe pămînt nori de zăpadă, o lăsau să cadă brusc ca pe un praf alb, apoi porneau din nou, gonind cu vuiete prin păduri. Fiecare vîrtej lăsa în urma lui sumedenie de arbori doborîţi. După scurte răgazuri, reîncepea îndată dansul vedeniilor de zăpadă.

După-amiază cerul începu să se lumineze, dar scăzu şi temperatura. Prin perdeaua deasă a norilor se ivi soarele, o pată neclară, abia vizibilă.

Trebuia să ne îngrijim de lemne. Ne-am dus fuga în pădure să adunăm buştenii doborîţi în apropiere. Am muncit din răsputeri, pînă cînd Dersu ne-a spus: „Destul". Nimeni nu se lăsa rugat. Ne-am repezit apoi cu toţii la corturi să ne încălzim mîinile la foc. Aşa, cu chiu, cu vai, a trecut şi cea de-a doua noapte.

Spre dimineaţă vremea se mai îmbunătăţi. Vîntul era tăios şi bătea în rafale. La sfatul pe care-l ţinurăm, am hotărît să trecem munţii Sihote-Alin, nădăjduind că în partea de apus vom fi la adăpost. Votul lui Dersu a fost hotărîtor.

— La mine crede repede termină la el, ne spuse, şi fu primul care se pregăti de drum.

Pregătirile nu ne luară mult timp. După vreo douăzeci de minute urcam pe munte cu traistele pe umeri.

De la locul unde poposisem începea un urcuş brusc. În cele două zile se aşternuse atît de multă zăpadă, că pe alocuri era groasă de un metru. Pe culme ne-am oprit să ne tragem răsuflarea. După măsurătorile barometrice, trecătoarea se afla la înălţimea de 910 m. Am denumit această trecătoare Terpenie *.

Sus, pe culmile Sihote-Alinului ni se deschise înainte o priveliştе cu adevărat pustiită. Vîntul doborîse porţiuni întregi de pădure. Pentru a răzbi am fost nevoiţi să facem imense ocoluri. După cum am mai spus-o cu alt prilej,

* Trecătoarea Suferinţei (în l. rusă) *(n. ed.)*.

copacii care cresc în munți la mari înălțimi nu-și au rădăcinile înfipte adînc în pămînt ; ele se întind la suprafață, se încîrligă și se încolăcesc ca niște șerpi și drept liant au numai cîte un strat subțire de mușchi și licheni. Ceea ce vedeam aici, pe Sihote-Alin, era de-a dreptul hîd. Unele din rădăcinile astea răsturnate fuseseră smulse de la locul lor și se vînturau acum bezmetice ; altele, prinse de trunchiuri, se rostogoleau odată cu copacii. Golurile lăsate de bucățile de rădăcină smulse păreau niște imense găuri negre care, ba se căscau, ba se astupau în așternutul alb al zăpezii, ca niște guri gigantice. La un moment dat, lui Kojevnikov îi veni năstrușnica idee de a se da de-a huța. Se prinse cu mîinile de un ditamai cotor al unei rădăcini dintr-astea, își făcu vînt și începu să se legene. Deodată... O puternică rafală de vînt, copacul se înclină și mai mult, Kojevnikov nici n-apucă bine să se dea deoparte și, gigantul, cu o bufnitură îngrozitoare, se prăbuși împroșcînd bulgări de pămînt înghețat.

Capitolul XXVII
SPRE IMAN

Dersu citește urmele. — Păsările. — Vînătorii de samuri transportă proviziile la izvoarele rîului Iman. — Coreenii. — Capcane de prins *kabarga*. — Udegheii. — O noapte într-o iurtă. — Rîul Kulumbe. — Rîul Iman. — Barca udegheilor.

Coborîșul de pe Sihote-Alin spre apus era domol, baricadat de blocuri de stîncă și acoperit cu o pădure deasă. Pîrîul mic la care am coborît ne duse la rîul Nanța, care curge de la nord-est de-a lungul munților Sihote-Alin și se lasă treptat spre nord-vest. Valea Nanța e largă, mlăștinoasă și acoperită cu pădure deasă de rășinoase și mixtă. Poteca vînătorilor chinezi trece, parte pe marginea văii, parte — pe munți care, aici, au mai mult aspectul unor dealuri erodate.

În drum am dat de o iurtă făcută din coajă de cedru, cu acoperișul în două ape, asemănătoare cu o fanză. Obosiți de cele două nopți precedente, ne-am instalat tabăra chiar acolo și ne-am culcat îndată după masă.

La 23 octombrie ne-am continuat drumul în jos pe rîul Nanța. Pe zăpada proaspăt căzută se vedea limpede orice urmă. Erau urme lăsate de picioarele clanilor, *kabargelor**, samurilor, dihorilor etc. Dersu mergea în frunte și le cerceta cu atenție. La un moment dat se opri, privi în toate părțile și spuse :

* *Kabarga* sau *moscul siberian* — mamifer din familia rumegătoarelor, înrudit cu renul *(n. ed.)*.

— La cine i-a fost frică ?

— Cui să-i fi fost frică ? îl întreb.

— La kabarga, răspunse.

Mă uitai la urme și nu observai nimic deosebit. Erau ca orice urme.

Dersu citea de minune toate semnele. Ghicea pînă și starea sufletească a animalelor. Era suficientă cea mai mică neregularitate în urme ca să-și dea seama că animalul a fost neliniștit.

L-am rugat pe Dersu să-mi arate pe ce se întemeia cînd afirma că moscul se speriase de ceva. Tot ce-mi spuse era simplu și limpede. Kabarga mersese cu pas uniform, apoi se oprise și-și continuase drumul mergînd cu precauție ; în sfîrșit, sărise într-o parte și fugise în salturi Pe zăpada proaspătă se vedea totul ca în palmă. Am vrut să merg mai departe, dar Dersu m-a oprit.

— Așteaptă, căpitan ! zise el. La noi trebuie vede care oameni speriat kabarga.

După un minut îmi strigă că o speriase un samur. Mă apropiai de el. Pe un arbore prăbușit, acoperit cu zăpadă, se zăreau urmele samurului. Se vedea cum micul răpitor se tîrîse încetișor, se ascunsese după un ciot, iar apoi sărise la kabargă. Dersu găsi apoi locul unde kabarga se prăbușise la pămînt. Cîteva picături de sînge arătau că samurul o mușcase de ceafă. Mai departe, urmele arătau cum reușise să se descotorosească de samur, cum fugise și cum o urmărise atacatorul, dar, pentru că n-o mai putuse ajunge, o luase în altă parte și se urcase într-un copac.

Simt că dacă aș fi umblat mai multă vreme cu Dersu și dacă ar fi fost mai comunicativ, aș fi învățat probabil să mă descurc în ceea ce privește urmele, poate nu atît de bine ca el, dar mai bine în orice caz decît alți vînători. Totul era cît se poate de interesant.

Dersu observa multe, dar tăcea. Tăcea fiindcă nu voia să se oprească asupra tuturor amănuntelor. Numai în cazuri excepționale, cînd sub raza lui vizuală cădea ceva deosebit de interesant, gîndea cu glas tare.

La vreo 25 kilometri de Sihote-Alin, Nanța se unește cu rîul Beița, care curge de la nord. De aici începe propriu-zis rîul Kulumbe, care trebuia să ne ducă la Iman. Apa începuse să înghețe și apăruseră ghețuri pe lîngă mal. Am trecut fără greutate pe malul opus și am mers mai departe.

Rîul Kulumbe curge printr-o vale largă, înmlăștinită, îndreptată de la est la vest. Poteca rămîne tot timpul pe partea dreaptă a văii. Pe munți crește o pădure exclusiv de rășinoase, cu un procent mare de cedru, iar în depresiunile mlăștinoase se găsesc numeroși copaci uscați, acoperiți de mușchi.

După-amiază vîntul se potoli. Pe cer nu se mai vedea nici un norișor, iar razele strălucitoare ale soarelui se reflectau pe albul imaculat al zăpezii, făcînd ca ziua să pară și mai luminoasă. Arborii din familia rășinoaselor își îmbrăcaseră straiele de iarnă ; ramurile îngreuiate de zăpadă erau plecate la pămînt. O tăcere adîncă, o liniște mută domnea peste tot. Părea că natura se află în acea stare de somnolență, care survine ca o reacție după emoțiile trăite.

Din lumea păsăretului am văzut aici corbi cu cioc mare, ciocănitori negre cu cap roșu, ciocănitori pestrițe și scorțari. De vreo două ori am stîrnit cîte un mergus alb cu cap negru și cioc roșu. Păsările acestea rămîn să ierneze în ținutul Ussuri și iau un colorit de protecție alb, așa că nu le observam decît cînd eram la doi pași de ele.

Trebuie să amintesc și de o altă păsărică drăguță, care pentru firea ei jucăușă își merită numele de „zglobia", pe care i l-au dat cazacii. E o mierlă, o pasăre de

mărimea unui sturz, care stă totdeauna pe lîngă ape. Una mă lăsă să mă apropii foarte mult de ea, așa că am reușit s-o observ. Mierla era cu ochii-n patru, se întorcea des, țipa și dădea din codiță în ritm cu țipetele ; apoi se aruncă brusc în apă și se dădu la fund. Locuitorii de pe aici spun că umblă cu ușurință pe fundul rîului, fără să-i pese de viteza curentului. Ieșind la suprafață și văzînd oameni, mierla zbură țipînd la altă copcă, apoi la alta. Am urmărit-o pînă la un cot al rîului.

Într-alt loc am speriat o becațină daurică. Stătea pe lîngă apă, unde nu căzuse încă zăpadă. Am crezut că era un exemplar izolat rămas în urmă, dar avea o înfățișare veselă și sănătoasă. Mai tîrziu am întîlnit des becaține pe malul brațelor neînghețate ale rîurilor. Am tras deci concluzia că becaținele rămîn în ținutul Ussuri pînă la jumătatea iernii și numai după decembrie migrează spre miazăzi.

În ziua aceea am străbătut 12 km și ne-am oprit lîngă o fanză micuță numită Siu-fu. Locul se afla la înălțimea de 500 m deasupra nivelului mării. Proprietarii fanzei, niște chinezi, se ocupau cu prinderea elanilor în gropi.

Dimineața, chinezii s-au trezit devreme și s-au pregătit de vînătoare, iar noi de drum. Rezervele de hrană pe care le aveam se apropiau de sfîrșit. Era necesar să le completăm.

Peste noapte, rîul Kulumbe a înghețat suficient ca să putem merge pe gheață, fapt care ne-a ușurat călătoria. Vîntul puternic suflase zăpada de pe gheață, făcînd-o să se întărească din zi în zi. Pe rîu rămăseseră totuși multe ochiuri neînghețate, din care se ridicau aburi groși.

După vreo 5 kilometri ne apropiarăm de două fanze. Proprietarii lor, doi bătrîni și doi tineri coreeni, se ocupau cu vînătoarea și cu prinderea animalelor. Fanzele erau

nou-nouțe, curățele și mi-au plăcut atît de mult, încît am hotărît să fac un popas de-o zi.

După-amiază doi coreeni s-au pregătit să plece în taiga pentru a-și cerceta capcanele de prins kabarga. Am plecat împreună cu ei.

Capcana se afla în apropierea fanzei. Era un gard înalt de 1,2 m alcătuit din bușteni doborîți de vînt. Pentru ca bușteni să nu poată fi dați la o parte, coreenii îi înțepeniseră cu țăruși.

Capcanele de acest fel se fac totdeauna în munți, pe potecile umblate de kabarga. În gard se lasă locuri de trecere, iar în acestea se pun lațuri de frînghie. Intrînd cu capul în lat, kabarga, speriată, începe să se zbată, și cu cît se smucește mai mult, cu atît lațul se strînge mai tare.

Coreenii puseseră în capcana lor douăzeci și două de lațuri. În patru din ele au găsit animale moarte : trei femele și un mascul. Au tras femelele de o parte și le-au lăsat ca hrană corbilor. Întrebîndu-i de ce au aruncat animalele prinse, mi-au răspuns că numai masculii dau moscul prețios, pe care-l vînd negustorilor chinezi cu o rublă. În ceea ce privește carnea, un animal era suficient, iar a doua zi aveau să prindă tot atîtea. După spusele lor, omorau într-o iarnă pînă la 125 de kabarga, din care 75% erau femele.

Ziua următoare am plecat într-adins mult mai devreme, ca să mai recuperăm din timpul pierdut cu popasul de-o zi. Am luat cu noi o kabarga din cele aruncate de coreeni.

De la fanzele coreenilor rîul Kulumbe curge în direcția est-vest, cu o mică înclinare spre sud. Imediat după fanze, începe o pădure arsă, care se întinde departe, în vale și pe munți ceva mai înalți și cu versanți mai abrupți.

Pădurile continue de rășinoase au rămas acum în urmă ; locul lor l-au luat plopii, ulmii, mestecenii, plopii de munte, stejarii, plopii negri, arțarii etc. În munți, bra-

dul acoperit cu mușchi și pinul au cedat locul unor splendide păduri de cedru.

Într-o zi am reușit să străbatem vreo 15 km. Pe înserat, pușcașii au zărit pe malul unui braț o iurtă singuratică. Fumul care ieșea prin gaura din acoperiș arăta că se afla cineva înăuntru. În jurul iurtei fuseseră întinși la uscat o mulțime de pești. Iurta, făcută din coajă de cedru, era acoperită cu iarbă uscată. Avea 3 m în lungime și 1,5 m în lățime. Intrarea era astupată cu o rogojină făcută din curmei de tei. Pe mal se găseau răsturnate cu fundul în sus două bărci : una mai mare, cu o provă curioasă în formă de căuș, iar alta ușurică, cu amîndouă capetele ascuțite, numită de ruși *omorocika**.

La apropierea noastră, cîinii se porniră pe lătrat. Din iurtă ieși o ființă semănînd a om, pe care o luarăm drept un băiețandru ; cercelul din nas arăta însă că-i o femeie. Era micuță ca o fetiță de doisprezece ani, îmbrăcată într-o cămașă de piele lungă pînă la genunchi, cu pantaloni făcuți din piele de cerb tăbăcită, genunchiere împodobite cu cusături colorate, încălțăminte de piele, tot atît de înflorată și niște mînecuțe în culori vii. Pe cap purta un soi de văl alb.

Ochii căprui, orizontali, umbriți de cuta pleoapelor specifică mongolilor, maxilarele ieșite mult în afară, rădăcina nasului lată, nasul turtit și buzele subțiri — toate acestea îi dădeau o expresie stranie pentru un european. Fața îi părea plată, în cinci colțuri, și chiar era mai lată decît craniul.

Femeia ne privi întîi cu curiozitate, apoi văzurăm că a intrat în panică. Ce ruși pot veni pînă aici ? Oamenii cumsecade n-ajung atît de departe. „Sînt cioldoni“ [97], gîndi ea, și se ascunse din nou în iurtă. Pentru a-i înlătura

* Luntre cioplită dintr-un trunchi. Ciobacă (*n. ed.*).

bănuielile, Dersu i se adresă în limba udeghee și mă prezentă ca șef al expediției. Femeia se liniști. Tradiția impunea ca femeile să nu se arate curioase cînd se află în fața unor străini ; ca atare și gazda noastră își stăpînea curiozitatea și ne scruta pe furiș.

Iurta, mică pe dinafară, în interior era și mai mititică. Nu puteai să stai în ea decît chircit ori culcat. Am spus cazacilor să întindă corturile.

Pe tăcute, discret, femeia începu să gătească pentru masa de seară. Agăță un ceaun deasupra focului, turnă apă în el și puse la fiert doi pești mari, apoi își scoase luleaua, o îndesă cu tutun și începu să fumeze, punîndu-i din vreme-n vreme lui Dersu cîte o întrebare.

Cînd masa fu gata, veni și capul familiei. Era un bărbat de vreo treizeci de ani, uscățiv, potrivit de înalt. Purta o cămașă lungă strînsă în jurul mijlocului cu un brîu, cu corsajul bluzat. La gît, pe marginea dreaptă și la poale cămașa era tivită cu o bandă lată cu cusături înflorate. Vestimentația îi era completată cu pantaloni, genunchiere și încălțăminte din piele de pește ; pe cap avea un văl alb și pe deasupra vălului o căciuliță din blană de căprioară cu o codiță de veveriță în vîrf. Pe sălbaticul ăsta cu obraji roșii, pîrliți de soare, cu hainele-i bălțate, codița de veveriță de la căciulă, cu inelele și brățările de la mîini îl puteai lua drept cel mai autentic reprezentant al piicilor roșii. Această impresie s-a accentuat atunci cînd, fără să ne acorde nici cea mai mică atenție, s-a așezat în dreptul focului și, cu un aer de totală indiferență, a început să tragă din lulea. Buna-cuviința cerea ca oaspeții să rupă cei dintîi tăcerea. Dersu, care cunoștea datina, deschise vorba întrebînd despre cum e drumul, cît e de gros stratul de zăpadă și așa mai departe. Încetul cu încetul limbile se dezlegară, udegheul află cine sîntem

și de unde venim, ne spuse apoi că știa de existența noastră — auzise de pe la niște neamuri de-ale lui care locuiau de din vale de rîu — și că sîntem așteptați acolo. Am fost foarte mirat de vestea pe care mi-a dat-o.

Seara, femeia ne cercetă hainele „din fir a păr", cum s-ar zice, le cîrpi pe unde era nevoie și în locul cizmelor noastre uzate ne dădu altele, noi. Bărbatu-său îmi oferi drept așternut o blană de urs și, trăgînd pătura peste mine, adormii îndată.

Peste noapte m-a trezit frigul. Era un frig îngrozitor! Am scos capul de sub pătură și am constatat că focul din iurtă se stinsese. În cenușa din vatră mai mocneau doar cîțiva tăciuni. Prin acoperișul găurit se vedea cerul întunecos plin de stele. Din cealaltă parte a iurtei se auzea un sforăit. Probabil că udegheii, culcîndu-se, stinseseră focul de teama unui incendiu. Am încercat să mă înfășor mai bine în pătură, dar totul era în zadar: frigul pătrundea prin toate părțile. M-am sculat, am aprins un chibrit și m-am uitat la termometru. Arăta —17°C. Am rupt atunci o bucată din coaja de tei pe care dormeam, am pus-o pe foc și am suflat în el. Într-un minut s-a aprins. Adunînd cîteva bucăți de lemne arse, le-am pus și pe ele pe foc, m-am îmbrăcat și am ieșit afară din iurtă. Cazacii dormeau la adăpostul corturilor, iar lîngă ei ardea un foc. M-am încălzit puțin și am vrut să mă înapoiez în iurtă, dar zării pe malul rîului proiectîndu-se o altă flacără. Acolo, jos, sub malul surpat, îl găsii pe Dersu. Apa spălase malul, pe deasupra atîrna o brazdă mare de iarbă, iar dedesubt se formase un fel de nișă. Își făcuse culcușul acolo, iar în față aprinsese focul. Dersu dormea cu luleaua în dinți: alături era pușca. Îl trezii. Goldul sări buimac și, crezînd că întîrziase dormind, începu să-și pregătească traista.

Cînd află despre ce-i vorba, îmi dădu locul lui și se așeză lîngă mine. După cîteva minute, aici, sub malul spart,

se făcuse chiar cald și am dormit mult mai bine decît în iurtă, pe blana de urs.

M-am trezit cînd toți erau în picioare. Bocikariov fierbea niște carne de kabarga. Cînd începurăm să ne pregătim de drum, udegheul se îmbrăcă și ne spuse că merge cu noi pînă la Sidatun.

La ceaiul de dimineață G. I. Granatman intră în dispută cu Kojevnikov asupra direcției din care suflase vîntul peste noapte. Kojevnikov arătă spre răsărit, G. I. Granatman spre sud, iar mie mi se părea că vîntul bătuse de la nord. N-am reușit să ne punem de acord și-am făcut apel la Dersu. Goldul ne spuse că vîntul a bătut dinspre apus. Totodată, ne-a arătat frunzele de trestie. Dimineața, la răsăritul soarelui, vîntul se oprise, iar frunzele rămăseseră îndoite în partea în care le îndreptase vîntul.

De la iurtă, poteca o luă spre dreapta văii și merse pe coastă, spre nord, iar apoi coti spre sud-vest. După vreo 10 kilometri ne-am apropiat din nou de rîul Kulumbe, care se desface aici în mai multe brațe și atinge o lățime de aproape 24 m și o adîncime în matcă de 1,8 m.

În ziua aceea am străbătut o distanță mai mică. Traistele se ușurau pe măsură ce se micșorau proviziile de hrană pe care le luasem, dar, cu toate acestea, le duceam mai greu ; curelele ne tăiau la umeri și observai că nu numai mie, ci tuturor li se întîmpla același lucru.

Din cauza vîntului rece, zăpada se făcuse uscată și prăfoasă, îngreuindu-ne în mare măsură mersul. Urcușul mai ales era deosebit de greu ; cădeam întruna și lunecam la vale. Nu mai aveam putere, eram peste măsură de obosiți și simțeam nevoia să ne odihnim mai mult decît la popasurile obișnuite de o zi.

Lîngă rîu am mai găsit o iurtă goală. Cazacii și Bocikariov s-au adăpostit în ea, iar chinezii care ne însoțeau au fost nevoiți să doarmă afară, lîngă foc. La început,

Dersu a vrut să intre și el în iurtă, dar văzînd ce fel de lemne adunaseră cazacii care strînseseră tot ce le căzuse în mînă, fără să aleagă, se hotărî să doarmă separat.

— Nu este înțelege, spuse el. La mine nu vrea arde haina. Trebuie lemne bune caută.

Probabil că în iurta goală mai dormiseră deseori vînători. De jur împrejur toată pădurea uscată era tăiată și arsă. Faptul nu-l impresionă pe Dersu. Se duse mai departe în taiga și aduse de acolo tîrîș un frasin uscat. A cărat la lemne pînă s-a întunecat și l-am ajutat și eu cît am putut. În schimb am dormit bine toată noaptea, fără să ne temem c-o să ne ia foc cortul sau îmbrăcămintea.

Cerul purpuriu de la apusul soarelui și pîcla ce se ivi la orizont în zori erau semne sigure că dimineața va fi ger. Așa s-a și întîmplat. Soarele a răsărit tulbure, deformat. Dădea lumină, dar nu și căldură. Din discul lui porneau în sus și-n jos raze strălucitoare, iar în părți se vedeau niște pete cu nuanțe de curcubeu, care în limba neamurilor polare se numesc „urechile soarelui".

Udegheul care ne însoțea cunoștea bine locurile. Găsea mereu poteci pe unde scurtam drumul. Cu vreo 2 km înainte de a ajunge la gurile rîului Kulumbe, poteca o coti spre pădure, prin care am mai mers încă vreo oră. După un timp, pădurea se termină și, odată cu ea, și poteca. În față ne apăru rîul Iman.

În întreaga vale a lui Kulumbe sînt dezvoltate șisturile argiloase, care se întind și pe Iman. Toate terasele fluviatile vechi sînt alcătuite din aceeași rocă. Cred că aceste șisturi ar trebui trecute în grupa celor arheiane.

Pădurile de pe Kulumbe sînt aceleași ca și la izvoarele rîului Iman. În munți crește cedrul în amestec cu mult brad, iar în vale lariția, mesteacănul alb, plopul de munte, salcia, arinul, arțarul, pinul, teiul, frasinul, plopul, ulmul

și mălinul ; se întîlnește și tisa, dar numai exemplare izolate.

Pe hărțile vechi, întocmite în 1854, acest rîu e trecut sub denumirea de Niman. E un cuvînt manciurian care înseamnă „țap de munte". De la el n-a fost greu să se ajungă la o altă denumire, la Iman. Udegheii îl numesc prescurtat Ima, iar chinezii îi mai adaugă cuvîntul he (rîu), ajungînd Ima-he.

La întîlnirea cu Kulumbe, Imanul e un rîu mare, lat de 100 m și adînc de 3 m. La ape mici, curentul are o viteză de 8 km pe oră. Valea Imanului e alcătuită din porțiuni de denudare și tectonice, care se succed. Primele sînt orientate pe direcțiile est-vest, iar celelalte de la nord la sud. În continuarea văilor de denudare ale rîului Iman se află cele ale afluenților săi : Thetibe, Armu și Kulumbe.

Imanul nu înghețase încă ; numai pe mal se găseau cîteva sloiuri. Pe celălalt mal, chiar în fața locului unde stăteam, trebăluiau niște omuleți. Erau copii de-ai udegheilor. Ceva mai departe, printre sălcii, se vedea o iurtă, iar alături de ea un hambar așezat pe stîlpi. Dersu strigă copiilor să vină cu barca. Băiețandrii ne priviră speriați și o luară la fugă. Apoi ieși din iurtă un bărbat cu arma în mînă. După ce schimbă cîteva cuvinte cu Dersu veni cu barca pe malul nostru.

Barca udeghee e o luntre cu fundul plat, cioplită dintr-un trunchi de copac, atît de ușoară că un singur om o poate trage fără greutate pe mal. Partea din față e teșită, dar fundul iese totuși înainte, lățit și îndoit în sus, astfel că seamănă cu un căuș sau cu o lopată, și de aceea barca pare greoaie. Datorită acestei construcții, nu taie apa, ci, ca să spun așa, se urcă pe ea. Avînd centrul de greutate sus, pare foarte instabilă. Cînd m-am urcat în barcă, începu să se clatine atît de tare, că, fără să vreau, m-am

apucat cu mîinile de margini. De îndată ce ne-am liniștit și ne-am depărtat de mal, m-am convins însă că era foarte stabilă. Udegheul o punea în mișcare cu ajutorul unei prăjini lungi, stînd în picioare. Împingînd-o puternic împotriva apei, curentul o făcea să devieze, ducînd-o treptat spre malul opus.

În sfîrșit, ajunserăm pe celălalt mal, în locul unde era iurta, și pornirăm pe gheață. Ne ieșiră în întîmpinare o femeie și trei copii, care se ascundeau speriați după ea. După ce ne lăsă să intrăm noi întîi, veni și femeia în iurtă, se așeză pe vine la foc și-și aprinse luleaua ; copiii rămaseseră afară ca să așeze peștele în hambar. Iurta avea o mulțime de crăpături prin care sufla vîntul. În mijlocul încăperii ardea focul. Din cînd în cînd, copiii veneau fuga în iurtă să-și încălzească mînuțele înghețate. M-am mirat cît de ușor erau îmbrăcați ; cu pieptul dezgolit, fără mănuși, cu capul descoperit, lucrau făcînd impresia că nu suferă deloc de frig. Dacă vreunul rămînea înăuntru ceva mai mult decît ceilalți, taică-su îl dojenea și-l dădea afară.

— A înghețat bietul copil ! îi spusei lui Dersu și-l rugai să-i traducă udegheului.

— Lasă să se obișnuiască ! răspunse udegheul. Altfel moare de foame.

Trebuia să fiu de acord. Cine trăiește în mijlocul naturii și se folosește de darurile ei, e silit să rămînă în sînul acesteia și atunci cînd nu e prea blîndă.

I-am pus udegheului o serie de întrebări în legătură cu rîul Iman și am aflat că în cursul superior are curentul paralel cu munții Sihote-Alin, iar izvoarele se găsesc la aceeași înălțime cu cele ale rîului Tetiuhe. Curios fenomen ! Apa care se scurge de pe cumpăna apelor la vreo 60 km de mare o ia spre apus, face o cale lungă și ocolită, pentru ca în cele din urmă să ajungă tot la mare.

Regiunea de la izvoarele Imanului e acoperită cu păduri dese, amestecate. E greu să-ți imaginezi un ținut mai pustiu și mai sălbatic. Numai la începutul iernii se însuflețește puțin. Atunci vin chinezii de pe litoral ca să vîneze samuri, dar nu rămîn multă vreme ; de teamă să nu-i surprindă zăpezile mari, pleacă degrabă înapoi.

După ce ne-am informat de la udeghei despre drumul ce-l aveam de urmat, am plecat mai departe și am ajuns foarte curînd în locul unde Imanul coteşte spre nord-vest. Pe malul stîng, chiar în dreptul cotului, se întinde o poiană mare, lungă de 5 km și largă de vreo 2 km. La capătul ei se găsesc patru fanze. Este Sidatun[18], cătunul chinezilor vînători. Pe cealaltă parte a Imanului locuiesc cinci familii de udeghei în trei iurte. La Sidatun am poposit de la 27 pînă la 30 octombrie.

Pe 31 octombrie gerul s-a înteţit, iar pe rîu au pornit sloiuri. Cu toate acestea, udegheii s-au oferit să ne ducă cu barca atît cît le va fi cu putinţă.

Capitolul XXVIII
SITUAȚIE CRITICĂ

Plutind pe rîul Iman. — Pragurile. — Curg sloiuri. — Naufragiul. — Rîul Armu. — Rîul Sinanța. — Foamete. — Rămășițe de la ospățul unui urs. — Tăiței din piele. — Epuizare. — Cătunul Sean-și-heza.

La 1 noiembrie dis-de-dimineață am părăsit Sidatunul, coborînd cu barca pe Iman.

Udegheii sînt obișnuiți de mici cu navigația pe rîurile de munte. Trebuie să privești departe înainte, să știi unde să încetinești mersul bărcii, unde s-o întorci cu prova împotriva curentului, să-i faci vînt cît poți mai tare, ca să te strecori prin vreun loc primejdios. Trebuie să ai în vedere toate astea și să iei cu iuțeală măsurile trebuitoare. Cea mai mică greșeală, și barca, luată de iuțeala curentului, se sfărîmă de stînci. La praguri apa se învolburează, barca se leagănă și e foarte greu să-ți păstrezi echilibrul. Nouă ne era și mai greu să „navigăm" pentru că pe apă curgeau sloiuri, iar ghețurile de pe mal îngustaseră rîul. Sloiurile ne sileau să plutim nu pe unde am fi vrut, ci pe unde se putea. Aceasta, mai ales cînd pragul se afla la o cotitură. Cu cît sporeau ghețurile de lîngă mal, cu atît era mai iute curentul din mijlocul rîului.

De la Sidatun valea rîului Iman are un pronunțat caracter de denudare. Ceva mai jos de Sidatun se pot observa vechi terase fluviatile, formate din șisturi argiloase foarte frămîntate, printre care se află strate de gresii

roșii-brune cu vine de cuarț. În spatele teraselor, la vreo 10 kilometri de rîu, se ridică muntele Ianmudinți [99].

După spusele udegheilor, chinezii spală acolo aur pe ascuns.

În druim, lîngă vărsarea rîurilor Mațangou [100], Sifangou [101] și Gadala se vedeau cîteva colibe de vară ale udegheilor. În jurul unora mai rămăsese încă pește întins la uscat. Drept paznici împotriva corbilor, băștinașii își lăsaseră cîinii, care-și făceau serviciul cu multă conștiinciozitate. Cînd se iveau hoții înaripați, se repezeau la ei și-i goneau cu lătrături furioase. Pădurile ce se întind pe Iman au un lemn de calitate excelentă. În munți cresc mai ales codri de cedru și de pin, iar în vale predomină esențele de foioase.

Pe Iman, ca pe toate rîurile de munte, sînt numeroase praguri. Unul dintre ele, cel care se află la jumătatea drumului între Sidatun și rîul Armu, este socotit cel mai primejdios. Vuietul apei se aude încă de departe, iar panta albiei se vede și cu ochiul liber. Pe malul drept e aninată o stîncă, izbită fără răgaz de apa înspumată, ai cărei stropi îngheață pe ea, poleind-o.

Udegheii au oprit barca, au ținut sfat, apoi au așezat-o transversal pe curent și au lăsat-o încetișor în jos. Cînd o vînă puternică de apă duse barca spre stîncă, i-au dat o nouă direcție, împingînd-o cu dibăcie. După ochii udegheilor mi-am dat seama că trecusem printr-un mare pericol. Cel mai liniștit era Dersu. I-am împărtășit impresiile.

— Nu-i nimic, căpitan, îmi răspunse. Udeghe la fel pește este. Grozav de bine știe merge cu barca. La noi nu poate așa.

Cu cît înaintam, cu atît deveneа mai greu de plutit. Sloiurile se înmulțeau, iar ghețurile de pe mal erau tot mai mari.

Toată această parte a văii Imanului e acoperită cu păduri de rășinoase și amestecate : pe insule predomină esențele de foioase și cedru, cu lemn bun de construcție, iar pe malurile rîului și pe limbile de prundiș sînt desișuri de sălcii, care oferă băștinașilor o sursă inepuizabilă de material pentru schiuri, iurte, ostii, sănii etc.

N-am reușit să înaintăm prea mult cu barca. Timpul, care începuse să se strice încă de dimineață, s-a înrăutățit, culminînd cu dezlănțuirea unui nou viscol. Udegheii conduceau cu multă dibăcie barca printre ghețuri, împingînd-o cu prăjinile. După rîul Gadala, Imanul face un cot în loc. Aici se adunaseră o mulțime de sloiuri plutitoare. La mijloc rămăsese o trecere îngustă, iar călăuzele noastre nu știau dacă mai jos se înfundă sau nu. Udegheii au oprit barca și m-au întrebat ce facem : riscăm sau nu ? Mă săturasem să tot drumețesc cu traista în spinare, așa că am hotărît să ne încercăm norocul. Dersu era cît pe-aci să mă convingă să renunțăm, dar nu l-am ascultat, gîndindu-mă că, dacă lucrurile n-au să meargă bine, tot ajungem noi într-un fel la mal. Mult timp nu puteam rămîne pe loc, așa că am pornit înainte, dar n-am străbătut nici 40 de metri și am văzut că trecerea se înfundă. Mai departe se afla un cîmp de gheață de care era periculos să ne apropiem, deoarece barca fiind atît de încărcată ar fi fost prinsă de curent și s-ar fi umplut imediat cu apă. Trebuia să ne înapoiem numaidecît, dar nu era lucru ușor. Nu poți întoarce barca într-un culoar îngust, așa că a trebuit să ne mișcăm cu pupa împotriva curentului. Afară de aceasta, eram pe firul apei, și prăjinile abia ajungeau pînă la fund. Străbătusem cu multă caznă jumătate de drum, cînd un udegheu strigă ceva. După tonul lui neli-

nişti am înţeles că ne ameninţă o primejdie şi m-am uitat înapoi. Pe apă plutea cu iuţeală un sloi imens, care ne putea închide ieşirea, înainte de a ajunge la capătul culoarului. Udegheii se luptau din răsputeri, dar sloiul nu-i aştepta. Se izbi cu zgomot mai întîi de-o margine a culoarului, apoi de cealaltă. Se întîmplă însă ceva şi mai rău decît ne-am fi putut aştepta. Din cauza loviturilor puternice, s-au pus în mişcare toate sloiurile, iar culoarul a început să se îngusteze.

— Gheaţa rupe repede barca ! strigă Dersu înspăimîntat. Repede trebuie merge !

Sări din barcă şi alergă spre mal pe sloiurile plutitoare, trăgînd după el o frînghie. Se afundă în apă de vreo două ori, dar se urcă cu iuţeală din nou pe gheaţă. Din fericire, nu era mult pînă la mal. După el săriră şi cazacii. Kojevnikov şi Bocikariov atinseră pămîntul cu bine, dar Murzin căzu în apă. Încercă să se urce pe un sloi, însă se răsturnă şi cu cît făcea mai multe tentative de acest fel, cu atît se afunda mai mult în apă. Încă un minut şi-ar fi ajuns la fund. Tot bietul Dersu îi sări în ajutor. La un moment dat era gata-gata să se înece. Între timp, eu, împreună cu orocii, săream de pe un sloi pe altul. Trăgeam barca după noi şi totodată ne ţineam de ea. Din fericire, prova ajunse lîngă Dersu şi Murzin, salvîndu-i. Barca din nou nimeri între sloiuri, se aşeză de-a latul pe rîu, iar curentul o duse odată cu gheţurile. Ne aruncarăm traistele pe mal, apoi sărirăm şi noi din barcă. După cîteva minute, sloiurile împinseră barca într-o stîncă. S-a mai împotrivit cîtva timp cutremurîndu-se ca o fiinţă vie, dar pînă la urmă a plesnit şi s-a rupt în două. S-a mai auzit o trosnitură, din apă s-a ivit o bucată din ea, după care a pierit cu totul.

Ieşiţi pe mal, mai întîi făcurăm un foc. Trebuia să ne uscăm. Cineva avu ideea să bem un ceai şi să mîncăm. Căutarăm sacul cu merinde, dar nu era de găsit. Mai lipsea şi o carabină. N-aveam ce face ; mîncarăm fiecare ce aveam prin buzunare şi pornirăm mai departe. Udegheii erau de părere că pînă spre seară ajungem la fanza Schozegouza, unde nădăjduiau să găsească peşte congelat.

Pe înserat am ajuns într-adevăr la fanză. Era pustie, ba chiar pustiită de-a binelea ; cazacii n-au găsit în hambar decît doi peşti uscaţi. A trebuit să ne mulţumim şi cu masa asta sărăcăcioasă.

De la pîrîul de munte Tauhomigou [102], Imanul coteşte spre nord-vest şi face o buclă mare. Tot aici primeşte pe dreapta unul din cei mai mari afluenţi ai săi, Armu. Izvoarele acestui rîu, lung de peste 160 km, se află în munţii Sihote-Alin, la înălţimea capului Arka. La început e alcătuit din trei rîuleţe, fiecare de cîte 30 km lungime. De la punctul de confluenţă, Armu o ia spre apus, apoi coteşte brusc spre nord, iar mai încolo se abate către sud-vest şi, în sfîrşit, pe cursul inferior curge din nou de la est la vest. Chiar din această schemă se vede că valea rîului Armu e formată dintr-un şir de văi longitudinale şi transversale. Ultimele sînt cele mai cotite. Unele coturi descriu aproape o întreagă circumferinţă. În timpul iernii, cunoscînd regiunea, poţi tăia buclele, scurtînd astfel mult din drum.

Pe cursul inferior, rîul Armu e lat de vreo 80 m. adînc de 2—3 m, iar curentul său are o viteză de 10 km pe oră. În valea lui Armu sînt foarte dezvoltate terasele fluviatile. Se găsesc foarte multe pe cursul lui mijlociu şi mai ales pe partea stîngă. Aceste terase, înalte de aproape 10 m. au o bază masivă şi sînt formate din şisturi argiloase com-

pacte, deasupra cărora se așterne un strat gros de material detritic aluvionar. La 2 km înainte de vărsare, pe dreapta, locuiesc din vremuri vechi udegheii, formînd o așezare de patru fanze. În 1906 erau doar cincisprezece oameni de ambele sexe. La depărtare de o zi exista o altă așezare de udeghei, Laoliu, cu opt locuitori. Laoliu se află pe partea dreaptă a rîului, într-o poiană lungă de 4 km și lată de 1,5 km.

După ce se unește cu Armu, Imanul se îngustează și curge fără brațe laterale într-o singură albie, lată de 80—100 m, din care cauză viteza curentului crește considerabil. Aici munții coboară pînă la rîu, îngustîndu-l cînd de o parte, cînd de alta. Pe tot întinsul, rocile predominante sînt tot șisturile argiloase.

După spusele călăuzelor, de la locul unde poposisem pînă la Armu mai erau trei zile de drum. Distanța poate fi scurtată, dacă tai de-a dreptul bucla formată de Iman, trecînd munții. În acest caz, poți ieși direct în regiunea Scan-și-heza, care se găsește cu vreo 50 km mai la vale de Armu. Pentru noi scurtarea drumului prezenta foarte mare importanță, deoarece nu mai aveam de-ale gurii. Udegheii mi-au făgăduit să ne conducă pînă la locul unde trebuia să părăsim Imanul, iar mai departe urma să mergem singuri, fără călăuze.

A doua zi (2 noiembrie) pe la amiază am ajuns la rîul Hutado, care curge în linie curbă de la apus spre miazăzi. Trebuia să urcăm pe el pînă la o trecătoare de pe creasta munților care silesc Imanul să facă bucla. Acest rîuleț are o lungime de 3,5 km. Urcușul pe culme și coborîrea de pe ea sînt la fel de repezi, avînd o înclinare de vreo 30°; față de Iman, trecătoarea se află la înălțimea de 350 m.

Aveam în față două pîraie : unul mergea spre nord, altul spre apus. Ar fi trebuit probabil să-l urmăm pe cel din dreapta, dar, din greșeală, am pornit spre nord. Ne-am așezat tabăra îndată după trecătoare, de cum am găsit lemne și un loc mai mult sau mai puțin neted.

În dimineața de 3 noiembrie eram chiar cu traistele goale. Acum singura nădejde ne era în vînat. De aceea am hotărît ca Dersu să meargă înainte, iar noi, ca să nu speriem sălbăticiunile, să-l urmăm la vreo trei sute de pași. Drumul mergea pe malul riuletului necunoscut, care, atît cît se putea vedea din trecătoare, curgea spre apus.

Nădăjduiam întruna că Dersu va vîna vreun animal, dar speranța ne-a fost zadarnică. N-auzeam împușcături. După-amiază valea s-a lărgit. Am găsit o potecuță abia vizibilă, care o lua la stînga, spre nord, tăind o mlaștină cu mușuroaie.

Foamea se făcea din ce în ce mai simțită. Mergeam tăcuți ; nimeni n-avea chef de vorbă. Îl văzui pe Dersu trecînd cu băgare de seamă dintr-un loc într-altul și culegînd ceva de pe jos. L-am strigat, dar s-a mulțumit să-mi facă un semn cu mîna.

— Ce-ai găsit ? îl întrebă G. I. Granatman.

— Ursul mănîncă pește — răspunse el — capul aruncă, la mine culege.

Pe zăpadă erau împrăștiate mai multe capete de pește. Se vede că urșii umblaseră pe acolo după ce căzuse zăpada.

Ei, ce să-i faci ? „De dorul fragilor rozi cotoarele". Cînd ți-e foame, te poți hrăni și cu rămășițe de la ospățul urșilor. Ne-am pus cu toții pe lucru și peste un sfert de oră ne umplusem buzunarele cu capete de pește. Pre-

ocupați de treaba pe care o făceam, nici n-am băgat de seamă că, tot coborînd la vale, ajunsesem la un rîu destul de mare. Era Sinanța cu afluenții lui : Daeagou [103], Maeagou [104] și Piligou [105]. Dacă ar fi să dăm crezare udegheilor, a doua zi pe la prînz trebuia să ajungem la Iman.

Trecînd pe celălalt mal al rîului, ne-am făcut tabăra într-o pădure deasă de rășinoase. Ce gustoase ni s-au părut capetele de pește ! Le-am împărțit frățește și am încropit o masă gustoasă, deși... nu prea sățioasă.

Noaptea temperatura a scăzut mult, dar cum lemnele nu ne lipseau, am dormit bine.

În noaptea aceea mulți dintre noi am visat numai cozonaci și mîncăruri gustoase !

Dimineața, pe 4 noiembrie, ne-am trezit flămînzi.

Drumul ducea în jos pe rîul Sinanța, care curge printr-o vale largă, între cute, de la sud la nord, abătîndu-se oarecum spre răsărit. E o apă foarte șerpuitoare. Deseori se desface în mai multe brațe și formează numeroase insule acoperite cu desișuri de sălcii. Lățimea lui e de 40—50 m, iar adîncimea de 3,6 — 4,5 m. Pe amîndouă părțile rîului cresc păduri mixte, însă predomină rășinoasele.

Am observat că prin alte părți era mult mai multă zăpadă decît pe rîul Kulumbe. Pe alocuri îți ajungea pînă la genunchi. Era greu de mers pe o asemenea zăpadă. Într-o oră nu reușeam să străbatem decît cel mult 2 km.

Nădejdea de a găsi vînat a fost zadarnică și tot așa au fost și speranțele de-a mai găsi capete de pește. Cazacul Kojevnikov a zărit într-un rînd o antilopă, a tras în ea, dar n-a nimerit-o.

Judecînd după timp, trebuia să fi ajuns la Iman. După fiecare cot speram să zăresc locul de vărsare a rîului

Sinanța, dar nu vedeam decît altă pădure, apoi alt col iarăși pădure și așa mai departe.

Pe înserat am văzut o colibă făcută din coajă de copac. M-am bucurat de această descoperire, dar Dersu părea nemulțumit. Mi-a atras atenția că lipsa oricăror obiecte ce se folosesc în taiga arăta că această colibă servea drumeților numai pentru popasul de noapte și, prin urmare, pînă la Iman mai aveam cel puțin cale de o zi.

Foamea ne chinuia îngrozitor. Posomorîți, cazacii stăteau la foc, oftau și abia scoteau o vorbă. De cîteva ori m-am oprit să-l întreb pe Dersu dacă nu cumva ne-am rătăcit, dacă mergem bine, dar și el umbla pentru prima oară prin acele locuri și toate considerentele se bazau pe presupuneri. Ca să-și mai amăgească într-un fel foamea, cazacii se culcară mai devreme. M-am culcat și eu, dar n-am putut să dorm. Neliniștea și îndoielile m-au chinuit toată noaptea. Dacă mîine nu vînăm nimic și nu ajungem la Iman, e rău de noi. Vara poți rezista cîteva zile fără hrană, dar iarna, dacă ești flămînd, degeri mult mai ușor.

Dimineața, Dersu se sculă înaintea tuturor și mă trezi și pe mine. Se iviră din nou îndoielile în privința drumului ce-l aveam de urmat. Trebuia să mergem cît se mai putea, cît ne mai duceau picioarele. De cum am pornit la drum, am și simțit o slăbiciune. Traista mi se părea de două ori mai grea decît în ajun, după fiecare jumătate de kilometru ne așezam să ne odihnim. Nu doream decît să stăm întinși și să nu facem nimic. Era semn rău. Așa ne-am chinuit pînă la amiază și am parcurs foarte puțin drum. Nu mai era nici o îndoială că în asemenea condiții nu aveam să ajungem nici în ziua aceea la Iman.

Am tras de cîteva ori în păsări mici şi am împuşcat trei scorţari şi o ciocănitoare, dar ce însemnau păsăruicile astea pentru cinci oameni !

Între timp, vremea începu să se strice. Norii acoperiră cerul. Rafale de vînt puternic măturau zăpada de pe pămînt. Văzduhul era plin de pulbere de nea. Pe deasupra rîului treceau vîrtejuri. În unele locuri vîntul suflase zăpada de pe gheaţă, iar în altele ridicase troiene mari. Peste zi am îngheţat cu toţii. Îmbrăcămintea ne era ruptă şi nu ne mai apăra de frig. Pe partea stîngă a rîului se înalţa un deal stîncos, care cobora pînă la rîu în cîteva faleze. Am găsit acolo o adîncitură, ca un fel de grotă, în care am făcut focul. Dersu puse cazanul ca să fiarbă nişte apă. Scoase apoi din traistă cîteva bucăţi de piele de cerb, le pîrjoli pe foc şi începu să le taie în fişii subţiri, ca tăiţeii. După ce termină de tăiat pielea, puse, „tăiţeii" în cazan şi-i fierse multă vreme. Apoi ne ţinu următoarea cuvîntare :

— Fiecare oameni trebuie mănînci. Burta trebuie păcălită. Puterile puţin întăreşte. Apoi trebuie repede merge. Odihnit nu trebuie. Cînd astăzi soarele termină, la noi Iman găseşte.

Nimeni nu trebuia rugat. Fiecare era gata să înghită orice. Deşi pielea a fiert mult, era atît de tare, că n-o puteai rupe cu dinţii. Dersu ne sfătuia să nu mîncăm mult, şi-i ţinea în frîu pe cei lacomi, spunînd :

— Nu trebuie mult mănînci. Este rău !

Peste o jumătate de ceas am pornit mai departe. Într-adevăr, pielea mîncată, deşi nu ne-a potolit foamea, a dat totuşi de lucru stomacului. Dacă rămînea cineva în urmă, Dersu îl şi lua la ocări.

Ziua se apropia de sfîrşit, iar noi tot pe drum eram. Părea că rîul Sinanţa nu se mai termină. După fiecare cot, se întindea înainte, tot înainte. De-abia ne mai tîram picioarele, mergeam ca beţi şi, dacă Dersu nu ne-ar fi îndemnat întruna, de mult ne-am fi instalat tabăra. Pe la 5 seara au apărut primele semne că prin apropiere se află oameni. Urme de schiuri şi sănii, copaci proaspăt tăiaţi, lemne sparte etc.

— Iman nu departe este, spuse Dersu cu satisfacţie în glas.

Am simţit cu toţii un val de energie şi am pornit cu mai multă vioiciune. Ca un răspuns la vorbele lui, auzirăm din depărtare lătrat de ciine. Încă un cot şi-am zărit luminiţe. Era cătunul chinezesc Sean-şi-heza [106].

După un sfert de oră ne apropiarăm de cătun. N-am fost niciodată mai obosit ca în ziua aceea. Ajungînd la prima fanză, am intrat înăuntru şi, fără să ne dezbrăcăm, ne-am culcat pe patul de piatră. Nu ne era nici foame, nici sete şi nici de vorbit n-aveam chef ; nu voiam decît să stăm întinşi.

Cătunul Sean-şi-heza e aşezat pe malul drept al rîului Iman. Are 22 de fanze chineze şti cu 195 de locuitori. Într-un alt capăt al poienii, lîngă pădure, se aflau rămăşiţele unui cătun udegheu părăsit, format din 8 iurte.

De la Sean-şi-heza poteca duce pe malul drept al rîului, la poalele unor munţi înalţi. După vreo 2 kilometri iese din nou într-o poiană, pe care chinezii o numesc Hozengou [107].

În timpul nopţii se auziră nişte sunete ciudate : cîteva bătăi de tobă urmate de o cîntare semănînd a gemete şi

plînsete. Era ceva trist, sinistru în lamentarea aceasta. Sunetele se alungau unele pe altele ca valurile, porneau în depărtări și se stingeau în aerul înghețat al nopții. Îl strigai pe Dersu, care ieși afară și-mi spuse că undeva zace un copil bolnav. Mă îndreptai într-acolo, dar la intrare îmi tăie drumul o bătrînă. Înfrigurat mă întorsei și mă așezai la foc ca să mă încălzesc.

Capitolul XXIX
DE LA VAGUNBE PÎNĂ LA PAROVOZI

Rămas bun. — Rîul Taiţziberi. — Kartun. — Nu ne găzduieşte nimeni. — Ne orientăm cu ajutorul mirosului. — Lofanza. — Meaolin. — Un stăpîn violent. — Parovozi. — Rîul Neiţuhe. — Satul Kotelnoe. — Drumul de care. — Ospăţul din satul Gogolevka. — Un drumeţ serviabil. — Despărţirea de Dersu. — Gara Iman. — Înapoierea la Habarovsk.

A doua zi dimineaţa (8 noiembrie) ne-am continuat drumul.

Toţi udegheii au venit să ne conducă. Această mulţime de oameni îmbrăcaţi bălţat, cu feţele arse de soare şi cu codiţe de veveriţe la căciuliţe făceau o impresie stranie. În toate mişcările lor era ceva sălbatic şi naiv.

Mergeam în mijlocul lor, bătrînii alături de noi, iar cei tineri alergînd pe margini şi urmărind din mers urmele de vidre, vulpi şi iepuri. La capătul poienii, băştinaşii s-au oprit şi m-au lăsat să trec înainte. Apoi ne-am despărţit, udegheii înapoindu-se la casele lor, iar noi pornind mai departe pe drumul nostru.

De la vărsarea lui Sinanţa, Imanul îşi schimbă direcţia şi curge spre nord pînă la rîul Thetibé. Acest afluent are trei denumiri : golzii îi zic Tekibira, udegheii — Teghibiaza, iar ruşii — Taiţziberi. De aici Imanul coteşte din nou spre apus vărsîndu-se în rîul Ussuri. Această parte a văii rîului Iman e formată şi ea dintr-un şir de porţiuni

denudate şi tectonice, care se succed. În ţinutul Primorie se întîlnesc foarte des asemenea văi.

Rîul Ţaiţziberi, de 100 km, are numeroase praguri şi e plin de buşteni aduşi de ape ; pe cursul superior curge de la răsărit spre apus şi numai în apropiere de vărsare coteşte spre sud. Toată valea e acoperită cu păduri dese de răşinoase şi mixte.

După ce primeşte apele rîului Taiţziberi, Imanul coteşte spre apus. Aici are lăţimea de 140 m. şi adîncimea de vreo 3—4 m. Mai departe, pe stînga, se varsă în el două pîrîiaşe : Şanidapaouza [108] (8 km) şi Kaulanitum [109] (15 km). Ultimului, chinezii îi zic Dinzahe (Rîul de Aur).

Vara, cînd mergi prin pădure, trebuie să fii cu băgare de seamă să nu pierzi poteca. Iarna, deşi e acoperită cu zăpadă, se vede bine printre tufişuri, fapt care mi-a uşurat mult lucrările de ridicare topografică a traseului.

Poteca ţinea tot timpul pe lîngă rîu şi urca pe munte numai acolo unde nu se puteau înconjura malurile surpate. Valea Imanului nu are pretutindeni aceeaşi lăţime : cînd se lărgeşte pînă la 3 kilometri şi mai bine, cînd se îngustează, lăsînd doar o trecere pentru rîu.

Imanul curge pe puţine porţiuni într-o singură albie, iar în cea mai mare parte se desface în braţe laterale. Unele au o mare lungime şi se abat mult lateral. Cele mai frumoase sînt Tagouza [110], Nalliu şi Kartunskaia.

Eram foarte obosiţi. Am fi vrut să facem un popas mai lung, ca să ne odihnim. După spusele udegheilor, ceva mai departe se afla un mare sat chinezesc, numit Kartun. Acolo ne-am propus să facem un popas de o zi ca să mai prindem puteri şi, dacă va fi cu putinţă, să închiriem şi cai, dar toate planurile noastre au eşuat.

La drept vorbind, Kartunul este o depresiune mare, de 5 km lungime şi 3 km lăţime. E alcătuit din 42 de fanze chinezeşti cu o populaţie de 575 bărbaţi, 3 femei şi 9 copii.

Regiunea Kartun e socotită limita pădurilor mixte, de la care încep cele cu frunza lată. Munţii situaţi mai departe de rîu sînt acoperiţi cu păduri de cedru, copac care iarna iese foarte bine în evidenţă datorită culorii închise a cetinii lui.

Am ajuns la Kartun spre seară. Soarele de-abia se ascunsese după orizont. Razele lui mai jucau printre nori şi reflexele lor luminau încă pămîntul. Într-o parte, lîngă un pîrîu, se vedeau cîteva fanze chinezeşti. Erau pitite după brazi, ca şi cum ar fi dorit să se ascundă de ochii trecătorilor. Ne îndreptarăm spre ele.

Cuvîntul *Kartun* (probabil „gao-li-tun") înseamnă „cătun coreean". Se spune că pe braţele laterale ale rîului se pescuiau înainte multe perle. După o altă interpretare, Kartun înseamnă „poartă". Într-adevăr, la apus, dincolo de Kartun, valea se îngustează din nou. Pe stînga se apropie de rîu munţii Hînhuto [111], iar pe dreapta, o culme prelungă, Vambalaza.

N-am mai văzut nicăieri fanze mai bogate ca cele din Kartun.

Fanzele chinezeşti rămăseseră mult în urmă, iar noi mergeam înainte. Deodată, Dersu se opri şi, întorcînd capul, începu să adulmece.

— Aşteaptă, căpitan ! spuse el. La mine miros de fum găseşte. Este udeghe, spuse el după un minut.

— După ce cunoşti ? îl întrebă Kojevnikov. Poate-i o fanză chinezească ?

— Nu — răspunse Dersu — este udeghe. Fanza chinezească coş mare : fumul merge sus. Din iurtă fumul jos merge. Udeghe peşte prăjeşte.

Spunînd aceasta, porni cu hotărîre înainte. Din cînd în cînd, se oprea şi adulmeca, trăgînd cu putere aer pe nas. Merserăm astfel cincizeci de paşi, apoi o sută, două sute, dar iurta făgăduinţei nu se vedea. Oamenii obosiţi, începură să glumească pe seama bătrînului, care se supără.

— La voi vrea aici doarme. La mine vrea iurtă găseşte, peşte mănîncă, le răspunse Dersu.

Îl urmai, iar după mine veniră şi cazacii. După vreo trei minute ajunserăm în adevăr la o aşezare udeghee. Erau două iurte în care locuiau 9 bărbaţi şi 3 femei cu 4 copii. Intrînd într-una, am găsit nişte femei care frigeau peşte. Fără îndoială, Dersu avea simţul olfactiv mult mai dezvoltat decît îl aveam noi. Simţise mirosul de fum şi de peşte fript cel puţin de la vreo 250 de paşi, dacă nu şi mai bine.

După cîteva minute stăteam la foc, mîncam peşte şi beam ceai. Mă obosisem peste zi atît de rău, că abia mi-am putut face însemnările. Am rugat pe udeghei să nu stingă focul în timpul nopţii. Ne-au făgăduit că vor sta de veghe pe rînd şi au ieşit numaidecît să spargă lemne.

Noaptea s-a lăsat ceaţă cu ger. La drept vorbind, aş fi fost foarte bucuros dacă spre dimineaţă s-ar fi stricat vremea. Cel puţin ne-am fi odihnit şi am fi dormit pe săturate, dar cum a răsărit soarele, s-a împrăştiat şi ceaţa. Tufele şi arborii de pe malurile braţelor laterale ale rîului se acoperiseră cu promoroacă şi semănau cu nişte corali. Pe gheaţa netedă se depuseseră cristale avînd forma unor mici rozete. Razele soarelui jucau între ele, făcîndu-ţi impresia că rîul fusese presărat cu o puzderie de briliante.

Mi-am dat seama că toţi cazacii erau dornici să ajungă acasă cît mai repede şi le-am făcut pe plac. Un udegheu ne propuse să ne însoţească pînă la Meaolin. Aşa se numeşte

marea fabrică de hanşin, care se află mai jos, pe malul drept al Imanului, la vreo 7 km de Kartun.

Drumul mi s-a părut şi mai greu.

După poarta Kartunului, valea se lărgeşte din nou. Am urcat pe un deal, de unde mi se deschise o privelişte destul de interesantă : întinsa vale a Imanului pierzîndu-se spre răsărit, pe undeva prin munţi. Către apus, nord şi sud însă, cît cuprindeai cu ochii, se desfăşura o depresiune imensă, cu dealuri joase, acoperită cu masive mici de pădure rară de foioase, iar în spatele lor, întinderi nemărginite de iarbă şi tufe, acoperite de mantia albă a zăpezii. Chinezii numesc această depresiune imensă Lofanza [112]. Are o lungime de 80 km şi în lăţime cel puţin 50 km. Locurile mi s-au părut foarte propice pentru agricultură ; totuşi, nu se vedeau nicăieri fanze. Chinezii evită această regiune, şi probabil nu fără temei : fie că pămîntul nu-i roditor, fie că-l inundă apele Imanului la revărsări. Din auzite, am aflat că în regiunea Cinguiza mai există o iurtă în care trăiesc doi udeghei solitari.

Pe la ora 2 după-amiază am ajuns la Meaolin, una din fanzele cele mai vechi de pe Iman. În ea locuiau 16 chinezi şi o femeie goldă. Stăpînul fanzei se aşezase acolo cu vreo cincizeci de ani în urmă, pe cînd era foarte tînăr ; acum avea peste şaptezeci de ani.

Dimineaţa am plecat foarte devreme. Ni se întîmpla un lucru curios : cu cît ne apropiam mai mult de rîul Ussuri, cu atît ne simţeam mai rău. Traistele ne erau aproape goale, dar ne venea mai greu să le ducem decît pline, aşa cum erau la începutul drumului. Curelele ne tăiau atît de rău umerii, că ne dureau la cea mai uşoară atingere. Din cauza eforturilor ne durea capul şi eram slăbiţi cu toţii.

De la Meaolin poteca ne duse peste o luncă plină de mușuroaie, ocolind mlaștinile și brațele laterale. Peste vreo două ore am ajuns la un șir de dealuri scunde, acoperite cu o rarişte de stejar. Acestea formează un masiv izolat, ce se înalță în mijlocul depresiunii Lofanza și poartă numele de Kou-tzî-șan [113]. Sînt niște rămășițe, parte spălate de ape, parte cufundate în formațiunile terțiare. La poalele lor curge rîuleţul Huaniheza.

Pușcașii abia își tîrau picioarele și trebuia mereu să se odihnească. Cu puțin înainte de a se înserа, am ajuns într-o regiune cu o denumire curioasă : Parovozi *. De unde i-a venit numele acesta, n-am reușit să aflu. Aici locuia o căpetenie a udegheilor, Sarl Kimunka, cu familia sa, formată din 7 bărbați și 4 femei. Sarl Kimunka știa din proprie experiență ce are de întîmpinat un explorator al munților Sihote-Alin și de aceea ne-a primit foarte călduros în fanza lui, ospătîndu-se pe săturate cu kașă de ciumiză și pește uscat.

Seara, am aflat de la el că la vreo 4 km mai jos se varsă încă un rîu mare : Neițuhe [114]. Aproape jumătate din cursul rîului trece prin depresiunea Lofanza, printre mlaștini acoperite cu ierburi înalte și tufișuri sărăcăcioase. După spusele lui, Neițuhe are foarte multe coturi. Pădurile dese, amestecate, încep la 40 km de Iman. Apoi vin porțiuni pîrjolite și mlaștini de pădure. Regiunea rîului Haineto [115], unul dintre afluenții lui Neițuhe, e vestită pentru abundența cu care crește aici jenșenul.

A doua zi ne-am sculat tîrziu, am mîncat puțin pește și am plecat mai departe. Sarl Kimunka ne-a condus la niște coreeni, care se așezaseră de curînd lîngă Parovozi. Pe cursul inferior Imanul nu era încă înghețat și puteam să-l trecem cu barca. Am colindat toate fanzele și n-am

* *Parovoz* în l. rusă = locomotivă *(n. ed.)*.

dat de nici un bărbat. Femeile se uitau la noi speriate, nu vorbeau şi-şi ascundeau copiii. Văzînd că nu putem face nimic, am renunţat la orice şi le-am spus puşcaşilor să porncască spre rîu. Udegheul a găsit pe undeva o luntre ascunsă în tufişuri. Ne-a trecut cu ea unul cîte unul, apoi s-a întors la treburile lui.

Pe malul stîng al Imanului, la poalele unui deal singuratic, se aflau patru bordeie. Era aşezarea rusească Kotelnoe. Cei de aici abia sosiseră şi n-avuseseră timp să-şi construiască case. Am intrat într-un bordei şi le-am cerut voie gazdelor să ne lase şi pe noi să dormim. Stăpînii s-au arătat foarte binevoitori. Ne-au întrebat cine sîntem şi încotro mergem. Cu cîtă plăcere am mîncat atunci pîine de casă !

De la cătunul Kotelnoe începea un drum marcat cu stîlpi de verste. Pe un stîlp de lîngă cătun sta scris numărul 74. Bani ca să închiriem cai tot n-aveam. Apoi, vroiam cu tot dinadinsul să-mi duc la bun sfîrşit lucrările de ridicare topografică, ceea ce nu se putea realiza decît dacă mergeam pe jos. În plus, hainele de pe noi, făcute ferfeniţă, ne sileau să ne încălzim făcînd mişcare.

Dis-de-dimineaţă am pornit din nou la drum.

Îndată după rîul Neiţuhe, drumul urcă în trecătoare şi pe o distanţă de 9 km merge tot pe dealuri, avînd pe stînga depresiunea mlăştinoasă a Imanului, iar pe dreapta cîteva înălţimi acoperite cu un codru bătrîn şi rar de stejar bun ca lemn de foc. Drumul se îndreaptă la început spre nord, iar apoi, de la stîlpul marcat cu cifra 57, coteşte din nou spre apus.

Cătunul următor era Goncearovka. E ceva mai măricel decît Kotelnoe, dar destul de prăpădit. Sărăcia se vedea prin fiecare fereastră, se putea citi pe feţele ţăranilor, în ochii femeilor şi în îmbrăcămintea copiilor.

După-amiază am ajuns la un sătuc coreean numit Lukianovka, numărînd 52 de fanze presărate la mari distanţe una de alta. Ne-am odihnit puţin şi am plecat mai departe. Inserarea ne prinse pe drum. Eram cu toţii foarte obosiţi, îngheţaţi şi înfometaţi. Curînd, n-am mai putut face citirile la aparat, căci drumul nu se mai vedea. Am început să lucrez folosindu-mă de lumina focului. La un semn al meu, un cazac aprindea un chibrit lîngă aparat. La flacăra chibritului, observam indicaţia vernierului, o treceam pe planşetă şi mergeam mai departe. În sfîrşit, în faţă licări o luminiţă.

— Un sat ! strigară toţi într-un glas.

— Noaptea focul totdeauna minte, spuse Dersu.

În adevăr, pe întuneric focul se vede de la mare depărtare. Uneori pare mai departe decît e în realitate, alteori foarte aproape. Cu cît mergeam, ni se părea că focul se îndepărtează. Era cît pe-aci să ordon oprirea, cînd focul apăru pe neaşteptate foarte aproape. Pe întuneric am zărit o izbă, două, apoi a treia ; am numărat cu totul opt. Era cătunul Verbovka. Mulţi ţărani erau plecaţi la oraş după lucru. Femeile, speriate, ne-au luat drept hunhuzi şi nu voiau să ne deschidă uşa. A trebuit să recurgem la ajutorul starostelui, care ne-a găzduit pe mine, pe Dersu şi pe Bocikariov, iar G.I. Granatman, Murzin şi Kojevnikov s-au instalat la nişte vecini.

În ziua aceea străbătusem 35 km şi eram foarte obosiţi. Din pricina epuizării m-am tot răsucit în pat cînd pe o parte, cînd pe alta, fără să pot dormi. Fiecare poziţie nouă îmi dădea o senzaţie de plăcere, dar imediat încheieturile obosite începeau iar să mă doară.

Pînă la calea ferată mai rămîneau 43 km. Sfătuindu-ne, am hotărît să parcurgem întreaga distanţă într-o singură

zi. Pentru a ne realiza proiectul, am pornit foarte devreme şi timp de vreo oră am umblat pe întuneric, tot la lumina chibriturilor, iar cînd a răsărit soarele, eram în apropiere de Gogolevka.

Era o dimineaţă geroasă. Din coşurile caselor se ridicau suluri de fum alb, ce se împrăştia apoi în văzduh cu un colorit roz-auriu.

Nu aveam intenţia să mă opresc, dar unul dintre locuitori, aflînd cine sîntem, ne-a rugat să intrăm, să bem un ceai. Nu poţi refuza pîinea şi sarea. Stăpînul era un om plin de bunăvoinţă. Ne-a tratat cu lapte, pîine albă, miere şi unt. Nu-mi aduc aminte cum îl chema, dar îi mulţumesc din suflet pentru ospitalitatea şi bunăvoinţa lui. Mai mult decît atît, ne-a dat hrană de drum, iar puşcaşilor, tutun şi turtă dulce. În timp ce-mi beam ceaiul, căutam să observ împrejurimile şi ceream informaţii asupra lor.

Ceaiul cu pîine ne-a mai dat puteri. Mulţumind gospodarului pentru ospitalitate, am pornit mai departe şi am ajuns curînd în satul Zvenigorodka. Pînă la calea ferată ne mai rămîneau 23 km. Dar ce reprezintă o asemenea distanţă, mai ales după o masă săţioasă şi cînd ştii că la sfîrşitul zilei îţi poţi încheia călătoria ? !

Ziua era senină, însorită, dar rece. Mi se făcuse lehamite de ridicarea topografică a traseului şi doar dorinţa neclintită de a o duce la bun sfîrşit mă ţinea să nu las lucrul. Luînd azimutul, treceam în grabă pe hîrtie relieful din apropiere, apoi suflam în mîini să mi le încălzesc. După o oră l-am ajuns din urmă pe un ţăran. Ducea peşte la gară.

— Cum mai puteţi lucra ? mă întrebă el. Nu vă e frig ?

Îi răspunsei că mi s-au rupt mănuşile pe drum.

— Atunci luați-le pe-ale mele, spuse drumețul. Mai am o pereche de rezervă.

Spunînd acestea, scoase din car o pereche de mănuși de lînă. Le luai și-mi continuai lucrul. Am mers vreo 2 km împreună ; eu desenam, iar el îmi spunea vrute și nevrute din viața lui, înjurîndu-i pe toți la un loc și pe fiecare în parte. Și-a ocărît toți consătenii și mai ales pe nevasta unui vecin ; n-au scăpat nici învățătorul, nici preotul. Mă săturasem de atîtea sudălmi. Pe deasupra, mai avea și o mîrțoagă care abia mergea ; mi-am dat seama că într-un asemenea ritm nu mai ajung la Iman, așa că scosei mănușile, i le dădui înapoi, îi mulțumii și, urîndu-i noroc, mării pasul. M-am pomenit că mă strigă din urmă :

— Hei ! Dar de plătit, n-aveți de gînd să-mi plătiți ?

— Pentru ce ?

— Ei na ! Pentru mănuși !

— Păi nu ți le-am dat înapoi ?

— Asta-i bună ! îngînă cu vădită supărare binefăcătorul meu. Mi-a fost milă de dumneata și acum nu vrei să-mi dai nici un ban ?

— Halal milă ! interveniră cazacii.

Cel mai mult se supără Dersu. Mergea scuipînd și înjurîndu-l în tot felul pe țăran.

— Oameni rău ! spunea el. La mine nu vrea vede așa ceva. La el n-are deloc față.

Expresia goldului „n-are față" însemna că n-are rușine. Și nu puteam să nu fiu de acord că omul ăsta n-avea nici pic de rușine.

Povestea asta îmi strică dispoziția pentru tot restul zilei. Dersu nu-și mai venea în fire.

— Cum trăiește așa oameni ? La mine crede că la el nu poate trăiește ; la el curînd moare.

După-amiază ne-am apropiat de rîul Vaku și am făcut un popas.

În linie dreaptă, pînă la calea ferată nu ne mai rămîneau decît vreo doi kilometri, dar pe un stîlp era indicată versta * 6. Așa era, fiindcă drumul înconjura aici o mlaștină mare. Vîntul aducea pînă la noi fluieratul locomotivelor și se puteau distinge clădirile gării. În taină îmi făceam iluzii că de data aceasta Dersu avea să meargă cu mine la Habarovsk. Îmi părea nespus de rău să mă despart de el. Observasem că în ultimele zile avea o grijă deosebită de mine ; tot încerca să-mi spună ceva și pesemne nu se putea hotărî. În sfîrșit, învingîndu-și sfiala, mă rugă să-i dau cartușe. Am înțeles că vrea să ne părăsească.

— Dersu, nu pleca ! Vino cu mine ! îi spusei.

Oftă și-mi spuse că-i e teamă de oraș și că n-are ce face acolo.

I-am propus atunci să meargă cu mine pînă la stația de cale ferată, unde i-aș fi putut da bani și provizii de drum.

— Nu trebuie, căpitan ! îmi răspunse goldul. La mine samur găsește. La el tot una bani.

Degeaba am încercat să-l conving. Rămase la ale lui. Îmi spuse că are de gînd să se ducă pe rîul Vaku, la izvoarele lui, ca să vîneze samuri, iar după ce se vor topi zăpezile va trece pe rîul Daubihe. Acolo, lîngă pădurea Anucino, trăia un gold bătrîn, pe care-l cunoștea demult. Dersu se hotărîse să petreacă la el două luni din primăvară. Ne-am înțeles că la începutul verii, cînd aveam să pornesc într-o nouă expediție, am să trimit după el un cazac sau am să vin chiar eu să-l caut. Dersu a fost de

* Veche unitate de lungime rusească egală cu 1 067 m *(n. ed.)*.

acord și a făgăduit să mă aștepte. Apoi i-am dat toate cartușele pe care le mai aveam. Stăteam pe loc și repetam întruna aceleași vorbe. De vreo trei ori ne-am înțeles unde urma să ne întîlnim și încercam să tragem de timp. Mi-era greu să mă despart de el.

— Ei, trebuie merge ! zise Dersu și-și puse traista.

— Rămîi cu bine, Dersu ! îi spusei, strîngîndu-i mîna cu putere. Îți mulțumesc pentru tot ajutorul pe care mi l-ai dat. Rămîi cu bine ! N-am să uit niciodată tot ce-ai făcut pentru mine !...

Un soare roșu, mare, abia trecuse dincolo de geana orizontului, lăsînd în urmă o lumină palidă. Ca de obicei, prima stea care s-a aprins a fost Luceafărul, apoi Jupiter și alte stele mari. Dersu parcă a vrut să mai spună ceva, dar, sfios, începu să-și șteargă cu mîneca patul carabinei. Un minut am rămas tăcuți, apoi ne-am strîns din nou mîinile și ne-am despărțit. O luă spre un braț al rîului, la stînga, iar noi ne urmarăm drumul. Mă întorsei și-l mai văzui o dată pe gold : mergea pe o limbă de prundiș și cerceta niște urme... Îl strigai și-i făcui semne cu căciula. Îmi răspunse făcînd semn cu mîna.

„Rămîi cu bine Dersu !" gîndii și pornii mai departe. Cazacii mă urmară.

În fața noastră se întindea un șes acoperit cu iarbă brună-gălbuie peste care se așternuse zăpada. Vîntul sufla prin ea și mișca firele uscate. Dincolo de munții încețoșați, la apus, mai jucau ultimele lumini ale înserării, iar dinspre răsărit se ridica noaptea cea neagră și rece. În gară se aprinseseră luminițe albe, roșii și verzi.

În ziua aceea m-am obosit atît de rău cum nu mă mai obosisem în tot timpul călătoriei. Pînă la calea ferată mai

rămîneau vreo doi kilometri, dar această mică distanță mi s-a părut mai grea decît primii 20 de kilometri de la începutul expediției. Adunîndu-ne ultimele forțe, ne-am tîrît pînă la gară, dar la vreo 200—300 de pași de ea ne-am așezat pe traverse să ne odihnim. Trecînd pe lîngă noi, niște muncitori s-au mirat că ne odihnim atît de aproape de gară. Unuia i-a scăpat chiar o glumă :

— Ptiu ! Dar mult mai e pînă la gară ! îi spuse rîzînd unui tovarăș de-al său.

N-aveam chef de glume. Jandarmii ne priviră și ei bănuitori, luîndu-ne probabil drept vagabonzi. Cu chiu cu vai am ajuns pînă-n sat și ne-am oprit la primul han ce ne-a ieșit în cale. Un orășean și-ar fi ieșit desigur din fire văzînd „mobilierul", prețurile scumpe și murdăria de acolo. Mie însă mi s-a părut raiul pe pămînt. Am luat două camere și ne-am aranjat cît am putut mai bine.

Toate greutățile și toate lipsurile rămăseseră în urmă. Aș fi avut chiar chef să citesc un ziar. Îmi aduceam mereu aminte de Dersu. „Pe unde o fi acum ? mă gîndeam. Probabil că și-a făcut focul pe undeva, sub un mal, și-a adus lemne pentru noapte și doarme cu luleaua în gură". Cu aceste gînduri, m-a cuprins și pe mine somnul.

Dimineața m-am trezit devreme. Primul gînd care m-a făcut să mă bucur a fost acela că n-o să mai am de purtat traista. Mi-am îngăduit un răsfăț rămînînd mai multă vreme în pat, apoi m-am îmbrăcat și m-am dus la G. F. Fevraliov, șeful sectorului de la Iman al armatei de cazaci din ținutul Ussuri. M-a primit cu foarte multă amabilitate și m-a ajutat cu bani.

Seara am făcut o baie. În timpul călătoriei mă obișnuisem atît de mult cu cazacii, că nu-mi mai venea să mă despart de ei. După baie am băut ceai cu toții. Era

pentru ultima oară. Sosi curînd și trenul, așa că ne-am despărțit, ocupîndu-ne locurile în vagoane.

În seara de 17 noiembrie am ajuns la Habarovsk.

Cazacii au plecat direct la cazarmă, G. I. Granatman s-a oprit la A. I. Merzleakov, iar eu la niște colegi ai mei. Materialul pe care-l culesesem aveam să-l prelucrez pînă la începutul verii următoare, cînd eram hotărît să-mi continui cercetările în regiunea munților Sihote-Alin.

HARTA TRASEELOR PARCURSE IN EXPEDITIILE
LUI V. K. ARSENIEV
Traseul din anul 1902
Traseul din anul 1906
Traseul din anul 1907
LACUL BANKA
VLADIVOSTOK

NOTE *

1 *Ţimuhe (Tzi-mu-he)* = rîu de plutărit. *He* = sufix cu semnificaţia de „rîuleţ".
2 *Da-dean-şan (Da-ţzean-şan)* = munţi înalţi cu vîrfuri ascuţite.
3 *Daubihe (Dao-bin-he)* = rîul pe care s-au dat multe lupte.
4 *Sucean (Su-cean)* = teren semănat cu planta *su-ţzî*, din care chinezii extrag aşa-numitul *ulei de iarbă*.
5 *Tangouza (Tan-gou-ţzi)* = vale mlăştinoasă.
6 *San* = lac revărsat.
7 *El-Douza (Er-ţzo-ţzî)* = al doilea golf de lac mic.
8 *Maihe* = rîul pe malurile căruia se seamănă mult grîu.
9 Ferestrele cu grătar ale caselor chinezeşti aveau în loc de geamuri hîrtie subţire lipită de cercevele.
10 *Kangouza (Gan-gou-ţzi)* = vale seacă.
11 *Ulahe (Ŭ-la-he)* = rîu de-a lungul căruia creşte multă iarbă *u-la* (un fel de rogoz), pe care chinezii o pun în încălţămintea de vînătoare.
12 Încălţăminte din piele de elan sau de cerb siberian, prelucrată aidoma pielii de antilopă.
13 O pînză albastră foarte rezistentă, din care chinezii îşi fac veşminte.
14 *Lefu (Le-fu-he)* = rîul vînătorii norocoase.
15 *Tudinza (Tu-din-ţzi)* = vîrful din pămînt.

* Numele proprii (fie nume de persoane, fie toponimicele) sînt redate prin intermediul grafiei ruse, respectîndu-se normele curente de transliterare din rusă în română.

16 Chinezii o folosesc ca leac împotriva conjunctivitei granuloase.
17 Fătul ciutei este folosit şi la prepararea unui leac împotriva hernici.
18 Sat întemeiat în 1883.
19 Sat întemeiat în 1872.
20 Sat întemeiat în 1885.
21 *Sandugou (San-dao-gou)* = vale prin care trece al treilea drum întîlnit în cale.
22 *Hunuhezu (Hu-ni-he-tzi)* = rîuleţ murdar.
23 *Ceaidînza (Ceai-din-tzi)* — vîrf de munte unde se găsesc lemne.
24 *Seaoheza (Seao-he-tzi)* = rîuleţ.
25 *Seuzgu (Seao-tzi-gou)* = valea familiei Seao.
26 *Suifun* — Denumirea unuia dintre popoarele manciuriene care s-au aşezat pe malurile acestui rîu.
27 Aşa numesc golzii munţii Sihote-Alin.
28 Denumire dată de siberieni musculiţelor şi ţînţarilor.
29 Cele mai joase locuri pe unde se scurge apa.
30 *Hando-Dindza-Sicio (Han-de-din-tzi-si)* = vîrful pe care se află altarul idolilor Han-De.
31 *Tîrîdînza (Di-er-din-tzi)* = al doilea vîrf.
32 *Haudien (Ho-diain)* = al doilea (cel din spate) han.
33 *Situhe (Si-tou-he)* = pîrîu cu pietre.
34 *Cijuntaiza (Cijun-dai-tzi)* = pîrîu de munte.
35 *Teapigou (Deao-pi-gou)* = valea samurului.
36 *Noto (Noto-he)* = rîul cîinilor-raton.
37 *Vambaheza (Vam-ba-he-tzi)* = rîul broaştelor-ţestoase.
38 *Fu-dziţ (Fu-tzin)*. Cuvîntul manciurian este *Fukejin* şi înseamnă „începutul, baza".
39 *Huaniheza (Huan-ni-he-tzi)* = rîuleţ cu noroi galben.
40 Şarpele lui Schrenk = cel mai mare reprezentant al şerpilor neveninoşi din Extremul Orient, care atinge doi metri lungime.
41 *Sebuceara (Se-bu-cea-er)* = pantă pe care trebuie să pui piciorul piezîş.
42 *Tabaheza (Ta-ba-he-za)* = trei pîraie.

43 *Ianmutihouza (Ian-mu-gou-ţzî)* = valea plopilor.
44 Denumirea manciuriană a lanţului de munţi care formează cumpăna apelor.
45 Coşuri împletite din nuiele şi încleiate cu o pînză care seamănă cu hîrtia, dar atît de rezistentă încît nici spirtul nu poate trece prin ea. Au forma unor sticle scunde, cu gîtul larg.
46 Ultimele două litere se pronunţă abia simţit.
47 *Ţaidun (Ţai-dun)* = posesor de capital.
48 *Li-Fu-dzin (Li-Fu-ţzin)* = Fu-dzinul interior.
49 *Ceao-su* = pinul negru.
50 Mici musculiţe care apar numai noaptea.
51 *Idagouza (I-da-gou-ţzî)* = valea primului drum.
52 *Cijudeamagou (Ciju-ţzea-ma-gou)* = valea familiei Ciju, unde creşte cînepă.
53 *Vai-Fu-dzin (Vai-fu-ţzin)* = Fu-dzinul exterior, care curge spre mare. Compară cu textul notelor 38 şi 48.
54 *Sin-Kvandagou (Sin-guan-da-gou)* = vale mare, dezgolită, cu prag.
55 *Taniugouza (Tan-niu-gou-ţzî)* = valea în care s-a împotmolit o vacă în mlaştină.
56 *Hemutagou (Hei-mu-da-gou)* = vale mare, cu copaci negri.
57 *Kuandinza (Kuan-din-ţzî)* = vale largă.
58 *Seaen-Laza (Sean-ean-la-ţzî)* = stîncă îndreptată către soare.
59 *Ceamigouza (Cea-mi-gou-ţzî)* = vale în care te rătăceşti uşor.
60 *Liseagou (Lị-sea-gou)* = valea de jos, cu pere.
61 *Şi-min* = poarta de piatră.
62 Peşte asemănător cu păstrăvul de munte.
63 *Da-dun-gou (Da-dun-gou)* = vale mare în răsărit.
64 *Cenzagou (Cen-ţzî-gou)* = valea cu movilă.
65 *Seao-pao-ţzî* = golful mic de rîu.
66 Vînătoarea cerbilor la începutul verii pentru obţinerea coarnelor tinere.
67 *Dita-şan (Dî-ta-şan)* = muntele scund în formă de turn.

68 *Cin-gouza (Ţin-gou-ţzî)* = valea curată.
69 Pentru fabricat ţuică, pentru distilat.
70 *Sia-inza (Seao-in-ţzî)* = tabără mică.
71 *Vangou (Van-gou)* = valea cotită.
72 *Ian-tun-laza (Ian-tun-la-ţzî)* = stîncă în formă de horn.
73 *Cingouza (Ţin-gou-ţzî)* = valea curată.
74 *Dun-bei-ţa* = valea scurtă şi largă din nord-est.
75 *Ţu-jun-gou (Ţun-iun-gou)* = poiana din pădure, de lîngă rîu.
76 *Dabeiţa (Da-bei-cea)* = vale mare nordică, scurtă şi largă.
77 *Dananţa (Dan-nan-cea)* = vale mare sudică, scurtă şi largă.
78 *Talazagou (Da-la-ţzî-gou)* = valea stîncii mari.
79 *Dinzahe (Tzin-ţzî-he)* = rîul de aur.
80 *Udagou (U-da-gou)* = a cincea vale mare.
81 *Siţa (Si-cea)* = ramificaţia apuseană.
82 *Damceasegou (Da-ma-cea-ţzî-gou)* = vale ramificată, unde creşte cînepă înaltă.
83 *Panceasegou (Pan-cean-gou)* = vale cotită ca un intestin.
84 *Hei-Batsu (Hei-ba-tou)* = barcagiul negru.
85 *Dadeanza (Da-dean-ţzî)* = păşune mare.
86 *Vandagou (Van-da-gou)* = vale mare cotită.
87 *Tetiuhe (Ţziu-ţzi-he)* = al noulea rîu iute.
88 *Sisenkurl (Sî-sean-dun-er)* = peştera celor patru duhuri.
89 *Sibegou (Si-bei-gou)* = valea de nord-vest.
90 Platformă instalată printre ramurile unui copac, de pe care vînătorii pîndesc sălbăticiunile.
91 Sau „Rîul cu multe păduri".
92 *Huntami (Hun-ta-mi)* = munte asemănător cu o pagodă mare.
93 *Seanengou (Sean-ian-gou)* = vale orientată către soare.
94 *Nanţa (Nan-cea)* = ramura de sud.
95 Afluentul de pe stînga al rîului Sanhobe.
96 Denumire dată ruşilor de popoarele din Manciuria.
97 Astfel îi numesc udegheii pe bandiţi.
98 *Sidatun (Si-ţa-tun)* = cătunul militar Si-ţzea.

99 *Ianmudinţzî* = *(Ian-mu-din-ţzî)* = vîrful cu plopi.
100 *Maţangou (Ma-cean-gou)* = valea cu păşuni pentru cai.
101 *Sifangou (Si-fan-gou)* = vale în patru colţuri.
102 *Tauhomigou (Da-u-he-mi-gou)* = valea cu desişuri pe al cincilea rîu mare.
103 *Daeagou (Da-ea-gou)* = valea mare a raţelor.
104 *Maeagou (Ma-i-gou)* = valea furnicilor.
105 *Piligou (Pi-li-gou)* = valea perelor.
106 *Sean-şi-heza (Sean-şi-he-ţzî)* = pîrîul miresmelor.
107 *Hozengou (Ho-ţzî-gou)* = vale care are forma brăzdarului de plug.
108 *Şanidapaouza (Şan-da-pao-ţzî)* = al treilea golf mare al rîului.
109 *Kaulanitum (Kao-lean-tun)* = satul de zăpadă.
110 *Tagouza (Da-gou-ţzî)* = valea mare.
111 *Hînhuto (Hen-hu-dao)* = drumul obişnuit al tigrului.
112 *Lofanza (Lao-fan-ţzî)* = casa veche.
113 *Kou-ţzî-şan (Gao-ţzî-şan)* = muntele cu rîpe.
114 *Neiţuhe (Nei-ciu-he)* = rîuleţul care izvorăşte din interior.
115 *Haineto (Hei-ni-dao)* = drumul cu noroi negru.

CUPRINS

Prefață : : : 3

Capitolul I
VALEA DE STICLĂ . . 10

Capitolul II
ÎNTÎLNIREA CU DERSU . . 20

Capitolul III
VÎNĂTOAREA DE MISTREȚI . . . 29

Capitolul IV
ÎNTÎMPLAREA DINTR-UN SAT COREEAN 41

Capitolul V
CURSUL INFERIOR AL RÎULUI LEFU 49

Capitolul VI
VISCOL PE HANKA. — „LACUL ÎNFLORIRII ȘI AL BUNĂSTĂRII“ 67

Capitolul VII
PREGĂTIRI DE DRUM ȘI ECHIPAREA UNEI EXPEDIȚII (1906) 80

Capitolul VIII
ÎN SUS PE USSURI . . 103

Capitolul IX
DRUMUL PESTE MUNȚI SPRE SATUL KOKȘAROVKA 115

Capitolul X
VALEA FU-DZIN 130

Capitolul XI
PRIN DESIȘURILE TAIGALEI 145

Capitolul XII
MARELE CODRU 157

Capitolul XIII
PESTE SIHOTE-ALIN SPRE MARE . . 169

Capitolul XIV
GOLFUL OLGA 186
Capitolul XV
ÎNTÎMPLĂRILE DE PE RÎUL ARZAMASOVKA 207
Capitolul XVI
GOLFUL VLADIMIR 222
Capitolul XVII
DERSU UZALA 234
Capitolul XVIII
AMBA 250
Capitolul XIX
LI-FU-DIZIN 262
Capitolul XX
LOCUL BLESTEMAT 272
Capitolul XXI
ÎNAPOI SPRE MARE 293
Capitolul XXII
BONCĂLUITUL CERBILOR 311
Capitolul XXIII.
LA VÎNĂTOARE DE URȘI 328
Capitolul XXIV
ÎNTÎLNIRE CU HUNHUZII 348
Capitolul XXV
PĂDURE ÎN FLĂCĂRI 358
Capitolul XXVI
EXPEDIȚIA DE IARNĂ 369
Capitolul XXVII
SPRE IMAN 382
Capitolul XXVIII
SITUAȚIE CRITICĂ 395
Capitolul XXIX
DE LA VAGUNBE PÎNĂ LA PAROVOZI 407

Note 423

Redactor : CONSTANȚA OANCEA
Tehnoredactor : DOINA ELENA PODARU

Bun de tipar :octombrie 1987
Apărut 1987. Coli de tipar 13,5

Com. nr. 70 317
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"
Piața Scînteii nr. 1, București,
Republica Socialistă România

VOL. I–II LEI 36

M-am așezat pe un bolovan să privesc marea. Deodată, am auzit în stînga mea niște strigăte. Pescarii se căzneau, cu ajutorul unor prăjini, să scoată la mal o vietate [...] Animalul cu care se luptau era o caracatiță enormă. Cu tentaculele ei puternice se prindea de pietre, apoi își desprindea tentaculele agitîndu-le prin aer ca pe niște gigantice degete, în clipa următoare se azvîrlea izbindu-se cînd într-o parte, cînd în alta cu intenția de a scăpa în largul mării [...] Mi-ar fi imposibil să spun ce culoare avea, fiindcă se schimba întruna : era cînd albăstruie, cînd roșie, verde-intens, cenușie și chiar gălbuie. Cu cît oamenii tîrau molusca mai aproape de mal, cu atît ea devenea mai neputincioasă. Era asemenea unui sac imens cu un cap de la care porneau tentacule lungi cu nenumărate ventuze înșirate pe ele. Ochii erau însă deosebit de interesanți. Ar fi greu de găsit un alt animal ai cărui ochi să semene mai mult cu ai omului...

EDITURA MERIDIANE